

Roliga historier

”Revyaktörerna utan manus”

av

Carl-Erik Ståhlbom

”Ett gott skratt förlänger livet”

Som åttioåring kom jag på idén att skriva ned alla roliga historier som jag kände till eller hade hört berättas på de platser där jag bott en tid.

Jag har valt min barndoms by , Solvestad, i Hannäs socken, den nordligaste i Småland, som platsen för början av mina berättelser, då det var där jag var född och växte upp med fyra syskon. Det är därifrån jag har mina första roliga minnen.

CES

Förord

I samband med berättandet av roliga historier ihågkommer vi ofta de välkända orden: "Ett gott skratt förlänger livet." Det kan vara så, men det är inte vetenskapligt bevisat. Tron på skrattet som läkande och livsförlängande kan också vara ett önsketänkande hos de som älskar roliga historier och händelser. Men en sak är mera tydlig ifråga om att roa eller roas, nämligen den, att människor som älskar humor lever ett gladare liv oavsett livslängd.

Samtidigt tycker jag mig förstå, att de gladaste människorna samtidigt ofta är de allvarligaste och mest filosofiska, det verkar som om naturen även här balanserar två motsatser. Atomen som all materias byggstenar, kan ju bara bestå om båda de två motsatserna, positiv och negativ energi finns i atomen.

Nu till en annan sak: Vi människor tillhör en av många arter som är samlare. Det kan vara samlande av pengar eller av fasta ägodelar. Det kan vara frimärken eller veteranbilar. Jag hade en gång en arbetskamrat på Facit i Åtvidaberg som samlade på dödsannonser. Under min tid som bonde samlade jag på ålderdomliga jordbruksredskap, vilka andra bönder eldade upp och sålde järnet till skrot. När jag slutade med jordbruket fick Hannäs Hembygdsförening många rariteter, som visade vad våra fäder fått slita med. Det var på mitt initiativ som föreningen blev ägare till en ångmaskin, vilket jag är lite stolt över. Men äran tillkommer den originelle man, som ensam inne i skogen på ett torpställe, hade skaffat och vårdat denna ångmaskin, som han inte behövde.

Som ättioåring kom jag på idén att skriva ned alla roliga historier som jag kände till eller hade hört berättas på de platser där jag bott en tid. Det blev cirka 300 stycken. Jag har beslutat att ge ut ett urval i bokform. Det får inte bli för många, så att läsandet blir tråkigt. Jag tycker om dessa människor som lämnat historier efter sig som roat så många. Jag ser det nästan som min skyldighet att återberätta så gott jag kan, ty de bortgångnas liv och leverne är en del av platsernas historia. Jag är djupt fäst vid både platserna och dess människor.

Nu är det ju så, att i många historier är bygdemålet som brukades av personerna på platsen när det hände, det roligaste. Det är omöjligt att återge vad en person ordagrant sade. Jag återger det sagda såsom jag kommer ihåg det eller hört det berättas. Jag har valt min bandoms by, Solvestad, i Hannäs socken, den nordligaste i Småland, som platsen för början på mina berättelser, då det var där jag var född och växte upp med fyra syskon. Det är därifrån jag har mina första roliga minnen. De mindre roliga minnena går jag förbi. Här följer så min barndoms familj:

- Född 1872 Carl-Henrik Ståhlbom, far.
- Född 1876 Amalia Ståhlbom, född Eriksson, mor.
- Född 1904 Alice, "Allis"dotter, gift med Elof Svensson.
- Född 1907 Astrid, dotter, gift med Frits Nilsson.
- Född 1916 Carl-August, son, "August".
- Född 1918 Carl-Erik, son, "Erik".
- Född 1920 Carl-Henrik, son, "Henrik".

Liksom i min egen familj ovan får de flesta personerna i berättelserna behålla sina verkliga namn. Undantag är personer som är så roliga, att efterlevande anhöriga kan finna min beskrivning som förlöjligande, fastän jag bemödat mig om att inte överdriva. Jag kan inte finna något nedvärderande i att en människa är rolig, tvärtom, de bör lyftas fram ty vi behöver dem som en glädjekälla som motvikt till allt tråkigt i tillvaron. Men p.g.a.

nyssnämnda hänsyn har jag ibland helt utelämnat personens namn, det kan då också gälla namnet på platsen

Historierna är hämtade från Hannäs socken med omgivande socknar, Tryserum, Ukna, Gärdserum, Ringarum, tätorterna Valdemarsvik, Åtvidaberg och Grebo, samt de längre bort liggande socknarna, Rinna, Varv och Styra.

I mitt berättande kunde jag ha skrivit i "jag-form", när jag berättar om mig själv. I stället har jag använt andra halvan av mitt förnamn, Erik. Skälet till detta val är min ålder vid skrivandet, över åttio år. När jag som gammal ser tillbaka på mitt livs göranden, så finns det saker som jag kan gråta åt och saker som jag kan skratta åt. Alltså, åldern medför en hälsosam distans till mig själv och det förgångna.

Likaväl som man skrattar åt andras göranden, kan man skratta åt sina egna. Jag gör det. Jag ser tillbaka på mig själv som en av de andra aktörerna på detta livets allmänna teaterscén. Vi är alla mer eller mindre skådespelare som spelar våra roller i enlighet med vår kultur.

Människan är den mest utvecklade och komplicerade av alla varelser. Hon har behov av stunder av ensamhet men också av att känna sig som en i laget. För sin överlevnad är hon från födelsen till graven ett flockdjur. Städerna är artens bikupor. Detta inser väl alla, men det skadar inte att påminna om det.

Men som individer kan vi påverka, om vi har tråkigt eller roligt tillsammans. Det är detta behov, som har orsakat den s.k. nöjesindustrin, och som dess motvikt det andliga sökandet. Vi har alla haft eller har en roll, ibland som aktörer, ibland som åskådare.

Flickorna och systrarna Selma och Amalia Eriksson i Kimme Mellängård i Kimme by i Rinna socken var mycket unga. Amalia hade fyllt 16 år i april. Men de var tillräckligt mogna för att få sina respektive uppvaktande kavaljerer på fall. Det skedde en mörk sommarnatt året 1892.

Flickorna hade hjärtligt roligt, när de en söndag smet iväg till en gångstig, som gick igenom en tät granskog. På stigen fanns en fångstgrop som de kände till men inte deras uppvaktare. Gropen var tillräckligt stor för att rymma en fullvuxen karl. De klädde omsorgsfullt gropens botten med mycket gränis, för att offret som drullade i gropen inte skulle skada sig. Ovanpå täckte de gropen med grenar, kvistar och torrt gräs. En vandrare i mörkret skulle inte kunna se gropen i mörkret, om denne dessutom hade mer ögon för en flicka vid sidan än för själva gångstigen.

Under kvällen var flickorna och deras pojkar på bönemöte, och när detta var slut var det tillräckligt mörkt för fångst. Utanför bönelokalen föreslog flickorna, att de skulle lämna den vanliga gångvägen hem till byn, för att få vara lite för sig själva. De föreslog en gångstig genom granskogen som de litet kände till. Pojkarna hade aldrig gått den stigen, men de tyckte det skulle bli trevligt med lite nytt och spännande.

Nu ordnade flickorna det så, att Selma med sin pojkvän kom först iväg, medan Amalia hade så mycket att först tala om med en annan flicka. Selma med pojke blev således "första paret ut", medan Amalia såg till att det blev ett ordentligt gångavstånd mellan paren.

När så Selma och hennes pojke gick där i dunklet helt upptagna av varandra, hände plötsligt något förskräckligt, den unge mannen försvann plötsligt ner i ett hål på gångstigen! Selma blev mycket överraskad och klagade såsom sig bör:

"Så förskräckligt! Vilka har gjort ett sånt rysligt hål? Slog du dej?" Han svarade hurtigt:

"Nää, inte det minsta. Det kan vara något fångsthål som jägarna gillrat?" Selma talade och föreslog:

"Hör du du, det här talar vi inte om för de andra, för då får de roligt. Vet du va vi gör – jo, vi tar och läcker över hålet, så kanske någon av dom ramlar i, kanske båda två, då får ju vi skratta i stället." Förslaget blev genast hastigt men ordentligt gjort.

Efter en stund kom Amalia med sin vän och det blev samma lyckade nedfärd för denne på livets stig i hans ungdoms år. Amalia fann snart på råd och sade:

"Så förargligt, men det var tur att du inte slog dej. Det här talar vi inte om då vi träffar de andra, de ska inte få skratta åt oss."

Vid stigens slut och ute ur skogen samlades de fyra unga. Pojkarna stirrade nyfiket på det motsatta paret ansikten, men till deras besvikelse, så uppträdde båda paren som om ingenting hänt. När systrarna senare blev ensamma frågade Amalia:

"Fick du i din?"

"O! Ja!" sa Selma glädjestrålade. "Hur gick det för dej, fick du i din?"

"Jaa då. Men det var tur att det var så mörkt, så att de inte såg vår miner."

Fyra ungdomar gick hem från ett bönemöte. Två av dem, flickorna, föllo för sitt leklymne och de andra två, pojkarna, föllo framför flickornas fötter.

Denna historia har Amalia, varmt troende, själv berättat och gladdes vid minnet.

Det var en lördagskväll i mars månad år 1901. Arbetsveckan på herrgården Grävsätter i Hannäs socken i nordöstra Småland var slut. (Gården har också hetat Grefssäter m.fl. namn. Numera kallas den Grävsätter.) Den sista tiden hade dagarna varit varma men nätterna mycket kalla. Dagsmejan gick till anfall på bred front om dagarna, isarna på sjöarna fick stora sår och luften blev ljun. Snötäcket, köldrikets vita fallskärmsoldater, decimerades fört, dess vattniga och färglösa blod lämnade markerna via rännilar, diken bäckar och åar.

Men kylans vita soldater bjöd hårt motstånd in i det sista, tätt sammanpackade utmed plogade vägar, i svackor, dälдер och skuggsidor. På nätterna blev de leriga vägarnas injuka hud åter narig, och hjulspårens stelnade sårkanter blev vassa.

Nu var människorna utledsna på vintern och längtade efter full vår. Det gjorde också växtligheten, i solbranterna gjorde sig blåsippona redo att blomsterhylla segraren i den urgamla kampen mellan kylan och värmen.

Det var lördagskväll och arbetsveckan var slut, också för Grävsätters nya mejerinna, Amalia, Vilhelmina Eriksdotter, vanligen kallad Amalia. Hon var 24 år, hade gått på mejeriskola och hade tillträtt sin första tjänst. Hon stod i sitt rum och såg drömmande ut genom fönstret. Hon såg i den begynnande skymningen åkrarna nedanför och de mäktiga skogsåsarna både nära och fjärran. Platsen påminde om hennes egen hemby Kimme i Rimna socken, där gårdarna låg i en dalgång.

Amalias familj bestod av far och mor, två bröder och två systrar, efter det att system Elin, yngst av dem, hade dött i sockersjuka. Det hade hon en dag gjort i moderns knä blott elva år gammal. Familjen var en sk småbrukarfamilj. Alla i familjen var starkt påverkade av de religiösa väckelsevindar, som under 1800-talets andra hälvt svepte fram över delar av Småland och Östergötland. Då byggdes ett stort antal frikyrkokapell. Amalia tyckte för sin del om alla kristna oavsett samfund, men hennes bror Oskar blev baptist och de andra syskonen blev "missionare".

Denna lördagskväll motsåg Amalia med glädje och spänning, ty väckelserörelsen "nordöstringarna" skulle hålla gudstjänst på Grävsätter. Där fanns två lika stora huvudbyggnader på motsatta sidor av en gårdsplan. I den norra villan bodde ägarna. I den södra bodde befälhållningsman, tjänare och Amalia. Utmed villans västra gavel på den där sluttande marken, i jämnhöjd med källarplanet, låg det uppförda gårdsmejeriet.

Amalia hade normallängd, var smärt och finlemmad. Hon hade normalt huvud, i förhållande till kroppen, mörkt hår, hög panna, välformad näsa och liten mun. Ögonen var blågröna, vakna och iakttagande med ofta skiftande uttryck. Ibland var de vänliga och godmodiga, men ibland kunde de blixtra till och uttrycka fasthet och viljekraft. Hennes hy var något blek, men hon såg bra ut utan att vara någon skönhet.

Amalia stod i sitt rum och hade så vänt blicken från fönstret till sin byrå. På den stod fotografiet på henne själv tillsammans med mejerinne-eleverna och föreståndaren på Åkersta mejeriskola. Hon tänkte på kamraterna, hur var det nu för dem, skingrade åt alla håll. Skulle hon någonsin återse någon av dem?

Hon förklarade långt senare för sonen Carl-Erik som ung, att när hennes fliktankar ibland hade fallit på fastmän, så hade hon helt överlämnat den frågan till Gud. Skulle hon förbli ogift så var det Guds vilja, och blev hon gift så var det Guds vilja.

Nej, Amalia var inte den typ av människa som hängav sig åt drömmar, nu gällde det kvällens viktiga hönemöte. Nu skulle Gud tala genom Ordet och predikanten och Guds vilja ske.

Amalia trodde på Gud och det allmänna talet om Ödet skrattade hon åt. Samma kväll innan bönemötet skulle börja i Grävsätter, så stod Amalias Öde och utslungade högljutt besvärjelser. Han var näst äldste sonen i rusthållaregården i kyrkbyn och hette Carl-Henrik Ståhlbom. Han stod i rummet utmed köket och höll på att kliva i de nytvättade och nystärkta vadmalsbyxorna. Det hördes på hans tal att han inte tillhörde väckelsens folk trots sina 27 år.

Mamman och husmodern Gustava Charlotta, som stod vid köksspiseln, sa till pigan Hanna: "Öppna dörren och se efter vad han håller på med."

Hanna gläntade försiktigt på dörren och såg Carls rygg samt de nerhasade långkalsongerna. Hon hörde hans kraftfulla tal, varmed han beskrev de nystärkta byxbenen som plåtrör ovan en järnspisel. Han var säker på, att om de satans byxorna vändes upp och ner och ställdes på midjelinjen, så skulle de stå lika stadigt som ett bord stående på skivan med benen upp. Detta har han senare själv berättat såsom äldre.

Hanna stängde försiktigt dörren och sa skrattande till Gustava:

"Han ä arg på byxera, han säger att di ä som järnspiselrör, som borde stå på golvet upp och ner."

"Ja", sa mor Gustava, "han behöver verkligen gå på bönemötet i kväll å höra lite Guds ord, men egentligen så ä han ju den snälleste utå alle pojka – och den det lustigaste."

Rustgården var en mindre gård, cirka 25 tunnland åker, minst 100 tunnland skog och långa fiskrika stränder. Den hade centralt läge utmed Hannas nya kyrka där vägarna möttes. Där fanns två lantallärer och poststation i den äldsta affären. Rustgårdens huvudbyggnad låg på en höjd, vitrappad och lite pampig. Till den hörde två flygelbyggnader, även de vitrappade. Förmodligen genom sitt läge hade gården blivit rusthållaregård, som svarade för vidaretransport med utvilade hästar för resande. Sonen Carl-Henrik, kallad Carl, var alltid kusk. Han hämtade också varor till de båda affärerna.

Familjefadern Carl-August Ståhlbom åtnjöt stort förtroende hos många i socknen. Många hade sett honom sitta i en länstol med en sälskumpipa i munnen med stopphuvudet vilande på golvet, när de kom till honom och bad om råd i olika frågor. Han var både nämndeman och kyrkovård. Han hade varit talesman för södra falangen av socknen, när denna falang uppvaktade kungen, Oscar II, då man i socknen stred om den nya kyrkans placering, som stod färdig 1885. Södra falangen vann kungens stöd, därmed är inte sagt att den vann rättvist, utan vilken grupp som råkade vara starkast just då.

Vid tiden för sonen Carls första träff med Amalia Eriksdotter, så var de flesta av Ståhlbomsbarnen utflugna. Kvar var yngsta barnet, dottern Llin, sönerna Carl, Hjalmar och Adolf, samt pigan Hanna och drängen Anton. Även en liten gård behövde många armar vid denna tid. Ståhlbom hade även köpt intill en annan mindre gård i Solvestad, vilken de också brukade.

Carl var välbyggd och hade ett manligt och vackert ansikte. Han var snäll och man hörde aldrig honom strida med någon, inte heller då det skedde honom orätt. Han hade ovanliga och småroliga formuleringar som roade många och som gjorde honom omtyckt i sällskap. Men han avreagerade sig då och då med diverse besvärjelser på döda ting eller förhållanden, vilket var mest roligt att höra. Han tillhörde de muskelstarka människorna, och dessa är vanligen fridsamma.

I de satans stela vadmalsbyxorna gick han till bönemötet i Grävsätter, ty han var ju Ödet, som Gud hade utvalt åt Amalia. Så träffades han och Amalia efter gudstjänsten i ungdomsklungan ute på gårdsplanen. Utan detta möte av de två, så hade det som hädanefter berättas om dem i denna skrift aldrig skrivits, eftersom skrivaren inte funnits.

Här bör påminnas om att mötet var oskyldigt och i samklang med bönemötet. Det ägde ju rum 1901, då Luhterdomen fortfarande påverkade sinna.

Andan bland de hemmavarande barnen på Rustgården var inte alltid den bästa. De var i den åldern då de blivit vuxna, ville bli "sina egna" och hade egna synpunkter på mycket. Carl var född 1872, Hjalmar 1874, Adolf 1876 och Elin 1878.

Hjalmar var poet och skrev roliga dikter för att roa folk vid födelsedagar samt spelade fiol. Han tyckte om att reta Adolf, vilket var ovanligt lätt.

Adolf hade lätt för att tro folk om onda avsikter och blev mycket arg för minsta sak. Hans blå ögon i det runda vackra ansiktet, fick då en skarp och stingande blick. Han skrämde många genom att säga vad som helst till vem som helst. Men han använde alltid få ord, ibland bara ett enda. Men under hela sitt liv slog han aldrig någon. Ändå var många rädda för honom och hans häftiga vrede och upplevde honom som hård och hänsynslös. Man kan också säga att han var orädd och rättfram.

Elin var en vacker och rar flicka, och hon gillade sin fästman mycket mer än sina bröder. Dessa kunde ibland ligga gömda i diken och lura på Elins fästman för att överfalla och slå honom. Deras avsikt var att skydda systemen för ett dåligt parti, men de lyckades inte. Hon gifte sig med honom i alla fall, fick en bra karl och blev lycklig.

Till arbetskraften på de två gårdarna hörde också drängen Anton. Han var en snäll och gudfruktig ung man, skötsam men något efterbliven till förståndet.

Om och till pigan Hanna sades aldrig ett ont ord, för därtill fanns ingen anledning.

Dagen började med ladugårdsarbetet klockan fem. Det fanns tre hästar och två oxar, och naturligtvis kor, ungdjur, svin och höns. Arbetsordningen hade blivit den, att Anton såg till att hästarna, oxarna och korna i god tid fick hö och vatten. Sönerna hjälptes åt med utgödslingen och rykten av hästar och oxar. Hanna och Elin mjölkade korna, för hand, och gav kalvarna mjölk. Sedan följde frukosten, och efter den fick Anton rycka korna m.m.

Nu hade det blivit så, att Anton som var morgonpiggast, alltid var först i ladugården. Detta lade husfar Ståhlbom märke till, och då det var viktigt, att dragdjuren fick god tid på sig att äta, så berömde han Anton för detta. Denne blev mycket glad över berömmet och ännu morgonpiggare, och kom därefter till ladugården ännu tidigare än förut. Så när han hade gjort det som han skulle göra, så gick han tillbaka till sitt flygelrum och lade sig i väntan på frukosten. När de andra kom till ladugården, så var Anton inte där, han hade ju gjort sitt.

Men Ståhlbom hade gjort ett misstag, han hade delat ut berömmet av Anton, så att alla hörde det, även Adolf. Av respekt för fadern sade Adolf inget, men han bestämde sig i samma stund för att se till, att Anton inte skulle bli lovprisad flera gånger.

Följande morgon kom Anton till ladugården lika tidigt liksom föregående dag. Då såg han en man stå framför staldörren, och mannen var Adolf. Anton vände åt sidan för att nå dörren bakom Adolfs rygg, men då bredde denne ut armarna till stopptecken och skrek med full hals: "Ligg! Ligg! Ligg!"

Anton stod helt oförstående men sa så till sist: "Här? Ska ja lägga-ma här? Varför ska ja då? Ja ska väl ge djura hö å vatten?"

"Ligg sa ja! Ligg! Ligg din jävel, ligg!"

Anton var svag ifråga om tänkandet men ingalunda räddhågad och sa efter något funderande: "Här kommer ja inte te lägga-ma i skiten utan nu går ja te mi säng." Anton vände helt om och gick och hörde då ännu en gång tillropet: "Ligg din jävel! Ligg!"

Vid frukostbordet stirrade alla på Anton, men det gjorde inte paret Ståhlbom, ty de visste inget om Adolfs urladdning ett par timmar tidigare. Anton åt och var som vanligt.

När Anton under dagen blev ensam med Ståhlbom, så berättade Anton om morgonens händelse. Då sa Ståhlbom:

"Ja vill han att du ska ligge, så gör som han säger, det blir ju värst för honom själv och bättre för dej."

Men lader Ståhlbom tillrättavisade inte sin son Adolf, det gjorde han aldrig, han vågade inte; det sa Carl och Hjalmar, som inte heller vågade det.

Följande Ståhlboms råd stannade Anton kvar i sängen följande morgon. Han tyckte nog att det var lite ovanligt och konstigt, men både Adolf och Ståhlbom själv hade ju föreslagit det, samtidigt var det skönt med sovmorgon.

Plötsligt rycktes både ytterdörren och inmandörren i flygelbyggnadens drängum upp, och intill Antons säng stod Adolf. Han breddade ut armarna liksom en örn som breder ut vingarna spanande efter rov. Men i stället för att dyka ned på Anton höjde han i stället armarna mot taket samtidigt med stridsropet:

"Opp! Opp! Opp! Din jävel, opp!"

Anton var inte fög utan sa:

"Va ska ja opp för? Du sa ju själv i går morse, att ja skulle ligge."

Men Adolf fortsatte morgongymnastiken med "armarna utåt sträck" och "armarna uppåt sträck" samtidigt med vrålet:

"Opp! Opp! Opp! Din jävel!"

Efter att ha sett Adolfs morgongymnastik och hört hans käcka tillrop, lämnade Anton sakta sängen och började klä på sig. Carl och Hjalmar hade smugit efter Adolf för att få en skymt av det komiska som de väntade sig, vilket de också fick.

Men klart är, att de stolta sönerns uppträdande inte hedrade någon av dem, ty om någon var heder värd så var det Anton.

Hästens "vara eller inte vara" i potatisåkern, "det är frågan?"

Carl som ofta för på vägarna med hästar och vagn tycke, att han hade det "värst" av de tre bröderna. Han fick ju sitta där "i ur och skur", ibland frysa och fara illa, medan bröderna gick där hemma och hade det bra och åt mat på bestämda tider.

Adolf som mest av alla fick gå efter oxarna vid jordbearbetningen ansåg, att det var ju han som brukade jorden och därmed skötte gårdarna. Carl satt ju mest på en vagn och höll i tömmarna, det var ju inget tungt arbete. Han behövde sällan gå.

Hjalmar som skulle hjälpa till med allt och göra allt, medan bröderna bara höll i tömmar, hade det självklart jobbigast. Adolf lunkade ju så sakta efter de sävliga oxarna och satt långa stunder på dikesrenarna, när oxarna behövde vila sig. Men han delade Adolfs åsikt beträffande Carls landsvägsåkande, att denne fick sitta allt för mycket och ha det bra, och att han slapp ifrån det mesta arbetet på gårdarna.

Men en dag på året fick Carl byta hästtömmarna mot oxtömmarna, och det var när potatisen skulle i jorden på våren. Detta var Ståhlboms order, ty han var noga med att fårorna skulle vara raka och över hela åkern hålla samma avstånd till varandra. Potatisåkern låg för det mesta synlig utmed allmänna vägen. Det skulle se välskött ut. Carl såsom äldst av de hemnavarande bröderna hade varit först med att få köra oxarna framför potatisårdret, så det fick han fortsätta med, trots Adolfs illa dolda ilska.

Men så en vår hade Carl hört, att somliga bönder börjat sätta potatis efter häst. En enbeshäst (så kallades en dragande häst i stället två parhästar) kunde läras att gå utmed fåran, när potatisen skulle myllas.

Så var då Carl i full fart i potatislandet med en häst som dragare, när Ståhlbom kom på inspektion. Han, vanligen lugn, blev mycket upprörd till Hjalmars och Adolfs stora glädje, när han utbrast:

"Är du inte klok pojke! Har du någonsin sett någon människa, som kört med häst när de satt potatis?" Carl som stannat upp för att lyssna på sin far, sa:

"Jo, då ä många som ha börje må då. Då går ju mycke fortare, oxa går ju så sakte å luller."

"Ja, men begriper du inte då, att en häst med sina store skanker tramper sönnre pårna i fåra!"

"Nää", sa Carl, "då ä ju oxa som gör då, när en kör mä paroxe. Oxen som går i fåra tramper ju på pårna å sparker ikring dom mä klöver. En häst går också att köra utmed fåra när en myller."

"Hästa, det har visst gått dej åt huvudet" sa Ståhlbom. Du är ju lika gaarn nu som i vintras, när du gav dej iväg te skogen med en häst för te lunne timmer (släpa samman). Har du nånsin hört någon klok människa lunna timmer annat än mä oxe?"

"Joo, då gör många nu som har häste, då går mycke fortare å ledigare."

"Ja", sa Ståhlbom, "prate mä stolle, då går ju inte."

Och Ståhlbom stod kvar och såg på potatissättandet. Han såg att hästen gick fortare än oxar och att den kunde gå utmed fåran också. Denna blev något mindre rak här och där. Han sa så till sist, synbarligen lättad:

"Ja, nu får ni väl hålla på när ni är igång, men se te så fårorna blir raka, så en slipper skäms för folk som åker på vägen."

Nu långt efteråt med facit i hand kan man konstatera, att hästens vara eller inte vara i potatissåker blev cirka en mansålder. Sedan kom traktorn även dit med ännu flera hästkrafter.

"Då va också en bröllopslörd."

Efter tre års sällskap som fästfolk var tiden inne för Carl och Amalia att gifta sig i hennes hemsockens Rinna kyrka. Där sammanvigdes de den 20 april 1903.

Under akten i kyrkan råkade Carl, då solen bröt fram, se ut genom ett kyrkfönster. Han såg då en man som hölls på ett gärd och spred gödsel från ett dyngåke på källar. Dessa lå ögonblick på den gödselspridande mannen på åkern samtidigt med den heliga akten i kyrkan, blev ett minne som Carl aldrig glömde. Han upplevde här det komiska, som helt naturligt alltid sker samtidigt. Men det skulle komma att hända mer komiska saker.

Efter vigseln i kyrkan väntade slädar utanför straxt efteråt för brudparet och de anhöriga. Anledningen till slädarna så sent i april var ett rikligt snöfall under den gångna natten. Körkarlen på bröllopssläden var Amalias äldste bror, Johan Carlsson, och en duktigare kusk fanns nog inte i socknen. Han hade nämligen varit i Amerika, alltså en företagsam man. Där hade han läst sig att köra hästar i tävlan med andra kuskar vid köruppvisningar. Han visste hur en kusk skulle sitta, hur piskan skulle hållas lodrätt i luften så att det såg stiligt ut. Han kände till den perfekta tömföringen, där de båda tönhälvorna, en i varje hand, skulle ha samma vågräta höjd på mitten, vara raka utan att strama. Här hade han tillfället att visa sin svåger Carl hur en skolad hästkarl körde häst.

När exempelvis ena handen drogs bakåt vid styrning så skulle den andra handen samtidigt skjutas framåt lika mycket. Här skulle Carl få se att hästkörning kunde göras till en skön konst. En töm skulle inte hänga och slänga runt ändan på en häst, som när somliga bönder körde, som trodde sig vara "hästkarlar". Denna sista synpunkt hade han

vid ett tidigare besök i Solvestad framfört till Carl, efter att han där hade sett dennes hästkörning. Denna läxa kom Carl ihåg under slädfärden, nu när han själv fick se hur en riktig hästkarl körde.

Nu var det så, att de valde släden hos Johans i Kimme innan färden till kyrkan p.g.a. den myckna snön. Eftersom det bara var Johan, Carl och Amalia i släden så bedömdes det räcka med en häst. Men färden till kyrkan och dagsmejan under vigselakten åstadkom lagom till hemfärden stora bara fläckar på grusvägen. Det var ju i slutet av april. Det gnisslade under medarna i gruset allt längre och längre sträckor. Hästen hade det slitigt. Då hörde Carl ett militäriskt kommandorop från kuskbocken:

”Nu får du hoppa av!”

Om en kapten på ett fartyg säger till folk att lämna fartyget, så skall alla lyda, det är väl en oskriven lag. Detsamma bör väl också gälla brudgummar på grusgående brölloppsslädar. Däremot en kapten, han lämnar sitt fartyg sist; men Johan som kapten på slädens kuskbock, han lämnade den inte alls! Lufsandet bakom släden skulle självklart ha omöjligt den stolta rygghållningen, piskhållningen och den eleganta tömföringen, hur skulle det ha sett ut? Carl hoppade lydigt av, men Amalia satt kvar; hon blev såsom brud ett undantag från regeln att kvinnor och barn skall gå först.

Så kom släden till snö, och då ljöd ett nytt kommandorop:

”Nu får du hoppa på!” Carl kom snart på att hoppa på och hoppa av de utskjutande medarna längst bak på kälken. Så fortsatte färden med på- och avhoppande ända hem till Amalias föräldrar. Men det var trots allt en stilig bröllopsfärd, ty tömföringen förblev perfekt ända till farstubron.

När Carl som gammal satt i sitt kök och berättade detta sa han: ”Då va också en bröllopsfärd, ja som va brudgum, jag fick springe utmä eller bakåttor som ett spektakel. Å han, som skulle va värd, han iddes inte gå ett steg utan bare satt där som en annan groffel.”

Man kan säga, att gnisslandet under medarna orsakade dubbelt gnissel.

Kohandel

Carl och Amalia åt enligt seden bröllopsmåltiden i Amalias föräldrahem i Kimme Mellangård. I kvällen gick de den korta sträckan till broderns och svågerns Johans gård i samma by. I Johans och hans hustru Hildas hem skulle de stanna några dagar, innan de reste tillbaka till Hannäs och sitt blivande hem i Rustgården.

Dagen efter bröllopet var en söndag och därmed vilodag, liksom de följande dagarna för de nygifta. Men för Johan var måndagen början på arbetsveckan, och han kom således till de nygifta och bad om ursäkt, för att han denna dag måste lämna dem åt sig själva. Han hade nämligen en fin affär på gång, som han inte ville missa. Carl och Amalia var förstående och tog inte illa upp, affärerna måste ju skötas. Därefter gav sig Johan gående iväg och var borta hela dagen. Först på kvällen kom Johan tillbaka ledande en ko.

Dagen efter, på tisdagen, kom en bonde gående till Johan. De två gick in i ett rum och var där för sig själva. De hade inte tid att komma till köksbordet och äta vid dagens måltider, utan Hilda fick bära mat och dryck till dem. Först på kvällen kom de ut från sitt enskilda och dagslånga samtal. Till Carls stora förvåning, gick då bonden därifrån med samma ko, som Johan lett hem föregående afton. Carl tänkte, det måste vara en värdefull ko, som han tydligen kunde sälja om med förtjänst dagen efter.

Så kom onsdagsmorgonen och med den kom Johan till Carl och Amalia och bad om ursäkt för andra gången på tre dagar. Se det var så, att han visste om en bra ko som han

ville köpa, och den möjligheten ville han inte gärna missa. De nygifta var förstående. Carl tänkte, nu vet han väl om någon annan ko hos någon annan bonde. Det var tydligt, att svågern börjat med kreaturshandel.

Sent på onsdagskvällen kom Johan tillbaka, även denna gång med en ko. Men vad nu? Det var ju samma ko, som han köpte på måndagen och sålde på tisdagen. Så var nu kon Johans för andra gången på tre dagar?

På torsdags-förmiddagen kom tisdags-bonden till Johan för andra gången på fyra dagar. Han och bonden gick in på Johans rum, och Hilda fick bära in deras mat under dagen. Först på kvällen gick gästen hem, men inte ensam, han hade ordnat sällskap med samma ko som nu blivit van att samma vägen vandra.

På fredagens morgon skulle Johan skjutsa Carl och Amalia till järnvägen, då de skulle åka hem. Då kom Johan för tredje gången till de nygifta och beklagade, att han inte kunde skjutsa dem till tåget. Johans dräng skulle göra det i stället. Saken var den, att han, Johan, visste om en bra ko, som han ville köpa och som han inte ville missa.

Så fick Carl och Amalia åka fjädervagn till tåget med drängen, men den senares tömföring hade naturligtvis inte samma kvalité som sin herres.

Nu skall inte läsaren tro, att Johan var något dumhuvud, tvärtom. Tack vare sina affärer blev han med tiden en rik man, som kom att äga tre gårdar i byn. Vad kon beträffar, så var hennes gångsträcka inte lång utan får ses som en hälsosam promenad, både för henne och hennes två "ledande" personer.

Kretsgången, födelse, död och flyttning

Carl och Amalia flyttade som nygifta in i Rustgårdens nordvästra flygelbyggnad. Där föddes deras första barn, dottern Alice, vanligen kallad Allis. Hon blev Ståhlboms första barnbarn på gården och därmed hans "kelgris". Farmor Gustava blev sjuk och Amalia som slutat vara mejerinna blev den som mest kom att vårda henne. En gång hade Amalia råkat höra sin svärmor säga till Ståhlbom, att de med Amalia hade fått en snäll och duktig sonhustru i hemmet. Detta gladdde Amalia så mycket att hon aldrig glömde det.

Kärleken mellan bröderna var inte den bästa. Adolf hade fått fästmo och ville köpa gården och bli ensam herre där. En dag när han var arg skrek han högt på sitt rättframma sätt. "Jävlarna ska bort!" En dag fick han sin vilja fram. Han fick köpa gården för 10.000 kronor. Sedan hans mor dött flyttade han och hans fru in i villan. Det bör dock sägas att gården kom i goda händer, ty han var duktig. Han byggde en ny och stor ladugård med plats även för maskiner, vagnbod och loge. Han var duktig bonde och en av de första i socken som köpte självbindare och bil. Det senare skedde när de första Fordbilarna kom efter första världskriget.

Hjalmar gifte sig också och flyttade till den ena av de två handelsbodarna. Denna låg på Rustgårdens mark och fick namnet Åbäckshof. Den låg utmed en bäck.

Den icke stridbare Carl fick köpa den andra och något mindre gården i gamla Solvestads-byn för 5.000 kronor. Men samtidigt kom han att arrendera en annan gård i byn, Hornwallsgården. Där fanns då som nu en herrgårdsvilla med underbar utsikt över Vindomen i tre vädersträck. Då det var en tvåvåningsbyggnad, och ägaren, ett äldre par, bodde ovanpå, fick Carl och Amalia flytta in i undervåningen. På denna gård fick de sin andra dotter, Astrid född 1907, och den förste sonen, Carl-August född 1916. Han fick namn efter farfar Ståhlbom.

Arrendetiden började den 14 mars 1905 och kom att vara i två perioder om sex år, alltså t.o.m. den 14 mars 1917.

Hornwalls-familjen var aktad i socknen. Hornwall den äldre ovanpå i villan hade också ägt den stora gården Fäfalla, men sålt den. Han hade tydligen råd att bo där det var mycket naturskönt, och föredrog den lilla gården i Solvestad där han och hustrun levde sista tiden av sina liv. Han hade en son men denne var kamrer och hade tjänst och boende i Lofthammar. Nämnas kan att Hornwallarna räknades som s.k. "bättre folk". Vid den tiden kallades de människor så, som hade det gott ställt och studerat. Vilka också i sin tur lät sina barn studera. Man frågade då ex. präster och lärare, vad deras barn skulle läsa till? Detta var något självklart. Men om någon fattig ville studera, då betraktades denne som högfärdsgalen.

En Hornwallare blev Hannäs sockens förste organist under 1800-talet, och denne kunde studera till det utan att betraktas som högfärdsgalen.

Réen, galoschinläggen och hängda hönan

När Hornwall lät avverka skog så fick Carl som arrendator släpa det samman i tårer i skogen, för att sedan köras ut på timmerkalkar. Hornwall tyckte om att vara med och lasta på och lasta av stockarna. Carl som var ung och stark använde en handsax av järn, sådana gjorde smederna då. Men den gamle Hornwall orkade inte lyfta ena änden på en stock med en sax. Men om man nu inte orkade att lyfta på en stock med sax, så kunde man använda en rée, ty så kallades en hävstång av trä, en lång och grov träpåk. Fick man den under stocken så kunde man lyfta stockar av anseelig tyngd.

Hornwall hade alltid en rée, men denne var så stor, att han enligt Carl, borde ha haft en mindre rée att lyfta den stora réen med. Men det kunde Carl naturligtvis inte säga till honom. Så Carl fick håva på stockarna ensam, men vad gjorde det; Hornwall var ju glad åt sin präktiga rée och arbetade i tron, att det gick så bra tack vare honom och réen.

Carl hade en tid en mycket rödhårig ung dräng. Kanske hade denne dräng inte förstånd att visa Hornwall den vördnad som den senare ansåg självklar? Alltnog, så fort Hornwall såg drängens röda kalufs, så morrade han högt: "Det brinner, det brinner i busken. Aj! Aj! Aj!" Om nu drängen också var arg eller full av rackartyg förtäljer inte historien, men en dag gjorde han det senare:

Det fanns två ingångar till villan, en till köket och så den stora ingången på långsidan mot gården. Innanför dubbeldörrarna fanns en tambur, där man kunde hänga av sig ytterkläder och ställa ifrån sig skodon. Där hade Hornwall sina galoscher utmed trappen till sin övervåning.

Drängen "Röllen" hade blandat lera och vatten till en lämplig smet, och denna mjuka blandning hade han petat in i galoschernas tåhåttor. Det kunde ju kännas mjukt och skönt för ömma tår, kanske han tänkte? Kanske skulle Hornwall bli mera vänligt stämd mot honom.

När så Hornwall stack fötterna i galoscherna så sprutade leran över vristerna, då var måttet rågat. Han gick till Carl som var ansvarig för drängen. Carl lovade, att han vid matdags skulle tukta den satans drängen.

Vid matdags när drängen var på väg till köket, så stod Carl i tamburen med båda dörrarna öppna och skrek på drängen att komma. Med Hornwall som förvarnad lyssnare fick han denne att i rummet ovanför trappan av anda våningen åhöra bestraffningen. Drängen kom in utan att ana något och möter Carl med ett spö i handen. Då rusade Carl mot de rockor som hängde i tamburen och skrek: "Här ska du få din satans dräng för dine

rackartyg!” Och så blinkade han åt den häpne drängen och slog villt på rockarna, så det hördes till övervåningen.

Först blev drängen rädd, men han föllade snart sammanhaget och spelade med. Han började jämnra sig och lovade att aldrig mera göra några rackartyg. Slutligen lunkade han ut halvgråtande därifrån.

Den dagen vann Carl två personers sympati och tacksamhet. Avbasningen hjälpte, för Röllan gjorde inte flera rackartyg. Men kläderna i tamburen blev knappast renare efter den piskningen.

Den hängda hönan

Vid tiden före första världskriget var det sed med bonnkalas i byarna, så även i Solvestads by. En del bondefamiljer turades om att bjuda varandra på lite fest, vanligen på hösten när skörden var bärgad, och det bekymret lämnade tid för ett lugnare liv. Man pratade, åt och drack. Efteråt brukade det bli ett rum för herrarna som spelade kort och rökte. Damerna samlades i ett rum och samtalade om både det roliga och det förskräckliga. Men vid det avslutande sena kvällskaffet samlades man åter och då ventilerades mycket.

Det var bonnkalas hos Hornwall den äldre, och de var samlade för kvällskaffet. De hade kommit att tala om jakt, och om hur länge skjutna, flådda och urtagna djur skulle hänga innan de äts. Då sa Hornwall, att han lät sina nackade hönor hänga minst lika länge som det vilda och nämnde en lång tid. De som var med och hörde på och var kunniga i saken blev mycket betänksamma, och en av dem sa:

”Ja, men om en höne ska ska hänge så länge, blir ho inte ruttan då?”

Då tog Hornwall en bordduk, och under den spända tystnaden som uppstod, vecklade han ihop duken, höjde upp den så alla såg den och undervisade:

”Det här skall nu föreställa en höna. Då vänder jag på den, så att kommer åt kloaken. Nu håller jag näsan in till den och andas in djupa andedrag.” Han förde in näsan i bordduken och fortsatte undervisningen:

”Luktar det gott här, då är den frisk.” För tydlighetens skull gjorde han om den åskådliga undervisningen, och förde in näsan i bordduken ännu en gång, andades in hörbart och sade med näsan inne:

”Men luktar det onnt här, då är den skänd.”

Det var en pedagogisk undervisning som åhörarna länge kom ihåg.

Ny boplats, nya årtal och nya händelser

År 1907 fick Carl och Amalia sin andra dotter, Astrid. 1916 fick paret sin förste son, Carl-August, med namn efter sin farfar.

I mars 1917 upphörde arrendet av Hornwallsgården, och de flyttade hem till den egna gården, till en knuttimrad stuga från början av 1800-talet. 1918 föddes där den andre sonen, Carl-Erik, med namn efter sin morfar i Kimme, Rinna socken. 1920 föddes den tredje sonen, sista barnet. Han fick namnet Carl-Henrik efter fader Carl. Detta med pojkarnas namn var en idé av mamma Amalia.

Året 1924 var dottern Allis 20 år och systern Astrid 17-. Vid denna tid började så helt naturligt "friare-problemet", som fick pappa Carl att vidtaga åtgärder. Friarna kom om kvällarna i skydd av mörkret och knackade försiktigt på de fönster, där de lyssnat sig till att flickorna fanns innanför. Pojkarnas springande runt huset irriterade pappa Carl, som efter dagens möda ville ligga ostörd i sin säng och läsa Söderköpingsposten. Flickorna däremot gick ut för att se vilka knackarna var och höra vad de ville, fastän de redan visste vilka de var och vad de ville.

Så en höst- och lördagskväll när pappa Carl räkande med en ankomst av fridstörarna, höll han sig beredd för att göra en mot-attack. Påklädd lyssnade han efter ljud. Han behövde inte vänta förgäves, några försiktiga knackningar på köksfönstret undgick inte hans öron. Han smög sig ljudlöst ut genom den i förväg öppnade verandadörren på husets långsida. Han rundade försiktigt knuten och var då på gavelsidan. Han såg uppvaktarna framför köksfönstret i det svaga skenet från fotogénlampan innanför i köket. Han rusade på pojkarna med upphäavandet av ett avgrundsfråg, samtidigt som han träffade en av dem i skallen med en tom vedkorg. Han träffade den längste i gruppen som flydde för livet, för denne ville ju inte bli igenkänd. Carl följde efter med vedkorgen, för han hade den långa "satan" som riktmärke. Denne följde inte de andra komma till bygatan, utan han tog vägen mot närmaste bondgård med Carl springande baketter. När de där var framme vid ladugården, lämnade den förföljde bygatan och stack bakom ladugården i tron att räddas av mörkret. Men Carl sprang inte efter p.g.a. sin lokalkännedom, tvärtom var han glad för att syndaren själv valt platsen för sitt straff, gödselstacken.

Dagen efter fick gårdens arrendator, när han körde ut gödselkärran på stacken, utmed denna se två nedtrampade galoscher i det urinbemängda gödselslammet. Efter tvätten av galoscherna kunde han se att de var nya och invändigt märkta med bokstäverna A och P. När han träffade Carl berättade han för honom om det ovanliga fyndet på denna plats. Men också en annan detalj, som ökade hans förvåning, det långa avståndet mellan galoscherna. Det såg ut som om ägaren sprungit för att rädda livet, men för vad? Carl behövde inte räkna ut det men sa inget, men han tvivlade på att ägaren skulle höra av sig och blev sannspådd.

Ett svärmeri som "kom av sig"

Carls dotter Astrid satt en månskenskväll på en parkbänk i parken vid Hägerstads slott. Det var kyligt i luften. Han var förtjust i henne och rädd om hennes hälsa och ville förvissa sig om, att hon inte frös. Men nu hade han ett talfel, han uttalade bokstaven y som bokstaven i. Han uttalade således ordet "fryser" som "fiser". Efter en stund frågade han henne: "Fiser du?"

Frågan gjorde henne så full av skratt, att hon darrade i hela kroppen, vilket han märkte och fortsatte:

"Ja, då va ju då ja va rädd för, att du sitter å fiser. Du fiser ju så du darrer i hele kroppen."

Hon gjorde en kraftansträngning av självbehärskning och svarade med någorlunda stadig röst:

"Ne-ej, då gör ja inte, fast lite kyligt ä då ju."

Men hon kunde inte sluta upp med att tänka på ordet fiser och började på nytt att darra i hela kroppen. Då vaknade hans gentlemannaskap till handling, han reste sig och sa:

"Då här går inte an, du fiser ju så du skaker." Han fortsatte: "Se här" och så räckte han henne sin kavaj, "ta på dej den här, å sitt inte å fis längre, för då kan du bli sjuk. Då å så många som ha vatt oförsiktige å ha sitte å fise så di blitt sjuke."

Hon avböjde rocken och sa:

"Nej, nej, jag fryser inte, jag säger till i så fall."

Hans omsorg om henne var rörande, och han sa strängt och allvarligt till henne:

"Å då verkligen säkert då? Så fort du känner att du fiser, så måste du säga te."

Trots att hon försökte att inte tänka på orden "fiser du". Så gjorde hon det i alla fall och började på nytt att darra i hela kroppen av skratt och sa:

"Ja, då å kauske bäst att vi går hem, då å lite kallt." Han sa beskyddande:

"Ja, du behöver komma in i värmen, för te sitte ute å fise då å inte bra."

Det var deras första kvällspromenad. Det blev också den sista, men det berodde inte på talfelet, ty kärleken övervinner större saker än skrattretande ord.

Fyllhunden

Carl och Amalia var bortbjudna en vinterdag. De åkte iväg på lördagen och skulle ligga hos värdfolket under natten och komma hem först på söndagen. Döttrarna Allis och Astrid var vana att sköta djuren och ge dem mat, och de hade lärt sig att mjölka korna. Pappan och mamman kunde lugnt resa bort och gjorde det.

Systrarna hade stämt träff med två friare, men det kände föräldrarna inte till. Den ene friaren var från Västertryserum och den andre från samma område i Öjelsbo. De skulle komma åkande med sparkstötting, för det var en härlig isgata på vägarna. Vid denna tid, i mitten på 1920-talet, var det bara ett fåtal människor som ägde bil.

På samma dag före kvällens träff fick Allis ett av sina vanliga humoristiska infall. Hon gick till logen med en stor och tom overall och stoppade den välfylld med halm. När overallen blev kompletterad med pappa Carls stövlar, rock och slokhatt, så såg den ut som en vanlig något kraftigt byggd man.

Friarna kom på kvällen som avtalat var, och systrarna mötte dem på vägen utmed ladugården. Där fick de friarna att ställa sina sparkstöttingar. Arm i arm gick de hem och in i köket, där de tillbringade resten av kvällen. De unga bröderna fick vara i sin kammar.

Men under samvaron i köket gick Allis ut och var borta en god stund, vilket var naturligt på utedassens tid. Men det var till ladugården hon sprang och placerade halmgubben på en av sparkarna med en literbutelj i knäet. Han fick slokhatten neddragen framför ansiktet, som om han sov eller var dödfull. Det rädde kalvmåne, och på lite avstånd såg halmgubben ut som en riktig fyllhund.

Så kom då den stund, när friarna skulle sparka sig hem, och flickorna följde dem till ladugården. När de var på "lagom" avstånd från fyllhunden sa Allis halvhögt och spontant:

"Titta, det sitter en karl på ena sparken?"

Flickorna stannade upp och pojkarna gjorde likadant. Allis fortsatte:

"Titta, det är den där förskräcklige slagkämpen, som alla är så rädda för. Nu är han full som vanligt, och då vill han bara slåss."

I den stunden var friarnas mod på nollpunkten. Flickorna såg det och gladdes i sina hjärtan, fastän de låtsades vara rädda och i behov av manligt skydd. Allis hade som sig

bör, talat ganska tyst, det gällde ju att inte reta slagkämpen, då han var så farlig. Så hon fortsatte tala, nästan viskande:

"Nu kom jag på en sak, om ni stannar här, så ska ja gå bort å tala män, mej känner han ju igen, å han slår ju inte framtimmer va ja vet."

Så gick hon bort till fyllhunden och sa högt men vänligt:

"Snälle farbror, kan vi få den här sparken? Det är en som har långt hem och behöver den."

Men det kom inget svar och ingen kroppsrörelse. Allis gjorde ett nytt försök:

"Snälle farbror, kan vi få sparken? Det är våran spark." tillfogade hon upplysande och rörde vid halmgubben. Denne liksom raglade till och höll på att ramla av sparken; det var tydligt på "långt håll", att mannen var dödfull. Nu skärpte hon tonen:

"Ni måste vakna! Hör ni det, ni måste vakna!" och så rörde hon vid mannen igen, som därvid föll av sparken och blev liggande orörlig i snön. Då insåg friarna att mannen var så full, att han var ofarlig, så de kom fram till sparken.

När pojkarna stod där fick de till sin häpnad se, att hatten ramlat av slagkämpen och blottade håret av vanlig havrehalm. Nu blev de med ens modiga, kastade halmgubben högt i luften och sparkade honom mellan sig utan något förbarmande. De slutade inte förrän det mesta av halmgubbens innamäte låg kringspritt i snön.

Under deras krigsdans och även efter den spelade flickorna förvånade. Men de modiga pojkarna sa, att de insett på ett tidigt stadium, att gubben var ett pojkestreck. Men de hade dröjt med att ingripa, för att flickorna gott kunde få vara rädda en liten stund.

Det är medfött hos alla hannar att "rädda ansiktet". Men skådespelerskan Allis genomskådade dem. Det var en lyckad teaterkväll – för flickorna.

Halka

En grupp Hammäsbor satt och pratade, och de kom in på ämnet Ishala vintervägar. Då säger en äldre man:

Ni ska inte prate mä mej om glansis på vinterväje, för ingen ha vatt mä om värr än ja. En gång åkte ja mä min sparkstötting, nåt annat va ju inte möjligt, då va så hart, ja då va så hart – så då gick inte å stanne den dan, då va inte te tänke på!"

Att ha hög feber utan att ha feber

Det äkta paret Chambert och Olivia Andersson i närmaste granngården var barnlösa och hade på äldre dagar sin gård utarrenderad till en fosterdotter och hennes man. Paret skall ha varit de första i socknen som köpte och lät installera en radioapparat. Det var då något av en folkvandring till dem för att lå lyssna på det knastrande och skapiga ljudet. Men de hade både före och efter det också en annan underhållning, nämligen redan då Öppet Hus med gudstjänster någon kväll då och då.

Paret Andersson stödde väckelseidens s.k. Nordöstringar, som skickade predikanter till alla hem som stod öppna för rörelsens predikanter. Hos Anderssons förekom det också sång, då parets fosterdotter Amy kunde spela på husets orgel. Predikanterna stod i mittrummet mellan orgelrummet och köket. I köket satt alla byns pigor, drängar och halvvuxna ungdomar. Erik som börjat folkskolan kom ihåg hur en äldre predikant allvarligt talade om tidens tilltagande ogudaktighet. Han sade, att i staden Västervik hade

det gått så långt, "att där springer vuxna karlar på gräsmattorna med läderkulan på tån". (Han syftade på fotbollen)

En dag kom en ung manlig predikant, de var alltid män, som skulle predika på kvällen. Vid denna tid under 1920-talet var puder och läppstift en styggelse för de kristna. Men innan predikantens ankomst föll Oliva, en stor och kraftig kvinna, för frestelsen att göra sig lite vacker. Hon fann i hast på råd: Hon tog av det röda crepe-papper, som hon enligt tidens sed hade runt blomkrukorna i fönstret. Hon fuktade papperet i vatten och målade med det sina kinder rosiga och röda.

Predikanten undfågnades som vanligt med mat och dryck och koncentrerade sig alltså först på det mindre nödvändiga. Efter maten satt de en stund i stilla samtal, och då varseblev han Olivias blossande kinder. Han blev genast orolig för hennes hälsotillstånd, då de röda kinderna tydde på mycket hög feber. Han frågade:

"Är fru Andersson dålig?"

"Nej, hur så?"

"Fru Andersson är så röd i ansiktet, ni måste ha feber."

"Nej, ja känner mej fullt frisk, det är inget fel på mej."

"Nää, fru Andersson, det här går inte an, ni måste ha hög feber. Ni måste i säng omedelbart!" Han kände sitt ansvar och gav sig inte förrän han fick henne nedbäddad och omstoppad.

Kanske tyckte hon, att det var lite skönt att bli nedbäddad och ompysslad av en trevlig ung man; i så fall var hennes målning inte förgäves. (förf. slutsats)

Några timmar senare, i god tid före kvällen, steg hon upp och tvättade sig, och febern var som borttvättad, ty hon hade åter sin naturliga hy. Pastorn var mycket glad över hennes snabba tillfrisknande. Något under var det väl inte, men hans resoluta ingripande, som fick henne i säng, hade tydligen gjort henne gott.

Efteråt berättade hon historien för Amalia och skrattade därvid gott åt sig själv

Vad kärlek är

Allis fick tidigt lära sig vad kärlek är av en fackman på området. Hon satt med i en grupp runt ett bord som diskuterade det allvarliga ämnet. En man, något frimodig genom att ha stärkt sig med lite sprit, satt länge och hörde på, men tog till sist till orda:

"Ja ä äldst ä er, ja har erfarenhet utå verkligheta, nu ska ni höre på mej, så ska ja förklaret för-er: Kärlek.. dä ä...inte någe vitt, ä dä ä inte någe svart, ...utan dä ä...någe brunt, ä dä ä dä som ungen blir ä."

Allis fick också som ung flicka lära sig en ramsa, som påstods bestå av äldre svenska ord som inte längre brukades. Ramsan löd:

"Får jag låna resefesan din, för att resefesa runtan min, så får du släppa din hovmunta skumpa, på min resefesade runta?"

Samma ramsa med de nutida svenska orden:

"Får jag låna rälsan din, för att räfsa åkern min, så får du släppa din ko på min räfsade åker?"

Kyrkorådet beslutar om snuspengar

Henry Lundqvist i Hällingsfall har berättat följande historier:

På den tiden kyrkorådet hade hand om äldreomsorgen m.m., så fick enligt tidigare beslut, alla gubbar på äldreomsorgen tio kronor om året att köpa snus för. På ett senare års budgetsammanträde kom snusfrågan åter upp. Då tyckte en man att fem kronor borde räcka. Efter någon debatt beslöts oförändrade snuspengar, snuset var ju ett av gubbarnas få glädjeämnen.

Efteråt fick en av gubbarna på hemmet höra talas om debatten och sa då:

"Ja, ska di prute på snuspånga, då ställer ja inte opp längre. Då får di skaffe sa gubbe var di kan."

En dag var det kyrkostämman i det nybyggda småskolehuset. Det blev en väldig debatt med två grupper som stod mot varandra. Efteråt blev Hultman i Gårdsnäs, som var med på stämman tillfrågad, hur det varit på stämman. Hultman som var en präktig karl men också känd för sin formuleringskonst sa:

"Ja, då börjde sa lugnt å bra som i körka, en del satt där å halvsov. Men så va då nåre unge vettvillinge som för opp å börjde exere, orere å domdere. Då vart vi andre arge vi mä, så vi reste oss å gick emot dom, å då vart te missionere."

Landfiskalen skulle via allmänna landsvägen (den gamla vägen) genom byn Holmbo i Hannäs till en förrättning en bestämd dag och tid. Landfiskalens ankomst kände en bonde i byn till, som hade sina ägor intill vägen. Eftersom bonden var en "klurig" man och arg på landfiskalen, så såg han sin chans att reta denne Lagens väktare.

Vid uträknad tidpunkt såg bonden till, att han hade ett gödsel-fass med förspända hästar stående på vägen så att denna var spärrad, då landfiskalen kom i sin bil. Tömmen till hästarna hängde på gårdesgården utmed vägen, medan bonden samtidigt satt på huk intill i hagen med nedknäppta byxor.

Fiskalen stannade, klev ur bilen och såg sig omkring efter körkarlen. Han fick då se bonden som satt på huk och tydligen förrättade sina naturbehov i lugn och ro utan att bry som om fiskalen eller be om ursäkt. Fiskalen, egentligen en hyggelig karl, blev mäktat förgrymmad över dröjsmålet och bondens ringaktande uppträdande. Då möttes han av bondens raljerande stämna.

"Jaså, då å länsman själv, i egen hög person kan ja se. Han å la ute i tjänsteförrättning förstår ja. Ja, ja, då finns mycke uselhet nu för tin."

Fiskalen ryter i: "Undan med skitlasset så folk kommer fram!"

Bonden satt lugnt kvar i sin utmanande ställning och fortsatte sitt tal:

Ja si ja åt brune böner te midda, å ja kanske åt lite för mycke, å då kan då ju lätt bli så här. Män då va ju otur, att då skulle hände just nu, när byn har så fint främmande."

Fiskalen var arg men klok nog att inse, att det inte lönade sig att träta med bonden. Han kunde ju inte dra detta inför Tinget, det skulle sprida ett köjets skimmer över honom själv. Maktlös fick han höra bondens sista utläggning, medan denne hissade upp sina byxor:

"Ja nu ska vi ta då här lugnt å uppträda som anständit folk. Då å inge bráske mä skiten på lasset, den kommer dit den ska, då svarer ja för."

Till sist kom lasset undan och fiskalen kom fram, den erfarenheten rikare, att kluriga smålandsbönder "kör man inga raka" skitlass med.

Gustafsson i Breviksnäs

Han kom som pojke till Hannäs socken i början på 1900-talet, varifrån frågade sockenborna aldrig efter. Då han blev vuxen och bofast användes om honom endast efternamnet Gustafsson med tillägget "i Breviksnäs". Först arbetade han som dräng men övergick till att bli sadelmakare och därefter skomakare. Han kunde även binda spånkorgar. Det lärde han sin siste hyresvärd Ernst Boll i Breviksnäs. Som äldre gick Gustafsson också runt med en postorderkatalog och tog upp beställning på kläder.

I Breviksnäs utmed Storsjön trivdes han mycket bra, ty hyresvärden Boll med familj var mycket snälla. I övervåningens två rum hade Gustafsson det ena med utsikt mot den slingrande och undersköna vägen mellan bergväggarna och sjön. I det andra rummet bodde den mot Gustafsson avogt stämde Fredrik, vilken Gustafsson fann ett nöje i att rela.

Fredriks ogillande var förklarlig, eftersom Gustafssons liv inte varit fläckfritt. En av socknens handelsmän i kyrkbyn, Helmer Nilsson, som en gång var åhörare vid tingsrätten vid ett mål mot Gustafsson som svarande, berättade efteråt: Rättegången började med uppläsandet av ett tiotal tidigare mindre brott begångna av Gustafsson. När listan var uppläst sa domaren till Gustafsson:

"Ja detta är ju en ganska diger lista. Vad säger Gustafsson själv om den? Tycker inte Gustafsson själv, att den blivit ganska lång?"

Gustafsson svarade genast på sitt alltid värdade språk med klart uttal av alla ord:

"Jo herr domare, tämligen bra nog."

Gustafsson var som talare föredömlig i alla avseenden: Enkla ord, rakt på sak, kortfattat, lättförståeligt, gav intryck av bildning. Han åstadkom roliga formuleringar med inslag av dråpliga ord som fick folk att skratta och minnas dem.

Han var en smärt man av normal längd, mörkt utseende men med ett ljus inre när det gällde fattiga. Det påstods att han stal från de rika och gav åt de fattiga, alltså en slags svensk Robin Hood.

Både fattiga och rika kom till honom med skor för lagning. Ibland hände det att han gav de lagade rikemansbarnens skor till de fattiga barnen och tvärtom. Det sades, att böndernas barn och statarnas barn ibland gick med varandras lagade skor. Kom någon till honom och var arg, så blev denne strax satt på plats av den "bildade mannens" lugna val av ord.

Han gifte sig aldrig och levde mest för sig själv, men han älskade att göra rackartyg, vilket roade många i socken men naturligt nog inte de drabbade.

En gång kom en av socknens styresmän, Adolf Ståhlbom i Rustgården, med ett par stövlar till halvsulning. Det hette så när slitsulan skulle ersättas av en ny. Adolf fick då se honom sätta på ovanligt tjocka sulor på ett par stövlar. Adolf undrade då om inte han kunde få lika tjocka lädersulor på sina. Jo, visst det skulle han få. Adolf gick hem nöjd i förväg.

Efter höskörden samma år skulle Adolf och hans båda söner "slå fräken" i Kolviken. Då kom tillfället för Adolf att använda de halvsulade stövlarna med sina tjocka slitsulor. Sönerna fick som brukligt gå i vatten ända till midjehöjd och lieslå vassen. Adolf däremot gick bara så långt ut i vattnet, att han gick torrskodd i stövlarna.

Så blev det mat-paus och de tre var uppe på den nya allmänna vägen. Då kände Adolf t.o.m. grusvägens mindre stenar genom den tunnare bindsulan. Det kändes konstigt? Det kändes som om han gick i stövlar utan slitsula? Och det var detta han gjorde, när han tog av sig en stövel och synade den. Då tittade sönerna tillbaka till sjön, där fadern gått och slagit. Där flöt då två tjocka sulor av papp målade med läderfett.

Ingen annan än Gustafsson skulle ha vågat göra detta, men den enda följden för honom blev en förlorad kund. Men vad gjorde det, han hade ju fått betalt för pappen och läderfärgen, och han hade inte tagit betalt för mer än det. Han var en beräknande man.

En sommardag kom den nye landsfiskalen gående på den slingrande och backiga vägen till Breviksnäs. Han hade lämnat sin bil där avtagsvägen började. Tydligt hade han fått höra, att vägen till Breviksnäs erbjöd en vacker natur och att den inte var så lång att promenera. Gustafsson råkade genom sitt gavelfönster få se honom komma bärande på sin portfölj. Han fattade ett raskt beslut. Han klädde om från vardagskläder till den fina "gå-bort-kostymen", låste dörren, passerade ovännen Fredrik utanför huset och mötte landsfiskalen efter cirka femtio meter. Fredrik såg de två mötas, och att de stannade och samtalade med varandra.

Lagens väktare var den som stannade först, hälsade på gentlemannen Gustafsson som hade promenadkäpp. Fiskalen frågade:

"Jag söker herr Gustafsson, för han bor väl här. Känner ni honom?"

"Jo, han bor här, och honom känner jag mycket väl."

"Jaså, ja det var ju roligt att höra, att jag har kommit rätt. Känner ni till om han är hemma just nu?"

"Nej, just nu är han inte hemma, för han gick hem-ifrån alldeles nyss."

"Men då kan han ju inte ha hunnit så långt."

"Nej, det har han inte gjort."

"Sa han vart han skulle gå?"

"Nej, det sa han inte, det gör han aldrig."

Fiskalen fortsatte utfrågandet:

"Ni som tydligen känner denne Gustafsson väl, brukar han vara borta länge, när han ger sig iväg?"

"Det är olika, han besöker folk, och han är själv mycket eftersökt."

"Ja, då går jag väl till stugan och väntar utanför i trädgården så länge, ifall han dyker upp."

"Gör det, gör gärna det."

"Ja, tack då."

"Ingen orsak."

Gustafsson spatserade raskt till bakom första kröken, utom synhåll för fiskalen och sökte friden i skogen.

Fiskalen kom till trädgården för en stunds väntan och behövlig vila i den ljuvliga naturen. Där hölls Fredrik och pysslade. Fiskalen sa:

"Jag har ett ärende till herr Gustafsson, men jag hörde av en man jag mötte, att han inte var hemma, så jag tänker vänta en stund här i trädgården."

"Vänta! På Gustafsson?" utropade Fredrik. Men då va ju honom som Ni sto å prata må därborte på vägen alldeles nyss, ja såg ju Er härifrån."

Fiskalen väntade och vilade inte länge, sedan han lärt känna mannen, som kände sig själv mycket väl.

Den sista tiden i livet var Gustafsson på Äldersdomshemmet i kyrkbyn. En afton bjöds de gamla på underhållning av kyrkokören i vilken även prästen ingick. När de sjungit några sånger och stod tysta för att förbereda sig för fortsatt sång, bröts tystnaden av Gustafsson klara stämmor:

"Ja, jag är ju här för åldringsvård och icke för bestraffning, så jag är ju inte skyldig att sitta här och höra dom där stå där och 'vröla'!"

Prästen såg förvånad ut och några med honom. Men villrådigheten bröst straxt av det komiska i situationen, de förut allvarliga ansiktena blev glada och även sången. Naturligtvis satt Gustafsson kvar och uthärdade bestraffningen, till sångarnas stora glädje. Han skattade aldrig, men de som kände honom visste, att han var den alltid påpasslige humoristen.

Länge ihågkomna talare

Många har länge blivit ihågkomna för sitt ordbruk. Det fanns två bröder i Rumma i Hannäs som var ovanligt fåordiga. De två jämte en medhjälpare gick en vinternmorgon till skogen för att avverka i den. Det var isgata, och en av bröderna halkade omkull. Innan han steg upp sa han: "Då va visst hart (halt) i da." Under hela dagen i skogen yttrade ingen av bröderna ett enda ord.

På kvällen när de gick hem halkade den andre brodern omkull. Han sa då:

"Då va då visst." Han instämde alltså med brodern på morgonen.

Till gårdsmejeriet i Grävsätter hade det kommit en ny mejerinna med efternamnet Sik. En dag kom telefon till herrgården, någon ville tala med fröken Sik. Men den gubbe som stod utanför mejeriet och skulle meddela fröken Sik om telefon, glömde under vandringen in i mejeriet den nya mejerinnans namn, men han mindes att det var någonting på fisk. Inne i mejeriet skrek han i oväsendet.

"Då telefon te fröken Torsk!"

En annan gubbe i mejeriet som var där och lämnade mjölk, skrek ilsket tillbaka:

"Ho heter inte Torsk utan ho heter Sik!"

Den rättade skrek tillbaka: "Ja då ä väl samme skit, då ä la fisk som fisk!"

I Gärdserums socken fanns en gång för länge sedan en duktig kyrkväktare. Men hans språk var kryddat av kraftord som var allt annat kyrkliga. Han hölls en dag i sitt välskötta potatisland, då kyrkoherden gick vägen förbi. Denne stannade och hälsade på sin trogne medarbetare, varefter han berömde det välskötta potatislandet.

Kyrkväktaren kom ihåg att han talade med sin präst, vilket krävde ett vårdat språk. Han började således sitt svar "gudtigt" men återgick efter en enda mening till sitt vanliga språkbruk. De båda meningarna kom så att lyda:

"Jaa, om nu bare Gud ger regn, då får ja potatis utå faan."

En gumma i en annan socken hade två språkbruk, ett till mera lärda och ansedda personer, ett till mera vanliga människor. Hon stod en dag vid sin postlåda och väntade på postutköraren. Denne kom och sa då till henne:

"Ja, du har det bra du. Du kan sitta i din skuggiga syrenberså å vila dej, medan jag måste arbeta i denna värme i mitt anletes svett. För du har väl inget som du måste göra?" Hon svarade:

"Nää, då har inte fanken ti te å sitte å glo. Ja har ju fylle sjutti år, å då ble ja uppvaktad utå prästen å hele kyrkorådet mä blommer å presenter ifrån församlinga. Så nu måste ja ju bju dom på äte först, di är nie personer. Ja kan inte ta emot alle på en gång, så ja får ta di andre jävla sän."

En hedervärd gumma i Solberget i Tryserums socken var mycket omtyckt. Hon hjälpte många med att sticka klädesplagg och laga maten till bondekalasen, som på hennes tid var vanliga.

Många människor har ett eller flera ord som de upprepar i var och varannan mening. En gubbe boende vid Gusum började nästan varenda mening med orden: "Emellertid och emedan", när skulle berätta något. Gubban i Solberget använde alltid orden: "Ja skiter it, ja skiter it." Detta var hennes vanliga ord, när hon efter en förfrågan om hjälp efteråt tänkte över saken. En gång hörde de prästen fråga henne, om hon ville sticka vantar åt honom, hon skulle få bra betalt. Hon svarade inte genast, men efteråt hörde de henne muttra: "Ja skiter it, ja skiter it."

Men det gjorde hon inte, prästen fick sina stickade vantar. Så var hon ofta, hon hjälpte folk även när hon hade tigit och efteråt muttrat de vanliga protestorden.

En dag kom hon in i köket hos prästgårdens arrendator och berättade följande:

"Vår ko ha kalve, så vi har fått bra mjölk nu. Vi kunne inte dricke opp allt, så ja tog opp mä å skulle te å kärne mjölk härme dan. Men då ville sa inte, så ja sket it. Sana kom gubben min å försökte han mä, men då ville sa inte för honom heller, så han sket it han mä. Sana kom dotera, å först så sket ho it. Men ätter e stunn så tog ho opp mä te te å bake pannkake åt, å gud så go ho vart!"

I nyssnämnda socken bodde en s.k. färgstark man. Han var både händig, duktig, orädd och "slagfärdig" i sitt tal. Han sa vad han tyckte till vem som helst och krusade inte för någon. En gång högg han sig i tummen med en yxa. Det tog så illa, att ett besök hos läkaren i Valdemarsvik var nödvändigt.

Läkaren var en barsk och sträng herre, vilket ofta förekom vid denna tid. Denne läkare var fruktad av många, för han kunde skälla ut de som skadat sig av oförsiktighet eller oförstånd. När han nu fick se den huggna tummen sa han ilsket:

"Hur kan en människa stå och hugga sig i tummen?!"

Han var inte van att få något svar, men det fick han denna gång:

"Då ä väl ingen konst! En händig karl, han kan hugga sej i arsele!"

Socknarna Tryserum och Hannäs i nu nämnd ordning, den större och den mindre socknen ifråga om både yta och folkmängd, har i flera hundra år hört samman. Det var en följd av kyrkans organisation, genom att socknarna bildade ett pastorat. Tryserums socken hade kyrkoherde och Hannäs var i början en annexförsamling, som styrdes från Tryserum. Med tiden fick Hannäs en adjunkt eller komminister som bodde i Hannäs. Denna ordning upphörde 1971 p.g.a. kommunsammanslagning och därmed ändrade kommungränser, varvid Hannäs fick bilda pastorat med Gärdserums socken.

Det mångåriga samarbetet, ibland den lilles opposition mot den store, hade till följd, att Tryserum var den av Hannäs grannsocknar, som Hannäsborna haft mest att göra med. Därför kom också många historier från Tryserum till Hannäsbornas öron.

Det nyssnämnda gäller och köpingen Valdemarsvik. Dit åkte Hannäsborna för att besöka sin läkare, tandläkare och apotek. Där köpte de sina finkläder, klockor, vigselringar, sina kistor. Där fanns brännvin, polisstation och advokat. Dit körde bönderna sin spannmål till spannmålshandlarna och sin brännved till vedskutorna i hamnen o.s.v. Där fanns alla slags affärer, och under lång tid den stora läderfabriken, som under sin glanstid var den ekonomiska motorn i köpingen, då så många arbetade där.

Pappa Carl berättade: En man trettioårig man i Valdemarsvik höll i sekelskiftet 1900 ofta till på kajerna i hamnen. Där visade han stort intresse för segelskutor och motorfartyg. Dessa fick han ibland hjälpa till med att lasta av och på. En gång fick han

följa med en vedskuta, vilken gick i trafik utmed kusten. Det finns ingen upplysning om hur länge färden varat eller var de varit, i Norrköping eller i Stockholm.

Vid skutans återkomst med mannen, samlades ständigt folk kring honom för att höra honom berätta. Han var allmänt känd som original. Men de fick inga upplysningar, ty han hade varit borta så länge i främmande land, att han hade glömt sitt modersmål. Han hade bara ett svar att ge alla, men det var på mycket god svenska.

"Tala icke till mig, jag kan icke tala svenska" Därefter satte han stolt "sin näsa i vädret."

Världsresenärens svar spred sig, så många var som tokiga att samlas kring honom och ställa frågor, detta trots, att de redan visste vilket svar de skulle få. Alla ville tydligen höra de få men märkliga orden från hans egen mun.

Märkliga är väl alla människor, både utfrågare och utfrågda.

"Han månne väl komma?"

I en bondgård i Tryserums socken hade de rustat till bröllop. Gården ägdes av två bröder, båda i medelåldern. Deras piga skulle gifta sig, och vigseln skulle ske i husets finrum. Denna piga var vacker, ja mer än så, en verklig skönhet.

En ny präst i socknen kom dit men han kände inte folket ännu. Han såg den undersköna bruden men ingen brudgum. Där fanns bröderna och deras släktingar. En av de båda bröderna hade fått ett ofördelaktigt utseende, ja han var ful, ty vi är födda ojämlika i en orättvis värld. Men här var han brudgummen; det kan ses som ett slags rättvisa.

Stunden för vigseln närmade sig, och prästen gick oroligt fram och tillbaka och yttrade då och då.

"Han månne väl komma, han månne väl komma?" Till sist frågade brudgummen:

"Vem ä då som ska komme?" Prästen såg förvånad på honom och sa:

"Brudgummen naturligtvis." Brudgummen sa:

"Ja, då ska nog vare ja då."

Inget hindrar, att två till synes omaka, blir som i detta fall lyckliga makar. Men det är inte utan, att man tycker lite synd om prästen.

Två gubbar om en sugga

I byn Holmtebo utan för Valdemarsvik bodde en bonde som var hälften-ägare i en hos honom varande sugga. Hon fick där husrum sitt husrum, mat och vård. Bonden såg också till att hon blev befruktad i vanlig ordning och födde smågrisar. Den andre hälften-ägaren var handelsman och ägde stor butik vid den stora affärsgatan i Valdemarsviks centrum.

De båda gubbarna var goda vänner och delade bröderligt på alla utgifter och inkomster gällande suggan. Utgifter var mat och betäckningskostnad, det sistnämnda turades de om att betala varannan gång. Inkomster var försålda smågrisar och gödgrisar, de senare var för gubbarnas egna julbord.

Detta hände under första världskriget mitt i brådaste julhandeln. Bonden begav sig till samhället med en korg ägg som skulle säljas på torget. Han hade vägen förbi sin väns handlarens butik. Litter som han nu var där, ville han passa på att fråga sin kompanjon om,

vens tur det var att betala den nära förestående betäckningen av suggan. Han kom så in i butiken som var till trängsel fylld av folk, stannade vid dörren och ropade efter handlaren.

Handlaren kom då ut från kontoret och stod i dörren, då han fick veta att han var efterfrågad. Bonden gick rakt på sak med sin högröstade fråga utan att bry sig om myllret av människor mellan kompanjonerna:

"Ska du eller ja betäcke suggan näste gång!"

Handlaren försökte undvika det pinsamma samtalet och sa:

"Kom in, kom in på kontoret!" Då skrek bonden:

"Då har ja inte tid mä nu, ja har bråttom, ja vill bare vete, vem å oss som ska betäckena denne gången, du eller ja, för då koster ju pängel!"

Efter ytterligare skrik om betäckningen, försvann gubbarna till sist in i kontoret. Men åhörarnas julglädje var i den stunden mycket stor, och de gladdes länge åt betäckningen. Även den mest naturliga sak kan bidra till hög julstämning.

I April och den skjutna Skvadern

Två företagare bodde mittemot stora varandra vid affärsgatan i Valdemarsvik, men de sympatiserade inte med varandra.

I April 1928 kunde ortens innevånare läsa en sensationell notis i ortstidningen, om att man på en namngiven ö i Gryts skärgård hade skjutit en Skvader. Det var ett djur som man hade hört talas om, men vilket existens förnekades såsom varande humbug. Det var ett djur som levde i gångna tiders folktro. Detta djur var både hare och tjäder. Det hade harens huvud samt kropp med fyra ben. Men kroppen hade tjäderns ljäderskrud med vingar såsom en fågel.

Nu behövde ingen tvivla längre, det till synes ofroliga var sant. Det skjutna djuret, Skvadern, fanns att beskåda i butiksfönstret hos urmakaren innevarande dagen från klockan 9.00 till klockan 19.00. Alla intresserade var välkomna, att se denna den största sensationen i sitt slag i bygdens historia intill denna dag.

Nyheten spreds snabbt i samhället och folk var inte sena att hörsamma välkommandet till utställningsplatsen. De förmiligen strömmade till i massor och stod och glodde in i butiksfönstret på klockorna, ty något annat fanns ju inte att se.

Det var många som hade roligt åt detta I April-skämt och särskilt en, urmakarens antagonist som uthålligt stod bakom ett fönster vid gatan och gladdes åt allt folket.

Urmakarens glädje över gratisreklamen sades ha varit måttlig, men kanske fick han någon kund som ändå var där och såg klockorna.

Landsfiskalens fenomenala förhållningsstrategi

Innan fotbollen kom till bygden under 1920-talet och absorberade de unga människors energi och kampvilja, så var det vanligt gruppslagsmål. På marknadsdagarna i Valdemarsvik brukade östgötar och smålänningar drabba samman på Länbroa över Vammarån. På den bron gick landskapsgränsen.

Men träning i nävampen behövdes även då och då under året i mellan socknar och även i socknar. I Tryserums socken fanns det ett gäng i gamla kyrkbyn i Västertryserum och ett i nya kyrko-området i Östertryserum. Ibland slogs de även osportsligt, ty domare, rött kort och utvisning förekom inte i denna kampsport. En gång fick en ensam kämpe

möta det motsatta gänget och blev illa slagen. Men härvid gick segrarna för långt, de bar sig ovanligt illa åt mot en ensam kämpe; det finns oskrivna regler. Misshandlarna blev anmälda och landsfiskalen kom för att utreda saken. Han samlade det segrande gänget omkring sig och frågade vänligt:

"Varför blev ni osams?"

Alla de tillfrågade var eniga om att bråket uppkommit för att den slagne varit dum. Landsfiskalen sa:

"Jaså, var han dum, ja, då skulle ni ha klått honom riktigt ordentligt."

Lättnad och glädje spred sig bland de förhörda, och alla bedyrade, att det var just det som de hade gjort, de hade klått honom riktigt ordentligt. Landsfiskalen tog fram sin notisbok och sa:

"Jaha, då vet jag det, då står ni för det, så då noterar jag det. Era namn har jag ju redan."

Och fiskalen lämnade männen, som var lättade och tyckte att fiskalen var en bra karl, en förståndig karl, sådana borde det finnas flera av.

Så kom den stund då männen stod inför domaren på Tinget i Gamleby. Landsfiskalen vittnade om vad männen sagt till honom, att de hade slagit mannen riktigt ordentligt. Och det kunde de ju inte neka till efter att ha svurit ed på att säga sanningen, den de redan sagt till landsfiskalen. Så de blev dömda och rättvisa skipades. Ty att någon har dålig syn eller hörsel eller som i detta fall nedsatt tankeförmåga, det gör ju en misshandel av personen ännu allvarligare. De dömda hade rätt i sin tidigare åsikt, att sådana som denne landsfiskal behövdes det fler av.

Otto Boll tittade i kulan

Otto Boll var en bror till den tidigare nämnda Ernst Boll i Breviksnäs, i berättelsen om Gustafsson. Otto bodde i sin egen av honom själv byggda villa i Rumma by i Ilannäs. Han var timmerman, såsom sågare och byggare. Han var företagsam, ofta anlitad och respekterad. Han hade åsikter, var rättfram och orädd. Han var ingen vän av många ord, men det han sade lät ofta roligt och blev ihågkommet.

När han var i femtioårsåldern befann han sig en dag i Valdemarsvik. Han hade varit på Systemet och köpt en liter brännvin. På Länbroa över Vammarån mötte han en vän, och att denne skulle lå en sup var självklart för Boll. Detta var inte bra, ty därmed bröt han mot förbudet om spritförtäring på allmän plats, vilket var något som han inte kände till. Boll handlade bara efter gammal god sed. Tyvärr stod där strax intill en nitisk polis, som såg som sin skyldighet, att påpeka den brottsliga gärningen för Boll.

Nu råkade det vara så med Boll, att han alltid talade ovanligt högt. Vid polisens påpekande blev han lite upprörd av denna, som han tyckte, småaktiga frihetsinskränkning. Bolls tal blev ännu mer högröstat. Polisen bedömde hans tal så, att han inte var nykter och tog honom med till polisstationen för förhör. Där övergick Bolls tal till skrikande. Vid denna tid fanns inga alkoholtester, utan Boll, som var helt nykter blev antecknad som berusad och anmäld för spritförtäring på allmän plats.

Polisen följde efteråt Boll till hans motorcykel, troligen för att övervaka att Boll var i stånd att ta sig hem. Då fick polisen se, att Bolls motorcykel saknade backspegel, varför det blev åtal också på denna punkt.

Tiden gick men åtalspapperen kom. Då vände Boll sig till advokaten Eric Tillberg i i Hohnabo i Valdemarsvik, vilken ofta var anlitad för sin duktighet. Tillbergs första åtgärd var att ta sig en titt på Bolls motorcykel. Den saknade fortfarande backspegel, men

Tillberg lade märke till en stor och blank prydnadskula i mitten på styret, en kula som det gick att spegla sig i.

Tillberg började ringa runt till olika länstyrelser och fråga efter deras tolkning av, hur backspeglar skulle se ut på motorcyklar. Till sist fick han av en länstyrelse höra det han ville höra, nämligen, att godtagbart var varje föremål som tjänstgjorde som spegel bakåt för foraren att titta i. Tillberg begärde att få detta svar skriftligt, som han naturligtvis fick.

Så kom då dagen när Boll stod inför Tinget. Tillberg förklarade att episoden på bron var en vän-handling, som Boll inte kände till vara förbjuden. Den hade inte stört någon, och ingen hade kommit till skada.

Boll hade inte heller varit onykter, alla hans många vänner kände till, att han alltid talade ovanligt högt. Det var naturligt, att han på bron talade högre än normalt, då han var upprörd. Hans alltid högröstade tal hade blivit en vana för honom, då han arbetat mycket i sågverk, där skrikandet var nödvändigt för att göra sig hörd i allt oväsen.

Så kom då frågan om backspegeln. Tillberg förklarade också den frågan, dels med länstyrelsens yttrande, som han överlämnade till rätten. Dels hade han själv vid noggrann besiktning av motorcykeln funnit, att den blanka kulan på styret inte bara var en prydnad utan tydligen också avsedd som backspegel. Detta hade också Boll trott och nyttjat kulan i samma tro.

Men här höll det på att strula till sig, då polisen som anmält Boll upplyste om, att Boll nu satt på en backspegel på sin motorcykel såsom polisen hade krävt.

Domaren vände sig nu direkt till Boll med frågan, varför han monterat på en backspegel efter polisens anmälan, då han förut ansett detta vara obehövt?

Boll svarade genast, högröstat som vanligt:

"Då va ja ju tvungen te, för te få va ifre för polisen. Man när ja kör, då titter ja i kula i alle fall!"

En stor glädje återspeglades i ansiktena på folket i rättssalen, men den störde inte heller nu den allmänna ordningen.

Boll friades på alla punkter. Efteråt skrev ortstidningen, att Boll fortsatte med tittandet i kulan i alla fall, såsom förut.

En tid efteråt arbetade Boll under marknivån med att snickra en träform för gjutning av en källarvägg i blivande byggnaden Guldnyckeln i Valdemarsvik. En polis var nyfiken och gick fram till djupgrävda rännan och tittade ned. Boll såg att det blev mörkare och tittade upp i ansiktet på den polis som anmält honom tidigare. Båda två blev lika förvånade. Boll skrek som vanligt:

"Jaså! Förföljer du ma här mä?!"

En "titt" tillbaka i gammal folktro

För att återvända till tiden i början av 1900-talet, så var folks tro på osynliga varelser stor hos många. I brist på flygande tefat så fanns ju de osynliga varelserna. Risken att få se de osynliga eller att skadas av dem sades vara störst för personer som var födda på söndagar.

Det föreföll att finnas två sorter, de som aldrig visade sig men fick saker att hända. Så fanns de som visade sig och det var ju en händelse. Till dem som visade sig för folk hörde de gamla hederliga spökena, som nattetid bar svarta likkistor över månbelysta skogsgläntor. En sådan glänta, ett mindre område omgivet av skog, fanns till höger om

allmänna vägen från Hannäs till Ukena. Platsen var i skogen på en mosse, kallad "Kalles måse". Där i den vattensjuka marken skulle de, som hade slagit ihjäl en man, ha begravt den ihjälslagne. Folk som gått på vägen utmed denna glänta hade under människensnätter där sett sex man bära en svart likkista.

På andra platser föredrog kistbärarna den öppna terrängen och bar över åkrar i stället. Bärarna var alltid sex svartklädda män, därmed visande sinne för den passande traditionen. Bärarna var alltid skyldiga till ett på platsen ouppklarat mord.

En annan sort av de synliga spökerna var enstaka osaliga, som dök upp i mörkret, förvandlade till en stor och folkilsken hund med en tunga som lyste som en eldslåga. Carl i Solvestad hade en natt blivit angripen av flera stycken, men han lyckades då freda sig genom att sparka dem på källarna.

Till den osynliga sorten lär man kanske räkna gastarna. Av namnet "att dömma" kan de en tid ha varit på fartyg, där de lärt sig att "gasta" (skrika) i stormen för att höras. När de så tröttnat på sjön, "gick de iland" och levde sjörövare där; där kunde de uppträda som sjömän till häst. Det fanns bevis för det. Det hände att en häst på morgonen, efter att ha vilat hela natten, på morgonen kunde stå löddrig av svett. Det sades då att en gast hade ridit honom i spiltan. Körsvoner hade t.o.m. upplevat att en gast, eller flera, för det var ju bara hästarna som såg dem, hade stoppat hästarna mitt på vägen. Då hade varken vänlighet eller piska fått dem att gå framåt ett enda steg. De fick helt enkelt vända hemåt igen, för det tillät gastarna. Det finns här en senare tids förklaring: En älg eller älgflock hade nyss gått över vägen. Hästar sägs vara rädda för älgar. Hästarna skulle alltså ha känt vittringen och vägrat gå vidare.

En särskild sort var "rå". De kunde vara både synliga och osynliga. En bonde i socknen som brukat Solvestads Frälsegård, Algot Ilanström, berättade, att han en gång råkat ut för ett osynligt rå. Han kom en kväll in i stallet för att ge sina hästar natthö i krubborna. Han fann att det nedhävda höet från höskullen var i minsta laget, men han ville inte gå upp på skullen i mörkret. Han gav hästarna det som fanns, vände om och skulle till att gå därifrån. Då kom det genom skullsluckan nedfärande ett väldigt fäng hö bakom hans rygg. Den därvid undanträngda luften fläktade kring bakom honom. Han blev så rädd, att han skakade i hela kroppen. Han vågade inte vända sig om, ty han visste i samma ögonblick, att bakom honom fanns inget hö, det skedda var en varning. Fast han var så rädd, vågade han inte göra annat än gå upp på skullen i mörkret och häva ner mer hö.

Nyssnämnda rå påminner lite om tomtarna, som senare skulle komma som rå-nas efterföljare som husdjurens vänner.

Carl såg en gång ett synligt rå. Han hölls en kväll på Hornwalls höskulle, då han var arrendator på gården. Han skulle häva ner hö genom skullsluckan. Det var inte mörkare än att han såg en spräcklig höna på golvet framför honom. Hon envisades med att vara "ivägen". Till sist förlorade han tålamodet, hönan skulle inte vara på skullen och "tjyvvärpa" (gömma äggen, vilket är medfött för höns). Hönans plats var alltså nere i ladugården i ett särskilt rum och inte på skullen. Han skuffade till henne med fotens bredsida så att hon för ner genom luckan med utbredda vingar, ty höns kan flyga.

Men det skulle han inte ha gjort, ty i samma ögonblick som hönan singlar ner, så greps han av skräck. Han visste i samma ögonblick att den spräckliga hönan var ett rå! Han väntade sig ett fruktansvärt slag, en örlil eller något i den stilen, men till hans gränslösa lättnad så hände inget mer.

Tilläggas bör, att Carl senare i livet kunde svära på hönsen, när de skitit på saker som han tog i med händerna utan att ha sett eländet. Detta var skickligt överfört dit via en träpinne av yngste son (Carl) Henrik. Men pappa Carl rörde aldrig mer någon höna, för han hade fått en varning på Hornwalls höskulle som han inte glömde.

Även högt skolade människor, såsom adelsfolk, håller styvt på sina "slottsspöken" och är mycket fästade vid dem. De gör vad de kan för att hålla dem "levande".

När ovanstående berättades i köket hos Carl och Amalia i Solvestad under slutet av 1920-talet rådde höstmörker. Det fanns inte el och glödlampor. Det fanns fotogénlampor hängande i tak. Det fanns fotogénlyktor som man kunde bära med sig. Det fanns karbidlyktor att sätta på finvagnen vid hästfärd. Även stearinljus, men de användes bara vid speciella tillfällen.

Carls hade inte telefon, inte radio. Inte heller TV. Människors behov av att få skrämmas fick man lösa utan hjälp av uppfinningar. Spökberättelser en mörk och kuslig höstkvald när det var skönt att vara inomhus lyllde ett mänskligt behov. Hos familjen Carls fanns vid nyssnämnda tid tre tacksamma lyssnare, sonen Henrik i småskoleålder och sönerna Erik och August i folkskoleålder.

En kväll berättade Carl följande självupplevda händelse:

Mannen utan huvud

Carl var ungarbarn när det hände. Han gick på vägen utmed Kolviken mot hemmet i kyrkbyn. Det var kväll och den tid på året när höstmörkret var mycket mörkt. Dock inte värre, än att han kunde tydligt se och känna igen en bekant person på nära håll. Då såg han en man komma emot sig. Samtidigt med att de passerade varandra så såg Carl, att det var den gamle Lindahl i Botorp i Solvestad. Carl tog av sig mössan, böjde huvudet och hälsade. "Godafton"! Men till hans förvåning hälsade in Lindahl tillbaka utan fortsatte sin vandring som om Carl inte fanns?

Carl gick några meter och tänkte under tiden: Vad var det med Lindahl? Detta att inte hälsa på en person i byn var inte likt honom. Han hade ju varit skollarare och var en bildad och artig man. Plötsligt kom Carl ihåg! Lindahl var ju död sedan några dagar tillbaka och låg enligt seden i sin kista på sin egen gårds loge i väntan på jordfästningen.

Carl snurrade runt och såg ryggtaflan på Lindahl som avlägsnade sig. Men vad nu? Han hade ju inte längre något huvud, mellan axlarna var det tomt? Den huvudlösa kroppen försvann hastigt i mörkret.

Först blev Carl stel i hela kroppen, men han samlade sig och skyndade, eller rättare sagt halvsprang därifrån. Men han berättade det inte vid hemkomsten, för det skall man inte göra förrän långt efteråt, när de döda har kommit till ro.

När Carl slutat sin berättelse frågade sonen Erik:

"Å pappa säker på att då va Lindahl? Hur kunde pappa se, att då va han, när han inte hade någe huve?"

Pappa Carl svarade efter någon betänketid med faderlig pondus:

"Då finns många mänster som ha leve ett långt liv som då alltri har vatt någe huve på. Då va då ju på Lindahl, men han behövde då inte längre, då han va dö. Förresten ska du inte fråge om sånt som du inte begriper." Han sa sant, Erik begrep det inte.

Carls och Amalias tre pojkar ville liksom andra ungar vara uppe länge om kvällarna. De vuxnas tal om spöken hade en viss återhållande effekt mot att springa ute i mörkret. I Lindahls hage nordväst om den egna stugan kunde en enbuske i halvmörkret se ut som ett spöke. Det var spännande att vara ute men inte långt från det trygga hemmet. Åt det andra hållet i sydväst fanns Adolfs Chambers smedja i vilken det spökade. Till den och bortom den vågade de inte vara ute sent på kvällen. I den gick smedbälgen igång av sig själv klockan tolv på nätterna.

Orsaken var den att den gamla kyrkans orgelbälge hade, då kyrkan ersatts av en ny kyrka, sålts på offentlig auktion. Adolf hade ropat in den och använde den som smedbälge. Den hade alltså flyttats från ett heligt rum till en förnedrande plats i en sotig smedja. Den hämnades tydligen med att spöka, att så skedde var ju helt naturligt för varje rätt tänkande människa.

Adolf brukade gården själv när det hände första gången. Han hade anställt en dräng, som fick sin sovplats i snickarrummet, som avskilt med en vägg också fanns i smedjan. Där hade drängarna bott förut och aldrig hade någon klagat, då rummet var ombonat och med eldstad. Men redan första natten efter kyrkorgelns installation blev det där slut på friden.

Drängen gick till sängs som vanligt och somnade in lugnt och fridfullt. Men han fick ett fasansfullt uppvaknande mitt i natten klockan tolv. Bälgen intill på andra sidan väggen gick för fullt, blåste, stönade, knirkade och jämrade sig. Drängen för upp ur bädden och ut genom dörren in till smedjan.

När han så befann sig i smedjan och i mörkret spanade efter den han trodde höll på med rackartyg och ville skrämmas, då fanns ingen där? Han var ensam i smedjan och bälgen väste och stönade. Drängen rusade i panik ut ur smedjan till byvägen och fortsatte springande tills han nådde ladugården. Där blev stående en stund för att sansa sig och tänka efter vad han skulle göra.

Han ville ogärna väcka bonden och visa sig spökrädd, så han kom på idén att gå in till hästarna i stallen. De stod där lugna och trygga. Han lade sig i höet framför deras foderbord.

Följande dag berättade han om sin upplevelse för Adolf och sa, att han aldrig mer kom att ligga någon natt i snickarkammaren. Han sa också att han trivdes på gården men fick han ingen annan sovplats, då ville han sluta.

Adolf var förstående och snäll och ordnade en annan sovplats i en vindskammare. Ingen annan i byn hade hört kyrkbälgen gå annat än på sin förra plats, så drängen blev således preveligerad. Men spöken är inte att leka med. Trots sin ungdom förstod de unga bröderna Ståhlbom det och var aldrig i närheten av smedjan om kvällarna.

A-K-arbetarna. Början på en ny tid i bygden

År 1927, ett av arbetslöshetens år, fanns den av svenska staten tillsatta Arbetslöshetskommissionen, kallad A. K. Dess uppgift var, att åt städernas många arbetslösa ta fram nyttiga arbeten. Ett sådant både för dåtiden och framtiden nyttigt var, att bygga nya och bättre vägar, rakare, bredare, sänka backarna och fylla i svackorna. Delvis lades den nya vägen på den gamla. Men mest blev det en helt ny sträckning, då man sprängde sig igenom mindre berg, i stället för att gå runt dem. Hellre lade man nya vägen på åker än att låta den slingra sig fram som förut i svår skogsterräng.

1927 började man bygga vägen mellan Valdemarsvik och Falerums järnvägs- och hantverkssamhälle. Vägen kom att gå genom Västertryserum – Skrickerum – Hannäs kyrkby till Falerum.

Från de större städerna, Göteborg, Uddevalla, Eskilstuna m.fl. kom A. K. rallarna, bara unga och ogifte män. De från Uddevalla var stenarbetare, valda med tanke på de vägstolpar och brotrummor av sten, som kom att brytas i Lilla Högtomta i Hannäs. Även bönderna utmed vägen fick inkomster genom att hjälpa till med sina hästdragna

bulthjulsvagnar. Det var ett stort företag som blev en uppräckning för hela bygden. Det blev som början på en ny tid.

Rallarna inhystes i alla tomma hus, även de allra enklaste iordningställdes till både mat- och sovrum. På en skogsås å Lindahls ågor i Solvestad stod ett hus tomt. Det inreddes i hast till en enda stor gemensam sal, där man både åt och sov. I mitten hade man en eldstad, där en man var heltids-kock. De första som kom dit var ett femton-tal Göteborgare. Dessa kom från den engelska fotbollens inkörsport till Sverige. Med göteborgarnas ankomst påskyndades denna idrotts popularitet i bygden och spred sig, bildligt talat, som en gräsbrand.

Förrådsförvaltare och två man fick flytta in i ett före detta bryggerhus å Carls mark, vilket A K själva byggde om. Ingenjören fick flytta in i den förut nämnda Hornwalls villa. Utan en fin bostad kan självklart inte en ledare vara en auktoritet och bli åtförd.

Under sommarens kvällar löste göteborgarna problemet med fritidsnöje, de sparkade boll på den lilla och kupade planen framför ingången till sin salsvåning. Då hade de trogna åskådare, de unga bröderna Ståhlbom, 7 – 9 – 11 år gamla.

En av göteborgarna kallades "Steppen", kanske för att han dansade som steppdansös och utförde akrobatiska konster. En kväll slog han alla med häpnad, genom att gå på händerna från bollplanen utför en mycket brant backe ner till bygatan och tillbaka igen, en sträcka ned och upp på cirka sextio meter.

En annan kväll gjorde Steppen åter en sak som Erik aldrig glömde: Han sparkade boll helt naken. På hans rygg fanns en tatuerad solros i naturlig storlek. Rosen i klara och vackra färger bredde ut sig över skulderbladen. Dess långa stängel löpte utmed ryggraden nedåt och försvann in mellan låren. När de tre bröderna som lite äldre kom att tala om detta minne, så kom de fram till det symboliska i konstverket: Nämligen, att rosens stängel sökte sig till den näringsrika platsen, där det fanns gödsel. Inte många kan glömma en så humoristisk person som denne Steppen.

En annan minnesvärd bollkväll var denna: En av arbetarna var avdelad som kock. Han lagade deras mat morgon och kväll och skickade med dem deras smörgåsar varje dag. Därtill kom söndagarnas mat, så han hade mycket att bestyra. Denna kväll var inte maten färdig, när rallarna kom hem från arbetet. Då satte några igång med att sparka boll, i väntan på att kocken som vanligt kom ut på den stora stenplattan utanför dörren och ropade in dem för kvällsmat.

Kocken kom även denna kväll ut på stenplattan. Mellan händerna på magen höll han den stora porslinskålen med den färdiga kvällsgröten. Då kom en av bollsparkarna på den huvudlösa idén att sparka in bollen vid sidan om kocken. Bollen fick inte ligga ute om nätterna ifall det blev regn.

Nu hände det, att skottet gick mitt i mål så att säga, mitt på "kvälls-målet" i porslinskålen. Gröten blandad med skärvor av porslin rann mellan kockens händer ner på trappstenen. Det var ingen vacker syn, kanske den hos någon väckte känslan av mättnad.

Men ingen kritiserade vare sig skytt eller målvakt. Tvärtom sa några, att det var ett bra skott och en bra räddning, för nu slapp de kockens gröt. Nu fick de mer plats för öl i magarna och därmed en smakligare måltid.

En av göteborgarna kallades "Sanslös". Han delade inte maten med de övriga utan höll sig med egen. Den bestod dels av ägg, mjölk och kärmjölk, som han köpte av Amalia i närmaste granugården. I lantaffären i Snuggetull (som fått sitt namn av ungdomen i kyrkbyn) köpte han mycket "Mazzetti ögon-cacao". Av denna cacao köpte han så mycket,

Dått handlaren Helmer Nilsson trodde, att ha köpte åt hela arbetslaget, men det gjorde han inte. Vad han åt mer än det nämnda visste ingen, och ingen brydde sig heller.

Sanslös var ivrig fotbollsspelare och kom en gång till Amalia och frågade, om hon hade några kasserade herrgaloscher, som hon kunde skänka honom. Det hade hon så han fick ett par. Hon frågade vad han skulle ha dem till? Jo, han skulle ha dem utanpå finskorna, för att dessa skulle hålla bättre, när han sparkade boll. Arbetskängorna fick han inte ha, för arbetskanraterna, för de hade sagt, att de ville inte bli ihjälsparkade. Då undrade Amalia om det där bollsparkandet var bra för fötterna, när inte läderskorna höll utan att sulorna lossnade. Men då förklarade han fakta för henne med fem ord:

”Fötterna är skapade för hollen.” Där fick hon som kristen en nyttig tankeställare.

Så lindade Sanslös med snören fast galoscherna utanpå skorna och sparkade villt, men strax började både skor och galoscher att virvla i luften. Då började både mot- och medspelare att sparka med dem i stället och betedde sig som ännu mera sanslösa.

Göteborgarna var under sommaren flitiga badare i sjön Vindomen, belägen cirka trehundra meter från deras bostad. Efter en tid kom de underfund med att Sanslös aldrig badade i sjön, eftersom han led av fobin ”vartuskräck”. Då bestämde några sig för, att bota honom på så sätt, att de helt enkelt skulle kasta honom i sjön med våld.

Sålunda kom de en kväll bärande på honom mot sjön. Två bar vid axlarna och två bar vid fötterna. Han gjorde våldsamt motstånd och vred sig som en mask på kroken. Det konstiga bärarlaget med sin konstiga börda kom så ned i den så kallade ”Vattengatan”. Den var på en sträcka av cirka tjugo meters längd en smal passage mellan två åkrar. Dessa var på var sin sida skyddade av en gärdesgård i gott skick. Vattengatan var avsedd för kor på vandring till sjön för att dricka vatten.

Tyvärr kom så bärarna av Sanslös för nära den ena gärdesgården. Sanslös kunde gripa tag i en enstaver och hålla sig fast. Men de fyra männen slet i Sanslös så hårt att enstaven bröts av. Men nu var det bara en meter mellan enstavarna så att Sanslös blixtnabbt kunde fatta tag i nästa, vilket han gjorde, kämpande för sitt liv. Så fortsatte det hela den smala sträckan. Då var gärdesgården ingen vacker syn längre.

Till sist kom bärarlaget ifrån den ”satans” gärdesgården, ty det var klart, att den stod i förbund med satan, som ville förhindra det nödvändiga dopet. Den odöpte bar ju redan namnet Sanslös, men en värdig dopakt hörde naturligtvis till.

Efter den långa bäringen i svår terräng var man till sist äntligen intill sjön med det där frälsande dyvattnet, där grodorna trivdes. Så kom då det stora ögonblicket för ikastandet, men när Sanslös såg vattnet fick han övermänskliga krafter, slet sig fri och sprang hem. De utmattade döparna gav då upp. Hade de varit teologer i Svenska kyrkan, så skulle det skedda ha stärkt dem ytterligare i tron på fördelen med barndopet.

När bärarna senare berättade om det misslyckade dopet i Amalias kök, så sa de, att de tordes inte annat än släppa Sanslös, för han såg så konstig ut på ”ögon”. Det kunde vara en följd av, att han druckit för mycket Ögon-cacao trodde en av dem.

När bonden som hägnat gärdesgården fick se alla de avbrutna stöarna, utan att känna till orsaken, så sa han, att han inte kunde fatta hur en del människor var beskaffade i skallen. Inte ens korna stod på en så låg tankenivå, enligt hans åsikt.

Här måste man ge bonden rätt, och tillfoga, att de sanslösa var bärarna.

En av A K-arbetarna hette Lindsjö, en vänlig och humoristisk man. Han tyckte om barn och älskade att berätta historier för dem, ty så gjorde han i Carls kök, när han kom och hälsade på. Där fanns tre ivriga lyssnare: August 12 år, Erik 10 år och Henrik 8 år, det var således året 1928.

Grannpojken Nils var 6 år och hade August som sin stora idol och sprang ofta i hämlarna på honom. Nu började August, stimulerad av Lindsjös berättarfantasi, dikta ihop historier om Lindsjös liv och leverne för den ivrigt lyssnande Nils, som bara ville höra mer.

Så flyttade Lindsjö från Hannäs socken till Ukna socken och arbetade på vägen där. Det underlättade Augusts ljugande om Lindsjö, vilken i Solvestad hade uppfört sig som en vanlig människa. I Ukna hade hans vansinne brutit ut, hans illgärningar blev värre för varje dag. Nils kom så ofta han kunde för att få höra det senaste. Till sist hände det rysansvärda, Ukna-barnen kunde inte längre gå till skolan för Lindsjö hade blivit kannibal och börjat äta barn.

En höstkväll tyckte August och Erik, att Nils behövde uppleva något av Lindsjö på nära håll. De vidtog följande enligt uppgjord plan: Skymningen hade fallit, och August stod med lille Nils på byvägen mitt för stora granen vid pappa Carls ladugårds främre gavel. August sa i viskande ton till Nils ungefär:

"Nu du, nu å dä färdit, nu har den stollen Lindsjö kommit in på logen, du ser att dörra mot gata står oppen ättarn. Just nu är han tyst, män rätt som då å, så sätter han igång må någe vansinne igen"

Den lille Nils smög sin lilla hand i Augusts trygga.

Inne på logen hade Erik tagit på sig pappa Carls stora "äkarkappa", vilken han använde vid körslor kalla vinterdagar. Kappan var tjock och längre än Erik, som måste lyfta nederdelen med händerna för att inte trampa på den och ramla omkull. På loggolvet stod ett tomt melassfat av plåt, och Erik hittade en brädlapp att slå med. Under utstötande av ilsket vrål gick han lös på plåtfatet med brädlappen och slog allt han förmådde.

Efter den första urladdningen och en kort tystnad övergick han till nästa steg: Han trädde en tom plåthink över huvudet för att med den dölja ansiktet. Med dolt ansikte såg han inget, men det behövde han inte heller, för han skulle bara rusa de få meterna över vägen och slå med brädlappen på den där stående tomma höskrindan.

När han belänt sig mitt på vägen utstötte han början på ett avgrundsvrål. Men det blev tvärstopp, både på vrålet och springandet. Han törnade emot något, lyfte kvickt på hinken och såg en cyklist som kört på skrindan. Det var arrendatorn Blom på Hornwallsgården!

Men denne Blom erbjöd då en sorglig anblick. Han hängde på höskrindan och hans cykel låg på vägrenen. Lindsjö, alias Erik, blev först svag i knäna men fick snabbt kraft av rädslan, smet in på logen och höll sig tyst.

Blom, en vänlig, duktig och skötsam man, var redan före krocken lite vinglig, efter att ha blivit bjuden på "lite starkt". dock inte mer än att han kunde cykla. Detta att han skulle cykla ihop med något djur i mörkret var han inte beredd på. Men vad var det? Han stod länge och såg sig omkring, sedan lyfte han upp sin cykel och börjad gå, ty det var litet uppför just där

När han kom till stora granen och skulle sätta sig på cykeln fick han se August och Nils och sa då till dem

"Dä va nått djur som ruste på ma borte ve logen. Dä va stort som e mänske, men ja hann aldri se va dä va. Va kunne dä vare? Såg ni dä?"

Då svarade lille Nils, för han visste ju vad det var, och fastän han vid denna tid inte kunde "tala rent" förklarade han.

Dä va Impö, han å fali, han äter barn."

"Va säger du pojke?"

"Dä va Impö, han å fali, han äter barn!"

Det blev Lindsjös sista illgärning denna gång. Efter krocken med Blom, så kom han på bättre tankar och smög sig hem i höstmörkret till pappa Carls hus.

Samhället behöver stora och bra vägar, men de mest älskade är nog barndomens stadsgator eller barndomens bygator. Solvestads bygata var en jobbig gata. Under regniga dagar blev det stora vattenpölar här och där. Mellan dem kunde det vara som en lervälling. När de första bilarna kom under 1920-talet lämnade dessa djupa spår efter sig vid regn. Carls pojkar var nere på vägen och studerade spåren efter varje bil de såg åka förbi. De såg de vackra avtrycken efter däcken, som de kallade "portlar". Det droppade olja från bilarna. På vattenpölar bildades underbara färger av oljespillet.

Under betestiden var byns grindar ett tråkigt kapitel, som körarna av hästskjutsar eller bilar tog med ro på grund av gammal vana. Från allmänna vägen till Hornwalls fanns fem grindar. För varje grind fick köraren eller föraren stiga av, öppna, stiga på, köra igenom, stiga av och stänga och stiga på igen. Denna ceremoni fick upprepas fem gånger för enkelresa och tio gånger för fram och åter.

Längre tillbaka i tiden fanns också grindar på en del ställen mellan socknarna. Vid gränsen mellan Hannäs socken och Tryserums fanns en på gränsen Bredal – Ålång. På den tiden som prästerna red på häst till förrättningar, så kom en präst från Tryserum, som skulle till Hannäs och predika, till nyssnämnda grind. Han steg av och öppnade grinden. När han sedan höll på att leda hästen igenom grindhålet, så kom grinden farande efter hästen och slog denne på bakbenen. Hästen stegrade sig, så prästen hade svårigheter med att lugna honom. När prästen sedan predikade i Hannäs kyrka om synden, så tog han följande varnande exempel:

"Synden, den är lika efterhängsen, som Ålångsgrinden är efter hästlötterna."

Solvestads bygata medförde gemenskap, ty om två möttes, gående eller till häst, så stannade båda och "pratade", om inget särskilt bråskade. En gång hörde Erik sin far Carl och en statargubbe från Lindahlsgården prata. Föremålet då som nu var tidens uselhet. Gubben var arg på tidningsannonserna, som inbillade kvinnorna att köpa röd färg till läpparna och smink till kinderna. Ty vad blev resultatet, jo, efter någon tid var deras hy så förstörd, att de såg ut som hornper i syna. Erik glömde aldrig detta utbrott, beroende på att gubben hade kaften så full av snus, att det inte fick plats i munnen utan sipprade ut i mungiporna.

En annan gång var det två tanter som talade om en ung flicka som blivit med barn efter att ha sällskapat med en pojke som ännu inte var fullvuxen. Trots det förfärliga så var det en sak som glädde dem: Flickans moder fick en "knäpp på näsa", för att hon jämt skrutit med sin "märkvärdiga doter, det här det var nog bra retligt för-na."

Så var det en ung man som fått benet avsparkat under en fotbollsmatch. Det hade läkt så bra, att han åter kom på benen. Men så fick han blindtarmsinflammation, kom in för sent till lassarettet i Västervik, där han avled. Detta ledde till följande visdomsord:

"Tänk, att det var inte bollsparkandet som skulle ha ihjäl honom, det var inte Guds vilja, utan det var blinntarmen."

Carl hade, liksom de flesta bönder förr, ett körhus. Där fick en person köra två hästar som drog ett tröskverk på logen bestående av en cylinder som omslötts av en plåtskål. Båda sakerna hade järntaggar. De första tröskverken var enklast tänkbara.

Men så under 1920-talet kom de hjulförsedda och flyttbara tröskverken, som också var försedda med rensverk. Drivkraften till dem var tändkulemotorn. Denna måste av brandsäkerhetsskäl stå på ett visst avstånd till tröskverket. Dragkraften överfördes via en lång och tung rem.

Hos Carl var det så, att med anledning av att logen låg utmed bygatan, så måste dragremmen gå över denna. Det medförde ju i sin tur, att verket måste stannas och remmen tas av för varje bil eller hästskjuts som kom och måste gatan fram. Tröskan tog normalt ett par dagar på hösten, men det egendomliga var, att just dessa två dagar var det mer trafik än vanligt. Troligen var det så, att åkandet blev mer uppmärksammat dessa tröskdagar av de som tröskade.

En man var både maskinist och verkskötare. Det var han som eldade motorn varm med glödlampa för start och lade på och tog av dragremmen till verket. En gång var det en maskinist som var lite finurlig. Han tyckte han fick så mycket extra jobb med att släppa fram de vägfärdande. Så han gick ned bakom ladugården och logen och rekognoscerade hur där såg ut. Han såg att det gick att åka genom körhuset och nedanför gödselstacken.

Följden blev att han övertalade alla att åka den vägen. Det gick för hästskjutsarna, om än med svårighet för gödselstackens skull, där hjulen skar ner i dyngan. Men för bilarna blev det tvärstopp, de sjönk ner i skiten med hela hjulen och blev fast. Det blev ingen annan råd än att be tröskfolket göra ett upphåll. De fick dra, skjuta på och gräva med grepar. Men O! vad de hade roligt. De var överlyckliga för varje gång maskinisten fick fast en bil i skithögen. De fick ju ta på sej stövlar, men det var det värt. De äldre och mera sansade tog pauserna med ro, men de unga emotsåg med glädje varje bil som kom och icke lörut kört den mjuka och utmärkta vägen genom körhuset. En annan sak som glädde de unga, var att se de fina herrarna stiga ur och i sina bilar.

Det var i början på 1930-talet. Carl onigiven av sina tre unga söner i höskördens tid var sysselsatta med renslåtter i sin del av bygatan. Allt gräs på vägrenar och i diken togs tillvara, för att fylla kornas behov av vinterfoder. De befann sig när detta hände på vägen mellan logen och "Logbacken". På oppsidan av Logbacken, där de fyra befann sig, var sikten skymd av ett "flyttblock" mot kröken nedanför. De hörde hur en motorcykel närmade sig men kunde inte se honom. Men plötsligt var motorcykeln hos dem och för förbi dem med vrålände motor i hög fart! De hörde på ljudet, att föraren var nere vid Hornwallsgården, där bygatan slutade, och sedan vände tillbaka med samma livsfarliga fart. Han för förbi och de hörde honom vända på korsvägen vid allmänna vägen. Därifrån upprepade han samma tur en andra gång.

När han var vid vägkorsen och skulle till att köra en tredje gång, frågade Carl:

Vara då där för en? Var åker han här efter?"

Saken var den att den unge föraren hade fått ett stort arv och då köpt sig en motorcykel med syftet att bli tävlingsförare. Han var inspirerad av tävlingsföraren Ragnar Sundqvist. Denne hade varit i Valdemarsvik och visat upp sina talanger och imponerat på motorfolk. Vår arvtagare och socknens blivande tävlingsförare hade efter inspektion funnit, att Solvestads bygata var idealisk med sina branta backar och skarpa kurvor att träna på. Att hans framfart där var livsfarlig både för byns folk och för honom själv, insåg han inte i sitt ungdomliga övermod.

August upplyste pappa Carl om detta, att motorcyklisten länge hade provat olika vägar i socknen, men nu bestämt sig för Solvestads bygata. Härvid greps Carl, inte av stolthet över bygatan, utan av ett villt ursinne. Han förmågen väste fram:

"Han ska nog få för träne ..."

När sålunda Hannäs blivande stolthet för tredje gången kom ur kurvan med vrålände motor på väg in i byn, så fick han se själve liemannen stående mitt på vägen med höjd lie som till dödshugget. På grund av den höga farten gick det inte att stanna, så föraren måste in och under den hemiska lien. Då han var mitt under så vrålade liemannen:

"Din djävul, hålls inte här å trän!"

Pojkarna såg hur tävlingsföraren liksom sjönk ihop, och med denna vilsamma ställning för vidare mot vändplatsen och ändplatsen vid Hornwalls ladugårdstomt. Resten av dagen spanade pojkarna förgäves efter "tränaren". Först sent på kvällen, när mörkret hade fallit, hörde de honom lämna byn med dämpad motor – för alltid. Han hade fått en nyttig försmak av hemmannen.

Hur kineserna sågade ved

En regnig sommardag år 1930, då vädret talade för inomhusarbete, blev August och Erik av pappa Carl kommanderade till vedboden för att såga meterved. Varje längd skulle sågas av på tre ställen, så att det blev fyra kubbar att klyva till spiselved. Längden lades i en sågbock, och de drog och sköt i var sin ända av bågsågen. Sågen skar sakta i det torra träet, så det var ett enformigt och tråkigt arbete. Erik, 12 år, började snart klaga. Då började August att trösta honom med följande uppbyggliga berättelse.

"Du ska inte klaga! Tänk på hur kineserna haret, när du säger ve. Du ä ju så klene, så du orker inte må å dra bågsåga må tagga neråt när du säger. Du måste vänne sågblat opp å ner, å såge må ryggen på sågblat. Du kan dra en hel da å nöte, å sömnen blir bare nåre millimeter djup. Då kan ta flere dage för dom å nöte sa igenom ett fämnvedstrå.

Då ä ju klart att du drar väldigt lätt, men tänk va tråkigt å enformigt du haret, när du aldrig tar slut.

Erik hade hört att kineserna var små, men han kunde inte förstå, att de var så klene, de var ju ändå lika stora som han själv var nu, och han orkade ju dra i sågen med tändarna neråt? Han undrade så:

"Men hur har du då då på vintern, hinner du såge så mycke ve, så du kan elle å hållesse varme?" August visste naturligtvis svaret:

"Du behöver inte så mycke ve som vi, för du håller sa varme må te såge. Å å då rodit kallt, då säger du både natt å da."

Erik kände en viss tröst i detta, att han inte var kines och av att se, hur sågbladet från Sandviken sjönk i träet för varje sågdrag.

Eriks tankar hade nu kommit in på den manliga styrkan. Han hade läst om de stora tungviktsmästarna och deras matcher. Han som i skolan slogs mycket med jämnåriga pojkar, var imponerad av boxningsmästarna. Han dagdrömde ibland om att själv vara en av dem. Han började så att i vedskjulet berätta om matcher som han läst om. Då sa August.

"Ja läste om en match, ja kommer inte ihåg va boxera hette, men den ene var en jättestor neger å den andre en jättestor vit. Matchen gällde världsmästerskapet, å då va den hårdeste, som du vet om." Erik sa.

"Så spännande, hur gick då?"

"I de förste rondera så hade negarn övertaget, för då va en jätte. Alle boxera som fanns i hele världen va rädde för-an, för han kunne döde må ett enda slag, om han fick in en fullträff. Å te sist så fick han in fullträffen på den vites käke, så hans unnerkäke för på sne opp emot örat. E vanli mänske hade ju inte resta mer, men den här vitingen han sto stadit på bena." Erik frågade:

"Ja, män hur kunne den vite hålle på, när käften va ur led?"

August kom med en längre utläggning, så att de båda vedsågarna fick vila sig lite:

"Jo män, va den vite kunne, för nu va han arger, då hade han inte vatt förut. Nu böjde han sa ner, så han kom unner negarns gard å satt in en uppercut. Slaget tog mitt i

mellangärdet på negarn, så skinnet sprack över hele magen. Å skinnet då fortsatte ovanför näven som en rulle å rullade opp sa unner haka.

Å den här rullen unner haka den gjorde då, att negarn inte kunde se framåt utan bare opp i taket. Å när han inte kunde se sin motståndere längre, då va han ju tvungen to å ge sa."

Erik led lite med de skadade och frågade:

"Män hur gick då mä skinnet unner haka? Å hur gick då mä käken?"

"Di där pojka di å inte ömtålige, skinnet då fick di bare rulle ner som en jalusi å sy fast. Å negarn han va inte långsint, så återåt ga han den vite ett nytt slag på käften, så käken kom rätt igen. Män som di ha sagt, di har aldrig förr eller senare sett en sådan match."

Starke J A i Grävsätter

Många i slutet av vårt sekel kanske tror, att muskelträning och kroppsbyggande hör ihop med de nuvarande "gymmen", men detta har alltid förekommit. J A i Grävsätter i Hannäs, född i början av seklet, blev genom intresse och envis träning en riktig kraftkarl. Han var något över medellängd, normalt byggd och smärt om midjan. Han såg inte ut som en man med stor muskelkraft, men det hade han. Den hade han fått genom övning i att lyfta hästplogar, timmerstockar och göra akrobatiska konster. Ett av påhitten var att cykla med en hästplog på sin ena axel. När traktoreorna och fotogénfaten kom, övade han sig med att lyfta upp ett sådant fat innehållande 195 liter ovanför sina knän. Därvid fick han stå framåtlutad med armarna utsträckta och fatta i fatets gavlar med bara fingrarna.

När han som äldre och pensionär var med och planterade skog, visade han de andra, hur han fortfarande kunde utföra en akrobatkonst. Han fattade med vänsterhanden bakom en smal trädstam, med högerhanden längre ner på stammens framsida som motstöd. Sedan höll han sin långa kropp i rät vinkel ut från trädet.

Som gammal gubbe var ett av hans påhitt, att stå på sin kökssoffa med armarna framsträckta, för att därefter falla framstupa mot golvet. När hans handflator nådde golvet, skulle fötterna fortfarande vara kvar på sofflocket och ryggen vara rak. Ingen "duns" vid händernas beröring av golvet fick höras.

Han var också en ömtyckt herrfrisör. Han berättade för en kund, att sonen varit hemma och hälsat på. Sonen var oduglig när det gällde att falla från soffan, för hans fall slutade alltid med en duns.

Människor med stora kroppskrafter brukar vara snälla och fridsamma, och det var även starke J A. Men han hade en annan svaghet, den som vi normalt alla har, vi vill ha lite beröm för det som vi är duktiga på. Sålunda ville han gärna framhålla vilken slagkämpe han varit som ung. Men allt hos honom talade för att han aldrig slagit någon.

Hans sätt att tala tillhörde inte heller det vanliga. Hans tal var snällt, halvviskande och nästan oeffterhärmligt. Men inte bara det, hans fantasirika återgivande om sina upplevelser väckte många munterhet. Han berättade för bonden Rundberg i Målen:

"När ja sloss, då räta ja först opp dom mä en dansk skalle. Å säna vek ja ihop dom mä en redi spark mitt i magen. Å säna brukte ja fråge dom, om di ville ha mer – män då va aldri nån som ville ha mer."

Rundberg sa begrundande och instämmande:

"Jopp, jopp, då nog då rette då, jopp, jopp, då å nog då rette då."

En somnardag i början på 1930-talet kom zigenarna med hästdragen husvagn och två tivolitält till sjöindén vid Kolviken i Hannäs kyrkby. Där hade de utbett sig lov att få vara några dagar. Om kvällarna fick de besök av många ordsbor, mest unga naturligtvis. En piga gick dit och stannade där varje natt. För detta blev hon varnad av bondhustrun där hon tjänade, att hon skulle tänka på risken att bli med barn. Men pigan sa:

"Natten är min, och 'hyskan' är min, och får jag nått i-na, så är det också mitt." Hennes käcka ord blev mycket citerade.

På strandremsan mellan nya vägen och sjön hade de rest två tält, ett mindre och ett större. Det senare var avlångt med mellanvägg, lämnande plats för två attraktioner, bollkastning och styrkelyft.

I det lilla tältet fick man med luftgevär skjuta tre skott för 25 öre. I bolltältet fick man kasta sex bollar mot sex fula gummiansikten uppställda på ett bräde. Ansiktena skulle prickas och falla omkull. Varje omgång kostade 25 öre.

I den andra tälthalvan fanns styrkeprovningsapparaten, till större delen en träkonstruktion. Man fick stå på en mindre träplattform, fatta med båda händerna i lyft-handtagen, böja knäna. När man sedan rätade på benen och samtidigt lyfte, visade en kilograderad stång hur mycket man orkat. Stången var graderad till 150 kilo, och varje lyft kostade 25 öre.

Denna styrkelyft var det som mest intresserade det manliga släktet. Bara några få av de vuxna kunde sega upp lyftstången till omkring 100 kilo. Då kom starke J.A. som stått här hela tiden som en trolibunden åskådare. Alla hade väntat på att få se honom lyfta, han kände förmodligen favorittrycket. Nu var det hans tur att visa sin omtalade styrka, 150 kilo var en lätt sak för honom.

Han gick först fram till den korpulenta femtioåriga zigenarkvinnan och betalade. Hon satt på en stol och var synbart berusad, inte av de starka männen utan av alkohol. John blev saktat upp på träplattformen och greppade stadigt i handtagen. Visaren steg så hastigt mot toppen, att åskådarna inte hann med att läsa av den. Plötsligt började det knaka i träkonstruktionen, och till allas förvåning började visaren dala nedåt, till under 70 kilo, trots att J.A. fortfarande lyfte med all sin kraft. Där blev det stopp, maskinen knakade än värre och visaren darrade. J.A.'s ansikte uttryckte hans stora besvikelse, när han motvilligt gick ned till de andra och ställde sig att grubbla över sitt flasko.

Så kom nya och provade sina krafter, men för dem gick ännu sämre, ja uruselt, men det tröstade inte J.A., eftersom andra före honom nått högre siffror. Han stod där och samlade sig och laddade upp för ett nytt försök, ty det som hänt gick hans ära för när.

Han betalade avgiften en andra gång, banade sig väg genom de kringstående och stod så åter på plattformen, där de hörde honom mumla:

"Ja ska göra nåre redige ryck."

Han hade tydligen inte insett, att han slet sönder apparaten vid sitt förra lyft, utan var i den tron, att han använt fel teknik vid sitt förra segande lyft. Och starke John ryckte gång på gång, och alla kunde höra hur apparaten krasade sönder vid varje ryck. Visaren fladdrade i botten.

Även den berusade kassörskan hörde knakandet och krasandet men var ur stånd att resa sig från stolen, hon skrek:

"Försök å få dän-en! Han förstör hele maskin! Ser ni inte att han å gaarn! Ha bort-en därifrån! Försök å få dän-en!"

Men då hade J.A. arbetat upp sig och var i högform och oemottaglig för kassörskans skrik och maskinens krasande. Han fortsatte med sina ryck tills apparaten var helt tyst och visaren stod på noll.

Då vägbygget Valdemarsvik – Falerum var färdigt omkring år 1930, fick rallarna åka hem. Några fick annat arbete i bygden och stannade. Av dessa fanns de som fått hustru och stannat av det skälet.

Vad beträffade Carl dotter Astrid, så blev hon fast vid stenhuggaren Frits Nilsson från Uddevalla. När han hade rest hem, så reste hon till honom efter någon tid och gifte sig med honom.

Carls äldsta dotter Allis reste också hon iväg till sin man, Elof Svensson. Men hon behövde inte åka så långt som systemen, bara till hans föräldragård, Norrby, i Tryserum. Han var en av de två modiga kavaljererna, som tidigare hade "klått upp" fyllhunden på sparkstöttingen vid Carls ladugård. Men innan hon åkte till sin Elof, vigdes de hennes föräldrahem.

Allis var en s.k. manhaftig ung kvinna, som kunde göra och hade gjort en mans arbete hos Carls. Hennes och systemens flyttning lämnade efter sig ett tonrum, men det blev inte långvarigt. Carl hade förtfärande en äldre man till hjälp, Södergren, boende i torpet Vårstad på gårdens mark, samt sina tillväxande tre söner i åldrarna 14, 12 och 10 år. Och Amalia skaffade sig en piga som kunde handmjölka korna.

Men redan efter cirka två år kom Allis tillbaka till Solvestad, eller rättare sagt tvärtom, Elof kom med henne. Han var sedan tidiga ungdomsåren lidelsefullt intresserad av bilar. Paret arrenderade ut gården och slog sig ner hos "fastor Elsa" i kyrkbyn, där Elof startade eget lastbilsäkeri. Han själv, hans chaufförer och hjälplastare blev under åren orsak till många historier.

Till kroppen var Elof grovlemmad, lite rund om magen och mycket stark. Till sättet var han vänlig och hjälpsam. Han trötte och bråkade aldrig med någon, hellre led han tyst en oförrätt. Han var en snäll människa och älskade djur. Men det var en sak när det gällde djur, som ingav honom fruktan: En svart katt som på morgonen sprang över vägen framför bilen var en varning. Allt elände som sedan hände den dagen var en följd av kattens vägpassering. Det hjälpte aldrig, att han följde de gamlas råd och spottade tre gånger efter katten: "Tvi, tvi, Tvi". Då sakerna "rackrades" kunde han gripas av ett villt raseri på de döda tingen. När det hände något roligt kunde han skratta så bullrande, att folk skrattade åt han skratt. För detta glädjespridande blev han vida känd. När han återgav händelser, så hade han fantasi nog för att förbättra dem lite.

En dag skulle han flytta en tändkulemotor från Finnbyggesågen i Hannäs till en bonde söder om Gamleby. Han hann bara köra två kilometer, så sprang en svart katt över vägen framför bilen. Han spottade ritualenligt men vad hjälpte det. När han och en stensprängare m.m., Arvid Andersson från Rumma, kom till sågen, skulle de få hjälp att lasta på. Det kom ingen sådan. Det gällde att få upp den tunga motorn på hjul på lastbilsflaket. Till hjälp hade de en klen kran, men plankorna och bräderna gick av hela tiden, järnspetten krökte sig, det var som om en förbannelse vilade över hela företaget. Tänk vad en kattusling kan styra till det. Först vid middagstiden hade de fått på motoruslingen.

När de så nalkades Gamleby fick de se något förunderligt? Det ryckte i telefontrådarna före dem, som började slitas ur sina porslinsfästningar. Det var så mystiskt att de stannade. Då fick de se, att telefontråden utmed vägen hade hängt så lågt att den fastnat i bilens lilla lastkran. På så sätt slet de med sig tråden, som runt någon stolpe längre tillbaka, drog tråden framför dem tillbaka.

Sedan de lyckats befria sig från telefon-tråden kom de äntligen till bonden. Inte heller där fanns den självklara hjälpen för avlastningen. Det blev besvärligt ty bilkranen, gjord för lyft av timmerstockar eller fyllda säckar, förmådde inget mot en järnkoloss med vikt i ton. Trots allt lyckade de med hjälp av grova plankor få motorn oskadd så nära marken som en halvmeter, då brast en plank. Motorn föll på sidan i en brädhög, av dem tidigare förstört virke. Det var ingen vacker syn med motorns bakaxel bruten på mitten.

Vilken dag, en svart katt över vägen, en förstörd telefonledning, två brädhögar med förstört virke. I den sista högen låg en stor motor vågande ton med avbruten bakaxel. Arvid sa efteråt, att han skrattat hela dagen, att han aldrig i hela sitt liv skrattat så mycket som denna dag. Det gick inte att vara arg tillsammans med Elof. Han däremot hade varit arg hela dagen och blev allt argare och argare.

Men när Elof såg den konstiga synen med motorn i brädhögen, blev också han glad. Ja, han blev så glad, att han lade sig på marken skrek av skratt. Glada åkte de hem. Elof hörde aldrig av några klagomål. Men detta, med svarta katter springande över vägar, eller folk gående under upprest stegar, det var inget att leka med. Den dagens händelser besannade Elofs ord:

"Då ä som ja allti har sagt, att när en svart katt har skene över vägen, då ska en åke hem, då ska en inte göra mer den dan, för då ä inget som går, så då tjänar inget te å göra någe."

Elof körde ofta slaktdjur åt slaktaren, lanthandlaren och f.d. svenskamerikanen Verner Pettersson i Runma i Hannäs. Djuren skulle till slakthuset i Linköping. På hemresan tog han hem varor till Vernes handelsbod. En dag hände ett missöde vid avlastningen vid slakthuset, en stor stark och folkilsken bagge slet sig ifrån mannen och sprang in på gatorna med Elof efter sig. Baggen sprang ju för sitt liv kan man säga, och Elofs plikt var att infånga det forlorade läret, kan man säga.

Efter mycket springande fick Elof tag i baggen och slog armarna om hans hals. Men baggen var stark och blev väl ännu starkare av paniken, så Elof förmådde inte att hålla honom. Han blev liggande på baggens rygg med armarna om hans hals, medan baggen fortsatte framåt, saktare men ändå framåt. Elofs fötter släpade på baggens sida mot gatstenarna. Han var baggens "överman" men han var inte herre över den.

Det var en ovanlig och egendom syn som gaturvandrarna fick se, alla stannade för att se skådespelet. Ett par äldre damer gick på trottoaren, när baggen med konsttryttaren for förbi dem. De såg förmodligen illa, men de såg att det rörde sig om något djur, ty den ena skrek:

"Va ä då för ett djur! Va ä då för ett djur!"

Om hon syftade på baggen, eller på de båda som ett enda djur, är väl lite oklart.

När Elof efteråt berättade om sin märkliga ritt på baggen, återgav han damens fråga, men tillade:

"Då va ingen dum bagge, han visste trafikregler, när gata tog slut, så la han sej i vänsterfilen som han skulle, han kunne reglera."

Det hela kunde till sist bara sluta på ett sätt, ty baggen blev trött och Elof fick hjälp från slakthusjobbarna.

Under en av Elofs hemresor från Linköping, hade han mycket varor på flaket till Verners lanthandel i Runma. Ja, på flaket fanns även Verner själv omgiven av bl.a. några silltunnor. Verner var lite "glad i hägen" av uppiggande dryck, så flaket var i den situationen den bästa liggplatsen för honom.

Hemresan gick bra ända tills de kom in på den gamla smala vägen mellan Gärdsrumms kyrka och den stora ån. Där mötte de en annan bil. Elof höll ut så mycket han kunde, men

det blev för mycket, vågreten brast under bilen, som lade sig på sidan, på åkern intill. När Elof ängslig kom ur hytten mötte honom en rörande syn. Där låg Verner oskadd i en enda röra ibland sina silltunnor m.m. och sjöng med "full" hals. Han hade varit i Amerika, så att ligga omgiven av några spräckta silltunnor bekom honom inte det minsta.

Elof satt en kväll vid köksbordet hos svärmor Amalia. Han berättade minnen från sin ungdoms krigarliv, då han gjorde vämplikten i Linköping. Han var där sjukvårdare i kasern, och i fält under manöver. De unge svågern Erik hörde intresserat på, ty om några år skulle det ju bli hans tur att göra "lumpen".

Elof berättade så om hur det gick till i fält, när mannarna skulle göra sin "nödiga" behov. De fick inte sätta sig i skogen och kacka hur som helst och var som helst. Nej, även detta skedde under befälets uppsikt och kommando. Först fick de hämta långa trinner i någon gärdesgård i närheten. Sedan band de fast trinnens båda ändar i sitt-höjd i två trädstammar. Sedan fick de gräva ett mindre diken under trinnen.

Nästa moment: Fyrtio man kommenderades fram att hasa ned byxorna, sätta sig på trinna och baja i diket. När de bajat färdigt, hände det ofta att trinnen gick av på mitten, varvid mannarna med sina nakna stjärtar satte sig i diket. Det var ingen ljuvlig syn precis.

Amalia rynkade på näsan och utbrast av medlidande

"Så fruktansvärt! Sätta sig i sånt där! Hurgick det sen då?"

"I hur då gick, då va bare fram mä e ny trinn å förti nye man."

Bonden och arrendatorn Blom på Hornwallsgården i Solvestad fick en dag åka med Elof hem från Valdemarsvik. Blom hade varit i huvudorten och uträttat lite ärenden. Då brukade han, som var en skötsam man, pigga upp sig med några snappsar. Då blev han alltid rolig och så även denna gång. Plötsligt pekade han på sitt ena öga och frågade Elof:

"Kan du se, om ögat sitter rätt?"

Elofs första tanke var, att Blom "tagit lite för mycket" med påföljd att han såg snett. Elof fortsatte att titta på vägen i stället. Två gånger till fick han samma fråga utan att Elof tittade honom i ögat. Då sa han en fjärde gång med uppfodrande stämning:

"Då va då märkvärdit, kan du verkligen inte se, om ögat sitter rätt?"

Då stannade Elof, stirrade Blom i ögonen och sa konstaterande:

"Du ä i alla fall inte vindög, va ja kan se."

Blom förklarade: "Som du ser, så har ja ju tagit lite, men ja vill ju se ut som e mänske när ja kommer heim te mi käresta." Jo, det förstod Elof.

När Elof senare berättade om detta med Bloms öga, så fick han veta, att Blom hade ett emaljöga, som kunde vrida sig i ögonhålan. Som nykter kunde han peta i ögat med ett finger och vrida ögat så att pupillen satt rätt.

En vinterkväll kom Blom, även denna gång lite glad i lågen, och ville tala med Carl. Men han ville inte gå in, utan bad Amalia säga åt Carl att komma ut. Hon gick in och under tiden stod Blom där i mörkret jämte pojkarna August och Erik. Blom såg inte pojkarnas grejåke bakom sin rygg. Det stod vid startfläcken av den rännen, som pojkarna hade gjort av packad snö för att få hög fart utan att fara ur rännen. Den påminde om senare tiders roddelbanor.

Blom gick baklänges, föll på kälken och blev liggande på den i hela sin längd och för iväg i en väldig fart. Han skrek och hojtade hela banans längd, vilken slutade nedanför potatiskällaren.

När Amalia kom ut för att meddela, att Carl var på väg, fick hon höra Blom hojta nedanför källaren. Hon undrade vad han gjorde där nere. Då sa pojkarna, att han troligen var där för att "kasta sitt vatten", han hade tagit deras grejåke. Amalia sa:

"Där nere i all denna snö, när det finns skottad väg till dasset. Tänk va karlar blir barnsliga, "när de får lite i sig." Då hörde de Blom skrika nere bland äppelträden:

"Här ä ja! HÅ hå, hå hå! Ja lever! Men var ä ja?!"

Ja nog hördes det att han levde, men han var omtumlad, och det tog honom lång tid att komma till Carl.

Allt är inte vin i vinflaskor

Elof brukade ha en anställd som hjälpte till att lasta på och av. Arbetet med lastningen var tungt och medförde också arbete på obekväma tider. Det orsakade, att hjälplastarna "kom och gick." En tid var hjälplastaren en ung och gänglig pojke. Han älskade lastbilar och trivdes med Elof, för de skrattade båda åt samma saker.

Han fick dela rum med August och Erik i kammaren ovan köket hos Amalia. De tre hade roligt tillsammans för de var i samma ålder. Nu var det så att bröderna behövde aldrig "gå upp" på nätterna, därför fanns inget nattkärl på kammaren. Men hjälplastaren behövde gå upp, men han ville inte säga till om en potta utan löste saken på sitt eget ovanligt fiffiga sätt.

Långt efter det att lastaren hade flyttat, höll Amalia och Allis en dag på med vindsröjning inne på vinden bakom sovkammaren. På vinden stod ett äldre, vitt, lite antikt skåp. Allis öppnade dess dörrar och såg då att det var fullt av buteljer av olika format. Alla var fyllda men utan kork. Allis tog en butelj och förde den till näsan. Hon drog ett djupt andedrag för att lukta sig till innehållet och fick i samma ögonblick känna en vidrig stank, som fick henne att rygga baklänges. Hon frågade:

"Vad är det i alla dessa flaskor, den här luktar ju as? 'Tvi vale!" Amalia sa:

"Men det är ju mina buteljer, som ja ska ha, när jag ska göra vinbärssaft i höst. De där har jag ju ställt in rengjorda och tomma."

Till sist förstod de sammanhanget. Buteljerna var fyllda med urin, karlpiss, ty bara en karl kan ju stå och pissa i en flaska. Det var flera månader sedan lastaren flyttat, men under tiden hade innehållet stått och mognat, dock var det ännu inte färdigt att drickas.

Amalia och Allis var förståndiga nog att aldrig tala om saken. Men syndaren själv hade aldrig försummat ett tillfälle att gyckla med andras betenden. Man kommer osökt att tänka på liknelsen om "bjälken i andras öga"

Klädd för friarfärd

Elof hade köpt en bil till, vilken medförde anställning av en chaufför för den. Under årens lopp kom flera att avlösa varandra. En av dem var ungtkarlen "Kåbe" som nalkades sina trettio år. Han fick sitt nattkvarter i kammaren ovan Amalias kök. Det hände en lördagskväll på vintern med mycket snö. Det var slut på arbetsveckan och Kåbe hade redan styrkt sig med lite "renat". Han skulle till att passera köket hos Amalia, som var genomgångsled till trappan upp till kammaren. Vid hans inträde i köket satt Erik och Elofs lille son Thorgny i kökssoffan. Kåbe gick till pojken och höll om honom för han tycke om barn. Då märkte han, att pojken var genomvåt efter att ha tumlat om i snön. Kåbe sa:

"Va du ä sur pojkstackare, ja ska hjälpe dej te ta av dej dine sure ytterkläder, så här kan du ju inte sitte." Och så började han att klä av "Todde" plagg efter plagg. Närmast

kroppen var Todde våt av svett, så då äkte både skjorta och vinterkalsonger av också, så satt Todde där helt naken. Sedan kunde Kåbe inte göra mer, för han hade ju inga andra kläder att sätta på Todde, så han gick upp till sin kammare. Det skulle lite senare visa sig, att detta var första steget i klädbyte i huset denna vinterkväll.

När Amalia kom in i köket och såg Todde sade hon:

"Arma barn, har du tagit av dig alla kläderna, förstår du inte hur tokigt det är" och du, sade hon till Erik, "förstår du inget du heller som inte har hindrat honom."

Erik sa hur det gått till och gick sedan upp till Kåbe. Han hade fått främmande av en liten och mager man, "Kalle Sandell". Han satt i Kåbe:s säng och väntade på denne, men hade inte brytt sig om att ta av sig sina stora gummistövlar. Kåbe som gick där och styrde fick så syn på stövlarna och insåg att här behövdes också lite avklädning, han sa:

"Jaså, du sitter här i min säng med stora stövle på skankarna, ta å da dom vet-ja, då ser ju förskräckligt ut en helgdagsafton. Tänk på att du å blann folk, ja ska hjälpte da mät."

Kåbe böjde sig ner och grep tag i en av stövlarna, lyfte upp den med benet inuti och började draga. Men se, det gick nu inte, för Kalle gjorde motstånd, han spände foten i stöveln så att denna satt som fastgjuten – ett knop. Men Kåbe var stark, lutade sig baklänges och drog än värre. Men Kalle höll sig fast i sängen varvid både den och han själv följde med ut på golvet. Där slant Kåbe med fötterna på trasmattan och föll baklänges mot skrivbordet, blev sittande för att samla tankarna.

Då kom han ilåg att Kalle var en hängiven fritidsfiskare, som borde hyllas med en sång. Han började dikta och sjunga samtidigt:

"Se, Kalle han sitter på stranden, och fångar gäddor med ---" Där tog inspirationen slut. Kalle helt oberörd av sångarhyllningen satt kvar på sängen med stövlarna på en stund. Sedan hjälptes han och Erik åt med att få sängen på sin förra plats. Nu var stunden inne för en ny avklädning.

När Kåbe fått av sig alla kläderna, öppnade han sin plåtkoffert, i vilken han förvarade sin rena underkläder. Han fick tag i en undertröja, men hans syn var för tillfället inte riktigt klar, så han såg den vita undertröjan såsom varande vita långkalsonger. Han körde det ena benet i en av tröjärmarna, men han hade problem med att få igenom foten på armen, som han trodde var kalsongbenet, vilket han kommenterade högljutt:

"Å trånge å di dom jäkla, di har väl krymt i tvätten."

Men trägen vinner, till sist fick han igenom benen i båda ärmarna. Då böjde han sig framåt för att se efter varför kalsongerna kändes så konstiga. När han så stod där starkt framåtlutad fick han se den stora urringningen i tröjan för halsen. Till sin häpnad fick han se sitt manliga fortplantningsorgan hänga ut genom det jättestora hålet, då kom nästa kommentar:

"Å trasige å di. Då å rättjävla som ha gnage hål – vilket hål!"

Under den fortsatta påklädningen upptäckte han, att kalsongerna (tröjans livstykke) gick så högt över magen, att de räckte till arnhålarna. Han tyckte då, att det var konstiga kläder de gjorde nu för tiden, modesaker naturligtvis, utan hänsyn till hur en människokropp är formad. Men han fann på råd, problemet gick lätt att lösa, då han använde svängrem till byxorna. Han lät kalsongerna, i detta fall undertröjan, vikas ned och hänga utanpå kostymbyxorna som en kjol. Så fint klädd var han redo, att åka och möta den flicka han hade stämt träff med denna kväll. Den vita undertröjan utanpå byxorna påminde om en skotsk kilt, synlig under kavajen, då den hängde nedanför både gyllen och stjärten. Så elegant klädd anträdde han sin friarfärd.

Dagen efter, på söndagen frågade Erik, hur det gick med frieriet och fick då följande svar:

"Ja fick inte när rätside på-na, för den där ho har ju så konstit sätt. Då å synn om-na."

Han var, trots sina sjuttio år, något utöver det vanliga ifråga om kroppslig vitalitet och hjärnans fantasi. Han var av medellängd, mager och senig, gick rak i ryggen och rörde sig mjukt och smidigt. Man såg i det väderbitna ansiktet, att han sett bra ut i unga år. Han påminde om allt det som vi förbinder med ordet "krutgubbe", kärv utan att vara ovänlig, rättfram utan att sära, skrattade aldrig men fick åhörarna att skratta. Man hörde aldrig, att han var sjuk, och han talade aldrig om några krämpor. Han var inte rädd om sin kropp och vårdade den inte mer än nödvändigt.

Han var änkehus sedan många år och bodde ensam i en f.d. kohage i en liten knuttimrad stuga. Denna låg intill en källa med underbart vatten. Hägerstad slott kom senare att anlägga dricksvatten-ledning från källan. När han bodde där under 1940-talet och senare, så hade skogen vuxit till mellan stugan och vägen där, så skogen skyddade honom från vägförarens insyn. Man såg endast en liten stig i den svaga uppförslinjen.

Han var glad åt tungt arbete som krävde en hårdad och rörlig kropp. Sålunda kom han till Elov i Solvestad som tillfällig hjälplästare. En dag frågade Elov honom, om han ville rödfärga hans ombyggda "Lillstuga", jo, det gjorde han gärna. Men för att kunna måla alla ytor var han tvungen att använda stège. Här kom hans oömhets till uttryck. Saken är den, att skall man i timal stå på en steges pinnar, då krävs kängor med hårda sulor, som fördelar den smala pinnens tryck under hela foten. Annars uppstår plågsamma smärtor i fotvalvet. Han var erbjuden kängor, men han ville inga ha. Han stod hela dagarna helt oberörd i gymnastikskor med tunna sulor på pinnarna som skar in i fotvalven.

På vintern körde Elov en eftermiddag is från sjön Vindomen till sin svärfar Carls gård i Solvestad. Pålastningen skedde på ena sidan av allmänna landsvägen mitt för Fräsegårdens brygga. August och Erik drog isarna från vaken till land och lastbilen, där de sedan hjälpte Elov att få upp dem på bilflaket med hjälp av en stège. Uppe på glansisen, redan två varv högt stod Johansson och tog emot de tunga isflaken, en meter i fyrkant. De höll på med tredje varvet, när det hände.

Johansson stod då längst bak med ryggen mot landsvägen. Det hände på ett ögonblick, Johansson halkade till på isen och föll baklänges med huvudet före mot den frusna och stenhårda grusvägen. Elov, August och Erik såg fallet men hann inte ens tänka, ännu mindre handla. Hade Johansson varit en vanlig sjuttioåring, så hade socknen fått en ny invalid eller ett dödsfall, men nu blev det inte så. Fastän fallande baklänges var han iskall och vig nog att fullfölja halvvolten till en helvolt. Han kom ned på fötterna som man har sett katter göra. Han stod där lugn och oberörd, seende i samma riktning som när han föll. För de tre åskådarna blev det en kort stund av absolut stillhet och tystnad, som en andaktstund mitt i jobbet.

De tre hade ingen lust att börja arbeta igen, de kände sig lite matta av sinnesrörelsen, de hade sett ett livsfarligt cirkusnummer utan skyddsnät. Tystnade bröts, när Elov välmenande ville hindra Johansson från att åter gå upp på isarna på flaket. Men vig som en katt, var Johansson straxt uppe på den livsfarliga platsen och stod där som en vanlig människa?

En sommardag cyklade Johansson mot kyrkbyn för att besöka poststationen och handelsboden. På raksträckan mellan Hagaborg och Sparreholm väjde han för en mötande bil. Han kom långt ut på dikesrengen, för ner i diket och fick på nedvägen fula rivsår i ansiktet av taggtrådstängslet. Bilisten uppfattade troligen inte olyckan, eftersom denne för vidare utan att stanna och hjälpa. Johansson hade tur i uturen, då ögonen var

oskadade, men han blödde ymnigt ur reporna och såren. I det skicket kom han in på poststationen hos Elsa Ståhlbom.

Änkan Elsa blev förskräckt, rusade ut i köket intill kontoret. Hon kom tillbaka med vatten, salva och gasbinda. När han såg detta sa han argt:

"Kom inte må då där skiten, men har ni en rotbortste (skurborste), så ge ma den i stället, så ja får bort då meste, då behövs inget mer."

Till sist tog han emot den skonsamma tvättningen för att lå det lugnt inne på postkontoret. Då fick han äntligen uträtta sitt ärende, för det var ju för det han kom in på posten och inte för något annat.

Johansson uppvisade en kärv yta, men det hindrade inte att han var en omtyckt berättare. De bästa underhållarna är ju ofta de buttra och allvarliga som inte skrattar. Han hade i yngre dagar varit sjöman, och sittande i ett kök omgiven av vänner, behövde ingen be honom om att berätta om sina äventyr. Om han själv trodde på sina fantasifulla berättelser vet ingen, men han berättade dem med samma inlevelse som om det var självupplevt, vilket väl får ses som ett tecken på berättarkonst.

En kväll hade han promenerat med en flicka på en Söderhavsö. Månen sken, havet låg stilla utmed stranden, palmträdens bladverk hängde över dem som beskyddande vingar, det var som i paradiset.

Men plötsligt var ormen framme igen, men inte med äpple utan med en jättestor kokosnöt. Det var en satans inföding som satt ovan dem i trädet. Därifrån prickade han Johanssons huvud med nöten. (Man kan säga, att han "fick på nöten" med nöten.)

Först blev allt svart för honom, men han repade sig snabbt och tog den knäckta nöten och styrkte sig med innehållet. Sedan fick han kraft att gripa om trädet och skaka det så att rivalen ramlade ner. När rivalen tog mark flydde han i panik. Denne orm visade sig vara en otrolig löpare, och Johansson, i valet mellan honom och flickan, valde självklart flickan.

Nu var det ju inte alltid som han fick dricka innehållet i en kokosnöt. På fartygen, berättade han, fanns alltid tunnor med dricksvatten. Det hände, sa han, att när de druckit ur allt vatten i en tunna och kikade ner i vattenhålet för att se om tunnan var riktigt tom, kunde de få se döda råttor ligga i dess botten. De hade väl kommit i tunnan genom vattenhålet och drunknat. Men, som han sa, "magen han sa aldrig nått, för han hade inge öga, så han såg aldri va han fick i-sa."

Han hade också besökt Ryssland och därvid sett deras ovanliga matvanor, om dessa berättade han följande exempel:

I Ryssland där gick di må saltpåse på maga. När två rysse såg en katt, så tog di i var sin ännu på katten å slet ån på mitten. Å sän to di var si halve å doppte i saltpåsen och åt. Di tyckte väl, att katten va bäst te äte, då han va färsk, mån han smakte väl ändå bättre må salt te."

Japanerna var ett folk som han beundrade för deras dödsförakt i krig, han sa:

"Japanera kan aldri förlora ett krig, för di laggar sej te bädd."

Den unge lyssnaren August ville höra mer och frågade:

"Hur då laggar sej till bädd?"

"När di kommer må kanon te ett diko å ska över då, å då ser att di måste lagge i någe, då skener då fram japaner å kaster-sa raklånge i diket å fyller opp då, så di kan komme över må kanon."

August kommer med ännu en fråga?

"Jamän, di där i diket då, di blir ju krossne?"

"Då står nye å vänter på te få kaste sa i framför näste kanon. Di bare fyller på mä sine kroppe, för då ä ju deras störste ära å få dö för kejsaren – ett sånt folk går inte å besegre."

Några av Henriks "bravader" under uppväxtåren

Det var höst i början av det världshistoriska 1930-talet, då så många hade stora planer och orosmolnen hopade sig. Men det fanns också de som välvde planer i det lilla formatet, exempelvis i Solvestads by i familjen Ståhlbom. Där var en orolig plats, och den som mest bidrog till det var den minste och sistfödde sonen Henrik, blott cirka elva år gammal.

Det hade regnat under de sista dagarna. Pappa Carl och sonen August hade från skogen hämtat hem en väldig knippa granris, som de lagt framför stora ingången till huset. Riset var avsett att torka fotsulorna på och att täcka blomrabatterna med före vintern.

Nära granrishögen stod vid tillfället ett antal staplade bräder snedställda mot husväggen straxt under trappfönstret. Bräderna var avsedda för hallen ovan den invändiga trappen till övervåningen. När trappfönstret öppnades inifrån trappen, så gick det att stå i den och dra in de snedställda bräderna genom fönstret. Bräderna skulle användas vid inklädnung av de över hallen synliga takstolarna.

Det var sent på kvällen efter arbetsdagens slut. Carl och August skulle till att börja med snickeriarbetet i ljuset av en bärbar fotogenlykta. Elljus fanns inte i byn vid denna tid. Carl öppnade fönstret och såg att det var "kolmörkt" ute. Han grep det översta brädet under fönstret och började dra. Men se, det gick inte alls, det var som fastspikat i marken, som han inte kunde se. Han kunde inte begripa detta, ett entumsbräde vägde inte mycket? Han var ganska stark och tog i av all sin kraft och lyckades få in änden på brädet i fönstergluggen, men sedan var det tvärstopp – var det själve satan som höll igen?

Då kom August till hjälp, men trots deras förenade kraft gick indragande oändligt sakta. De hade räknat med att indragningen skulle bli lätt och att ingen behövde gå ut och skjuta på. När så hela brädet var inne utom drygt en meter blev det tvärstopp igen. Då fick de se något grönt som var större än fönstret? Vid den självklara undersökningen fick de se granrishögen fastbunden på brädets ände med repet till att binda hölass med. Pappa Carl sa med fasthet i stämman:

"Jaså, då ä den lille jävleungen som ha vatt framme!"

Men den lille Henrik var försvunnen i mörkret och kom inte in till läggdags. Då blev det ett letande, innan man fann honom i höet framför hästarnas spiltor i ladugården. Där hade han tänkt övernatta tills stormen hade bedarrat i hans faders hjärta. Han fick ingen bestraffning, för han var ju så ung och oskyldig. Det viktiga var ju att han återfanns och fick sova i sin egen säng.

Dagens "ris" hade drabbat de oskyldiga, inte den skyldige.

Tiden gick och Henrik växte till i ålder och visdom. Det var ett senare år men också denna gång en höstdag. Då hände en historia som påminde om den förra. Pappa Carl hade rest en stege, vars övre ände stack in genom gavelluckan på höns- och svinhusvinden. Denna skulle täckas av ett lager havreagrar, som fanns till reds på sandgolvet i körhuset. Agnarnas uppgift var att isolera innertaket i huset mot vinterkylan.

Körhus kallades de tillbyggnader, som bönderna uppförde intill sina logar under tröskverkens barndomstid. De första tröskverken som frambringade körhusen, var en

snurrande cylinder försedd med stift av gjutjärn inne i en plåtskodd trumma. Cylindern piskade ur säden ur agnarna, och både säd, agnar och halm sprutade in i ett hörn på loggolvet. Kraften till cylindern överfördes från en s.k. "vandring" i körhuset. Vandringen drogs via en dragbom av trä runt varv efter varv av ett par hästar.

Hästarna kördes av en vuxen eller av en pojke. Körandet var inte svårt, det bestod i att följa efter hästarna och "mana på" dem, så att cylindern fick tillräcklig hastighet. Eftersom körkarlen vandrade efter hästarna, fick maskineriet i körhuset namnet "körvandringen" i bestämd form.

Det sägs ha förekommit att man satt fast en tom silltunna på dragbommen, och i den satt en pojke försedd en piska att mana på hästarna, som inte behövde styras. De kunde bara gå runt och gick så av vanan där. En norsk författare har berättat om en pojke han sett i en sådan kör-tunna. Pojken var så påbyltad av kläder mot höstkylan, att endast hans snoriga ansikte syntes.

Alltnog, tillbaka till höus-och svinhusvinden. I den stod Carl och sonen Erik, medan August och Henrik var på väg till körhuset med en stor "hämtkorg", gjord av spån, emellan sig. Agnarna som fått sin tillfälliga plats i körhuset låg på ett lager av tilltrampad sand. Då skrek Carl efter dem:

"Ta nu inte för djupt må skovlera när ni öser i agnera, så ni får må sand!"

Det skulle visa sig vara en psykologiskt olämplig uppmaning till "den store" och "den lille". De blev genast på det klara med, att det viktigaste var att få med just sanden! Men den borde självklart omges av agnarna såsom skydd, då nu sanden var så viktig. De tog nu så mycket sand som de orkade bära, osynlig och skyddad under agnarna.

Synden straffar sig själv, så även nu, ty de hade ett svårt arbete med att hasa korgen uppför stegen till Carl och Erik i gluggen. När så dessa två lyckades få tag i korgen, så drog den store och den lille nedåt, detta för att få pappa Carl i god form, helst "glödtända". Då sa Carl:

"Ni har nog tatt för djupt å fått må sann, ätter som korgen ä så satans tung."

När de fått Carl tillräckligt varm, det var en bedömningsfråga, så drog de inte längre nedåt utan sköt på underifrån i stället så korgen kom in i gluggen. När mottagarna vält korgen och fick se all sanden. Då kom det välförtjänta berömmet från en tacksam fader:

"Ni djurens djur och djur! Ja va ju rädd för då här, ja sa ju te!"

Detta var orättvisa ord mot oskyldiga djur, att jämnställa dem med sin egen avkomma. Men hans ord gjorde verkan, de två bärarna tog inte mera sand i hämtkorgen – utan i fortsättningen så blev det bildligt talat bara "agnar för vinden".

En försommardag skulle höskullens spåntak lagas, hål skulle täppas till med nya spånor, innan årets höskörd lades in. August och Erik, försedda med spik och hammare, var på taket. Pappa Carl stod på en steg, på vilken han vid takfoten räckte över spånen och övervakade arbetet. För de två spånläggarna på taket var det tyvärr så, att de inte kunde upptäcka alla de mindre hålen. Därför hade han ställt den lille Henrik inne på den tomma höskullen till brödernas hjälp. Hjälp? Det var nog den rätta hjälpen?

Carl hade en fiffig uträkning: Inne på skullsgolvet var det lätt att se det minsta hål i taket, tack vare det inträngande solljuset. Himlen syntes i varje hål. Därför hade Carl försett Henrik med en lång och smacker stake, försedd med en jämpik i spetsen. Var han såg ett hål, skulle han sticka upp spetsen i hålet, så att detta blev utpekad. Denna idé med piken var mycket bra, men valet av pikskötare var diskutabelt?

I början fortskred det gemensamma arbetet riktigt bra, innan Henrik tyckte att det gick för bra. Han beslöt på eget bevåg att punktera både tystnaden och den långtråkiga friden. Han visste precis pappa Carls plats vid takfoten, då hans ben syntes igenom väggens luftspringor. Nära Carl fanns inget hål, men Henrik tyckte, att just där var en lämplig

plats för ett. Han började således med en serie stötar på den av honom utvalda fläcken, där Carl tydligt kunde se, att inget hål fanns.

Plötsligt såg Carl ett stort sjok av spånor nära sig gå i vågor upp och ned. Det blev självklart så, då spånorna var hela och inte släppte igenom piken. Då skrek Carl till "uppstickaren":

"Denna finns väl inget hål!"

Men uppstickaren begynte med en ny serie våldsamma stötar, tills piken trängde igenom taket och blev synlig en halvmeter ovanför det. Just då skrek han ut sin ångestladdade fråga:

"Jamän nu ser ni väl hålet?! Ser ni hålet nu?!"

Det kom inget svar, och då förstod han, att de hade sett hålet. Ja, så går det, när någon "sticker hål" på folks synvillor, de blir svarslösa –

Under en stund efteråt såg de piken komma upp i de verkliga hålen, men bara en lugnande stund. Snart började taket åter gå i vågor, inte bara på ett ställe utan på två stycken efter varandra. Det blev nya vrål från stegen och från höskullen. Då gick Carl ned från stegen och in på höskullgolvet, för att se hur pojken bar sig åt?

Där blev han stående en lång stund, men tänk, inte en enda gång gjorde Henrik något fel. Där ser man vad en faders stöd vid sin sons sida betyder för sonen i kritiska stunder under de känsliga åren.

En sommardag sa Carl till Amalia:

"Du får inte släppe ut hönsa mer."

"Ja men de behöver komma ut, så de får äta lite grönt gräs, äta grus för krävan, riva och mylla sig i sanden, det är nyttigt för dom, då värper de bra,"

Carl sa "Ja, men de skiter ju så dant på allt som en har på lagårdsplan. En kan ju inte ta i en enda sak, va en än tar i så får en händera fulle må hönskit."

"Då va konstigt", sa Amalia, "det har du aldrig klagat på förut. Den här nya sorten vi har, som nu har börjat värpa, de är väl inte annorlunda än andra höns."

Vad då ingen visste var det faktum, att den tystlåtna Henrik som nästan aldrig sa något, hade slagit till igen. Han hade sett på när Carl hade spänt en häst framför en vagn på ladugårdsplanen. Han hade lagt märke till var och hur pappan tog i vagnens dragskalmor med händerna, när han lyfte dem från marken för koppling i selen. Henrik hade därefter med en träpinne smetat hönsbajs på osynliga greppställen för händerna, alltså underifrån på det som haft kontakt med marken där hönsen gått lösa.

Efter Carls klagan stängde Amalia in hönsen för en tid i deras hönsgård. Efter ytterligare någon tid, flyttade Carl in alla vagnar och andra redskap från ladugårdsplanen in i körhuset. Då passade Amalia på att släppa ut hönsen igen. Men genast återkom det förra problemet, som Carl gav luft åt i köket.

"Ja kan inte begripe var vi har för en hönsort, den skulle ju va så bra, å nog å den bra på te skite allti. Nu å då färdit i körhuset, så va då inte må di andre hönsa som vi hade förut."

"Ja det får ni faktiskt finna er i", sa Amalia, "för de värper dåligt när de är instängda, å ni vill ju ha ägg."

Så blev det. Men Henrik tyckte om att leka i körhuset ibland. Det såg väl hönsen och tog hänsyn till det, så de gick inte in där mera.

En höstkväll låg pappa Carl och läste Söderköpings Posten i aftonlampans sken. Han låg i sin nattskjorta, men både den och täcket räckte bara ned till underlivet, för han tyckte om att ligga med nakna ben. Henrik såg sitt upphovs sängliggande men samtidigt en ny möjlighet att stimulera faderskapet. Om nu pappan tyckte om svalka för hela benen,

varför då inte bidra med lite mer. Han gick ut i köket efter en stor disktrasa indränkt med iskallt kallvatten från vattenkaret i hörnskåpet.

Han ställde sig i kammardörren och siktade noga och länge, för att hans båda bröder riktigt skulle få njuta av spänningen. Pappa Carl låg intet ont anande bakom tidningen. Kanske han läste om människors senaste djävulstyger? I varje fall kom just i detta ögonblick djävulstyget, den iskalla disktrasan, farande i en håge i hela rummets längd från dörren till köket till ena ljumsken på pappa Carl. Det våtvarmande omslaget hade landat med ett plaskande ljud.

"Ni djurens djur å djur" skrek Carl. På ett ögonblick var han på benen med sin käpp i handen mot sönerna i dörren. August och Henrik sprang i tid ut ur huset. Men Erik stod kvar, för han tyckte, att han hade inget ont gjort. Men när han såg sin fars raseri, skulle han också till att springa. Det såg Carl och gav honom två riktiga slag med käppen. Detta blev enda gången, som Erik fick stryk av sin far. Det talar för, att han, trots vrålande och skrikande, var en ovanligt snäll fader.

Först tyckte Erik att han bestraffats orättvist, eftersom han varit kritisk till kastandet, det var därför som han inte ville fly. Men när han närmare tänkte efter, så insåg han, att han hade förtjänat de två slag han fick, för han hade inte försökt hindra sin broder Henrik. Att bröderna inte fick stryk förändrade ju inte hans egen skuld, tänkte han.

En enda gång fick Erik dask i stjärten av mor Amalia, även det välförjänt. Hon hade visat honom hur han skulle rensa gurkanter från ogräs. Han lämnade då en storbladig växt påminnande om gurkplantor, men varenda gurkplanta var uppryckt med rötterna. Drömmare får ofta stryk och ibland "med rätta".

Pappa Carl i sängen bakom Söderköpings Posten inbjöd till fler Henrik-bravader. I huset fanns en stor och vit porslinspotta, som normalt hade sin plats under Carls säng. Nu hade Amalia tvättat den och lagt den på vädring bakom en husknut. Där fick Henrik se pottan och fick genast en ljus idé i kvällsmörkret.

Det var höst och redan tal om julförberedelser, så Henrik beslöt lämna ett bidrag. Han letade reda på en tuschpenna och textade med stora och breda bokstäver utvändigt runt hela pottan "God Jul". Sedan lade han tillbaka pottan på vädringsplatsen.

Senare på kvällen i halvmörkret kom Amalia och hämtade pottan och såg de svarta bokstäverna. Hon trodde först, att det var svarta sniglar hon såg, så hon försökte torka bort dem på platsen, men det gick ju inte. Väl inkommen i köket fick hon mottaga julkhälsningen. Hon tog inte bort den, hon kanske tänkte, att den kunde få sitta kvar över julen för att glädja konstnären, vilken hon mycket väl kände till. Hon ställde pottan på sin vanliga plats under Carls säng. Han låg redan i den bakom Söderköpings Posten. Kanske läste han någon rolig historia av "Kalle i Dalen", hans favoritförfattare. Amalia återvände till köket.

Efter en stund kom en "drevkatt" in i sovkammar. Den var "halvtam", skygg och nervös som alla halvilda djur. Den var ännu inte "rumsren", d.v.s. den gick inte ut och förrättade sina behov då den blev nödig utan "kackade" inne, om ingen såg vad som var på gång. Ingen såg katten denna gång, då han smög in under Carls säng. Carl hörde straxt helt oförberedd ett misstänkt ljud och kände en vidrig lukt. Ty på golvet fanns ju ingen jord för katten att täcka över med som i det fria.

Carl for upp med en väldig fart, lade sig på knä utmed sängen och kikade under den. Jo, mycket riktigt, där satt den svartvita vildkatten orörlig, utan tecken på att förflytta sig därifrån. Då blev Carl arg, grep sin promenadkäpp och skrek:

"Här ska du få din satan!"

Samtidigt med utropet träffade käppen God Jul, som förvandlades till skärvor. Den svartvita katten fanns inte där, men han hade lämnat sitt visitkort, vilket beredde Carl

föga glädje. När Amalia straxt efter kom in i rummet och kände och såg det som skett, sa hon på sitt vänliga sätt:

"Men käre Carl, va tar du dej till, har du slagit sönder vår rara potta, hon som var så fin, Gud hjälpe oss."

Henriks fiffigaste bravad var nog byxmysteriet, som även det kom att drabba pappa Carl. Henrik hade som läraktig son lagt märke till hur praktiskt pappa Carl klädde av sig på kvällen, vilket underlättade han påklädning på morgonen.

Avklädningen på kvällen tillgick så, att han klev ur långkalsongerna, som då satt kvar inuti spetsbyxorna. Inner- och utanpå-byxa fick följas åt som ett enda plagg. Detta hängde han sedan över en stolrygg. På morgonen klev han i kalsongerna och var samtidigt iförd även spetsbyxorna. Detta var både praktiskt och tidsbesparande. När Henrik såg detta fick han en av sina idéer.

När så Carl en kväll låg gömd bakom Söderköpings Posten, tog Henrik dubbelbyxorna och bar upp dem till brödernas kammare ovan köket. Där hade han i förväg samlat säkerhetsnålar och strumpeband från mamma Amalias sylåda. Han gick till verket med att fästa strumpeband mellan kalsonger och utanpå-byxa. Det övre fästet nära midjan, det undre fästet vid knäskålorna. Banden syntes inte, det var ju förutsättningen för att experimentet skulle lyckas.

På morgonen hände följande: Carl steg i dubbelbyxorna som vanligt och satte sig på stolen för påtagning av strumporna, vilka skulle vikas utanpå byxorna upp till knäna. När så Carl hade krängt en strumpa på ena foten och skulle till att dra den upp till knäet som vanligt, så satt byxan som fastklistrad där. Han tog tag i den och drog den ner, men så fort han släppte byxan för den blixtnabbt till knäet som dragen av en osynlig kraft? Han gjorde om momentet flera gånger men med samma resultat. Han började undra om faan själv hade farit i hans byxor.

Amalia hölls i köket och lagade frukosten och hörde hans besvärjelser. Hon kom in för att se vad som pågick och fick också hon se det oförklarliga. Carl sa i raseri:

"Titt, titt, va ha då blivit mä byxjävla?" Amalia sa:

Så konstigt hur har det blivit så?"

Hon gick efter säkerhetsnålar, höll ner byxbenet med våld, drog på strumpan och fäste nålarna. Så kom de till det andra byxbenet och Carl skrek:

"Titt, titt, samme helvete!"

Även på detta ben krävdes våld och säkerhetsnålar. För ovanlighetens skull passade Henrik på att vara i tid till frukosten, men ingen av föräldrarna tänkte på det.

Samma dag på kvällen, när säkerhetsnålarna togs bort, så for strumporna upp igen. Men då tog Carl isär de båda byxplaggen och fick se den enkla men sinnrika konstruktionen. Men i stället för att vara stolt över sin uppfinningsrike son så skrek han:

"Jaså, då ä den lille som ha vatt framme!"

Men Henrik blev aldrig straffad, ty även om pappa Carl ibland skrek och använde mindre passande ord, så var han en snäll far med mycken humor. Han sågs ibland le efter sin kritik av söner. I ingen familj i socknen kunde det väl skrattas mera än i hans, där alla sju i familjen fått ära humorns gåva.

Tiden gick och Carls och Amalias söner började bli vuxna, August var 20 år, Erik 18 år och Henrik 16 år, året 1936. Amalia sa en dag, att det var bra för Carl och gården med de tre söner. Men det skulle snart bli för mycket med tre vuxna på en så liten gård som deras. En av söner borde redan lämna boet, få ett arbete och lära sig att klara sig själv.

Detta var självklart, men det måste sägas av Amalia som var den klokaste. Då blev frågan vem som skulle gå sig iväg. Även det blev självklart. Pappa Carl, som i en olycka i yngre dar brutit sitt ena ben hade fått värk i detta. Han var tvungen att undvika för mycket gående. Han behövde hjälp med gården av en fullvuxen karl och August var den mest vuxne, så det måste bli han. Henrik, som bara var 16 år, behövde vara hemma några år till. Det var självklart, att Erik var den som först måste lämna boet.

Men var han skulle börja var självklart för Amalia. Hon hade ju en bror som var bonde på Östgötaslätten. Han var barnlös men hade det gott ställt. Där skulle Erik inte lida någon nöd, och han slapp komma till främlingar. Hon tog kontakt med brodern och saken var klar. En härlig försommardag tog Amalia och Erik tåget från Falcrums järnvägsstation till Fågelstads järnvägsstation. De hämtades där av broder och morbroder Oander med dennes bil Overland Whippet.

En härlig by

I byn Styra, vilkens namn var detsamma som socknens, låg sju gårdar samlade. Fem av dem var samlade på trädgårdstomter intill varandra. I byn fanns två bygator från allmänna vägen, på vilken man kom till Motala eller Skänninge. Den ena bygatan gick till två gårdar, och den andra också till två gårdar. Tre av gårdarna låg utmed allmänna vägen till Fågelstad. Jorden i byn var mycket bördig liksom i hela socknen. Utmed byn gick den smalspåriga järnvägen mellan Fågelstad och Linköping. På Gomer-gården i byn fanns ett stickspår, dit bönderna på hösten körde sina sockerbeter, som skulle till Linköpings sockerfabrik.

Byn låg centralt, en mil till Motala, en mil till Skänninge, 1,5 mil till Vadstena, och fågelvägen cirka 3 mil till Linköping. Styra hade gemensam kyrka med Varvs socken. De fyra städerna som omgav Styra och Varv bildade liksom ett stort kors, med korsfoten i Linköping. Så kunde de som bodde i Styra uppleva det, vilket Erik gjorde för sin del. Från byn kunde man också se de höga radiomasterna i Motala, ett byggnadsverk som aldrig upphörde att dra ögonen till sig.

Socknens mest styrande man sedan många år tillbaka var Carl Oskar Oander från Rinna socken. Han hade bara femårig folkskola som grund ifråga om det bokliga. Han fick avbryta sin skolgång i förtid, för han var tvungen att vara hemma och hjälpa till på föräldragården. Det var därför dåligt med hans rättstavning, men genom läraktighet och klokhet blev han socknens meste ordförande, skrivkarl och rådgivare åt enskilda. Till det yttre var han ovanligt enkel och anspråkslös. Han var sparsam med pengar och lovordade hårt arbete. Han blev ägare till Skattegården i byn samtidigt med giftet med sin Emelia. Även hon kom från sin föräldragård. De fick tyvärr inga barn. Båda var med i baptistförsamlingen i kapellet i Fågelstad. Detta kom till genom hans utlåning av pengar.

Hans största glädje syntes vara, att med häst och fjädervagn fara till Motala varje lördag och "torga", d.v.s. stå på torget och sälja hemmagjort smör m.m. Mest stod han på kreatursplatsen och sålde smågrisar, och då fick Emelia sälja smöret. Hennes största nöje, förutom att passa upp på Oskar, var att vårda fären och katterna.

Ibland åkte de på söndagar med bilen till hans syster Selma, som var bondmora i en by vid Ödeshög. När han startade bilen, så lät den som en rusad flygmotor, ty teknik och bilkörning var inte hans starka sida. Han började alltid starten med att rusa motorn på högsta varv och sedan med detta släpa bilen ut ur garaget med kopplingen. Nästa moment framåt blev samma procedur några meter, varefter han på en gång lättade så mycket på gasen att motorn för det mesta stannade. Sedan kom tredje momentet, motorn fick så lite gas, att den ryckte mellan liv och död. Dessa starter var alltid lika komiska.

Två gårdar sköttes med eget folk, söner och döttrar. De andra gårdarna hade var sina tre anställda, en piga, en stalldräng och en kreatursskötare. Vår och höst anställdes tillfälliga arbetare, unga män, som fick arbeta på sockerbetsfälten. Oander hade ex. fyra tunnlar sockerbeter. De skulle gallras en tid olier sådden på våren, och sedan skulle de grävas upp på hösten. Det sista var plågsamt för ryggarna.

Trots hårt arbete och stor klasskillnad, vanlig på östgötaslätten vid denna tid, var det en underbar by att leva i. Det var något visst med solljuset, de böljande slätterna och skogen i Fågelstad-området, där tågen brusade fram mellan Motala och Skänninge. Hit till denna by kom Oanders systerson Erik från Hannäs våren 1936. Han var Carls och Amalias son, nyss fyllda 18 år.

"Dinne fläcken"

Det hände en blåsig sommardag i början av 1930-talet, alltså långt innan Erik anlände till Skattegården. Oander hade köpt två hundrakilosäckar av det då obehandlade svarta kalkkvävet till årets träda. Det obehandlade kvävet såg ut som sot, och det yrde omkring likadant vid beröring. Även vid spridning med hästdragen konstgödselspridare blev körkarlen svart som en sotare. Händer och ansikte blev svarta, kvävet trängde in i öron, näsa och ögon, i halslinningen och vid handlederna.

Att sprida det obehandlade kalkkvävet "för hand" från säskäppa på magen var hemskt, men Oander hade ingen erfarenhet av detta nya gödselmedel och visste inte hur det rök. Han hade ingen hästdragen spridare utan skickade ut "föraren" (djurskötaren) Ivar Andersson att så kvävet från säskäppan som vanligt.

Den mycket snälle Ivar tog de två säckarna på dragkärran och begav sig till åkern. Detta trots, att det blåste, ty han hade inte förut sårt denna sort av konstgödsel. Kommen till åkern ställde han kärran på vägen, stack hål i en av de två pappersäckarna med spade och fyllde sin skäppa. Han började handsådden som vanligt men hann bara några meter, så började ögonen svida och rinna. När han med blusärmen försökte torka bort kvävet i ansiktet sved ögonen ännu värre. Han fick helt enkelt stå stilla, tills tårflödet renat ögonen så mycket, att han åter kunde se.

Men han ville inte ge upp, för nu var han ju redan nedsmutsad. Han kom då på en idé: Han tog ögonriktning på en hjörk i kohagen bakom åkern, blundade och försökte gå rakt utan att se. Han gick och sådde som vanligt i tron att han gick rakt, men i verkligheten gick han åt sidan i cirkel. Snart stoppades han av vassa och orubbliga järn mot smalbenen. Oförberedd som han var, genom att inte se, så föll han framstupa över hindret. Men han mjuklandade med ansiktet i det utspillda kvävet, lite tur i oturen?

När han kom på benen och åter kunde se, så såg han, att benhindret var en Cambridgevält av järn. Det värkte i hans ben, men de var inte brutna, de hade märken men inga sår. Tålig och lugn till sinnet som han var, gick han och fyllde åter skäppan med kväve. Han tog ett nytt riktmärke, blundade och gick i förhoppningen om att det skulle gå bättre denna gång. "alla är ju barn i början".

Tyvärr gick även det andra försöket snett, men den här gången var det ett annat djävulskap som stod i vägen och hindrade all mänsklig utvecklig. Plötsligt var hans ben ovanför vristerna omgivna av järn och gjutjärn, varvid han åter dök med huvudet före den andra gången i följd omgiven av ett svart moln av kväve. Den här gången var det idealsladden, som drogs av fyra hästar, så den lät inte rubba på sig för en blindgångares benpipor. Men även denna gång, hade Ivar den sagolika turen, att inte ådraga sig allvarliga skador. Denna gången blev han arg, mycket arg, nu var "mättet rågat", skäpporna var både rågade och tömda liksom hans eget tålamod:

Ivar gick till säckarna, tillsammans efter det utsädda, innehållande 170 kilo. Han tog spaden och grävde en grav på åkern utmed vägen, slängde i säckarna och täckte över. Han gick hem med dragkärran, trots allt, ganska glad i hågen, ty han hade ju lyckats så bra med det tredje och sista spridningsmomentet.

När Ivar efteråt berättade om det skedda för stalldrängen Tage Yngve, så förklarade han för denne: Att åkern fick all gödningen, men tillfogade han, fick åkern för litet på ett ställe, så fick den ju så mycket mer på ett annat ställe, så det jämnade ut sig. Och det kan väl ingen klok människa motsäga?

När så Oander åren närmast efter det skedda gick sina inspektioner på vägen förbi kvävesäckarnas gravplats, för att se hur grödorna växte, så kunde han inte begripa, varför det på en fläck utmed vägen inte växte något under flera år, inte ens ogräs? Därom sa han flera gånger:

"Ja brukar kunna lista ut det mesta, men jag kan inte förstå, varför det inte växer något på dinne fläcken?"

Han kände inte till att en för stor giva kväve bränner ihjäl all växtlighet. Men under de ofruktsamma åren "klingade" kvävet av och började då göda i stället. Då fick han till sin förvåning se, att det på "dinne fläcken", år efter år växte en gröda så frodig, att den var övernaturlig?

Oander fick aldrig svaret på frågan, och därav kan man dra slutsatsen, att vi aldrig kommer att få svar på alla frågor. Inte ens i himmelriket, ty där skall det inte mer talas om det förgångna, sägs det – det känns lite vemodigt.

Benbrottet

Ivar hade ofta långa arbetsdagar, ty jämsides med att vara kreatursskötare, hjälpte han till med andra sysslor när det behövdes. Sommartid fick han ofta långa arbetsdagar. En sommarkväll, efter det att de flesta hade slutat sin arbetsdag, höll han på i svinhuset. Där hade han nyss mockat ut svinens gödsel ur deras boxar till stacken och givit svinen kvällsmat. När han var färdig med detta och skulle gå därifrån, kom där in en man i svinhuset, som sökt Ivar först i drängkammaren och sedan i ladugården. Mannen var aktiv i Motala Röda-Kors-krets, vilket Ivar också var. Mannen ville ha med Ivar till en viktig övning samma kväll.

Ivar menade då, att det kunde han inte, han behövde både tvätta sig och byta alla kläder. Detta tog tid, han ville inte sinka mannen med bilen och de övriga i den, då skulle ju de komma för sent till mötet. Men Ivars invändningar avfärdade mannen med, att de inte alls skulle komma för sent. Han tyckte, att Ivar behövde väl inte vara så omständlig, han kunde väl nöja sig med att tvätta händer och ansikte och byta bara ytterkläder samt strumpor och skor.

Det blev som mannen föreslog, ty Ivar var inte den som svek goda kamrater, han svek inga andra heller. Han tvättade händer och ansikte och böt endast de synliga yttre plaggen.

När de anlände till undervisningssalen, fick de först lyssna till ett kort föredrag om vikten av att snabbt ta hand om skadade. Hur man med lite uppfinningsförmåga och enkla medel kunde ta hand om ett benbrott till exempel.

De flesta av deltagarna var damer från stadens s.k. bättre familjer, helt naturligt, då damer liksom alla kvinnor är födda med vårdinriktning. Vidare att de mest skolade och bildade ofta kommer i ledningen för hjälpverksamhet. Det senare enligt Skriften, att av dem som fått mycket skall mera varda utkrävt.

Ledarinnan utvalde så den vänlige och försynte Ivar till övningsobjekt. Han fick lägga sig på golvet med brutet ben. Egentligen var Ivar ett lämpligt övningsobjekt, ty olyckor händer ju ofta i farliga och smutsiga arbeten. Men det förekommer väl sällan att de stinker svin, intorkad smuts och svett, på flera meters håll. Detta samtidigt med att de är klädda i "gå-bort-kostym"? Så när ledarinnan frågade damerna, vem som var villig att spjälka benet och öva första förband, så visade sig ingen villig att öva detta.

Då kommanderade ledarinnan en ung dam att försöka, som snällt fick lägga sig ned på knä och dra upp byxbenet till knät. En äklig doft, som flickan tydligen inte var van vid, strömmade mot henne från kalsongen. Hon vände ansiktet mot ledarinnan med en blick som syntes säga: Det här klarar jag inte.

Men ledarinnans röst kom fast och bestämd:

"Det är bara att göra det. Dra upp kalsongen till knät. Se efter att benet ligger rätt. Dra försiktigt isär benet mellan knä och fot. Lagg träpinnarna intill och linda med bindan."

Och flickan göra allt och linda, inte hälsigt, utan ända till dess att omlindningen var perfekt. Alla fick hålla sig intill och noga se på. Det var tydligen en duktig ledarinna och en nyttig lärdom - ingen som skall hjälpa får väja för obehag.

De som efteråt hörde talas om denna demonstration skrattade gott åt den, och visst var den komisk, mötet mellan den parfymdoftande renligheten och motsatsen svin- och svettdoften. Men vi behöver också detta möte på detta livets teaterscén.

Det måste bli stort beröm åt de tre aktörerna, Ivar, ledarinnan och flickan.

Dragspelaren

Erik såsom varande Oanders systerson skulle självklart vara "lite förmer" än vanliga drängar, och fick därmed bo i ett rum på andra våningen i huvudbyggnaden. Men han ville inte sitta där ensam om kvällarna i det stora rummet med mörka tapeter. Efter några kvällar gick han ned till "drängkåken" till ungkarlen Ivar. Drängkåken fanns i ett tvåvåningshus intill gårdsplanen. I husets markplan fanns också snickarum, trappa till vindsrummet och ett stort vedskjul. Vindsrummet innehöll boxar för brödsäden, råg och vete.

Det första besöket hos Ivar blev ett minne för livet. Till sitt förfogande hade han en liten farstu och intill den en klädkammare. Hans enda rum var cirka 5 x 5 meter, innehållande två sängar, ett skrivbord med stol och en plåtkamin. Vid Eriks inträde där, var det så fullt av pigor, drängar och bondsöner, att pigorna fick sitta i knät på karlarna för att få plats.

Huvudpersonen var Ivar. Han satt i mitten på sin säng med ryggen mot väggen och fötterna uppdragna till sängens sidobrädor som fotstöd. I knät hade han ett femradigt dragspel av äldre årgång. Där satt han så att säga stöttad av åhörarna på sidorna. Detta

med bälgen ihopklämd i skötet underlättade inte hans spelande, men han lyckades ändå få ljud ur spelet.

Men det spelade ingen roll hur det lät, för alla var så gemytliga och glada och utstrålade trivsel. Den till det yttre oansenlige, magerlagde, originelle, snälle och vänlige mannen i sängen med spelet, tillfredställde gästernas behov av det enkla och medfött naturliga.

Han upprepade samma toner hela tiden, de var inte många, och Erik ansträngde sig förgäves att höra vad han spelade. Till sist viskade han till en med sig själv jämnårig grannpojke, Bengt Gustavsson:

"Va speler han för någe?" Bengt svarade:

"Dä ä dä ingen som vet, men själv påstår han att det är 'Härlig är kvällen'."

När till sist alla gästerna gått hem till sitt, och Ivar och Erik blev ensamma, frågade Erik, hur länge Ivar spelat dragspel och fick svaret:

"Inte så länge, bara åtta år."

Kedjereaktion

När hösten kom ville Erik flytta ut ur sitt stora, något dystra rum, till Ivar i drängkåken. Moster Emelia hade inget emot det, ty då slapp hon att gå i trappan till övervåningen och elda i kakelugnen hos Erik. Trots att Ivar var 20 år äldre än Erik, trivdes de två bra ihop, kanske för att båda kom från enkla förhållanden. De var båda uppväxta med livet på åkrar, på logar och i kreatursstallar. Båda var vana vid att bara ha fått äga det nödvändigaste men icke lidit någon nöd. Ivar lärde Erik att själv "stoppa" (laga) sina strumpor och att rätta sin klädsel efter väderleken och inte efter "modet". Ivar lärde också Erik, att man skulle unna folk nöjet att skratta åt en själv, han sa:

"Månge skratter åt mej, dä får di gärne göre om dä roar dom."

Ivar och Erik tillhörde var sin generation men kom att ha mycket gemensamt trots ålderskillnad och andra förhållanden, Ivar hade exempelvis inga anhöriga.

I två av granngårdarna fanns det två drängar i varje gård, som roade sig med att göra rackartyg för varandra. Erik inspirerades av dessa rackartyg, att i all tysthet lämna ett litet bidrag till drängarnas leklusta. Ingen, inte ens Ivar, skulle få veta, att han Erik var anstiftaren. Detta sista var förutsättningen för Eriks bidrag. Hans uträkning var, att få med sig Ivar som lämnadgirig medbrottsling.

Ivar rökte pipa och var van att ta sig ett bloss varje kväll. Plåtasken med tobaken låg på skrivbordet. Erik hade från middagsbordet tagit med sig ett avgnagt köttben, och han tog nu detta och pressade ner det i tobaksasken med tobak ovanpå, så att benet doldes för ögonen men inte för fingrarna. Vidare tog han Ivars fina lackskor och stoppade dem i plåtkaminen. De låg avsiktligt väl synliga, så ingen kunde fylla på ved i kaminen utan att se dem. Denna höstkväll var det Ivars tur att elda.

Ivars ansiktsuttryck när han, efter dagens möda tog sin vanliga nypa tobak och fick se köttbenet i sin hand, kan inte beskrivas. Han stirrade på det och funderade. Sedan lade han det åt sidan med ett leende. Han trodde, att det var pigan som gjort det, för hon hade ofta en tokrolig humor. Men detta trodde inte Erik, han sa, att så gör inte en flicka. Och i detta fallet hade han alldeles rätt.

Efter att ha rökt tobak utan ben, skulle Ivar till att elda i kaminen. I samma ögonblick som han lyft av kaminlocket för det första vedträdet fick han se sina fina lackskor i hålet! Då sa han med fasthet i rösten:

"Dä här ska di få igen."

"di" betydde i detta fall detsamma som de två drängarna i gården på andra sidan bygatan. Som vanligt var Ivar och Erik rörande överens.

En kväll när de förvissat sig om att granndrängarna var borta, gick hämnarna till deras lilla rum. Det var lätt att komma in, ty drängarna i byn låste aldrig dörren till sina rum, för det fanns inget av värde att stjäla i en drängstuga och inga tjuvar heller. Ivar och Erik gick in i deras garderob och tog alla undertröjor, långkalsonger och skjortor till sovrummet. Alla armar slog de flera knutar på från axlar till händer. De gjorde likadant med kalsongbenen, allt ordentligt men utan att skada kläderna. Ty en dräng vid denna tid fick bara två kronor om dagen i lön samt mat och sovplats. Han hade inga pengar för onödiga klädinköp. Men hämnden var ljuv, och Ivar och Erik hade verkligen roligt.

Ivar gick den närmaste tiden och väntade på granndrängarnas motdrag, men till hans förvåning hände inget. Han trodde då, att det som han och Erik gjort med deras kläder var en varning som skrämt dem. Men så väl var det nu inte, ty i en annan gård, Västergården, fanns de två drängar som brukade göra rackartyg för Nils, stalldrängen, och Malm, kreatursskötaren, hos vilka Ivar och Erik varit. Västergårdens drängar fick nu skulden för knutslagningen p.g.a. tidigare synder.

Så hände det rackartyg som lät tala om sig, genom att bonden i Västergården en morgon fick hjälpa ut sina drängar, som inte kunde ta sig till hästarna och korna. De var nämligen instängda av fyllda fotogenfat utanför sin drängstugas dörr. Sedan var det deras tur att hämnas på "Nisse" och Malm.

Vilket liv, bara för ett oäligt köttben och ett par skor ställda på fel plats. Sådan är världen, anställda går fria, straffet drabbar andra p.g.a. deras tidigare synder mot varandra.

Olika falla ödets lotter

Planeterna runt solen har sitt kretslopp. Jordens årstider är följden av dess kretslopp. Vattnet har sitt kretslopp. Allt det alla munnar äter innebär mineralernas kretslopp. En gödselstack på en åker är av djur omvandlade mineraler på väg i sitt kretslopp, för att snart omvandlas till för djur och människor ätbara mineraler. Man kan säga, att det är de bokligt mindre bildade drängarna, som får arbeta med "skiten". Men det är de sistnämndas "skitgöra", som gör det möjligt för de bokligt bildade att få mat under sitt myckna bokläsande. Den "bokmal" som inte inser detta, står ifråga om bildning på samma nivå som de drängar, som inte inser värdet av boklig bildning. Därför, alla som avger skit, och alla som "tar hand" om andras skit, kan gott ta varandra i hand. Detta sagt med anledning av följande gödselspridning.

En sommardag 1936 fick Erik befallning av Oander, att hjälpa stalldrängen Tage Yngve med att sprida gödsel på årets träda. Tage var trotjänare på gården och nu Eriks ständige arbetskamrat. De skulle tillsammans med hjälp av hästar och flakvagn köra ikring och sprida en stor gödselhög som fanns på åkern, duktörd på snöföre under vintern. Detta var ett sedan länge brukligt system, att man under vintern flyttade gödseln till kommande års åker och träda. Det sparade mycket tid under den bråda sommaren om gödseln fanns på plats vid spridningen.

Tage var 33 år och hade börjat arbeta som dräng genast efter folkskolan. Den senaste och längsta tiden hade han tjänat hos Oander. Tage var gift och s.k. statare, d.v.s. att en del av lönen var hyresfri bostad samt en del naturaförmåner såsom mjölk och potatis. Hans kontant erhållna lön var 50 kronor i månaden.

Kroppsligen var Tage magerlagd med spensliga armar och ben, men rörlig, arbetssam och kunnig i alla en drängs sysslor.

Oander hade sin egen syn på det mesta, ty han var en mycket tänkande man. Därmed inte sagt, att alla hans tankar var rättvisa. Han ville att drängarna helst skulle arbeta ensamma var och en för sig. För var de tillsammans blev det för mycket prat och för litet gjort, ansåg han. Måhända fick han litet rätt i sin åsikt denna gång, då Erik skulle hjälpa Tage med gödselspridningen.

Gödselstacken var värdefull och många drängar satte en ära i, att den som färdiglagd skulle se vacker ut. En avlång fyrkant med en gavelbredd som motsvarade flakvagnens längd. Alla sidor skulle vara raka både på höjden och längden. Även Skaparen hjälpte till med att göra stacken vacker, ty på dess plana tak växte svinmålla, och hela stacken omgavs av en häck bestående av åkertistel, groblad, hästhov, maskros och prästkrage. Erik kände igen dem från en bok.

De var färdiga med första pålastningen. Då rätade Tage på ryggen och sa:

"Då va ju unnlit, att en skulle få uppleve en gång i livet, att en fick hjälp mä skitköret."

Det var en ljuvlig sommardag, solen värmdes utan att bränna. Himlen var ljusblå, och hagmark med vuxen björkskog ett stycke därifrån gav slättlandskapet omväxling och harmoni. Långt bortom björkhagen ljöd tågvisslan ibland. Tage fortsatte att tala.

"Då ä skönt å räte på ryggen å ta sa sej en pris snus. Ja kan vare utan åte en hel da men inte vara utan snus, utan snus blir ja sjuker."

Där i stillheten och ljuvligheten började Tage att berätta om sin barndom och om sin uppväxttid:

"Då va inte så grant när far dog, å vi va tic unge, å mor va sjukli å utsliten. Far han gick dagsverke ve herrgårn, men så tick han spanske sjuka å levde bare nåre dage. Ja glömmer aldri när far dog. Då va på vintarn åtter sen ja slutat skolan. Ja va på min förste drängplass hos en bonne, å ja hade vatt hemme en sönda å hälsat på.

På kvällen följde ja far te herrgårn, han skulle ligge där över natt. När vi gick där på vägen så sa far plötsligt, att han inte kände sej riktigt kry, han sa:

'Ja har nog förkylt mej, ja tror ja blir sjuker'. Då va siste gången som ja såg far. Nåre dage åtteråt kom di mä bud, att far va dö. Bonn sa åt mej, att ja fick gå hem, men den gången va då inget rolit å gå hem, en tycke bare, att en ville gräte."

Tage och Erik stod tysta, båda var gripna. Tage av minnena, och Erik av kamratens hårda barndomsöde. Tage avslutade sin berättelse:

"Då där ä ju så länge sen nu, då va ja ju bare en pojkvasker, å nu ä ja trettitre år. Men ja minns allt så tydligt å klart, som om då hade hänt igår."

Tage och Erik fortsatte med att häva gödsel, först på flaket, därefter köra runt på trädan och kasta av runt vagnen. Under tiden såg Erik för sin inre syn kamratens öde framför sig: Där fanns Tages vörnad för fadern, vilket tydde på en god far. Erik såg framför sig de många syskonen, tio stycken, vilket pekade på täta barnsängar för modern, som blev överansträngd, trött och sjuklig.

Kanske tycke Tage, att det kändes skönt att få berätta för en arbetskamrat som hörde på och visade intresse för hans öde, så han började på nytt att berätta: Han talade om den ringa betalningen som fadern fick för sitt arbete, om familjens fattigdom. Om hur modern efter faderns död förlorade sin livsglädje. Om hur syskon slogs och tjöt. Det blev inte roligt att gå hem längre, hemmet blev aldrig mer som ett hem. Syskonen måste börja arbeta genast efter slutad skolgång. Tage kände det så, att med faderns död, var hans barndomstid slut, vid tretton års ålder.

Det förefaller konstigt, att platsen utmed en gödselstack också kan vara en plats för något heligt. Men Erik kände det så, två trålar med ett ringaktat arbete, kom varandra nära. Erik skulle aldrig komma att glömma den platsen och den stunden.

Under eftermiddagen ville Erik höra hur det gick för Tage på hans första drängplats: Jo, han hade en väldig tur, han kom till en snäll bondefamilj med många barn, och där blev han behandlad som en son i huset. När han var ute om kvällarna och kom hem, fanns det alltid mjölk och bullar på bordet för honom liksom för bondens egna barn. Där trivdes han, men efter ett par år hade de äldsta sönerna mognat till, så att de var fler på gården än som behövdes. Då fick han flytta, och den dagen grät han.

Nästa bonde hade inga barn och inga drängar. Bondmorän var vänlig och snäll, men bonden själv var mycket girig. Han unnade inte Tage att äta ordentligt men desto mera att arbeta. Tage berättade:

"Då va inte passligt för en annan, som bare va en unge som stod i växta å komme te en sän där jävla girigbuk. En gång när vi satt och åt, så sto där en tallrik mä kokte fläskbite. Ja tog då å strackte mej fram å tog en bit som såg stor å go ut. Då reste bonn sej å stönte te å stack sin gaffel i fläskbiten på min gaffel, å så la han fläskbiten tebaka på tallriken, då satans aset. Sen grina han opp sej å laddes, att då han gjort bare va på skoj. Å då underlit, om en annan å mager å eländi mä arme å ben som sticker. när en va liten å fatti å kom te såne där jävle."

"Nää," sa Erik, "då å inte underligt." Tage fortsatte sin berättelse:

"Värst snål va han mä arbetstin, ty han ville inte sätte te nån tid mä te gå te dass eller avsides, när han va i arbete på dan. Då gick han där hele daga å klämde å klämde ihop arselet, så buken svällde opp pån som en ballong. Å när han skulle pisse, då höll han i ännen på usslingen mä ene näven, å försökte göre någe nyttit mä den andre näven samtitit mä pissen. Men då syns, att då går inte å stride mot naturdaga, för te sist så droppte pissen för jämnan i en gummislang innaför byxbenet å ut igenom ett hål i stövelskaftet. Å rätt som han gick där på gäla, så slet han å sa byxera å hök sa ner där han sto. Men iblann fick han då ändå i byxera. Å då siste som ja hörde om en, då va att han sket ihjäl sej."

"Va du där länge? frågade Erik.

"Nära ett helt år, men då året va längre än tie år. Men ja rymde en da mitt framför ögna pån. Då va så, att ja hade beting på te rense en botten på ett dike, å då mena han, att då skulle ja hinne göre färdit te klocka tolv. Men ja hann inte, utan ja kom hem för sent te middan. Då tog han emot mej å sa, att ja fick ingen midda, då ja inte passte tin. Då skickte han mej direkt te svinhuset för å mocke rent där.

Hungrig, matt å lessen, gick mitt arbete sakta. Då kom han in i svinhuset å frågde, om ja tänkte bo där. Å så sa han, att då va inte mycke te ha en dräng, som inte hann någe. Då vart ja så upprorisk så räddsla försvann. Ja gick ut genom dyngdörren te min drängkammare å plockte ihop då lilla ja ägde i en väska.

När ja gick över gårdsplan så såg ja hans skor sticka fram vid stughörnet, som ja skulle förbi, men då ändra ja kurs. Då kom den snälle frua ut å skrek, att ja skulle komme in å äte. Men då skrek ja så mycke ja orkte:

"Ge fläskbita te bonn!"

"Ja gick hem te mor å berätta allt som då va för henne å syskona. Hon ville, att ja skulle gå tebaka å be om förlåtelse, så då inte vart mer elände. Men minc bröder sa, att då kom aldrig på fråga. Kom bonn, så skulle de tan i rävsaxa. Men han hörde aldrig å sej, han tyckte väl, att ja inte gjorde skäl för föda."

Det är sorgligt att tänka sig, att det finns oräkneliga liknande öden i hela världen.

Näven och skanka

Oander berättade också minnen, här följer ett från skoltiden. Lärarinnan höll lektion med tredje årsklassen i stavning av ord och uttal av dessa. Hon pekade med västra pekfingeret på sin högerhand och frågar gossen Sven:

"Vad är det som jag pekar på?"

Sven reser sig och svarar: "Näven."

Fröken: "Nej, nej nej, den heter inte 'näven' utan den heter handen! Handen handen, kom ihåg det Sven."

Fröken fortsätter och pekar på sin högra fot och frågar åter Sven:

"Vad pekar jag på nu Sven?"

Sven: "Skanka."

Fröken: "Nej, nej nej, den heter inte skanka, utan den heter foten! Foten! Foten! Nu tar vi om alltihop från början, lyssna nu noga på mej Sven, och alla ni andra också, alltså:

H-a-n = han, d-e-n = den, = handen. Och så tar vi foten: F-o-t = fot, e-n = en, = foten. Försök nu själv Sven, så hör vi alla noga på."

Sven rabblar hastigt det invanda från två bildningsvärldar:

"H-a-n = han, d-e-n = den, = näven! F-o-t = fot, e-n = en = skanka!"

Då gossen Oskar Oander var elva år gammal var han med sin mor på en kaffebjudning i Kimme by. Värddinnan hade en son i småskoleåldern som var med på bjudningen av självklara skäl. Men så som han uppförde sig, borde han inte ha varit närvarande. Han var bortskämd och bråkig och störde samvaron. Mamman förmanade honom i ömma ordalag, men det bara ökade hans demonstrationsvilja.

Den bråkige ungen befann sig så i ena änden av det stora salsrummet, långt ifrån Oskar. Denne fick då ett infall, när han utmed sin stol fick se en okokt ärt intill sig på golvet. Han lade ärtan i ena handflatan, och osedd av alla sköt han iväg ärtan med den andra handens långfinger, en av många pojkar provad sak. Det blev en mycket lyckad fullträff i nacken på den bråkige ungen. Troligen sved det till något. Ett hjärtskärande illvrål från den "dödligt sårade" fick den ömma modern att rusa till sitt hjärtegryn. Vad hade hänt med honom, hans tårar rann, hans näsa raun och hans saliv rann? Den skadskjutne vände då sig mot modern och fick i samma ögonblick se skyttens glada ansikte. Ungen var inte dummare än, att han förstod sammanhanget, men han var allt för medtagen för att kunna uttrycka sig begripligt, han pekade på Oskar och skrek:

"Han slo-ma! Han slo-ma!" Den ömma modern sa.

"Han slog dej? Han sitter ju i andra änden av rummet, han kan väl inte ha slagit dej?"

Den skadskjutne fortsatte att skrika ännu värre än förut:

"Han slo-ma! Han slo-ma! Då sa den ömma modern:

"Nu får du läktiskt lugna ner dej lite, det är ingen som har slagit dej. Du har väl slagit dej själv, som du lever. Nu får du gå ut, förresten, var har du ont?"

"Han slo-ma i nacken!" Ömma modern vände sig till gästerna och sa:

"Ni får ursäkta, men jag förstår mej inte alltid på barn." Och därmed ledde hon ut den slagne, varvid de övriga närvarande drog en lättnades suck.

Sedan finns det folk som tror, att någon form av våld aldrig behövs.

Svin

När folk uppför sig illa, så säger vi ofta, att de uppför sig som svin. Jämförelsen med svin torde syfta på den allmänna föreställningen, att svin är smutsiga. Svin älskar att

vältra sig i dypölar, även i sådana som är förorenade av gödsel. Men i det senare fallet är det att märka, att i naturen finns inga gödselpölar andra än de som är människans verk. Frukten för människans orenligheter finns inte med i svinens gener. Svinens sätt att vältra sig i dypölar ger dem svalka. Kanske är det så, att gyttebadet är nyttigt för dem och att detta finns i deras arvs massa. När människor badar gyttebad, så är det de som lärt av svinen, inte svinen av människor. Svin är tåliga men också renliga. Instängda i en box på några kvadratmeter, håller de en klar gräns mellan sin avföring och sovplatsen.

De nyfödda smågrisarna slåss om de bästa spenarna, och de vuxna tränger varandra åt sidan, när det är för trångt i mathon. Så gör ju vi människor också, bildligt talat, hela livet i våra samhällen. I stället för att säga, att folk uppför sig som svin, så kan man vända på det och säga, svin uppför sig som folk.

Oanders andre trotjänare, Ivar, hade köpt sig ett litet torpställe, vilket alltid varit hans dröm. Han flyttade dit hösten 1937. Då tog drängkamraten Erik över hans arbete som "forare". Det innebar bl.a. att han skulle sköta ett tjugotal suggor. Det var ett smutsigt arbete, men det var inte svinens fel, utan en följd av människans sätt, att stänga in dem i trånga boxar, ett slags fängelseceller.

Alla hangrisar kastrerades när de var tre eller fyra veckor gamla. Det skedde med en vass rakkniv och utan bedövning. En man satt och höll grisen i knät så att operatören kom åt dess pung. Det gick på några sekunder, fyra enkla snitt, två för varje sten. Efteråt sköljde man lysol på såren, som lämnades öppna. En del grisar skrek till, andra inte. De skurna grisarna släpptes efteråt genast till sin mamma. De sprang direkt till hennes tryne och klagade över behandlingen genom att grymta. Hon grymtade tillbaka och därmed var allt åter lugnt som förut. Såren läktes mycket fort, och det var aldrig någon gris som såg ut att ta skada. När grisarna var avvanda från modern och såldes drygt en månad senare, var såren ordentligt läkta.

Första gången Erik var med och såg på kastringen, som Oander själv gjorde, så fick han vända sig bort, han höll på att svimma. Men han vände sig, övertog Oanders rakkniv och förde den med lugna händer.

Nu hände det att någon enstaka hangris var född med pungbräck. Den kunde då inte "skäras" och inte heller säljas. Den kallades "skroting" och fick växa till sig för att slaktas som halv vuxen. Orsaken till den tidiga slakten var, att en fullvuxen oskuren galt fick illaluktande och illasmakande kött, man sa att fläsket fick galtsmak, en följd av könsdriften. Detta var anledningen till att alla hangrisar, som inte skulle bli befruktare, måste skäras.

Erik upptäckte snart, att svin var mer självständiga än de andra djuren. Det gick inte att mota en gris åt det håll dit grisen inte själv ville. Men med vänlig behandling gick en gris att dressera, ty svin är intelligenta djur, mer än vad folk i allmänhet tror. Erik och folket på gården och några grannar fick med egna ögon se detta.

Varje suga hade sin egen lilla box, när hon födde sina små och gav dem di, till dess de helt kunde leva på komjölk. När suggan blev av med sina smågrisar, blev hon brunstig och fördes till galt. Efter betäckningen gick hon och de andra suggorna under dräktighetstiden ute både vinter och sommar. De hade fått ett eget litet "kryp-in" där de kunde vara alla årstider, då det var vinterbonat med halm runt om dem. Där var suggorna sams och låg i flock och värmdes varandra. Genom att gå ut och äta och böka fick de motion. Vid sina "behov" gick de alltid ut, så det behövdes ingen rengöring där de låg.

I sin box i svinhuset fanns en gång en skroting, som alltid fick vara ensam. Det var sommar och Erik tog sig för att släppa ut honom. Han fick gå var han ville, för han lämnade aldrig området kring svinhus och ladugård. Grisen trivdes och växte och började

följa efter Erik såsom en hund. Erik pratade till honom och klappade om honom. När Erik ville ha in honom i boxen på kvällarna, gick han bara före, för grisen följde alltid efter.

En dag såg några ibyn en märkelig syn. Erik gick ledande en ko till Västergården, någon kilometer därifrån utmed allmänna vägen mot Fågelstad. Först gick Erik, efter gick kon och efter kon gick Skrotingen.

När kon var befruktad, så såg sig Erik omkring och frågade bonden, Roth, som ledde sin tjur.

"Var ä min gris?"

Roth skrattade, pekade och sa:

"Ja just nu passerar han över järnvägsspåret. Han gick lite i förväg, så ni två har bara te följa efter. Hit gick han sist, hem går han först, för nu vet han vägen."

När Erik under sommaren gick till hagen med mjölkkärran för att mjölka korna, så gick Skrotingen alltid efter. Han bökade lite utanför hagen, sedan lade han sig och vilade. När han såg att Erik skulle gå hem tog han alltid täten. Hem gick han alltid först.

En dag hölls de och krakade höstvet. Med på åkern var Oander själv, Tage, pigan och sommardrängen, och Erik självklart med Skrotingen. Ty den sistnämnde ville ju inte lämna sin vän Erik, hur skulle det ha sett ut. Skrotingen bökade lite först men blev trött och lade sig mitt ibland de arbetande, ty solen gassade och inbjöd till vila. Men när avståndet till de arbetande blev för stort för Skrotingen, då reste han på sig och gick och lade sig mitt ibland dem. Så fortsatte det hela dagen. På kvällen var det bara Erik som klappade om Skrotingen som tack för dagens gemenskap. Erik som var filosofiskt lagd, tänkte: Måntro det förhåller sig så, att vi tycker mest om de djur, som mest påminner om oss själva?

En gång ville Erik se om Skrotingen skulle följa med honom in i köket. Mostern Emilia och pigan Magdalena från Skänninge skrattade åt Erik, när han stod i köksdörren och lockade på sin efterföljare. De skrattade, för de trodde inte att Skrotingen skulle lyda, och de ville inte ha några grisfötter spatsrande på köksgolvet. Men det fick de, ty fastän Skrotingen visade rädsla för det okända i detta fall, så kunde han inte motstå Eriks vänliga lockrop, så stort var hans förtroende för sin tvåbenta vän. Det var första och sista gången som en mer än halvvuxen gris gick runt i det köket. Men Erik såg till att det blev ett kort besök, av naturliga skäl.

Erik fick vara med och hjälpa till då Skrotingen slaktades, då han själv fick hålla i klubban. Det räckte med ett välriktat slag. Skrotingen fick ett smärtfritt slut. Han var lugn i Eriks sällskap och fick aldrig veta vad som skedde. Det skedda var smärtlösare för honom än det var för Erik.

En ung sugga visade sig vara något utöver det vanliga. Hela hon gav intryck av förfining. Hon var slank, hade smala ben och rörde sig lätt, nästan elegant. Huvudet var smalt och vackert, och hon hade vakna, iakttagande ögon.

De andra suggorna i svinhuset, där fanns sju i var sin box, brukade när det var matdags och de hörde Erik komma med mathinkarna, ställa sig på bakbenen med framben och tryne hängande på dörren och vråla. Men se det gjorde inte den intelligent Fina, hon lärde sig i stället att hoppa över den 120 centimeter höga dörren och trippande gå Erik till mötes. När så sommaren kom och dörren till svinhuset stod öppen för värmens skull, då strövade hon dagligen ute i det fria runt husen. Att också hon höll till kring husen visar på att svinen är flockdjur liksom även andra tvåbenta raser. Då Fina "så att säga" levde på "hoppet", avgjorde hon själv när hon ville vara inne och ute under sommaren.

Men den som inte var glad åt Finas kringströvande liv var Emelia Oander. Hon blandade nämligen vetekli med vatten, kallat "drav", som hon fyllde hönsens skålar med. Hönsen fick gå ute från tidig vår tills marken frös på hösten, då deras uteliv medförde att de värpte bättre. Dravskålarna stod längs hela sidan av långhuset, som inrymde fårhus, svinhus, magasinsbod m.m. Fina såg naturligtvis dravskålarna och slukade deras innehåll under några sekunder. Men det kunde hon inte göra, när Emelia såg henne, för då blev hon bortschasad och kallad "den där", vilket lät opersonligt.

Men Fina var nu ingen vanlig sugga. Så fort hon såg Emelia komma, så gömde Fina sig bakom fårhusets gavel. Det var skrattretande, ja, en upplevelse för Erik, att se Fina sticka fram huvudet för att se om Emelia var utom synhåll. Så fort Emelia var bakom den andra gavelknuten, så sprang hon till dravskålarna och åt dem tomma, en efter en på några sekunder. Eriks sympatier var helt på Finas sida, som under sin sommarvistelse var både till förtret och glädje, innan hon blev ansvarig moder och stadgade sig.

Början på Finas moderskap började också ovanligt. Den första befruktningen misslyckades, vilket också var mindre vanligt. Men när hon var redo för ett nytt försök, så ordnade hon saken själv, en engångsföretelse. Följande hände:

Ägaren till galten i granngården kom till Erik och frågade:

"Har du haft in e sugge te min galt?"

"Nää, då har ja inte. Ja moter aldrig när sugge till erat svinhus utan att säga till."

"Ja, men då måste vare er so, för då ä ju ingen annan som moter sine suger te mej utom ni, ä ja tycker att ja känner igen-na."

Det var så att de båda gårdarnas svinhus endast åtskildes av en mindre betestomt.

"Vänta ett tag", sa Erik, "ja ska se efter om e utå mine suger ä borte."

Fina var inte hemma. Erik kom ut och sa, att en av hans suggor lämnat sin box.

"Dä va konstigt", sa bonden, "att sugga gick te galten, då kan ja förstå, när ho har gått vägen förut. Men vem släppte in-na te galten, ho har ju inte kunnat hoppa in, då balken ä dörra räcker mej nästan te axlerna? Men när ja kom, då va allting klart, så nu ä ho i en tombox, så då ä bare te mote lämna."

Erik berättade inte för bonden, att Fina var höjdhoppsdrottning, han behövde ju ha något att tänka på. Men Erik beundrade ännu en gång sin märkliga sugga. Hon gick själv kärleksstigen till galten, när han inte kunde komma till henne. Hennes hopp in till galten måste ses som ett rekord. Erik tänkte: Vilken kvinna!

När Erik notade hem henne gick de förbi en damm på närmaste grannens ladugårdstomt. Dammen var avlång och cirka 5 meter bred, 15 meter lång och 70 centimeter djup. Erik hade inte sett henne bada i den förut, men nu gick hon direkt i den, sam till andra änden och satte sig med skallen ovan vattnet. Hon kanske tyckte, att hon ville rena sig efter vad hon varit med om. Hon satt lugnt, såsom en människa sitter i sitt badkar, och njöt av vattnet i sommarvärmen. För att få henne ur badet, började Erik kasta småsten i vattnet så det stänkte på henne. Då sam hon tillbaka till andra änden på dammen och satte sig där istället. Då lät Erik henne sitta där så länge hon ville, hon störde ju ingen och ingen störde henne. Han gick till andra sysslor men tänkte: Vad var detta för ett djur? Var detta ett vanligt svin? Nej, vanligt var det inte. Han kom ihåg en bild på "Susanna i badet", men han tyckte, trots sin svaghet för kvinnlig fåring, att "Fina i badet" på något sätt var lite finare, för den sistnämnda var omedveten om sin skönhet.

Magasinsbyggnaden på Oanders gård rymde förutom kvarnrum och magasinsvind även vagnbod, redskapsbod, och som förut nämnts svinhus, fårhus, och över dem en skulle för halm och hö. Redskapsboden fanns i ett hörn i markplanét. Dess dörr stängdes på ett primitivt sätt, en avlång brädlapp hängande på en spik i centrum. Vriden lodrätt var

dörren öppen, och vriden vågrätt var dörren stängd. På Eriks bygdespråk från nordligaste Småland kallades brädlappen för dörrvred, förmodligen av "att vrida"

Med tiden vidgades hålet i brädlappen genom nötning med påföljd att lappen alltid hängde lodrätt. Vid minsta blåst stod dörren helt öppen och var ett hinder för Erik som kom bärande på hinkar på väg till svinen. En dag övergick Eriks irritation till raseri över den öppna dörren. Han tog en hammare och två av de största spikarna, som han kunde hitta i boden och spikade fast brädlappen vågrätt, en spik på båda sidor om dess ena ände. Detta var rätt medicin för Eriks nerver, för när han beskådade sitt verk kunde han knappt gå, av skratt för det komiska.

Samma dag kom Oander och skulle in i boden, men dörren gick då inte att öppna, utan avlägsnade av Eriks spikar med kofot? Men detta redskap fanns bara inne i boden! Han stod först helt förstummad inför detta prov på mänskligt vasinne. Sedan greps han av ursinne, och i samma stund kom den skyldige gående förbi med ett ansikte uttryckande oskyldig enfald. Oander framsade så en fråga:

"Hur kan e mänske va så stollí, så ho kan drämme i en stor spik på ömse sider om e navricke?" Men hans fråga dog bort med vinden och blev inte besvarad. Men stollen Erik tänkte:

"Jaså, då vi i norre Småland kaller för "dörrvred" (lämpligt namn eftersom de gör folk vreda), då kaller östgöta för navricke – konstit namn, då kommer ja inte te glömmc. Nu ä då liksom fastspikat."

En stilla reflektion: Hur kan en brädlapp och tre spikar framkalla så starka känslor; hos Erik ett vetillöst betoende och därefter en barnslig glädje; hos Oander ett maktlöst raseri och därefter maktlösheten inför den obegripliga stolligheten.

"Tömma va för kort"

Då nu Erik var forare, anställde Oander en annan sommardräng. Denne var norrlänning och hade arbetat en kort tid hos bonden Roht i Styra. Erik som tränade styrkelyft på 100-kilosäckar tillsammans med drängen Nils i granngården, skulle nu mäta sina krafter med norrlänningen. Denne hade varit med i en brottningsklubb. Men sedan norrlänningen kastat Erik med huvudet före över sin axel in i en halmdös två gånger i följd, var deras mätning klar.

Men när det gällde problemet, att förstå sig på östgötaböndernas maskiner, var detta en form av brottning, som norrlänningen var mindre lämpad för. Innan han kom till Oander, hade han tidigare under våren sått konstgödsel med häst och maskin hos grannen Roth. Då sådde han även på vägarna mellan åkrarna. Detta hade Roth berättat för Oander. En dag förde Oander detta på tal och frågade honom:

"Varför stängde du inte av maskin utan sådde gödning på väga?"

Svaret kom blixtnabbt:

"Ja kunne inte, för tömma va för kort, så ja räckte inte spaken."

När Oander berättade detta för Erik, så berömde Oander drängen för det fyndiga svaret. Han gladdes över folk, som kunde försvara sina göranden i pinsamma situationer.

Ett exempel som gladdde Oander: En bonde stod instämd till tinget för att ha kallat en yrkesbroder för "fåhund". Domaren frågade svaranden:

"Kallade ni honom för fåhund?"

"Nää, herr domare, då gjorde ja inte. Tänk-et då gjorde ja, män sa-et då gjorde ja inte. Män tänkt-et då gjorde ja. Män sa-et då gjorde ja inte"

Eftersom inga vittnen fanns, så blev det inget straff.

När de två efter rättegången möttes på rådhusets trappa, sa anmälaren:

"Va ä du för en karl, som inte står för då du har sagt?" Den svarande sa då:

"Hör du du, vet du va, nu tänker ja igen."

Oander berättade också om vad som blivit berättat om en annan bonde. Denne blev känd, inte för sina göranden utan för sina svar:

En medelålders bonde missbrukade alkohol, och vad värre var, även då han körde bil. Första gången som han råkade ut för polisen, eller tvärtom, var framför ingången till Skänninge järnvägsstation, den ingång dit de bilburna kom. Framför denna ingång fanns en stor rundel, som bilisterna åkte runt till- och från stationen. Rundeln var gräsbevuxen med blommor i mitten. Runt rundeln fanns färgade, smäckra trästolpar, eller snarare pinnar, nedsatta som markering. Dels var de en hjälp för bilisten och dels såsom skydd för rundeln.

Bonden hölls där och vände sin bil, men åkte inte runt som nyktra människor. Han körde fram och tillbaka, backade upp på rundeln gång efter gång. En polis råkade vara i närheten och fick se förstörelsen. Han gick till bondens dörr och knackade på. Bonden stannade, öppnade dörren och fick se de avbrutna pinnarna, och de var många. Bonden utbrast indignerat och med kritik i rösten:

"Ja, ja håller må om att då där ä fel! Dom där pinna, di ska inte stå därna den här årstin! Ja tar alltid in mine där hemme i go ti på hösten."

Andra gången som han blev föremål för polisens ingripande, var hans förseelse allvarigare och det blev polisförhör m m. Han kom i sin bil från Linköping och närmade sig Viby, där vägen delar sig (gjorde då). Den till vänster gick till Mjölby, den till höger gick till Skänninge. Han valde då ingen av vägarna utan körde rakt fram, in i en trädgård och rakt på bostadshuset där. Han förklarade saken så:

"Ja kom där, ja körde inte fort, ja hade full kontroll på bilen. Rätt som då va, så vart då nått fel må ögna, så ja börjde å si dubbelt. När ja kom te Viby, där vägen delar-sa, så trodde ja inte, att ja va där redan, ättersom ja såg dubbelt. Då tänkte ja så här, att för säkerhetas skull så håller ja mitt imella väga, för ti va på den säkre sia."

Tredje gången som han konfronterades med Lagen stod han inför rådhusrätten. Han stod anklagad för att rattfull ha backat sin bil ån vid Öjebro. Han förklarade då hur olyckan gått till, helt orsakad av olyckliga omständigheter:

"Ja hadde åkt över bron, då ja stannade bilen långt ute på vägren, för ja ville inte hindre trafiken. Ja skulle nämligen ta mej en pris snus. Nu hade ja ju mycke kläder på-ma, så då va svårt te få fram dosa, trängt som då ä i alle bile. Så ja öppne dörra å sto där må en fot på rena, å så hade ja högerfoten på bromsen. Ja hade fått å locket på dosa. då kom där en blås-il, så smuset for opp i ögna. Då sve som ell å ja såg inte ett dugg, ja tappte balansen å slo i marka. När ja lätt torke u ögna då mäste, så sto bilen på kanten i åna."

Domaren frågar: "Var ni nykter vid tillfället?"

"Ja herr domare, då va ja."

"Men hur kan ni då förklara, hur polismannen som tillkallades och kom till er efter en stund, fann er berusad?"

"Jo, si då va så, att när ja såg bilen i åna, så vart ja så lessen, så ja behövde nått å muntre opp-ma må. Så då gick ja ner te bilen å tog en butell starkt å drack nåre klunke, så ja vart lite gladere, män då va ju inte före utan ätter olycka."

Följderna för bonden berättades aldrig, förmodligen för att dessa inte roade folk, till skillnad från hans försvarstal. Ett av hans kluriga svar i alla situationer.

Nykterist på långfärdsutrustad cykel

År 1938 hade Oander en sommar dräng från Boxholm, som här kallas Per Viktorsson. Han var småväxt och mager, åt ovanligt litet och orkade ovanligt litet. Han var snäll och vänlig, men han kunde också "saga ifrån", när det var något som inte passade honom. Hans självförtroende var ovanligt stort. Han sågs inte utan orsak vara "lite viktig".

Hans stora lidelse var nykterhetsrörelsen, som för honom var som ett hem. Där hade han tur, ty det var det goda hem som han behövde. Logen hade möten i Fågelstad, cirka tre kilometer från Oanders. Till mötena cyklade han troget, alltid välklädd och elegant. Ärlig själv, trodde han alla om gott.

Han ställde alltid sin cykel mot köksväggen, där den stod synlig från ena bygatan. En morgon finner han ett köttben fastbundet på cykelstyret och en pisspotta på pakethållaren. Då blev han arg och sa:

"Den som ha satt dit-et får också ta där-et, för ja tänker inte göret. Då ska sitte så alle kan se-t, så att den som gjort-et får skäms."

Han höll ord i flera veckor och gick till fots de sex kilometerna fram och åter mellan byn och Fågelstad. Byns ungdom hade hjärtligt roligt åt hans cykeltillbehör och frågade honom ofta, hur han hade tänkt sig ha nytta av köttbenet och pisspottan – för de var väl inte tänkta bara såsom utsmyckning?

Då nu inte Viktorsson själv bevärigade deras frågor med ett svar, så kom gårdens humoristiska piga, Lisa, med en förklaring i hans ställe, medan han själv hörde på:

"Han har förberett en långfärd och har utrustat sin cykel för en sådan. En långfärd tar väldigt lång tid, så han kan inte stanna så ofta, äta och sköta sina naturliga behov. Därför skall han ha benet att gnaga på och pottan att pissa i medan han cyklar." Det var en förklaring som alla frågande var mycket glada över att få höra.

Till sist, när han tyckte, att den skyldige fått skämmas tillräckligt länge, tog han bort både köttbenet och pisspottan.

En gång blev Viktorsson levande begravd, men han visade sig vara vid prima liv straxt efteråt. Han, Oander och Erik hölls en sommardag och körde med hästar och vagn in i krakad och torkad fröklöver. Den skulle in i ladan för att tröskas under kommande vinter. Viktorsson som var stalldräng och körkarl, stod i kärran och tog emot. Oander och Erik utrustade med högafflar hävde upp på kärran. Den torkade fröklövern var spretig, luftig och lätt, och upphävarnas tag blev därefter ganska omfångsrika.

För mottagaren i kärran var det jobbigt att ha två upphäware, eftersom tagen blev större än med en upphäware. Mottagaren i kärran hade tre uppgifter, han skulle köra fram hästarna, ta emot de skrymmande tagen, sedan vandra runt i den lulliga fröhalmen och breda ut den till stora lass utan att något ramlade av.

Den lille Viktorsson fick genast svårigheter, han åt ju så litet och orkade så litet. När han stod där nedsjunken till midjan och inte kunde röra sig kom ett nytt tag som begrävde hela honom utom huvudet. Men han var inte den typ som utan protester led i tysthet. Då började han svära. Normala upphäware hade väl i det ögonblicket upphört med upphävningen, men Viktorssons uppträdde inte normalt. Orsaken var den, att Viktorssons svärande retade baptisten Oander, som ogillade obildat språk. Strafflysten sa han till Erik.

"Hej och hå, kläm på!"

Och den lede för i Erik, som på sin fritid tränat tyngdlyftning med 100-kilosäckar. Han tog en hel krake i ett enda gaffeltag och hävde det över den svärjande i kärran. Det blev tyst och stillheten härskade även i kärran. De två syndarna väntade på att åter få se den levande begravde återuppstå. Efter en kort stund, i stillheten en lång sådan, började fröhalmen röra sig i kärran. Ett huvud blev synligt och ur dess mun kom ett gruvligt konstaterande:

"Ni ä ju inte kloke ere jävle! Den här förbannade klövarn ä ju så skredi å jävli, så då räckte ju mä en jävel som hävde opp, i stället för två jävle."

De båda upphävarna var inte oemottagliga för fakta utan insåg, att det var de som måste rätta sig efter Viktorsson och inte tvärtom.

Hösten var kommen till byn, och sockerbetorna skulle upp ur jorden. Oander hade som vanligt cirka fyra tundland betor. Uppgrävandet med för ändamålet speciella tvåskängliga grepar var mycket mödosamt, då betorna satt djupt och hårt. Upplagaren fick med ena handen hålla i skaffet och trycka ner grepen med en fot. Samtidigt fick han böja ryggen och med den andra handen fatta om betans bladmassa och dra uppåt. Betorna lades i strängar, avblastades för hand med bredbladig krökt blastkniv, som hade formen av en rovdjursnäbb. Betorna kastades i högar och täcktes omsorgsfullt med blasten, så att betorna låg och torkade, skyddade mot regn.

När en bonde hade tillräckligt med högar för att fylla en järnvägsvagn, fick bonden ringa sockerbruket i Linköping. Bruket ordnade då, att tåget från Linköping mot Fågelstad på morgonen lämnade av en tom vagn åt bonden vid sticksåret i byn. Med kvällståget mot Linköping följde vagnen med till bruket. Detta om vagnen var fullastad eller inte, ty det var brist på vagnar under sockerbetstiden.

Så kom då en bråd dag för Tage Yngve och Per Viktorsson, när de skulle fylla den första järnvägsvagnen för hösten. Till sitt förfogande hade de var sin gummihjulsvagn förspänd med två hästar för varje vagn. Viktorssons hästar hade olika temperament, märren var ivrig och ryckte igång. Det medförde, att vallacken vid hennes sida som var lugn och långsam, inte drog samtidigt med märren, utan hon fick dra igång hela lasset ensam. Följden blev att märren slet av sin träsvängel på mitten.

Viktorsson gick då hem efter en annan träsvängel i redskapsboden. Men ack, det gick likadant som vid förra starten. Nu hade han kört av två svänglar i följd utan att lasset flyttats ur fläcken. Så fick han gå hem för andra gången, men ack, nu fanns det ingen mer svängel i boden. Då gick han in till Erik i ladugården och frågade Erik var svänglarna fanns, för han hade ju varit längre på gården.

Men i detta fall var Erik en olämplig person att fråga, för ha sa, att han sett svänglar ligga här och där under äppelträden i trädgården. Så han rådde Viktorsson att förlägga sitt sökande dit. Han gick dit, ty Erik var den person som aldrig hade lurat honom förut, men ibland kan ju även den mest skenhelige ge eller för en frestelse.

Oander satt inne i sitt vardagsrum med sina kommunala papper. Men där hade han rymliga fönster både mot betlandet och mot en del av trädgården utanför. Denna dag tittade han ofta ut genom fönstret, för att det var så brått med att fylla järnvägsvagnen. Då såg han att Viktorssons lass stod orörligt sedan länge på betåkern? Nu fick han se Viktorsson vandrande bland äppelträden fram och tillbaka. För Oander var det en självklar tanke, att Viktorsson letade lämplig fallfrukt att äta. Men han tycktes aldrig finna något äpple som passade? Då gick Oander ut på stora verandan och skrek:

"Va gåår du dänna ätter?"

Då blev Viktorsson verkligt arg och skrek tillbaka:

"Ja leter ätter en svängel! Män då ä ju faan däsamme! För då ä ju ingen ordning på den här jävla gåårn!"

Erik såg på långt håll, att Oander såg fundersam ut, när han såg ryggtavlan på Viktorsson, som inte hittat vare sig svänglar eller ett ätbart äpple.

Yngve hjälpte Viktorsson både med svängel och att tygla en nervös härr. Järnvägsvagnen blev fullastad till kvällen i vanlig ordning, så ingen skada var skedd.

Viktor, anställd som sommardräng, flyttade på hösten som avtalat var. Han hade också genom flera andra episoder berett många i byn glädje. Han hade fått lära sig, att träsvänglar växer inte på träd.

Erik fick också en nyttig läxa. Genom sitt infall att lura en vän och arbetskamrat, kände han först glädje men sedan ledsnad, han skämdes. Den alltid viktige Viktorsson med orubbligt självförtroende tog ingen skada av sin vandring bland äppelträden. Men Erik fick samvetsqual, för han insåg, att han gjort en ful sak. Skall man driva med människors handikapp, dålig syn, dålig hörsel eller dåligt förstånd? Självklart inte!

Men ska vi då ta varandra och oss själva så högtidligt, att vi inte kan skratta åt andra och åt oss själva? Vi når ju väl av att få skratta. Vi behöver det komiska som orsakar skratt. Men allt har en gräns. Det medfödda samvetet säger till var gränsen går. Erik insåg, att han överträtt den gränsen, när han lurade Viktorsson.

En man i 60-årsåldern kom till Oander på ladugårdsplanen. De två hade träffats på torget i Motala, där de överenskommit, att Motalabon skulle komma och köpa potatis. Köparen var enkelt klädd och kom på en cykel som sett sina bästa dagar. På pakethållaren låg en tom-säck. Oander sa åt Erik, att väga upp 10 kilo potatis, vilken fanns i en stor lår i ett hörn av ladugården. Under tiden följde köparen med Oander in för att betala.

Erik tyckte, att det var onödigt att väga potatisen. Han öste bara i säcken så mycket, som han trodde, att gubben skulle orka cykla med. Om det blev den dubbla mängden, det gjorde ju inget, eftersom det gick från en rik till en fattig. Erik lade säcken på pakethållaren.

Utmed cykeln fanns Eriks kamrat Tage, som hade sett och hört allt som skett, han sa:

"Du vägde inte potatisen"

"Nää" sa Erik, "ja tog nog det dubbla, jag tyckte synd om gubben, han såg fattig ut."

"Ja", sa Tage, "här ä då inte fråga om hurvida gubben ä fattig eller rik, då vet inte du, utan då ä frågan om du gjorde rätt. Du tycker väl att du har gjort en god gärning nu?"

"Va mener du?", sa Erik förvånad, som hade väntat sig beröm för sitt goda hjärtlag.

"Att de rike ska dele mä sej, då ä rätt, män då ska inte ske på då sättet, att du tar då som inte tillhör dej ä deler ut", sa Tage och fortsatte, "nu har din morbror sagt åt dej, att väga upp då som överenskommits. Han har visat dej förtroende, nu har du sviket då och gett bort da som inte ä ditt, då ä stöld. Då ä så lätt för folk ä vare givmilde på andras bekostnad. Män ska du vara god, då ska du ta av ditt eget, inte andras."

Orden från sin fattige arbetskamrat träffade Eriks samvete som en stöt, hans känsla för att vara ärlig även i det lilla; han skämdes. Han lät gubben behålla även den del av potatisen som var obetald, det var inte lätt att ändra i sista minuten när gubben var på väg. Men tillrättavisningen glömde han aldrig, och han högaktade Tage för den.

En Robin Hood är inte alltid en hjälte. Där fick Erik en ny tankeställare.

Det mänskliga livet börjar med ett ägg

Sex av byns sju gårdar ägde ett stort gemensamt tröskverk. Det flyttades från gård till gård. Med flyttningen följde också gårdarnas söner och drängar, ty ingen av dessa gårdar

hade tillräckligt mycket folk för att klara trösken själva. Höstvetet tröskades alltid direkt vid hemkörningen, medan däremot vårsåden, kornet, havren, ärtorna och hö-fröet tröskades under hösten eller vintern, då man hade mer tid för trösken.

En av de unga uppskattad sak var de rackartyg dessa kunde göra mot varandra. Ingen av de drabbade klagade, utan alla satte en ära i att betala igen. Erik var inte van vid denna tradition men han lärde sig snabbt och betalade igen så gott han kunde. Hösten 1938 utbrast så det stora äggkriget, som vanligt utan krigsförklaring.

En höstvecka, när det var regnigt, jorden upplöst och smutsig, tröskade man hos Oander i Skattegården. Första dagen hände följande: Erik, tjugo år och stark, körde säck, d.v.s. han bar säckarna från tröskverket till den hästdragna säckvagnen. Körde sedan vidare till magasinet och bar där säckarna uppför trappen till magasinsvinden. Där tömde han säckarna med havre avsedd för gårdens djur.

Erik kom så där med ett lass till magasinet. Då såg han sin morbror Oander vid sidan av handpumpen intill magasinshörnet hålla på med att skura skaften på skyfflar och kvastar tillhöriga häststallet. Han var utrustad med skurhink och rotborste och gned "för brinnande livet" på skaften. Arg som ett retat bj sa han till Erik:

"Ja kan inte begripe, att du ä så förskräckligt skitaktig. En kan ju inte ta i en enda sak utan att skiten vräller om fingra."

Erik sa: "Vadå? Ja har inget märkt."

"Inget märkt!" sa Oander, "ja då gör ju inte saken bättre, då ä ju vedervärdit."

Oander hade ur stallet dragit ut gödselkärra, skyfflar och piasavakvast. Han skulle nämligen bortskaffa den av regnet upplösta jorden framför magasinet, för att den inte skulle följa med Eriks fötter till trappan och magasinsvinden. Erik hade inte tid med sådant, han fick ju både köra säck och sköta alla djuren, ett arbete för två man. Tage matade tröskverket

Oanders rengöring av planen framför magasinet var behövlig, vilket Erik också insåg och var tacksam för. Men han förstod inte, varför morbrodern var så arg för lite skit, då han aldrig höll sig för fin för något arbete.

Medan Erik gick där i trappan och bar säck, så kom han att tänka på, att han kunde ju starta gröpkvarnen under trappan. Kvarnen skötte sig själv, bara han såg till att fylla på havre över matartrumman. Om såden tog slut till kvarnen, förde denna sådant liv, att det hördes ända bort till logen. Det var detta som senare skedde, då han var borta vid logen efter ett nytt lass säckar, det skärande ljudet när kvarnstenarna nötte mot varandra utan säd emellan dem. Han sprang till kvarnen i tron att något skräp hindrade frammatningen. Döm om hans förvåning när ha fann matarhålet tilltäppt med trasiga hönsägg, ruttna och illaluktande. Då förstod han att pojarna vid tröskverket varit framme. De hade alltså hittat ägg i ladan efter Emelias somnargående hönor.

Erik hade lovat Tage att ge hans fyra hästar nattfoder samma kväll och därvid dra ut ligghalmen under dem, vilken fanns under hästarnas foderbord. Inkommen i stallet möter han en gödkalv gående bakom hästarna? Kalven hade i brist på plats i kodelen av ladugården fått plats i en tom hästspilta. Han lyfte då in kalven i hans provisoriska box över den ditspikade grinden. Han finner då boxen så helt fylld med ligghalm, att kalven ramlat över boxgrinden? Han tar en gaffel som Oander skurat skaftet på och minskar halmhöjden. Så ger han hästarna vatten och kvällshö. Så återstår att göra rent efter hästarna och dra ut deras ligghalm.

Erik går så till handredskapen, och får då uppleva detsamma som Oander. Skiten formligen vrälde om Eriks fingrar. Den synliga sidan av redskapen var rena, på baksidan mot väggen var de fullsmorda med gödsel. Inte vanlig gödsel, utan den stinkande sorten som fanns i cementgolvet's pissränna i stallet. Den var diförd med träpinnar, som låg där i

hornet. Så blev det Eriks tur att skura. Men han var inte arg, för nu hade han orsak att betala igen. Han gladdes vid blotta tanken. Jaså, "gossarna" hade alltså hört Tage be Erik sköta hästarna denna kväll.

När han så skulle dra ut hästarnas ligghalm under foderborden, då fanns den inte? Då gick det upp ett ljus för Erik. Det var den som gossarna hade lagt hos kalven, för de hade naturligtvis sett, att han hade för lite halm att ligga på.

Den första dagen av äggkriget gick det dåligt för de kristna, Oander och Erik. Den senare fick ju skit i dubbel bemärkelse genom Oanders kritik av hans bristande renlighet.

Andra tröskdagen tröskade man timotejfrö. Halmen pressades av en halmpress via en stoge som glidbana till höskullen, där Erik tog emot och bar omkring. Där fanns plats för fröhalmen ovanpå en del av höet. Där på höet fick Erik då se det han längtade efter att få se. Där låg en äggbale innehållande minst fyrtio ägg, ljuvligt ruttna naturligtvis, då de legat där sedan hötiden i juni till tröskan i november. Nu hade han fått ammunition. Han stoppade ett ägg i blåblusens bröstficka och gick så rustad till de båda gossarna i ladan som hävde fram det otröskade till matarbordet. Han kom dit spelande nyfiken på att se hur de hade det. Men hans verkliga avsikt var, att pricka nacken på den förste som vände ryggen till, krig är ju krig.

Men en av dem i ladan var granndrängen Nils, som han brukade träna brottning med. Nils gick emot Erik och sa:

"Det var bra att du kom. Nu ska vi ta en match, ty här kommer du att falla mjukt."

Eriks plan var genomskådad av Nils. Han tryckte fort sin bröstkorg emot Eriks och krossade så det ruttna ägget i dennes bröstficka. Så fört ägget var krossat, så upptäckte Nils, att han hade tid för någon brottning längre, för verket fick inte gå tomt. Erik fick vara utan blus tills matrasten, för blusen luktade as.

Men Erik hade ingen anledning att ge upp så väl rustad som han var. Efter matrasten gjorde han ett nytt försök, där Nils var det självklara målet. Erik kom krypande bakom halmpressen denna gång och siktade kallblodigt på äggkrossarens nacke. Men tyvärr, det blev ett misslyckat kast, men ändå lyckat, för ägget blev inte bortkastat till ingen nytta. Ty på matarbordet stod en son från granngården, Karl-Erik Gustavsson, klädd i gummistövlar. Han träffades av ägget i ena knävecket. Det kom med så våldsam kraft, att knäet höjdes framåt, varvid det uppstod ett tomrum mellan vaden och stövelskaffets insida. I tomrummet föll det krossade ägget ned till hälen. Inget av den värdefulla parfymen gick till spillo utan allt kom till nytta.

Dagen efter berättade den knäträffade, att han föregående kväll fick kasta ut både stövel, strumpa och kalsonger för att kunna vara i huset. Men sänjan i tröskgänet förblev lika god som förut. Och ännu godare skulle den bli, då ännu en i detta fall helt oskyldig blev träffad på tredje tröskdagen. Ty alla goda ting är tre.

Erik hade gott om ammunition och kände stor tacksamhet mot hönsen. Han stod inte ut med tanken, att något skulle förstöras genom att inte komma till användning. Ända från höskullen fortsatte han att beskjuta fienden. Men även fienden hittade ruttna ägg i sin lada och sköt tillbaka. Men varken hans eller fiendens gasgranater träffade sina mål på detta avstånd. Då riktade Erik sin eldgivning mot takstolarna ovan dem han mest ville komma åt. Det var inte alls dumt, för nu droppade resterna av ruttna ägg ner på dem.

Så tog Eriks ägg slut, och då de andra också slutat kasta, så trodde han, att också de uttömt sitt förråd, och att äggkriget därmed var över. Men det skulle komma en sista träff, den mest lyckade av alla.

På den sista tröskdagen för denna gång hade man övergått till att tröska klöverfrö. Det dyra fröet inneslutet i sitt skyddande hölje (frödung) sprutades via bossfläkten till ett för ändamålet avbalkat rum i ladan. Därifrån skulle det sedan nötas (bli skilt från dungen) i en särskild frönötare efter trösken.

Verkskötare var en äldre man, som kallades "Kalle Maskin". Han var en lugn och bra karl, tystlåten och allvarlig, men upplevdes som något vresig. Han skrattade aldrig, och det hade han ingen orsak till denna trösk, allra minst, på den sista tröskdagen.

Nu fick Kalle Maskin se, att en del frödung mitt för sprutet for ut genom luftspringorna i logväggen. Han reste då en steg på väggens utsida och skulle till att spika fast en tomsäck, som täppte till där frödungen for ut.

Men nu hade Erik observerat samma sak som Kalle Maskin. Han hade också rest en steg, men denna på insidan, där säcken gjorde mest nytta. De två säckspikande männen visste inte om varandras göranden.

Nu var Erik i ett mycket svårt läge, ty fienden hade en granat kvar. Nu var stunden kommen för Erik att få detta i nacken. Skytten stod bara tre meter bakom. Flera knöt sina förhoppningar till kastaren i detta viktiga ögonblick, de hoppades på en fullträff.

Sidriktningen på kulbanan blev perfekt men något för hög, med påföljd, att det mesta av ägget gick över Eriks huvud, ut genom den stora springan och mitt i ansiktet på Kalle Maskin. Erik märkte inget av det skedda.

Straxt efter kom Kalle Maskin in på logen för att se vem som var den skyldige. Där stod han, Erik, han som hållit på och kastat så mycket ägg dessa tröskdagar. Där stod han hur oskyldig som helst på stegen, mitt för springan där Kalle Maskin stått på utsidan.

Först blev Eriks fiender gränslöst besvikna över det misslyckade kastet, det sista. Men när de skådade Kalle Maskins ansikte, så fylldes deras hjärtan av en jublande glädje. En fullträff mitt i planeten på själve Kalle Maskin. Och dessutom, att han med egna ögon fick se den skyldige! Förmodligen av respekt för Oander, så sa han inget till hans systerson.

Det var först vid middagsbordet, som Erik såg resterna efter ett ägg i Kalle Maskins ansikte, argare och bistrare än förut. Han såg också sina fienders glada miner och hur de bemödade sig att inte skratta åt Kalle Maskin. Erik kunde inte fatta hur verkskötaren bar spår av ägg i ansiktet, ty att någon haft det som måltavla, det var för honom otänkbart.

Först en tid efteråt fick Erik reda på sanningen, och att Kalle Maskin berättat för folk att Oanders systerson var en riktig jävleunge. Tyvärr var inte Erik gammal och vis nog att uppsöka Kalle Maskin och förklara missförståndet.

Kärlek bland sockerbetor

Äggkriget i Styraby var en pojklek för dem som hade lite av barnasinnet kvar. Men andra världskriget, detta onödiga vansinne, var ingen lek. Den största kända katastrofen i mänsklighetens historia. Men under alla tider blommar kärleken mellan man och kvinna.

Under 1941 gjorde Erik värnplikten samt beredskapsplikten vid A 1 i Stockholm. När han kom tillbaka till Oanders i slutet av året, fick han höra de åsyna vittnena om kärleksparet i sockerbetslandet. Det var samma betland, där Viktorsson tidigare hade provat hållfastheten hos träsvänglar.

Det var vanligt att bönderna fick leja extra hjälp med betgallringen på våren och betupptagningen på hösten. Av en karl i god kroppslig kondition krävde man, att han skulle klara av att ta upp en ruta betor på en dag. Om en årsanställd dräng klarade mer än en ruta, så fick han betalt för det överstigande. För varje ruta betalades 10 kronor, vilket

skall jämföras med att en dräng hade 2 kronor om dagen plus mat. Därför kom många upptagare från skogsbygderna och från Småland, lockade av betalningen. De lejda upptagarna fick gratis bostad men fick själva laga sin mat. De kunde också köpa maten billigt av bonden.

Av upptagarna var det några som tog upp två rutor om dagen, någon enstaka t.o.m. tre rutor. När Erik hösten 1937 låg på Vadstena lasarett för "vatten i knäet", låg en ung man utmed honom för ryggskador. Denne hade tagit upp tre rutor om dagen, en omänsklig prestation.

En ruta var 20 betrader bred och 40 meter lång. Den upptagande fick hela tiden arbeta med böjd rygg både vid uppgrävningen och vid blastningen med kniv. Det mesta sockret fanns längst ner i betan. Ibland satt betan så hårt att nederdelen gick av och blev då kvar i jorden. Det kan vara av intresse att veta, att tidningen Östgöta Correspondenten under ett år på fyrtiotalet uppgav, att året hade varit ett rekordår för sockerbetsodlingen i Östergötland, då varje beta i genomsnitt lämnat 18 sockerbitar.

Efter denna översikt återvänder vi till hösten 1941 och Oanders betland. Till honom kom ett äldre par som betupptagare. De fick bo i drängrummet, som stod tomt då Erik var inkallad. Tyvärr gjorde underhållningsbranschen en stor förlust, då parets betupptagning inte filmades. Åskådare blev endast folket på Oanders gård och en granngård.

Makarna började sida vid sida under tystnad. Men den bröts snart av henne som började kritisera honom. Först lite försiktigt men hela tiden i ett ständigt stigande crescendo. Hennes ord kom tätare och tätare, högre och högre medan han förblev tyst.

Men plörligt var det något inom honom som brast, han hoppade upp, höjde armarna i luften och formade händerna till gripklor. Med ett illvrål rusade han mot sin käresta med händerna framsträckta. Inte som till lämntag utan mera som till struhtag. Samtidigt for hon iväg på lätta fötter, som om hon var en ung och rörlig flicka. Hon angav kursen från betakern och upp på åkervägen, och på denna mot byn Göttala. Han följde efter men hade inte en chans att hinna ifatt, ty hon sprang som om hon hade döden i hälarna. Hur det var med det visste hon ju bäst själv.

Efter cirka etthundra meter var gubbens krafter uttömda, han stannade, såg på henne som också stod stilla. Så fort hans krafter återvände, så återvände han själv med trötta steg till betlandet. Där återupptog han arbetet som om inget avbrott hade förekommit. En stund senare kom gumman försiktigt gående under absolut tystnad till sin förra plats. Gubben tittade inte åt hennes håll, sa inget och var således som vanligt.

Men gumman hade tydligen en energi, som hon måste få utlopp för också genom munnen. Snart började den gå igen, först lite försiktigt, liksom provande sig fram. Därefter ständigt stegrad tempo och snart fullvarv. Då kom ett nytt illvrål som hördes över halva byn, som följdes av ett nytt sprinterlopp i riktning mot Göttala. Det var en spikrak och bra väg att springa på och utan hinder på den stora slätten. Så fortsatte det hela dagarna i tre veckors tid.

Sådana sockerbetsupptagare har nog aldrig funnits varken förr eller senare. Kanske borde flera, som har ensidiga och stolhetsskapande arbeten, lära av det äkta paret att mjuka upp sina leder. Även käkarnas leder.

Byte av människokrafter och hästkrafter

Emelia Oander var död och Oander, barnlös och gammal kände sina krafter avtaga. Följden blev, att trotjänaren Tage Yngve, som tjänat Oander i 17 år, och Oanders systerson, Carl-Erik Ståhlbom, som tjänat Oander i 7 år, började arrendera Skattegården

1944. De två arbetskamraterna fortsatte med sina tidigare uppgifter. Tage svarade för jordens skötsel och Erik för nötdjuren och svinen.

Oander hade en kliven inställning till maskiner. Han lämnade inte mjölken till mejeriet som alla andra bönder, utan han hade separator. Emelia och pigan gjorde smöret och makarna sålde den på torget i Motala eller till vänner där. Han köpte inga mjölkmaskiner. Han kunde ibland leja en granne att komma med traktor och plöja, men att själv köpa en traktor ansåg han vara oekonomiskt. Underligt nog var han en av de första i trakten som hade bil. Den första var en Overland Whippet. Den andra var en modern sort, men den stod under kriget i vagnboden och rostade sönder. Han köpte en cykel i stället.

Oander var ingen teknisk man, men han var mångsidig och klok. Många var de som kom till honom och bad om råd. Han blev mycket rik och ägde på sin ålderdom tre av byns sju gårdar. Tage och Erik arrenderade en av dessa tre, där de tjänat.

Något av det första kompanjonerna gjorde var att köpa mjölkmaskiner och leverera mjölken till Varvs mejeri. De åkte till Skänninge marken en gång och sålde smågrisar, men det blev ingen mer gång. En grishandlare i Varv fick i fortsättningen hämta grisarna med sin lastbil.

Erik var i mars 1944 på en gård i Varv på en lösöreauktion och ropade in en Fordson-traktor, som drevs med hjälp av en gäsgasbytta. Då fanns ingen motorfotogen att köpa, utan det blev att hugga småved att elda med i byttan. Tage, liksom hans son Gunnar som nyss slutat folkskolan och var dräng hos pappan och Erik, älskade denna traktor.

Oander passade alltid på tillfällena att ge förklenande omdömen om denna traktor, då Gunnar hörde på. En dag hölls de båda och böt blockpackning på traktorn i Oanders tomma garage. Där låg massor av bultar och skruvar på ett bord. Oander stod och tittade på alla skruvarna, och med ett ansikte som han fick att uttrycka förvåning, sa han:

"Ja kan inte fatta! Hur då kan finnas så mycke muttrar å skruvar på en sån där gammal skrothög? Men di behövs väl för te hålle ihopet."

En annan gång hölls Tage och plöjde med traktorn långt borta på en åker. Han körde på ettan som var plöjväxel på styv lera. Då gick traktorn mycket sakta. Både Oander, Gunnar och Erik stod på vedbacken och såg traktorn, mest p.g.a. det långa avståndet, liksom krypa fram. Då sa Oander till Gunnar:

"Hör du du, ser du björkera i hagen bakom traktorn. Ta nu riktmärke på e björk bakom traktorn, så kanske du kan se, åt vilket håll usslingen rör-sa."

Gunnar var mållös av ilska, men Erik gladdes i sitt hjärta, över sanningen.

Några år efteråt, Erik arrenderade då en annan gård, var han och hälsade på Tage. Då berättade han, att på förutnämnda åker fanns gårdens enda sten, något över 10 centimeter hög. Där satt han på traktorn och Gunnar på självbindaren och mejade vårsäd. Tage hade glömt stenen och Gunnar såg den inte, utan de körde på den. Följden blev att bindaren Avance hade avancerat färdigt. Den nästan klövs i två delar med bindaren för sig och skärbordet för sig. Där visade traktorn sin styrka, det var bara synd, att Oander inte var med och fick se styrkan.

Gunnar hade läst en annons i Corren om en cykelbil som var till salu. Med pappa Yngves tillstånd fick han köpa den. Bilen kom med järnvägen till Fågelsta, där far och son hämtade den på en flakvagn. Cykelbilen visade sig ha plats för två trampare sittande sida vid sida. Det visade sig vid första sittningen, att två man behövdes, om de skulle lå den att rulla. När så skedde, knäppte, gnisslade och skrapade det. Bilen hade två framhjul och ett bakhjul, drivhjulet. Den var heltäkt och hade fönster runt om.

Bilen såg rolig ut, ungefär som en liten son till en Volkswagen. Gunnar insåg genast, att om han kom cyklande med den i byn i fullt dagsljus, skulle både han och bil bli utskrattade. Det är ju vanligt, när folk får se något nytt som ser lite löjligt ut. Provfärden måste därför ske sent en kväll, men det fick inte vara för mörkt, ty bilen hade inget lyse.

Sent en månskenskväll i augusti satte sig Gunnar och Erik vid tramporna, och Gunnar fattade ratten. Det första som skedde var den nedslående erfarenheten, att de vid minsta stigning fick ta i allt vad de orkade, medan det gnisslade och kved vida omkring. Risken att de skulle köra över någon var minimal, ty dels fanns det varnande ljudet, och dels förflyttade sig bilen saktare än vad folk gick.

När de lämnat den egna gårdens mark bakom sig och kom upp på ena byvägen, fick de se en man stå där utmed väggkanten och stirra på något han förmodligen aldrig förr hade sett. Det var en månbelyst spånskivelåda utan några synliga mänskliga varelser. Oändligt sakta kom föremålet emot honom, knäppande, gnisslande och skrapande. Tyst sa Gunnar till Erik:

”Satan också ”

Men det var inte han utan vad värre var, närmaste grannbonden, ett mänskligt vittne. När Gunnar och Erik var mitt för bonden, var denne så nyfiken, att han kröp in på den märkliga farkosten och kikade in i fönstren. Han ville naturligtvis se, vilka mänskliga varelser som dolde sig inuti skapelsen, påminnande om en jättestor snigel beträffande både form och fart. Men de olika ljuden påminde mera om lidande och plåga. Bonden Karlsson i gården på andra sidan bygatan fortsatte med kikandet. Han följde med en liten bit av vägen för att få veta vilka människor som dolde sig i den stönande lådan. Men han fick tji, ty Gunnar och Erik drog ner mössorna över halva ansiktet, vilka var närmast ”gubbsatan”. Han såg här en tydlig förebild till hur terroristerna under slutet av seklet skulle komma att dölja sina ansikten på väg mot rättegång.

Men vad hände! Som om en ond osynlig makt var i farten, var plötsligt våra två pionjärer för den motorlösa småbilen omringade av flera bybor. De kom tydligen från något möte, och när de såg bonden följa den konstiga saken, så vågade de det också. Gunnar och Erik nalkades den allmänna vägen, som lutade litet utför, om de tog till höger. Då sa Gunnar:

”Om vi bare kan komme te store vägen, då kan vi åke ifrån jävla.”

De nådde den allmänna vägen och tog i allt de förmådde, för att få upp farten i nedförskutningen. Men då hände det, drivkedjan gick tvärt av och bilen stannade. Han gick så tungt, att han stannade t.o.m. i utföra, visserligen en svag lutning, men i alla fall. De två pionjärerna var tvungna att stiga ur och fick motvilligt visa vilka de var. Att de straxt blev lämnade ensamma utan de nyfiknas hjälp, det var de bara tacksamma för. Men de kom då underfund med en glädjande sak, men en liten, det gick fortare och lättare att skjuta bilen än att trampa den.

Oduglig förmanare

Det var efter andra världskriget, bensinransoneringen hade sedan länge upphört. Även onyttigt bensinslöseri förekom, såsom exempelvis ”durt-track”, eller som det allmänt kallades speedway. Fyra män på specialbyggda motorcyklar tävlade samtidigt om att åka förtast fyra varv runt en kort bana. Den hade två långsidor och två kortsidor, krökar. Det krävde av varje förare mod, beräkning, teknik och en bra motor, vilkens antal kubikcentimeter var lika för alla fyra motorcyklarna. Det var en smutsig sport, då

banmaterialet från den framförvarandes bakhjul sprutade i ansiktet på den bakomvarande. Därför hade alla förarna ansiktsskydd för att inte bli helt blinda.

År 1946 invigde man en speedwaybana i Linköping med en tävling. Erik 28 år och Gunnar 15 år var där som åskådare. De hade åkt dit på var sin lättviktsmotorcykel. Särskilt Gunnar var "eld och lågor" av entusiasm för den nya sporten. Gunnar hade av pappa Tage fått en spritt ny Husqvarna 120 kubik, lagom till utflykten till tävlingen.

Tävlingarna gick bra, och dagens bästa förare var bröderna Bertil- och Eskil Andersson från Stockholm. De två tillhörde vid denna tid de mest berömda förarna. Deras prestationer fyllde Gunnar med en stark inspiration, som efteråt snart skulle komma till uttryck.

En dag i den följande veckan hölls Gunnar och åkte runt en sandhög, som låg i mitten på ladugårdsplanen. Sanden var där för kommande vinters eventuella ishalka. Ladugårdsplanen var för liten för speedwayövning, men det fanns ingen annan plats att tillgå. Men Gunnar körde runt, runt och gasade på, motorn rusade, bakhjulet slirade och skiten spröt, det var så som det skulle vara vid speedway.

Oander satt inne i sitt stora vardagsrum och arbetade med sina kommunala papper. Han kunde inte undgå att höra oväsendet cirka trettio meter därifrån. Han gick till fönstret för att se vad som stod på och fick se den vansinniga karusellen. Han upprördes i sitt innersta av denna maskinförstöring, sparsam som han var.

I samma stund gick Erik förbi hans rum på väg till sin bostad i flygelbyggnaden. Då kom Oander ut på sin veranda, hejdade Erik och sa:

"Hör du du, det gör mej så illa, när ja ser hur Gunnar lever med sin nya cykel å förstör den. Säg åt-en, att han sluter opp med de där, ja står inte ut me te se-et längre."

"Jo", sa Erik, "ja ska tale män."

Oander drog sig lättad tillbaka, men han fortsatte att se ut genom fönstret, för att få se verkan av sina ord.

När Erik återkom till ladugårdsplan satte ha upp en handflata till stopptecken, och Gunnar stannade framför hans fötter. Erik sa:

"Du må tro, att du har en beundrande åskådare i Oander. Han kan inte fatte, hur du kan hålle lättviktarn oppe den höge farta." Erik fortsatte.

"Nu vet ju du lika bra som ja, att Oander inte vet nått om speedway hur då går te. Nu tycker ja, att du ska visen då. Sätt opp den värste fart du kan, så han får se lite mer å lære-sa lite mer, när han å så intresseren."

Överväldigad av en så beundrande åskådare som själve Oander, socknens kung, så stelnade Gunnars ansiktsdrag av beslutsamhet. Han yttrade bara tre korta ord:

"Då ska bli."

Med en rivstart, så att skiten spröt flera meter, for han iväg, väl vetande att Oander stod i fönstret och följde hans prestation. Farten stegrades för varje varv, och Gunnars förmåga att hålla cykeln på hjulen var beundransvärd.

Nu var det så, att två meter från magasinsgaveln fanns ett avloppsdike, cirka femton centimeter djupt och trettio centimeter brett. Diket, eller rättare sagt rännan, förde bort urin och gödselvatten från gödselstacken samt regnvatten, och gjorde så även denna dag. Gunnar försökte i det längsta att undvika att köra i rännan, men när farten blev för hög, var han tvungen att ta ut svängen och hamnade så i rännan varv efter varv. Pissvattnet spröt flera meter högt på magasinsgaveln, medan rännans innehåll minskades för varje varv.

Efter en rent farlig slutspurt åkte Gunnar därifrån, till synes mycket nöjd med sig själv och sin åskådningsundervisning för en fartintresserad kommunalnämndsordförande.

När Oander senare samma dag talade med Erik, så fick den senare ett gott råd så lydande;

"Du ska aldrig mer bjuta på förmånen nån, för när du hade förmånen-en, så var han som bleen gaarn. Så försök aldri mer å förmånen nån, för de är du klippt oduglig te."

Oander var en man som kunde genomskåda folk. Erik skulle alltid komma att undra över, huruvida han var genomskådad eller inte? Han föll för en frestelse och förtjänade att höra sin morbrors kritik, men allra mest förtjänade han taggen i sitt samvete för att han ljugit både för Oander och för Gunnar.

Lysningen för kyrkoherden

Kyrkoherden Gustaf Svensson ansågs allmänt som ett original. Han var född på en liten gård, Skatthagen i Skrickerums by, Tryserums socken i norra Småland. Han var född i slutet av 1800-talet, var äldst av fyra syskon, tre bröder och en syster. Han hade läsluvud, fick studera och blev präst. Han fick avsluta sin prästgöring med att i många år vara kyrkoherde i Varv och Styra pastorat, Östergötland. Styra hade haft egen kyrka, men p.g.a. socknens litenhet hade denna rivits, varefter Styraborna hade del i Varvs kyrka, som låg mycket nära. Kyrkoherden fick ändå predika i två kyrkor, Varvs och Österstads.

Han hade svart hår och rödligt hy och blev med åren mycket korpulent. Han utstrålade en äkta fromhet, var mycket vänlig och anspråkslös. På äldre dagar fick han dåligt självförtroende, vilket gjorde skrivarbetet mödosamt för honom, då han ville göra allt noggrant och ordentligt. Han hade ett beundransvärt minne och älskade historia.

Trots att han levde ett stillsamt och tillbakadraget liv, när det senare var möjligt, och aldrig eftertraktade ära och berömmelse, blev han ändå en av de mest kända, prästkolleger emellan i Linköpings stift. Historierna om honom var många, barnsligt snälla, oskyldiga och tokroliga. När han på prästsamlingar gick runt och hälsade på sina kolleger, presenterade han sig med klar stämma för varenda en med sitt namn, titel och pastorat. Det hade räckt med, att han gjorde det för dem han såg för första gången.

Han förblev ungkarl hela livet, men det var synd på en så bra man, ty han skulle ha blivit en god make och en omtänksam far. Men när han nämnade sig de femtio åren, hade han en romans som tyvärr inte ledde till något annat än två roliga historier.

Under församlingsarbetet träffade han en lärarinna och tyckte uppstod. Hennes förtroliga vänner varnade henne i all välmening för hennes tankar på giftermål. Hennes vänner ansåg, att han var redbar, försynt och snäll, men att han avvek från normalt beteendemönster. Men hon avfärdade deras varningar med, att hon som gift "skulle göra om" honom. I detta hopp förlovade hon sig med honom.

En höstkväll hände en pinsam sak, som han själv senare berättade utförligt om: Sent om aftonen, sedan höstmörkret fallit, begav han sig till fots för att besöka sin trolovade. Han valde avsiktligt att gå i mörkret, för att inte bli föremål för rykten om opassande förhållanden; en känslig sak, då han som församlingens herde skulle vara en förebild.

När han gick där på vägen över en stor åker, märkte han, att en cyklist med påslaget lysc närmade sig honom bakifrån. Mörkret, som han förut sett som ett skydd, gjorde nu hans sena vandring ytterst pinsam. Han fick då i mörkret en ljus tanke, hur han skulle komma ur sin pinsamma belägenhet.

Han lämnade hastigt vägen, gick över vägdiket och ut på åkern och ställde sig i skydd av mörkret osynlig för bilisten.

Tyvärr hade cyklisten på långt håll uppfattat en bred mansrygg av en på vägen gående. När cyklisten kom till den plats, där han räknade med att ha hunnit ifatt den gående, så

fanns ingen där? Det gjorde honom mycket förbryllad? Han stannade, klev av cykeln och såg sig omkring, det hela såg misstänkt ut. Han ville ha klarhet i om han "sett i syne", ty i ett visst mörker kan fantasin skena iväg.

Cyklisten var tydligen en orädd och tänkande person, han tog sig före, att lyfta upp framhjulet och snurra på det med handen, så att generatormotorn gav ljus. Genom att vrida hjulet åt alla håll kunde han läsa av hela det aktuella området. Till sin häpnad fick han då se en mycket ovanlig syn: Sin egen kyrkoherde stående på plogtillarna på den höstplöjda åkern långt från vägen! Församlingens själasörjare döljande sig i mörkret, som om denne var ute i olovliga ärenden och höll på med ljusskygg verksamhet?

Detta var alldeles för bra för att tystas ned. Långt senare när förlovningen bröts, sa folk om händelsen på åkern, "att det var både första och sista gången som det lystes för kyrkoherde Svensson.

Den händelse som blev orsak till den uppslagna förlovningen, var enligt närvarande vittnen följande: Han hade haft lite ledigt och varit borta. När han med tåget kom tillbaka till järnvägsstationen i Varv, stod hans trolovade där och välkomnade honom hem. Detsamma gjorde de andra väntande på stationen för sina hemvändande.

Han gick direkt till sin A-Ford, som stod på stationens bilparkering, steg in och satte sig vid ratten. Hans trolovade skyndade till hans bildörr, hon räknade självklart med, att han skulle be henne stiga in i bilen och att de skulle lämna stationen tillsammans. När så inte skedde stod hon kvar vid hans bildörr och såg förvånad ut. Då fick han genom fönstret se henne stå där och hennes frågande ansiktsuttryck. Han öppnade stillsamt dörren, vände sig till henne och frågade högt men vänligt:

"Är det till att vilja någonting?"

Några ögonblick stod hon mållös men samlade sig snabbt och sa: "Nej."

Han avslutade samtalet vänligt och värdigt: "Ja, adjö då."

Han tillslöt varligt dörren, blickade rakt fram och körde varligt därifrån. Detta blev droppen som kom bägaren att rinna över, hennes dröm, att han gick att "göra om", var definitivt krossad.

Till sin hjälp i prästgården hade kyrkoherde Svensson en plikttrogen hushållerska, en rätt kvinna att förestå ett prästhem. Men en höstnatt fick hon bistå honom med en sak, som normalt inte ingår i en prästgårdshushållerskas plikter, nämligen att döda.

En höstdag upptäckte hon, att de i den tämligen nya och stora prästgården lått in råttor i källarvåningen. Han fick så följa med ner och med egna ögon se spåren efter råttornas intåg. Han anskaffade så en råttbur av finmaskigt hönsnät, laddade den med lockbete och ställde den på plats.

Morgonen efter inspekterade han och hushållerskan fällan, för att se hur infångandet hade lyckats. Han blev hapen inför den stora längsten, då fällan var helt fylld med stora och feta råttor. På höstarna när kylan kommer är det naturligt att råttorna söker sig inomhus. De är beundransvärda för sin förmåga att ta sig in.

Så stod han där framför den fyllda råttfällan. Han som var van att meditera och forma till betraktelser stod där stilla som försänkt i bön. Efter en kort stund ställde han en fråga, sakta och med betoning på varje ord, riktad både till sig själv och till hushållerskan:

"Vad skola vi göra med alla dessa?"

Han fortsatte att stå där framåtlutad med händerna sammanförda som till en tacksam bön för den rikliga fångsten. Sedan rätade han på sin rygg och meddelade hushållerskan sitt beslut:

"Nu vet jag vad vi skola göra. När aftonen har kommit, mörkret har sänkt sig, det är natt och folk har gått till vila. Då går vi ned med dem till ån och sänker dem i djupet, då omkomma de."

Hushållerskan protesterade mot idén och tyckte, att det var lojligt att de, två gamla människor, mitt i natten skulle bära lyktor och råttor över den stora åkern till Styraån. Om folk fick reda på det, så skulle de väl skratta ihjäl sig. Då förklarade han för henne, att det var just det som hon fruktade, som de bara kunde undvika genom sin nattliga expedition. Då hon såg hans vänliga och vädjande ansikte gav hon med sig.

I nattens mörker gick de två till ån, hon gick före med fotogenlyktan och han gick efter med den tunga råttfällan. Nedkomna till ån lutade han sig över vattnet så mycket han kunde, öppnade luckan och tönade råttorna i ån. För dem blev det bara en uppfriskande simtur på någon meter, innan de hade åslänten under sina fötter. Oskadda sprang de upp på åkern och försvann i mörkret, självklart mot den plats de kom ifrån, deras hem på jorden.

Hushållerskan berättade om råttfångandet och om den misslyckade råttdränkningen för en icke-präst, och en sådan har into tystnadsplikt.

Kyrkoherden fick på sin femtio-årsdag en guldklocka, en gåva som han värderade mycket högt. Men efter några år förklarade han i kretsen av sina vänner:

"Guldlockor kan man inte ha hemma, de är sådant som tjuvar vill stjäla och får dem att bryta sig in. Därför har jag min guldlocka i ett bankfack i Skänninge. Men nu har jag insett, att det blir mig en dyr klocka, för bankfacket kostar mig fem kronor om året.

Kyrkoherdens framfart med sin bil blev också omtalad, inte för den höga hastigheten utan för den låga. Det var väl mest i uppförbackarna, som han kom fortare än cyklisterna. Han brukade stanna vid möte med andra bilar. Om han mötte eller passerade sina konfirmandflickor, som enligt modet skrudat sig i korta kjolar eller pojkbuxor, så stannade han. Han förmanade dem vänligt men bestämt att iaktaga en värdig klädsel såsom konfirmander. Men eftersom alla visste, att han ville alla människor väl, förblev han av alla respekterad och bemött på ett värdigt sätt av både unga och gamla.

Många var de som skrattade åt de historier som han blev upphov till, men han förblev ändå aktad som andlig ledare. Han intresserade sig för alla människor och var lika mot alla. Hos honom fanns inte ett spår av högmod utan fastmer av stillsam värdighet. Han var en god kristen, och att han blev orsak till många skratt förringade inte hans prästgärning. Han var en årans man.

Den garneste utå allihop

Tage och Erik, som hade varit kompanjoner och arrendatorer hos Oander under en försöksperiod av tre år, hade kommit till dess slut våren 1947. Då gällde frågan inför den nya arrendeperioden ett fortsatt kompanjonskap eller inte. Samarbetet hade gått bra, liksom det ekonomiska utfallet. Men Erik fyllde denna vår 28 år och hade under nio års tid av de elva åren på gården varit mest koskötare och svinaherde. Han var nu en vuxen man och kände sig inte stimulerad av att fortsätta med att offra sina bästa år på svin. De hade varit en trevlig bekantskap, nej, de nio åren fick räcka.

Tage som var äldst och hade familj, var självklar som fortsatt arrendator. Erik fick sin del, hälften av det ihoparbetade värdet. Han lämnade därmed gården, sin morbroder, Tages familj och Styra by. Det var ett beslut, som han skulle komma att ångra, när hans

tankar ofta gick tillbaka till dessa år. Men det blev inte det enda av sina beslut som vuxen, som han skulle få komma att ångra. Men Styra-beslutet blev inte bara negativt, ty omhytet skulle komma att medföra nya upplevelser, nya erfarenheter, ett mera omväxlande och spännande liv.

Erik för hem till sina gamla föräldrar i Solvestad för att därifrån börja med något nytt. Men först med en lång och härlig semester, den första i sitt liv. Han kunde inte undgå att tänka på liknelsen i Bibeln, om den förlorade sonen som levte i främmande land bland svin, men som till sist vaknade till besinning och återvände till sin åldrade fader. Detta var vad sonen Erik gjorde.

Ryktet om att Erik kommit tillbaka spreds snabbt i Hannäs kyrkby, där alla kände alla. Två medelålders kvinnor stod utanför affären, där vägkorset av ungdomen blivit döpt till Snuggetull. Eriks uppdykande på scenen blev föremål för kommentarer, återberättad av en manlig lyssnare. Den ena kvinnan frågade den andra:

"Va säger du om di där Ståhlbomera därborte i Solvestaby?"

"Dom! Di ä ju lite garnc allihop di där."

"Ja", sa den frågande, "men den mellerste utå di tri sönerna, som nu ha komme hem, den säger di att då ä huve på, att han ä den klokeste å dom."

"Den!", sa den tillfrågade, "O, nej! O, nej! Han är ju redit gaarn den, han ä ju värst å dom, han ä ju den garneste utå allihop."

"Men, har du träffen nån gång, har du prate män? Frågade den frågande. Den svarande svarade:

"Nää, då har ja inte som väl ä, Gud bevare-ma."

När Erik fick höra om detta, att han var värst "gaarn", fylldes han av stor glädje. Därmed visade han hur galen han var.

El-slangen

Under tiden Erik hade varit borta, hade det hänt en del roliga saker på föräldragården. Brodern August berättade följande:

Elströmmen hade kommit till byn 1939. På pappa Carls vedbacke bakom logen stod en vedkapa med tillhörande elmotor. Den skulle startas för att de skulle se om allt var rätt monterat. Från elstolpen till elmotorn låg en lång, grov och svart kabel för överföring av strömmen.

Det var ett spännande ögonblick i både gårdens och i byns historia, eftersom det var den gård som låg närmast huvudledningen. Det var ett spännande ögonblick, skulle det fungera, var allt rätt gjort. Elektrikern vred på startspaken, men till allas besvikelse hände inget. Inget hördes och motorn rörde sig inte. Elektrikern gjorde om startförsöket flera gånger, men det förblev tyst och stilla.

En av de styrande bönderna, Gustav Karlsson i Hägerstad, när det gällde elektrifieringen i och i allt viktigt som skedde i socknen, var med. Han hade ställt sin nyinköpta vedkapa och elmotor till förfogande för den nödvändiga startkontrollen. När nu inte elmotorn gick igång blev han nervös och gick oroligt av och an och halvskrek:

"Va har vi gjort för fel! Varför går det inte! Då har ju gått på andre ställe?"

Carl såg den långa och svarta slangen ligga där, fick en tanke och kom med en möjlig förklaring, han sa till Karlsson:

"Härt inte opp-da, utan lugne ner-da lite. Du begriper fälle då, att då har la inte hinne igenom slangen."

Elektrikern började så skruva lite på motorn, och denna gick igång. Carl fick med egna ögon se, att han hade rätt, strömmen hann komma till motorn, medan elektrikern hölls där och skruvade till ingen nytta.

Friska vindar

Amalia Ståhlbom 65 år gammal satt en höstkväll i köket och läste med stort intresse en för henne ny och okänd tidning, som hette Friska Vindar. Hon visste inte varifrån tidningen kom, ty äldste dottern Allis' äldste son Ingvar, hade Amalia ovetande, varit inne i köket och lagt tidningen på köksbordet. Ingvar var därtill skickad av prästen i Hannäs, Henrik Östberg, eller ett ärende hos honom.

Samtidigt med hennes läsning, låg maken Carl i sin säng i kammaren intill köket. Han lyssnade med stort intresse på väderleksrapporten, då det rått stark blåst i ett par dygn. Av rapporten framgick, att den starka vinden hade sitt ursprung i Ryssland och att den skulle fortsätta och tilltaga i styrka.

I samma stund som Carl hört rapporten, ropar Amalia in till honom:

"Carl! Carl!"

"Ja, va ä då!"

"Jo, den här tidningen, Friska Vindar, var kommer den ifrån!"

Carl uppfattade inte att det gällde en tidning utan trodde, att det gällde vädret, den starka blåsten, han skrek tillbaka:

"Kommer ifrån! Den kommer där bortifrån."

"Bortifrån, var bortifrån!"

"Den kommer från Ryssland!" skrek Carl.

Hon tänkte – Ryssland? Det är ju ett kristendomsfientligt land, där inga kristna tidningar finns. Det hade hon läst i Missionsbaneret. Hon ropade åter till Carl:

"Från Ryssland! Kära Carl, var har du fått det ifrån, att Friska Vindar kommer från Ryssland!"

Carl svarade ännu en gång:

"Jo, hör du ju! Då kommer från Ryssland! Ja låg ju å hörde på nyss i radion! Å di sa, att då här va bare början, då ska hålle på, då kommer mer!"

"Det var konstigt, mycke konstigt?" sa Amalia. "Hur kan det vara möjligt?"

August var ett tyst vittne, som en motvikt till höststormen utanför.

Friska kämpatakt

August hade en lördagskväll en sommar anordnat logdans på pappa Carls loge. I en granngård fanns en duktig dragspelar, Anders Karlberg, som svarade för musiken. Blev det för mörkt på logen så fanns det nya el-ljuset. Ordningssvakter var August själv jämte grannpojken Nils. Deras ansvar var att se till att ingen rökte på olämplig plats eller var berusade och bråkade. Men det senare var just det som hände.

En man i 60-årsåldern var Karl Sandell, en snäll och yrkesskicklig man som lade ner tegelrör vid täckdikning, kom till dansen. Tyvärr hade han denna kväll druckit lite för mycket starkt. Han kom "ihop sig" med en ung man som hette Elis, som också druckit lite för mycket. De två började med en boxningsmatch på bygatan utanför logen. Straxt var August och Nils där och höll dem åtskiljda. Först övertalade de Elis att ta sin cykel

och åka hem. Men innan han satte sig på cykeln, hotade han sin antagonist med att han skulle "passa" på honom.

Sedan försökte de också övertala Karl att gå hem, ty han bodde bara en kilometer därifrån utmed allmänna vägen. Men se, det var samma väg som Elis åkt, och Karl var inte fullare än att han insåg faran: Elis kunde ju ligga någonstans utmed vägen och lurpassa på honom. Nu var han inte så modig längre, ty han var gubbe och den andre var ung och stark. Men till sist fick de iväg Karl som störde ordningen.

Då fick August ett infall, de skulle skrämma Karl. Det var inte vackert, men pojkar är ju pojkar. De tog sina cyklar och åkte omvägen, den gamla allmänna vägen. Gick sedan genom ett mindre skogsområde och lade sig bakom en gårdesgård nära Karls stuga.

När Karl var mitt för dem tio meter därifrån, dök två svarta skepnader upp i mörkret bakom gårdesgården och vrålade som vansinniga och slog med träpåkar i gårdesgården. Karl till att springa, han var strax hemma vid sin stuga. De såg honom gå in men också komma ut, då började de vråla igen. Då hände det: Karl hade bössan i händerna och han sköt två skott i luften. Sedan skrek han:

"Kom hit din usling om du törs, så ska ja slå da både gul å blå, din stackere. Du ska inte tro, att ja ä rädd för-da din skitstövel. Slut opp mä å skrik, för du skrämmer inte mej mä dä. Du kan få ett skott i ändan om du vill din lähund!"

De båda skrikhalsarna bakom gårdesgården fick så de teg. De fick återvända samma väg som de kommit. Sommarnattens frid räddade åter.

En annan Hannäsbo, var på en danstillställning i en hage. Han hade druckit så mycket starkt att han gick rakt emot en tall. Men tallen flyttade sig inte utan gåpåaren fick "bita i gräset". Då kom andra och gick förbi där och såg honom ligga under tallen. De frågade honom då, om han ville ha hjälp med att resa sig? Han svarade dem:

"Nää, dä behövs inte, men om ni kan skaffe-ma en sup, då kan ja rese-ma själv."

Den mannen reste sig med tiden och blev en nykter, skötsam och allmänt aktad man.

Starka dryckers rogivande effekt

Några pojkar från Rumma by hade varit i Fröjerum på en danstillställning. De åkte i en Fordbil utan sälllott, alltså utan tak. När de kom hem igen till sin by, så såg de, att det fattades en man, som var med i bilen vid starten hemåt. Det var inget annat att göra än att åka tillbaka och söka. Det var som de trodde, han hade ramlat ur bilen. De fann honom oskadd men sovande på väggen i en kurva. Han sov den oskyldigs sömn vid ilastningen, under hemfärden och under- och efter urlastningen.

Ännu en gång skulle samma pojkgäng återuppleva Fröjerumsfärden men något annorlunda. De startade i Rumma och gav sig iväg med bilen mot Valdemarsvik, mot dess folkpark Gränna utmed Valdemarsviken. När de kom till en brant backe före parkeringen, hade samme man som förra gången druckit för mycket och satt i bilen och "sov som en stock". De kunde inte väcka honom.

Då fick de syn på vägförvaltningens sandlåda vid foten av backen. De lyfte på locket och fann lådan tom och tillräckligt stor för att rymma en karl, om de tryckte ihop honom litet på längden. Så placerade de sin sovande kamrat i lådan och lade på locket, som turligt nog inte slöt tätare än han fick luft. Där låg han så skyddad för väder och vind och ordningspoliser. Han kunde inte heller rulla ut på vägbanan och bli överkörd av fyllesvin.

Vid midnatt stängde parken sina grindar och gänget åkte hem och glömde sin kamrat i sandlådan. De fortsatte att festa resten av natten tills morgonen grydde. Då först kom de ihåg sin sovande kamrat i sandlådan. Det blev för dem ett hemskt uppvaknande, de blev nyktra med en gång. Vad hade de gjort! Tänk om han var kvävd? Om han var död? De kastade sig i bilen och körde iväg det fortaste de kunde, festen var slut, det var inte roligt längre.

Men när de stod runt sandlådan och under tystnad och bävan sakta lyfte på locket, såsom i en stillsam begravningsakt, så vågade de knappt titta. Då såg de honom ligga där, precis så som han var ilagd. Han hade inte rört sig. Han sov sött som ett barn, ett stort och snällt barn. Vilket han var i alla tillstånd.

Den unge mannen i sandlådan förblev vara som ett stort och snällt barn. Men han blev också "vuxen" i kritiska situationer, som följande händelse visar en tid långt senare.

Han hade en lördagsnatt deltagit i en dryckesfest i Valdemarsvik. När han på morgonen åkte hem, ville det sig inte bättre, än att han körde av allmänna vägen och ned i kärret mitt emot Gällösa cementfabrik. Han ville nu av självklara skäl hindra polisen att komma dit under de närmaste timmarna, eftersom han inte var nykter. Men han fann på råd, för att han såg nyktert på situationen.

Det fanns hus i närheten, han gick till ett, knackade på och fick låna telefon för att ringa till polisen. Han lyckades få ett samtal med en polis och förklarade för honom, att bilen börjat brinna. Men han hade haft tur, det skedde vid kärret vid Gällösa, och han hade lyckas köra ner bilen i kärret så att elden slocknade. Nu undrade han, om polisen ville se bilen innan den bärgades. Ingen människa var skadad och ingen inblandad. Han sade sig inte känna till alla regler, som han förstod att poliserna hade att följa. Därför tyckte han, att det var bäst, att han rapporterade saken till polisen fortast möjligt, ifall det var så, att de behövde kontrollera hans uppgifter.

Polisen tackade honom för att han ringt och sagt till. Men det som skett med bilen var inget som krävde polisens uttryckning, om han inte krävde det själv. Han kunde därför bärga sin bil i lugn och ro när han själv ville.

Så ringde han efter droskbil, åkte hem och sov i ro, för att utvilad och nykter ordna med bilbärgningen. Vid bärgningen visade bilen inga brandskador, så nog hade släckningen i kärret varit effektiv.

Det finns många roliga fyllchistorier, men de flesta är tyvärr inte bara tråkiga utan också plågsamma för de drabbade, de närmaste och för samhället. Skall man se nyktert på spritmissbruket, så är detta ett av mänsklighetens största förbannelser.

Sjundedagsadventisten

En söndardag, närmare bestämt en fredagsafton, kom en gammal man, han kunde vara omkring sjuttio år, spenslig, av normal längd, in i köket hos Carl och Amalia. Han uppgav att han hade vandrat från Falerum på vägen över Kronskogen mot Hannås. Han sökte nattlogi, och då Amalia förstod att han var en kristen förkunnare, så var han välkommen både till kvällsmaten och till nattsömn i kökets soffa. Under kvällen kom det fram vad han tillhörde för församling och vad hans ärende var.

Det visade sig att han var Sjundedagsadventist. Det innebar, att han tillhörde den kristna rörelsen "De sista dagars heliga". Dessa ansåg, att den vilodag som Gud befallt

människan att hålla, var lördagen, inte söndagen. När han nu kom till Ståhlboms på fredagskvällen, så var det helgdagsafton för honom.

Hans missionsarbete i Sverige var att gå omkring och dela ut en traktat. Traktaten var en papperslapp cirka 20 x 15 centimeter. Han hade själv författat båda sidornas text, som sedan blivit tryckt. På ena sidan var överskriften:

”Några hälsoregler av andlig art.”

Därunder omtalade han, att han vandrat omkring i Sverige i fyrtio år och delat ut sin dubbelsidiga traktat. Han hade delat ut den till alla, som han hade mött eller besökt. Han namngav alla kungliga personer, som mottagit hans traktat men också andra av allmänheten kända personer. Det var en lång och imponerande lista, som tog hela sidan i anspråk. En person hinner ju med en hel del under fyrtio år. Detta var således hälsoreglerna av den andliga arten.

På traktatens andra sida stod som överskrift:

”Några hälsoregler av lekamlig art.”

Tyvärr blev traktaten inte bevarad för eftervärlden. Men på sidan uppräknades många olämpliga födoämnen, som det gällde att akta sig för. Därefter nämndes flera födoämnen, som var nyttiga och hälsobefrämjande. Sidan slutade med följande råd:

”Drink inte kaffe, ett skadligt gift. Drink i stället honung, mjölk och sall.”

Så blev det dags för kvällsmat vid köksbordet. Han förklarade då, att han inte ville utnyttja människors givmildhet, för han hade alltid egen mat med sig. Han tog fram och visade vad han medförde. Han öppnade en mässingsdosa, som innehöll en brödskiva skuren i små fyrkanter. De hade samma form som sockerbitar, och det var allt han bar med sig i marväg. Men dessa brödbitar kunde han ju spara, så med glädje ville han dela kvällsmåltiden med husets folk.

Den natten sov han lugnt och fridfullt i kökssoffan och vaknade på morgonen till frukosten och lördagen, hans helgdag.

På lördagens förmiddag stod August och Erik och sågade spiselvejdan utanför vedskjulet. Då kom adventisten till dem. Försynt och vänligt gjorde han dem uppmärksamma på, att lördagen var den av Gud bestämda vilodagen, vilket innebar, att vedsågning var ett sabbatsbrott. August svarade lika vänligt, att de var så illa tvungna, då de inte haft tid med detta någon annan dag. Adventisten sa då:

”Ja, jag vill inte hindra er, men ni kan ju ta det lite lugnt, ni kan ju dra sågen lite saktare.”

Sedan adventisten ätit frukost dagen efter på söndagsmorgonen var hans vila slut. Nu började hans arbetsdag och fortsättningen på hans livsverk, utdelningen av de hälsosamma råden.

En dag i den efterföljande veckan cyklade grannen, Gunnar Pettersson, till och från Falerum. På hemvägen fick han se små lappar fästsatta på träden utmed vägen. En del satt mer än tio meter därifrån. Han blev nyfiken, och ville se om det var frågan om avverkning eller gallring av skogen. Han hade aldrig förr sett något liknande. På detta sätt, fick även Pettersson ta del av de viktiga hälsoreglerna, varav han tog hem ett exemplar för att visa sin egen familj.

Det hela kan synas vansinnigt! Men var det så? Om det hade varit vanliga affischer med från vägen läslig text, skulle ingen vägfarande ha stannat, gått in i skogen och läst. Hemligheten med att lå folk att göra något ovanligt, är att väcka deras nyfikenhet.

En dag upptäckte Erik, vad ordens makt betyder i ett visst ögonblick. Han åkte en gång med sin sväger Elof, sin syster Allis och deras son Thorgny i deras bil från

Västervik hem till Hannäs. Vid denna tid var det grusväg, som slingrade sig fram i oländiga marker. Plötsligt får de se ett paket ligga på vägen inslaget i vackert julpapper. Erik bad Elof stanna, men denne skakade avvärjande på huvudet. Men Erik fortsatta att be honom stanna, tydligen hade någon cyklist tappat paketet. Det var tokigt, om det skulle förfaras, det kunde vara något värdefullt. Då sa Elof:

”Då ä inget, då ä bare skit ”

Men Erik gav sig inte och Elof stannade. Erik gick cirka 100 meter tillbaka under stor spänning. Han böjde sig ner och lyfte paketet, som inte tycktes väga mer än pallen och omslagspapperet. I samma ögonblick hördes inifrån skogen ett pojkrvål från många strupar, vilkas ägare var dolda av skogen. Vrålet var ett ljublande stridstjut, påminnande om pojkars indiankrig – Erik var lurad.

Men han var inte knäckt, ty så fort vrålet hade tystnat, så skrek han med en stämma, fylld av makt, myndighet och indignation:

”Är ni inte kloke, unge, ska ni skratta åt en blodfattig?!”

Verkan av hans ord blev närmast otrolig – en ögonblicklig, djup tystnad, som varade under hela hans långa vandring tillbaka till bilen; pojkarna hade med ens insett, att de hade gått för långt. Att driva med en som var blodfattig (hade järnbrist i blodet) det var ju en dödssynd – det förstod de av Eriks tonfall.

När Erik steg in i bilen sa Elof:

”Ja sa ju åt dej, att då va skit, då ä många som har gått på då där.”

Men i denna stund hade Erik lärt sig något mycket viktigt, vilken otrolig verkan Orden hade och har, med rätt tonfall i rätt ögonblick. Denna plötsliga insikt skulle han komma att få stor glädje av under resten av sitt liv.

Folkliga väckelse-predikanter

I början på 1900-talet förekom många roliga historier med prostar och kyrkoherdar inblandade. Men när man närmare ser efter, var det inte prästen, som var den rolige utan prästens motpol, originalet som talade dialekt. Prästen fick av författaren en viktig uppgift, nämligen, att genom sin vördnadsvärda person och allmänbildning, göra originalets folkliga ord mer komiska i samtal med prästen. Utan prästens närvaro skulle historien blivit mindre rolig eller inte alls.

När det gällde väckelsepredikanter i frikyrkorna, var det ”enstaka” predikanter, som var de folkliga berättarna och roliga. I den verkligheten var det de troende lyssnarna, som med sin närvaro spelade prestens och kyrkoherdens roll.

I byn Rumma i Hannäs uppfördes efter kriget ett Folkets Hus. Där brukade traktens ungdom dansa och dricka, men inte mer än vad som var normalt vid denna tid. Men där fanns också en motkraft, där bodde en del av den kristna väckelsens folk. De anordnade möten i övervåningen på en nedlagd skola, Dagsbergs skola, den första i byn. Dessa möten med s.k. resepredikanter samlade mycket folk. Erik bror, August, har berättat om ett sådant möte:

Resepredikanten var i fyrtioårsåldern och ovanligt storvuxen. Han predikade kraftfullt mot de ogudaktiga. Han talade enkelt och lättförståeligt och pekade på flera exempel, såsom detta:

”Och hur dana är kvinnorna nu för tiden? Di kommer i sine fine, store pålso å tror att di ä någe,... män, va ä di unner pålso? Jo! di ä fyrkantige, som store fete fläskbite; å då

tror du, att du kan komma till Gud må! Begriper du inte, att Gud, som ser allt, kan se vad du har under sin fina päls!”

Det dråpliga var, att när han tog detta exempel, så satt emot honom på första bänk en kortvuxen medelålders dam. Hon hade päls och just den fyrkantiga kropp, som han gisslade. Och det dråpliga blev inte mindre av, att hon tillhörde de frälsta och brinnande i anden, som nog följde alla hans ord.

Han fortsatte att gissla de ogudaktiga för deras ringa kraft:

”Efter ett möte kom en man fram till mej en gång, å han ville, att jag skulle följa honom till skogen, där vi var ensamma, om jag torde. Jag följde honom, för jag la allt i Guds händer. När vi så var inne i skogen, så frågade jag, vad han ville å vad som skulle hända? Men, mina vänner, inget hände, han kunde inte svara, han kunde inget göra. Han var slak i hela kroppen, arma hängde bara rätt ner.

Mina vänner, så går då man till ogudaktige! När då gäller, då är du kraftlös, du kan inget göra.”

På detta möte var det många, som hade det svårt med att visa sig allvarliga såsom god sed krävde. En stadgad bonde i byn, som satt intill August, låg stundtals framåtlutad och dubbelvikt av skratt.

En frikyrkopastor i Kisa förberedde aldrig sina predikningar. En andlig syster blev så upprörd över denna nonchalans, att hon tog och låste in honom på hans rum. Hennes tanke var, att han skulle använda avskildheten och tiden till predikoförberedelse. Men han tog inte vara på tillfället, utan hans predikan blev som vanligt lite allmänt tal blandat med diktläsning. Det sägs om honom, att han en gång predikade följande:

”Jesus, han kan bota alla sjukdomar. Han kan bota blindas, döva, klumpfötter, tarmvred, lungor, njurar, hjärta, mjälte, ja, han kan bota vad det än är, allt, allt.”

En äldre man, plågad av reumatisk värk, frågar försiktigt, stammande:

”Kan han bo-bo-te re-re-u-ma-tist?”

(Pastorn kliar sig i huvudet): ”Reumatist?! Ja, då, då vet jag inte?”

Predikanten med kortlek

I gården Stora Högtomta i Ukena socken hade bonden Larsson under slutet 1800-talet påverkats av väckelserörelsen Nordöstringarna. Då han var en handlingens man inbjöd han byarnas folk till möten i sitt hem. Han predikade lidelsefullt mot dansens följder, det myckna supandet och kortspelet.

Nu hade en ”illaking” (clak) lagt märke till, att bonden under predikandet svettades mycket och ofta tog fram sin stora färggranna näsduk ur fickan. Han snusade inte, men den stora näsduken var bra att torka bort svetten med. Illakingen kläckte en idé, men hur och av vem den utfördes är okänt, men det som senare kom att hända var följande:

Bonden var som vanligt i lärtan på ett möte och predikade, svetten bröt fram och han tog fram näsduken och vecklade ut den i allas åsyn. Till hans och många förvåning innehöll den en kortlek, som spreds ut över golvet. Så stod han där, predikanten och eldsjulen, omgiven av de färgglada korten, iaktagen av de förvånade, de pinsamt berörda, de sorgsna och de skadeglada.

Han torkade sig lugnt i ansiktet, vek sakta ihop näsduken och stoppade den omsorgsfullt tillbaka i byxfickan, vände sig till åhörarna och sa:

”Kära vänner. Jag förlåter dem, som lagt kortleken i min näsduk. Satan är listig, han spelar alltid med färggranna men falska kort. Det är inte kortlapparna som är syndiga,

utan det är de onda tankarna från honom som får folk att i ont uppsåt, försöka förlöjliga Guds folk. Såsom nu, att stoppa korten i Guds folks näsdukar och fickor.

Därför, kära vänner, töm era näsdukar och era fickor och era hjärtan från allt det onda, kasta det på golvet och sopa det bort. Då blir ni frälsta från skadeglädje och upplever Guds frälsning. Amen.

Det var en lysande predikan, och de troendes ansikten lyste av glädje.

Mysteriet med de försvunna zigénarna

En annan händelse under Eriks bortavaro berättade syster Allis. Det hände vid tiden straxt efter kriget, då zigénarna fortfarande for omkring på vägarna. En del av dem levde på att förtäna böndernas mjölkflaskor invändigt, det var männens jobb. Kvinnorna i familjen bruka titta gamla höns till mat. De var "gå-på-are", främmade och annorlunda och in jagade en viss skräck hos äldre människor. Ungdomarna däremot såg dem mest som ett roligt inslag i tillvaron. Så fort zigénarna kom till en plats, sprang folk med bud till fjärdingsmannen i socknen, att denne skulle påskynda deras avfärd. Så var det i Hannäs.

Nu hade man hört i Hannäs kyrkby, att zigénarna var på väg dit, för de brukade komma den vägen, när de gästade trakten. När då Carls dotter Allis, den mogna husmodern med två söner och en dotter hörde detta, så beslöt hon driva, inte med zigénarna, utan med folks överdrivna rädsla. Hon klädde ut sig själv till zigénarkäring och den äldste sonen Ingvar till zigénargubbe. Det skedde en söndagskväll då augustimörkret gjorde dem oigenkännliga.

Speceriffären i Snuggetull hade i sin ena ände mot allmänna vägen en alltid öppen uteveranda. Där brukade ungarlar och pojkar sitta om söndagskvällarna, när de saknade andra nöjen. Där satt de så den kväll när ett skumt par kom dragande på en skramlande dragkärra med trähjul. Kärran var tydligen osmord, ty det gnisslade och kvod. På dess lilla flak fanns ett par tomma mjölksåar och kastruller, som skramlade så det hördes lång väg.

När kärran var mitt för verandan, fick åskådarna se en krokryggig zigénarkäring och hennes kortväxta gubbe gå dragande framför kärran. De tog ingen notis om verandafolket, som stirrade på den som om de sett spöken. Men spöken var de ju tydligen inte utan i stället ett strävsamt par, som arbetade också när andra slöade och "slog dank".

Paret tog vägen uppför den branta backen. När de var mitt i den, blev käringen arg på gubben, puffade på honom och skrek. Det lät ungefär som: Samba, mamba, caramba o.s.v. Ja, det var en satans käring att vara vild, som t.o.m. vände sig om och sparkade på kastrullerna. Ja, det var ett söndagsnöje att åse som hette duga.

Men en av de något äldre åhörarna vaknade till besinning och skrek till en anländande cyklist, som kom från samma håll som zigénarna nyss:

"Åk te fjärdingsman då fortaste du kan, å säj åt-en, att di ä här nu!" Cyklisten svarade:

"Då ä redan gjort, di har ringt ättarn, han ä på väg!"

Och fjärdingsman kom och fick uppleva glädjen, att han behövdes och var efterfrågad. Åtföljd av de yngre på verandan, upptog han förföljandet av fridstörarna.

Men de här zigénarna visste inte bara hur "en slipsten ska dras", utan de visste också hur en dragkärra skall dras. Så fort de kom ovanför krönet och blev osynliga sprang de mot närmaste vägkrök och skogen där. De drog upp kärran bakom granarna och höll sig tysta tills jakten var över.

Men förföljarna kunde aldrig begripa vart zigénarna tog vägen? De följde vägen nedåt Kolviken och längs denna. Vände och följde sedan den andra vägen söder om kyrkan. De lyste med ficklampor, men förgäves. Zigénarna var som uppslukade av jorden – det var och förblev ett mysterium?

Prostatabesvär

I vår almanacka återfinns det manliga förnamnet Knut på tjugonde dagen efter juldagen. "Den tjugonde Knut" skulle julgranen kastas ut, vilket markerade slutet på julfirandet. Tjugondedagen skulle också firas, och i Hannäs och omgivande trakter var firandet vanligt. Det tog sig uttryck i maskeraddanser i Gusum, där denna dans förekommer än i dag. Där delar man ut vinnarpris för bästa mask.

Ett annat inslag i firandet var och är snådläckorna, som målar sig i ansiktet och klär ut sig i eleganta, färgglada klänningar. Klädda så går de runt i husen och knackar på. För detta blir de belönade och uppmuntrade med kakor och karameller.

Zigénarparet från Snuggetull, Allis och hennes son Ingvar, hade barnasinnets kvar. När tjugonde-Knut-kvällen kom, tog de åter på sig zigénarkläderna. Förra gången var Allis kätting och Ingvar var hennes make och gubbe. Men denna gång var Allis en gammal gubbe och Ingvar var hans unge son. Denna gång valde de att hälsa på sina närmaste grannar i Botorp utmed den gamla allmänna vägen. Själva bodde de i Ingelstalund, cirka etthundra meter därifrån.

Det var kväll och zigénarparet knackade på och blev insläppta. Bror Lindahl och hans trogna hushållerska Sigrid Trozell, båda äldre, gjorde stora ögon. Bror satt vid köksbordet och Sigrid stod vid spisen, och båda blev lika glada över det oväntade besöket som gästerna. De inkommande var så väldigt tacksamma, för att få komma in i stugvärmen och vila sina trötta ben, de hade ju vandrat hela den långa dagen. Särskilt gubben var alldeles slut, dock inte värre, än att han kunde önska Guds frid i stugan.

Självklart var gästerna igenkända, men alla fyra deltog i kommedins fullföljande. Gubben och sonen pratade "bruten" svenska, d.v.s. så mycket svenska att de blev förstådda. Men i de båda gästerna santral sig emellan förkom ord, som aldrig förr hade hörts på denna jorden. Bror kunde inte sitta upprätt vid köksbordet utan han halvlåg på det och skrattade. Såsom brukligt på tjugonde Knut fick de kakor och karameller.

Men när de skulle till att gå vidare, hände en lite pinsam sak, men det är ju sådant som händer gamla gubbar. Sonen frågade värdfolket:

"Kunde far få låna en potta, det går bra med en slaskhink också, jag ser att ni har en där borta vid spisen. Då å så, att far har fått en sån ryslig blåskatarr å måste pinka ofta."

"Jo visst, då går bra, ta hinken bara."

Sonen går efter hinken, och gubben tar emot den vid bordet i aftonlampans sken. Gubben knäpper upp gylfen och ut kommer en jättelik föderbeta, som han sticker ner i hinken och låtsas pinka. Han stönar.

"O, då va skönt! Va härligt att träffa snälla människor."

När det hela är avklarat säger sonen till fadern:

"Pappa, du har väl pinkat ordentligt nu, så du klarer dej te vi kommer hem, för där ute i mörkart, där finns ju varken hinke eller lyse."

"Joo då, då har ja visst då, då ä nog ingen risk att blåsa ska spricke"

Så gick gubben hem med tom blåsa men med mycket kakor och karameller. Alla de fyra skådespelarna var nöjda med kvällens föreställning.

Då Erik kom från Styra till föräldrarna i Solvestads by hade det skett personförflyttningar på gården. När Erik lämnade hemmet första gången, var systrarna utflugna ur boet och gifta. Men bröderna August och Henrik var då kvar. När han nu återvände till hemmet var också bröderna borta. Henrik var gift med en Anna och bodde i Valdemarsvik. Där blev han med tiden inredningssnickare på båtvarvet vid Grännäs. August var i Karlsborg i Rumma i Hannäs. Han sällskapade där med bonddottern Alida, och skulle där komma att bli både gift och gårdsägare. Carls och Amalias gård var utarrenderad, och de bodde i huvudstugan med trotjänarinnan Agnes.

Erik hade efter sin självvalda semester börjat spana efter ett arbete. Brodern Henrik i Valdemarsvik, som en tid arbetat där på Lundbergs stora läderfabrik, rekommenderade denna till Erik, som också fick anställning där.

I samhället fanns en mycket känd och omtalad man som hette Vångström. Erik fick aldrig tillfälle att träffa honom, men om honom berättades många historier, men som alla kom från honom själv. Han var ofta omgiven av en svärm av ungar, som han berättade för. Han måste ha varit en gudabenådad berättare, för det fanns även en och annan vuxen som trodde på hans berättelser. Naturligvis kan inte följande historier återge hans berättartalang utan bara innehållet.

Han hade varit sjöman och självklart sett det mesta av världen. Det var på sjön och i hamnarna det mesta hände, till skillnad från den idylliska hemmahamnen Valdemarsvik. En gång fick han blindtarmsinflammation, då fartyget befann sig långt från närmaste hamn. På fartyget fanns ingen som kunde hjälpa honom. Han var hänvisad till att hjälpa sig själv eller dö. Då gick han in till köken i köket och letade rätt på lämpliga knivar, men även tänger samt nålar och trådar. Han lade alltihop i en kastull och kokade det mycket noga, ty det var livsviktigt att allt var sterilt.

Sedan placerade han en stor spegel i taket ovan sin säng och lade sig naken på rygg. Han kontrollerade, att spegeln hade rätt vinkel, för det var väldigt viktigt, att han såg operationsområdet, så att han kunde öppna buken på rätt ställe, precis där blindtarmen fanns. På fartyget fanns det brännvin, men han ville inte bedöva sig med sådant. Han föredrog smärtan framför att skära fel.

För att hålla isär skinnet under operationen, använde han klädnypor. Tack vare spegeln i taket kunde han hitta blindtarmen, vilken visade sig vara färdig att spricka. Han avlägsnade den med ett enda snitt av ostkniven, varefter han sydde igen maghålet med björntråd. Redan dagen efter var han åter på benen.

Ingen hade velat hjälpa honom vid operationen, men det var han bara tacksam för med tanke på bacillrisken. Men han glömde aldrig, hur de efter operationen stirrade som förhaxade, dels på hans mage och dels på blindtarmen, som han höll i handen och viftade med. Trots de primitiva redskapen, läkte såret så bra, att det inte efterlämnade något ärr, vilket är vanligt på lasaretten.

En annan gång befann sig hans fartyg i sydamerikanska farvatten, då den stora deiselmotorn stannade. Fartyget "drev vind för våg" i den höga sjögången. I stället för att sitta och spana efter andra fartyg som de andra gjorde, plockade han sönder den jättestora motorn. Han såg då, att kannringarna var sönder och att de måste ersättas med nya. På hans inrådan kastade kaptenen ankar, tills de fick rätt vind mot en ö, som enligt sjökortet fanns i en viss riktning.

Så kom till sist den rätta vinden, och de drev med denna och hade en sagolik tur. De nådde inte bara ön, utan den hade en bra kust att lägga till vid. Inte nog med denna tur, ön var också bebodd. Det var primitiva infödingar, men de var ju människor, det hade varit lagom roligt, om det varit rovdjur eller giftormar.

Men efter den första glädjen att finna fast mark under fötterna, kom insikten om deras belägenhet. De kunde bli sittande där i månader eller år? Men Vångström var inte en man som var van att bli sittande, han började att utforska ön.

Till sist fick han se en gammal smedja, som tydligen vita hade lämnat efter sig vid vistelse där. Han undersökte smedjan mycket noga och fann både kol, eldstad, städ, hammare och tänger men tyvärr inte järn. Han började så undersöka området bakom smedjan och fann där, övervuxet av gräs, järnvägsräls? Hur i all världen hade rälsen kommit dit? Men detta var ju inte det viktiga att veta, det viktiga var att rälsen fanns.

Han bar in räls i smedjan och med de enkla redskap som fanns där, formade han nya kannringar av rälsen. Det roliga här var, att hans egna landsmän började se på honom med samma ögon som infödingarna, att han var någon slags övermänniska.

Därefter satte han kannringarna på plats, varvid både kaptenen, styrmannen och maskinisten såg tvivlande ut. Men se, motorn, självklart bestående av flera cylindrar, gick perfekt.

Men om hela sanningen skall fram, så var det inte utan att besättningen var lite missnöjd. Reparationen gick lite för fort, de hade innerst inne sett fram emot att få vara några månader på ön, för att umgås med de obeskrivligt vackra infödingsflickorna. Det var bara Vångström som var glad att få slippa dem, för han hade hela tiden haft flera av dem hängande efter sig.

En annan gång började det fartyg sjunka som han var med på. Den gången visade det sig, att det inte fanns varken flytvästar eller livbåtar åt alla. Flera fick kasta i allt möjligt flytbart som de kunde hitta att rädda sig på. Vångström som den gången jobbade i maskinrummet, hade dröjt kvar där i det längsta för att hålla motorn igång. När han kom upp på däck, fann han sig vara ensam kvar på fartyget. Under paniken hade de glömt honom. Han insåg då, att han måste tänka lugnt men handla fort.

Han rusade runt och gjorde en snabb inventering för att se om det fanns något flytbart kvar som han kunde använda men fann inget. Han befann sig till sist letande i köket. Då föll hans ögon på gjutjärnsspiseln. Han slet loss den, tog den i famnen och rusade upp på däck och slängde den i sjön. Han hoppade efter och satte sig på denna utmärkta flytesak. Den var förtärande varm att sitta på efter den senaste matlagningen. Ingen satt varmare och skönare än han. Där satt han i sista minuten och såg fartyget gå till botten.

De lyckades alla rädda sig iland på en närbelägen ö. Det fanns skog på ön, och tack vare järnspisel kunde de värma den mat de lyckats få med sig.

När han senare berättade denna sagolika historia, vilket en del aldrig tröttnade på att höra, så frågade somliga i sitt oförstånd, hur han kunde flyta på en järnspisel? Men han, som upplevat det, visste självklart svaret:

"Jo, si inna ja slängde i spisen, så va ja noga mä te stänge sotlucka, vedlucka, ungslucka å lägge på ringa å locka, så att spisen vart vattentät."

Tillbaka till jorden

Så jobbade Erik på fabrik för första gången. Lundbergs Läderfabrik var mycket stor. Det var den dominerande arbetsgivaren i köpingen Valdemarsvik. Erik skulle komma att

arbete på tre ställen. I det första jättestora rummet på tredje våningen stod en lång rad av borstmaskiner som behandlade skinnen. Vid varje maskin stod en man. Erik fick där vara med och lägga skinn på varandra i stora knippen, med vattenfuktad träspån mellan varje skinn. Därefter kom han till ett rum, där bänkar av trä fanns utmed tre av rummets sidor. Där stod mannen sida vid sida, lade skinn framför sig på bänken, och handströk varje skinn med läderfärg. Färgen fick påstrykas i lämplig mängd och borstas in jämt fördelad över hela skinnets. Det lodrade en viss vana, var ensidigt och påfrestande för den arm som hela dagen fick vara i stark rörelse. Därefter fördes skinnen in i en torkmaskin i samma rum. Efter bön om förflyttning kom han till ett tredje rum och fick där sköta en läderbehandlande maskin.

I det tredje rummet arbetade också många. Till detta rum fördes friskluft med en stark fläkt. Detta var bra med den friska luften i det där varma rummet, men det var det inte bra för Erik, som stod mitt under intaget och fick blåsten mitt på skallen. Han ilsknade till och sade åt basen, att fläkten genast skulle slängas av. Han tänkte inte stå där och förstöra sin hälsa för tio kronor om dagen. De som stod närmast Erik tyckte det var bra, att Erik sade till, ty själva hade de inte vågat, förmodligen av rädsla för att mista sitt arbete. Men basen visade då sin makt och gjorde inget. Då gick Erik direkt och sade upp sin anställning. På kontoret blev de förvånade, de ansåg att Erik fått byta arbete varje gång han själv velat det. De hade gått honom till mötes, för att han skulle stanna, sade de.

När Erik senare i livet såg tillbaka på denna tid på fabriken, tänkte han följande:

Varför dugde inte detta fabriksjobb? Han hade ju arbetat i årtal i svinhus och gödselhögar, på trösklogar där luften var så full av damm, att han blev sjuk efteråt? Jo, han kom in i denna instängda miljö, där arbetarna övervakades av basar sittande i glashuror för att slippa oväsen; där de i lugn och ro kunde sitta och läsa tidningar och för detta få mycket bättre betalt än de som gjorde det egentliga arbetet. Detta var en arbetsmiljö, som Erik fick avsky för, han passade inte in där. Två månader räckte.

Långt senare skulle han förstå, varför han flydde från fabriken: Under hela sitt ditintills varande liv hade han under tiden vår till höst fått vara ute i naturen. Han var bortskämd, att vara instängd i en fabrik den vackraste årstiden, det var ingen lämplig början på detta nya yrke. Han var bortskämd, ty han hade nästan alltid arbetat självständigt och fått befäl på sig själv. Att vara en robot, helt styrd av övervakare är ett av detta livs helveten, så kände han det.

Erik gick till arbetsförmedlingen för att få reda på om det fanns andra jobb. Jo, det fanns en bonde i Västertryserum som ville ha en arbetare över resten av sommaren och hösten. Han hette Östen Ukne, och han arrenderade Lilla Tryserum. Det var ett missvisande namn, då gården var den största i denna del av Tryserums socken. Erik cyklade dit och fick genast börja som traktorkörare m.m. Han fick samma dagslön som på fabriken men samtidigt gratis mat och husrum. Östen och Erik blev fört goda vänner, för de hade samma humor och skrattade åt samma saker.

Häftiltäpparen som förlösade ko

Till Östen Ukne kom en man som var i fyrtioårsåldern. Han fick hyra stugan på gårdstorpets Solberget av Östen som i sin tur arrenderade gården. Hyresgästen ämnade ägna sig åt skogsarbete, som han hade hört skulle finnas i trakten. Då frågade Östen, om han var villig att hjälpa till på gården vid behov någon gång ibland? Jo, visst, det var han.

Senare samma dag var mannen i den närmaste lanthandeln i byn, "Birgers i Korsgata". Där omtalade han för handlarer och kunderna, att han samma dag kommit till en konstig bonde; ty redan första dagen erbjöds han arbete på gården? Han hade ju inte hunnit få dit sina möbler! Någon hänsyn och någon ordning borde det väl vara!

Vad mannen inte visste var, att en av kunderna i affären var Östens maka. När hon kom hem berättade hon det för Östen. När han fick höra detta, gladdes han över, att de fått en hyresgäst, som säkert skulle komma att sprida fortsatt glädje. Han skulle komma att få rätt i denna sin förhoppning.

Östen och Erik hade börjat meja höstvetet med traktor och bindare. En dag gick de i förväg till åkern utmed Soltorpet för att se, om vetet där var moget. Då gick de in till hyresgästen, för att få dricka vatten i värmen som rådde. Då fick mannen tillfälle att visa sitt möblemang i rummet intill köket. Han bjöd först på kaffe och gick därefter före och beskrev de lyckade inköpen. Ett skåp hade kostat femtio öre, ett annat en hel krona. Salsbordet en krona. Alla stolar femtio öre styck. Väggtavlor av stora men okända konstnärer hade han fått för "en femma" styck. Hans nöje var att besöka auktioner, för där gick det att göra verkliga fynd för "rövarpris". I det lilla rummet fanns det inte mycket gå-plats för alla hans fynd.

Han utstrålade glädje över att få visa sina saker. Även Östen och Erik gladdes, men inte åt sakerna, utan över hans ägar-glädje. Självklart kan en billig sak ha ett stort samlarvärde, men Östen och Erik var inte rätt personer att begripa det.

Mannen i Soltorpet gick utan arbete, och Östen ville hjälpa honom och frågade, om han kunde snickra? Det var så, att i den stocktimrade ladugårdsdelen, fanns många och stora sprickor som behövde tätas invändigt innan hösten kom. Mannen tittade på arbetet och sa, att detta var en enkel sak för honom. Till sitt förfogande fick han redskap och virke, och han började genast.

Men redan efter hans första dag som snickare, blev Östen betänksam och anförtrrodde sina tvivel för Erik:

"Han verkar inte vara någon finsnickare precis. Jag har inte hjärta te avbryta hans arbete, för det är ju snart färdigt. Men du kan ju tite påt, får du se."

Det var en ovanlig syn, som mötte Eriks nylänkna ögon: Brädbitar av varierande längder satt på väggarna, en del satt vägrätt, andra satt lodrätt och en del satt på tvären. De satt rätt så till vida, att de täckte sprickorna och hålen. Men några liknande innerväggar har nog inte setts varken förr eller senare.

När detta skrivs cirka femtio år senare, slås man av tanken, att denne snickare var före sin tid ifråga om svärbegriplig konst.

En dag var Östen i Valdemarsvik. Han duktiga fru skulle under dagen passa den ko, som tagits in från betet till ladugården för att kalva där. Det var inte säkert, att hon kom att kalva den dagen, men det kunde ske. Frun besökte henne varje timme, för somliga kor kalvade fört.

Vid en kontroll var hon igång med att kalva. Men hur kon än krystade, så kom det ingen kalv, och då kon uttömt sina krafter försökte hon inte längre. Då insåg frun, att det var något fel. Hon gick ut och mötte Erik strax utanför ladugården. De resonerade några minuter och enades om, att hon måste ringa djurläkaren.

Hon hade cirka ett hundratal meter att gå och hade hunnit halvvägs, då snickaren kom ut ur ladugården och skrek till henne:

"Nu ä dä klart! Kalven ä framme! Dä behövs ingen djurläkere!"

Vad hade hänt? Jo, kon var i en box i en annan del av ladugården än den han snickrade i. Men genom den öppna dörren hade han råkat höra början på frun och Eriks resonemang om kon som inte kunde kalva. Han hade genast rusat till kalvkon, fackmannamässigt tryckt kalven, med sin ena arm och tillhörande hand, längre in i kon. Där hade han kunnigt vänt kalven så att huvudet kom först och sedan dragit ut den levande. När en ko känner, att hon får hjälp, brukar hon hjälpa till.

Fru Ukne och Erik var stumma av förvåning men fyllda av tacksam glädje. Den tokrolige snickaren var väl den de minst räknat med som hjälp i detta fall. Men han hade visat sig kunnig, handlingskraftig och utan nervositet. Han hade räddat kon undan utdraget lidande, kanske kalvens liv, kanske också kons. Han var en hjälte, en vardagens hjälte. Kon var förlössad, kalven levde. Några brädbitar "härs och tvärs" i ladugården var också roliga att se på, allt var glädje. Solen strålade från en molnfri himmel denna ljuvliga dag. Även dem ingen räknar med kan det vara klokt att räkna med.

Traktorskadad älgskytt

Östen Ukne var en mångsidig man. Han hade studerat. Han hade varit mjölkassistent. När Erik var hos honom var han bonde, hästhandlare, jägare och poet.

År 1958 utgav han en poesibok med egna dikter på Östgöta bygdemål: "Skog och sjö och lite till" Dessa dikter kom till, då han satt på pass som jägare eller fiskare i en båt på sjön. De handlade om skyttar och om de jagade djuren. Det var småroliga dikter med känsla för naturen och stillheten i denna samt minnesbilder av de jagade djurens skapnad för ett liv i naturen. Exempelvis.

"Då rågeta kommer som dansene fe,
kanhände en tycker att ho gör så te,
men då ä så fel som då nånsin kan bli
för ho har naturlic fjädre inni."

På hösten 1947 då Erik var dräng hos Östen, hade denne som vanligt varit med på älgjakt. Efter en av dessa jakt dagar berättande han följande för Erik:

Skyttarna och drevkarlarna följde på morgonen det vanliga ritualen, planeringen av första drevet, var drevkarlarna skulle gå och var skyttarna skulle sitta på pass.

Men nu råkade det vara så, att en av skyttarna, en bonde, dagen innan fått hem sin nya traktor. Bonden hade ett behov av att få berätta om den och imponera på jaktlaget. Men det var svårt för honom att berätta om traktorn, då alla karlarna bara hade en sak i huvudet, dagens jakt. Men han fick sin chans och grep den, då jaktledaren sa åt honom var han skulle stå på pass; han tog ton och sa:

"Ja då vete hundan, om ja kan skjuta i da, då ä inte säkert, att ja kan hålle i byssa ä trycke på avtryckarn." Jaktledaren blev förvånad och frågade:

"Va ä då då som ha hänt? Ä du sjuk, eller har du skade da?"

"Ja, ja har så ont i armen, så ja kan inte beskrivet! Si då ä så, att ja fick hem min nye traktor igår. Ä då rogde ma te ta i veven ä känne på komprison, män då skulle ja inte ha gjort, för uj, uj, uj."

"Men hur gick då då? Frågade jaktledaren.

"Hur då gick! Tänk er då själve, tänk er te hålle i veven ä få ett backslag utä en Oliver, som ä tretti häste på motarn, tjugufem på remskiva ä tjugo på dragkroken, ä som ä precis ny, ä ha koste åtta tusen kontant, tänk er då själve, te ä få ett slag utä en sån."

Jaktledaren: "Arme mänske, att du lever!"

"Ja", sa bonden," då sa mi fru må, när ho kom ut på broa å hörde ma, ho skrek: ' Va lever du åter! '"

Då höstplöjningen i Lilla Tryserum var färdig upphörde Eriks anställning såsom avtalat var. Även Östen skulle lämna samma gård, men först på våren, då han skulle tillträda en granngård som han köpt.

Erik för sin del uppsökte arbetsförmedlingen, som visade honom till en annan bonde. Så skiljdes Erik från Östen, men inte utan vemod, då de två hade blivit goda vänner. Eriks nye arbetsgivare hette Tore Jakobsson och arrenderade den störste av Hannäs församlings två prästgårdar, kallad Torp 1. Där fanns över trettio åkrar, Erik kunde aldrig hålla räkning på alla, på en åkerareal av omkring drygt tjugo hektar. Detta var raka motsatsen till gården i Styra, där samma areal bestod av två stora och två små åkrar. Sedan Erik upplevt den härliga östgötslättan, kom han för resten av livet att se ned på åkrarna i sin annars så vackra hembygd.

Torp 1 var en gård med mycket skog med berömd kvalité. Tore hade fyra hästar, så att han och Erik fick köra var sitt par. Jorden skötte Tore med traktorn, hästarna fick dra släpor i skogen från hösten till försommaren. Det var detta som Tore och Erik huvudsakligen gjorde vinterhalvåret 1947-48. Det blev många äventyr i skogen, men de var inte roliga, för olyckstillbud är aldrig roliga. Det roliga var, att de klarade sig helskinnade.

Så började sommarhalvåret 1948 med en rolig händelse, då kalvarna skulle släppas på grönbete.

Bara Erik hade tur, som fick leda självgående djur

I en stor box i häststallet fanns sju kvigkalvar. De skulle ut i en mindre beteställa bakom mangårdsbyggnaden. Där kunde de lättare övervakas, vilket behövdes då de var unga och ovana vid livet i det fria. Tore med sin fru Rut och Erik skulle hjälpas åt med att leda kalvarna. Erik förstod från början, att det kunde bli spexartat, då Tore var skolad till elektriker och förmodligen hade mindre kunskap om nötdjur.

Tore lade en halsrem om en kalv och drog ut den ur boxen. I stallet var den hemtam, så den gick för egen maskin över golvet, ut genom dörren till allmänna vägen utanför. Där blev de tvärstopp. Kalven blev bländad av den starka vårsolen, den hade aldrig sett något solljus förut förutom det lilla, som silade in genom ett dammigt litet fönster. Kalven var också skrämmd av den ovana omgivningen.

Nu var Tore inte bara en undersättsig och stark man utan också hetlevrad och ville att allt skulle gå fort. Han började dra i halsremmen, med påföljd att kalven lutade sig bakåt och bromsade med alla fyra fötterna. Det uppstod fyra bromspår på grusvägen längs hela ladugårdens längd. Men han kunde inte bara dra i halsremmen, för då hade kalven kunnat skadas. Därför fick Rut överta halsremmen och dra lite försiktigt, medan Tore sköt på där bak. Men resultatet blev bara fortsatta bromspår. Då försökte han en ny metod, han lyfte bakhjulet på kalven samtidigt som han sköt på, varvid kalven endast kunde bromsa med frambenen, eftersom bakhjulet var i luften. På detta sätt flyttades kalven framåt bit för bit, men det var svettigt för "akterbäraren". Erik höll sig avvaktande i staldörren.

När Erik såg de tre försvinna bakom ladugårdens gavel i riktning mot fjällen, då gick han in och lade remmen om en kalv. Den gick lika lätt att få över stallgolvet och ut till vägen som den förra kalven, men där blev det tvärstopp. Detta var väntat. Men nu var det så, att Erik, som djurskötare hos sin morbror Oander, hade erfarenhet av djur. Han lät

kalven stå där så länge den själv ville, han stod där bara vid hans sida utan att göra något. Han visste, att en kalv inte kunde stå stilla länge, om den fick full frihet att röra sig. Snart började kalven ta några provande steg och upplevde med ens frihetens tjusning. Den började springa med en väldig fart, Erik fick springa det fortaste han kunde för att hinna med vid sidan och styra kalven åt sin egen sida när detta behövdes.

När Erik med sin kalv rundade hörnet på ladugården fick han se Tore och Rut vara halvvägs till betesfällan, Rut dragande och Tore härande. Erik skrek. "Ur spår!" när han med sin kalv rusade förbi i en väldig fart. Erik stannade i fällan hos sin kalv, ty den krävde en stunds övervakning, då den var solblind och sprang mot det farliga taggtrådsstängslet gång efter gång. Erik var då där och hindrade kalven att riva sig. Det räckte med bevakning av den sida varifrån kalven kom in i fällan. Alla djur vet åt vilket håll deras bo ligger.

Efter en stund anlände Tore och Rut med sin kalv, som gjorde motstånd ända in i det sista. Då den kom in i fällan stod den också stilla, ty nu var den övad på detta beteende. Men så fick den se den andra springande kalven, och då visade den sig kunna springa lika bra som "Eriks kalv". Tore sa då till Erik:

"Du hade tur du, te skillnad mot oss, som fick slite hele vägen på en sådan tjurskalle te kalv."

Så kom omgång nummer två, och den behöver inte skildras, ty det blev en kopia av den första omgången. Dom om Tores förvåning, när även den tredje omgången blev en kopia av de två föregående? Då sa Tore till Erik:

"Ja kan inte begripe, att du kan ha en sån tur, så du bare får tag i djur som springer? Alle dom som vi vart fast för, di har ju hatt skankera som fastvuxne i marka. Men så fort vi släpper dom löse i fälla, då springer di ju värre än va dine gör. Kan du trolle?" Erik sa:

"Då ä ju en kvar, ja går åter den, för ja har ju hatt det så ledigt mä mine kalve"

"Ja", sa Tore, "men gläd dej inte för tidigt, för då ä väl inte möjligt, att du ska ha tur även en fjärde gång."

Jo, det var möjligt, även denna kalv höll högsta fart. Men denna sista gång behövde Erik inte skrika som förut. "Ur spår!"

Under sommaren åkte Tore och Rut bort några dagar och Erik fick sköta mjölkningen av korna och ha tillsyn av det som alltid behövdes. Han fick också laga sin egen mat. Det fanns mat i skafferiet, mjölk efter korna och ägg efter hönsen. Erik tyckte mycket om ägg, och koka ägg var lätt, så han kokade flera varje dag. Så tyckte han, att det var retligt med alla dessa äggskal liggande i soporna, för Rut att se, då hon kom hem. Han tog en spade och grävde ner allihop på trädgårdslandet.

Men vid hemkomsten förde Rut med sig växter, som hon skulle plantera på trädgårdslandet. Just när hon var ifärd med att gräva ett hål fick hon upp massor av äggskal. I samma stund gick Erik förbi på väg in för att äta. Han fick åter se spåren av sitt äggfrosseri men sa inget. Rut såg på alla äggskalen men hon sa heller inget. Han hade ju fått löfte att äta vad han ville. Erik kände sig löjlig.

Ungkarlen Erik möter ungmön Gunvor

Hösten 1948 var Eriks anställningsår hos Tore Jakobsson slut. Erik flyttade hem till föräldrarna Carl och Amalia. De hade sin lilla gård utarrenderad. Hos dem skulle Erik tillbringa vintern och avverka den skog de ämnade sälja.

Men under den gångna sommaren hade det hänt något vida större, den största händelsen i hans liv. Under en lördagskväll på Kvarnviks festplats blev han bekant med Gunvor Simonsson. Han var då trettio år och hon var tjugofyra. En träff mellan två giftasvuxna är en självklar sak, men denna träff var lite speciell. Gunvor var nämligen syster till den bankkamrat, Helge Simonsson, som Erik hade i folkskolan alla åren där. Erik och Gunvor hade aldrig mötts förr beroende på två saker: De växte upp på var sin sida om sjön Vindomen, och hennes bror Helge och Erik fick nog av varandra i skolan och rodde inte till varandra över sjön och lekte. Den andra saken var den, att när Erik slutat den sexåriga folkskolan, då började Gunvor i småskolan, eftersom hon var sex år yngre. Så bodde de varandra så nära under barndomen utan att träffas. Båda hade varit borta från sina barndomsplatser på ömse sidor om sjön. Så kom båda hem samtidigt till sina platser på var sin sida av sjön och träffade varandra. Erik kom till föräldrarna, och Gunvor var köksa på Vårdhemmet Hägerstad Slott utmed hennes barndomshem.

Erik, som kom att ångra sin flyttning från Styra, hade under två års tid spanat efter en lämplig arrendegård. Den skulle inte vara för liten men inte heller för stor, så att den krävde både mycket pengar och anställda. Han ville helst ha en gård, där han klarade av det mesta själv och kunde leva mer självständigt. Under vintern hittade han en sådan gård, arrendelodig våren 1949. Erik och Gunvor kom överens om saken. Gunvor skulle säga upp sin tjänst, de skulle börja det stora äventyret tillsammans. Giftermålet fick komma senare, det var en formalitet, men som båda ville ha högtidlig i Hannäs kyrka.

Gården låg i byn Syntorp utmed Gusum i Ringarums socken. Erik skrev arrendecavtal med ägaren gällande fem år med början den 14 mars 1949.

I Syntorps by fanns fem gårdar. De tre största, Svensson-gården, Anderssons-gården och Erikssons-gården hade vardera fyrtio tundland åker. De tre gårdarna hade tidigare varit en gård, vilken delats av tre bröder så att de fick var sin. Där fanns också Gustafssons-gården om tjugo tundland åker samt torpet Hult med fyra tundland åker. Skog hörde till alla gårdarna. Till Karl-Robert Anderssons gård hörde ett torpställe, Gåstorpet. I byn fanns också tre privata villor med egna tomter.

Gusum-ån som kom från Yxningen, flöt intill både kyrkan och fabriken i samhället och rann ut i sjön Byngaren. Därifrån rann den norrut vid sidan av Syntorps by mot Ringarums tätort. På ån utmed Syntorp kunde man ro med båt och fiska i ån.

Närheten till samhället, någon kilometer, samt närheten till sjö och en idyllisk å gjorde byn till en härlig plats att leva i.

Evert Svensson, en glädjespridare

Eriks jordägare var något över fyrtio år gammal. Han var en normalt byggd man av medellängd och hade ett välformat ansikte. Gården hade varit hans föräldrars sista gård, som han själv brukade, innan Erik blev hans arrendator. Han utarrenderade den på grund av problem med sina nerver. Hans sinnesjämvikt var inte alltid den bästa, han pendlade mellan stora planer och depression. I det senare fallet såg han allt hopplöst och oroade sig för allt. Antingen han befann sig i höjden eller i botten, var han påfrestande för dem han dagligen hade med att göra. Men i mellanlägena hade han långa tider, då han var lugn, snäll, vänlig och hjälpsam.

Men i vilken sinnesstämning han än befann sig i, hade han ett färgrikt språkbruk. Det var så ovanligt, att det inte går att beskriva. Det slog an de humoristiska strängarna hos de åhörare som var födda med sådana. Hans fabuleringsförmåga, som inte var avsiktlig för

att roa, utan var medfödd och naturlig, roade folk även då han såg allt i svart. Erik hade i honom träffat sitt livs roligaste medmänniska. De två skulle få mycket med varandra att göra, ty Evert skulle arbeta åt Erik när det behövdes, och det blev under större delen av året.

De första sex veckorna köpte Erik maten av Evert och hans hustru Vera och åt då i deras kök. En dag frågade Evert den vid köksbordet ätande Erik:

"När kommer di fru?"

"Ja har inga fru, vi ä inte gifte." svarade Erik.

"Ä ni inte gifte! Går du å tar en gård utan te vare gift? Då va då värste ja har hört! Detta i vår upplysta tid, när fruntimera ä så ombytliga. Tänk om farsan hade leve nu, å hört då, att ja ha arrendere ut gårn te en som inte ä gift, då hade han ju blitt gaarn. När kommer ho då?"

"Ho kommer den 1 maj, hon är anställd t.o.m. den siste april."

"Kommer ho den 1 maj? Mitt i vårsådden. Å då ska du ta emot henne å va mä henne, när vi har så mycke annat å göra. När ha ni tänkt å gifte er då?"

"Jaa", sa Erik, "då ä väl inte så brått mä gillet, vi ä ju inte förlovne än, vi måste ju göra då först, men då får vi vänte mä te sommarn."

"Va! Ä ni inte förlovne en gång, då va då värste, hur lång tid tar då då?"

"Ja en två vecker, då får en väl räkne mä, då ä väl då minste." sa Erik, "först måste vi ju åke te en juvelere å prove ringa, å sen ska vi komme tebaks å hänte dom. Å sän ska vi ordne mä annonser, å sän kommer då folk mä lysningspresenter, å så måste en go sa tid mä dom. En del ä nyfikne å vill se gården, å då måste ja gå runt mä näre då å näre då å vise dom alle åkra; så en två vecker då ä väl då allre minste då tar, säkrest ä nog å räkne mä då dubble, en måne."

Fru Vera skrattade gott, men Evert såg mörkt på det hela och sa:

"O herre min Gud, ska du hälle på mä då där en hel måne i sommar? När vi har så mycke å göra, hägne gärsgåle, gössle träda å gräve dike. Ja undrer va farsan skulle ha sagt, om han hade leve nu å hört då här – han hade ju blitt gaarn."

Traktoravlastning

Samtidigt med Erik kom det också en ny arrendator till Karl-Robert Anderssons gård. Arrendatorn Sigvard Pettersson var några år äldre än Erik. Sigvard med familj flyttade in i det förut nämnda Gåstorpet. Han var en välvuxen och ståtlig karl som såg bra ut, rörde sig sävligt och talade vänligt. Han var en oförarglig sällskapsmänniska, som gav sig tid att lyssna och prata, och han småskrattade för det mesta. Han verkade till det yttre att vara den sorglösa typ som tog dagen som den kom. Den sistnämnda egenskapen var skonsam för honom med tanke på den traktor, som han köpt lagom till vårbruket.

Det var en värvkväll i april, och Erik var på väg till sin bostad, då han såg lastbilen komma med Sigwards traktor. Bilen stannade utmed en smedja i bygatan, det framgick snart, att smedjan skulle bli traktorns garage. Erik blev nyfiken, tog sin cykel och åkte dit. Han kunde också hjälpa till om det behövdes, sådant bidrog till grannsämjan.

När Erik kom dit så fanns där förutom chauffören och Sigvard även gårdssägaren Karl-Robert, med Erik blev de fyra man. Erik kom osökt att tänka på de fyra evangelisterna. Men han insåg straxt, att den enda jämförelsen var fyrtalet, ty traktorn var allt annat än gudomlig. Chaufförens ansikte uttryckte en lättnad över att bli av med skrothögen på bilflaket.

Nye ägaren Sigvard, som aldrig kört en traktor och som trodde på försäljarens tal om denna traktors outslitlighet, syntes vara mycket glad över en god affär. Han hade också orsak att vara lite stolt över, att han var först i byn med traktor.

Karl-Roberts minspel syntes tydligt uttrycka allvarliga tvivel vid anblicken av traktorn, huruvida hans jord kunde bli plöjd och harvad med den? Kanske tyckte han rentav, att traktorn till det yttre blev en skamfläck för hans gård.

Erik, som sett de traktorer som kom strax före och efter andra världskriget, såg i Sigvards förvärv, att traktorns enda värde låg dess ålder.

Traktorn var en Fordson från 1924. Den hade bakhjul med snedställda slitjärn. Den var säkert utmärkt, när den kom och jämfördes med hästarnas prestationer, outtröttlig, enkel att vårda och med ett pris som gjorde den överkomlig för många bönder. Det har sagts, att den gick spetsen för det svenska jordbrukets traktorisering.

Men åsynen av det exemplar som här skulle lastas av visade tydligt, att den varit mycket använd och att den under många år stått i något skjul och rostat. Den passade bättre på ett traktormuseum efter rostbehandling.

Chauffören lade ut kraftiga medhavda tretumsplankor mellan flakets bakkant och vägen. Via plankorna skulle traktorn för egen maskin nå vägen, alltså i omvänd riktning mot den upp till flaket. Chauffören grep startveven och vevade tills hans krafter var uttömda, men motorn förblev tyst. När chauffören vilat sig lite, så att ha åter kunde tala sa han:

"Ja kan inte förstå va då ha tatt åten, han gick ju igång, när ja körde pån? Ja vet ingen annan råd än att vi får lagga i backväxeln å veve ån mä startveven."

Chauffören skruvade ur tändstiften och lade i backväxeln, varefter han sa åt Sigvard att sätta sig vid ratten. Så kunde chauffören, tack vare traktorns växellåda, med startveven få traktorn bakåt och på plankorna, men då skrek Karl-Robert

"Varför ska ni lasta av-en här! Nej, kör helveten te Byngarn å häv-en i först som sist!" Därmed vände han sig helt om och gick hem till sitt. Inget tydde på att han var stolt över byns första traktor på sin mark.

Att veva av traktorn gick inte fört, ty ett varv på vevan flyttade traktorn bakåt cirka en tum. Men genom traktorns tyngd och lutning bakåt gick det lätt att veva. På denna tidiga modell gick det inte att frikoppla, så att traktorn rullade bakåt av egen tyngd, ty när kopplingen trampades ned så bromsades traktorn; frikopplingen var traktorns broms.

Till slut stod traktorn på vägen med tändstiftshålen gapande tomma. Med ett lättat ansiktsuttryck för chauffören därifrån. Evert gick hem till sitt. Så blev då de två arrendatorerna äntligen ensamma. Erik var något kunnigare än Sigvard, och han tömde bensin i tändstiftshålen innan han skruvade i tändstiften. I tron, att chauffören ställt in reglagen rätt, tog Erik i vevan och ryckte till ett halvslag och se: Traktorn gick igång! Och detta att traktorn gick var för dem som den ljuvligaste musik.

De provade båda två att växla och köra både framåt och bakåt. Det skrapade och skrek, och från kardan kom ett ljud, som satte Eriks fantasi i rörelse; det lät som om traktorn plågades av ohyggliga förlossningssmärter och jämrade sig av outhärdliga kval. Så kom han in i smedjan, sitt nya ålderdomshem.

Men de två traktorförarna var båda glada, Sigvard över att traktorn var hans, Erik över att traktorn inte var hans. När han cyklade hem, kände han sig lycklig över, att han tillsammans med en vän och yrkesbroder fått uppleva en stund av den pojaktiga glädjen.

En kväll under vårbrukets tid kom Sigvard till Erik och bad honom om hjälp att starta traktorn. Sigvard sa, att han hade blivit undervisad av en fackman i att starta den, och det hade lyckats flera gånger, men nu var det stopp. Han behövde så väl använda kvällen till

att harva, så att vårsådden blev färdig. Erik följde med honom tillbaka, och det gjorde även den närvarande Evert. Han sa, att han behövde något att lugna sina nerver med, nämligen tystnad.

Komna till traktorn, som stod på ladugårdsplanen, började Sigvard med att visa, hur han blivit undervisad. Han ställde in lägtändningen och lagom chock samt lagom gas. Därefter tog han fram en mejsel till en symaskin, skruvade ur en liten skruv i ett rör i förgasarsystemet. Sedan tog han fram en smörjkanna, avsedd att smörja symaskiner med. Nu var denna kanna fylld med bensen, som han sprutade in i hålet efter den borttagna skruven.

Under visningen av denna startinstruktion, hade Evert tagit rökpipan ur munnen och stått som förhäxad och slirrat på de olika startmomenten. Men när så den döda traktorn fick den livgivande sprutan, kunde han inte hålla tyst längre utan utbrast:

"Då här skulle farsan ha sett! Symaskinsmejsle å livnodersprutor på en traktor? Han hade ju blivit gaarn. Då ä tur, att han ä dö, så han slapp uppleve sånt här."

Så fick Evert se en flera meter lång, svart gummislang, som låg i gräset bakom traktorn. Evert frågade:

"Va ska ni ha slangen te?"

Slangen hörde inte till traktorn utan råkade bara ligga där, men Erik vände sig till Evert och klargjorde slangens användning:

"Du ser avgasröret i ändan på traktorn, i då ska slangen köres in, så att traktorn kan få lavemang bakifrån. Han behöver då, om han ä "hårdliven" å då ä stopp i avföringa pån."

Sigvard hade just avslutat momentet med bensinpåfyllningen och gjorde ett nytt startförsök, varvid motorn till allas förvåning gick igång. Då vände Erik sig åter till Evert och sa:

"Du ser, att då ä en känslig traktor, så fort han hörde tales om slangen så start-an, han ville tydligen inte va mä om lavemang fler gånger."

Dagen efter kom Sigvard åter till Erik och bad om hjälp med traktorn. Denna gången hade den tappat ett framhjul. Erik och Evert var inte nödbedda, ty denna hjälpgivning var bra för deras nerver. De kom så till traktorn på den delvis harvade åkern. På den hade harven rivit upp en stor sten, vilken Sigvard med traktorns hjälp släpat bort från åkern. I detta hål hade Sigvard senare styrt i traktorns högra framhjul, som där glidit av axeltappen.

Det var en lätt sak för de tre männen, att med hjälp av en huggkubh och en kraftig plank väga upp axeln, så att hjulet åter kunde skjutas på axeltappen. Härvid märkte Erik, att mutterns gängar var utslitna. Han sa åt Sigvard, att han var tvungen att skaffa en kraftig saxsprint, annars skulle han åter tappa hjulet. Men då sa Sigvard:

"Nå då behövs inte, ja ha bare hatt en spik i förut, sen ja tappte hjulet förre gången." Och så tog han fram en ny liten spik och satte den i saxhålet till Eriks stora förvåning. Men Evert, som aldrig förstummades inför någon eller något, kommenterade den barnsliga spikmonteringen av traktorhjulet:

"Ja du mänske, att en skulle få uppleve någe så primitivt, som inte ons våre tidigeste förfäder fick uppleve, spika fast ett traktorhjul? Te köre en sån traktor, då ä inget för nervklene personer. då räcker mä te bare se spiken."

Kafferepet

Agarinnan av "Hillesgården", Hildegard Eriksson, hade inbjudit alla de fem bondgårdarnas folk till kaffesamkväm en vårkväll. Hon tyckte tiden var lämplig då vårsådden var avslutad, alla borde ha tid att komma. Dessutom var tre nya arrendatorer komna till byn. Erik och Sigvard samt Folke Andersson till hennes egen gård. Förutom bondgårdarnas folk var det också hennes syster med familj. Denna samling var viktig för alla de nämnda i byn, eftersom alla hade med varandra att göra mer eller mindre.

I byn, utmed Anderssonsgården, fanns byns gemensamma mjölkbrygga, dit alla bönderna lämnade sin mjölk för vidare transport med lastbil till Valdemarsviks mejeri. Lastbilen kom till bryggan på morgonen, men leverantörerna var där före klockan sju. Då träffades alla de fem leverantörerna, två av dem var, Ivar Gustafsson på gården intill, och Karl Johansson från Hult. Då bönderna kom till bryggan samtidigt blev det självklart, att de gjorde en paus och talade med varandra. Där utbytte de tankar och lärde känna varandra.

Vid kafferepet hos Hildegard träffade bönderna varandra igen, men denna gång tillsammans med de andras fruar samt med andra gifta eller ogifta. Kafferepet började i moll, alla började med att sitta tysta, endast iakttagande varandra, som om de var på en begravning. Men det blev snart en ändring, ty Erik som var yngst av bönderna, ung och oförständig, visste juget om kafferepens ritual i byn. Han började prata och skoja med bönderna, såsom han var van vid när de träffades vid mjölkbryggan. Hans frimodiga talande smittade av sig på de andra, och snart hade alla något att säga, tillägga eller fråga.

Först var det vädret. Det var Johan Carlssons favoritämne. Han hade förut ägt torpet Hult, men som gammal flyttat till Hildegard. Så blev de två ett stöd för varandra på gamla dagar. Johan hade fört statistik med papper och penna på vädret varje dag ända sedan hans ungdom. Han berättade om många tidigare års vädervariationer, och var med rätta glad över att vara den ende sakkunnige i frågan.

När vädret var avklarat blev ämnet människokroppens olika sjukdomar, bl. a. om vad som gjorde folk "oredige i maga". Dit hörde också om vad som gjorde folk "stadige i maga" eller motsatsen "satte fart på maga".

Så fick Erik höra Johan berätta den sällsamma historien, som alla äldre i byn kände till, mannen som förr funnits i trakten med magen som låde allt! Han åt eller drack allt han blev bjuden på, förblev oberörd och överlevde. På apoteken fanns det innehåll i flaskor, som blivit för gammalt och skulle förstöras. Han ville ha det och drack upp alltsammans och mādde väl. Ja, även av sådant som för en vanlig människa var dödligt.

De hade hört, att läkarna var förundrade, och att de fått honom att testamentera sin mage till läkarvetenskapen för undersökning efter hans död. Detta skulle ha skett, men läkarna hade blivit besvikna på donationen. Det fanns inget i hans mage som de kunde använda till något, alltsammans var bara "skit".

Det var ett livligt och öppenlyst samtal på kafferepet, och Evert, som var van att vara den som förde ordet, fanns sig till sist vara tvungen att återföra dem till ordningen:

"Om ni kan vare tyste nån minut å höra på mej, som har fått talets gåva."

Hans inlägg återställde den gamla ordningen någon minut, men sedan återupptogs ordningen.

Dagen efter sa Evert till Erik:

"Då va ett trevligt kafferep i går kväll, å då berodde på dej, för du vet inget om sedera i den här byn; här å seden den, att här ska alle sitte orörlige å moltyste runt väggera å vakta på varandra, som om då å förbudet å säja någe. Men du vet inget om då, utan du tror, att då å likadant som te prate må bönnerna ve mjölkbrygga. Men så går då inte te på kafferepa här. Men du prate som ve mjölkbrygga å fick dom må da. Då beror på, att du inte å redit klok. Men ett trevligt kafferep va då, då bäste som ha vatt i den här byn sen tidig järnålder."

Evert och Erik gick ganska bra i par, då Erik älskade komik och snäll humor, som Evert rikligen bjöd på utan att veta om det. Visserligen fick Erik dagligen höra, att det mesta han gjorde var fel, som skulle ha gjort Everts farsa galen om denne levat. Men den kritiken fick motsatt effekt på Erik, som avsiktligt gjorde saker bakvänt för att få höra Everts kommentarer.

En dag under försommaren fick Erik en "första-kalvs-ko", d.v.s. en ko som kalvar första gången. Kalvningen gick normalt. När kon fått vila sig litet, skulle hon mjölkas första gången. Det var viktigt både för kons skull och för kalven, vilken skulle få sin del av mjölken. Den första mjölken innehöll nämligen de ämnen, som var mycket nyttiga för den nyfödda kalven. Men mjölkningen medförde svårigheter, inte för att det var första gången utan för att kon var kittlig. Hon sparkade vilt vid minsta beröring av ljumske, juver och spenar. Det var omöjligt att rentorka spenarna före fastsättningen av mjölkmaskinens sugkroppar. Till sist fann Erik ingen annan råd, än att binda ett rep ovanför klöven om sparkbenet, benet höger bak, där Erik höll till. Repet sträckte han sedan ett par decimeter ovan golvet och band fast det i en kalvkätte två meter ifrån kon. Det var en form av lindrigt djurplågeri men nödvändigt, ty kon måste ju mjölkas och vänja sig vid obehaget.

Just i samma stund som bindmomentet var färdigt, kom Evert intrusade på golvet bakom kon med en skulhink till sin gödgris i en annan kalvkätte. Evert observerade inte repet, och Erik hann inte varna honom, för han var på väg efter mjölkmaskinen. Evert for framstupa men undgick att falla. Sprattlande med benen som den värste dansös, for han iväg längs den cementerade gången bakom korna. På ett nästan mirakulöst sätt, klarade han även middagen åt sin gris.

När så Evert återfått balansen och kunde tänka klart och även se klart, fick han syn på repet och utbrast:

"Va håller du på må! Va har du gjort nu igen? Har du binne ett rep på koskanka tvärs över golvet? Då sir ju förskräcklit ut, rene dödsfälla för oskyldigt folk! Då här skulle farsan ha sett, han hade blivit gaarn. Ta bort-et vel-ja, då går ju inte å ha sånt där i en laggål, där folk ska gå."

"Javisst", sa Erik, och så tog han bort repet. Därefter sa han till Evert:

"Nu får du försöka själv. Så lär du si, om du kan mjölke kona utan te binne, var så god." Och så räckte han mjölkmaskinen till Evert.

Evert tog mjölkmaskinen och ställde sig vid kons sida och gjorde sig beredd. Han skulle visa Erik hur man handskades med nervösa djur. Då kom Erik med ett gott råd och sa:

"När di å kittlige, så bruker di sparke mer, om en betar sej försiktigt och obestämt, bäst å å vise, att en inte å rädd, för viser en-sa rädd, då blir di bare värr, dyk ner bare."

Evert lydde rådet och dök som en blixst med skallen före i kons ljumske (ett sätt att hindra kon att sparka framåt). Men den modige Everts skalle i kons ljumske fick en helt annan effekt, än vad han hade väntat sig:

Kossan for högt upp med hela bakdelen och med den ben och klövar, som därmed lämnade golvet. I samma moment då kossans bakdel var som högst, var Everts skalle på väg ner mot golvet, eftersom hans skalle hade förlorat sitt stöd i kons ljumske. När nu Everts skalle var på väg ner mot koskiten i dynggränsen drabbades han även av ett

reglementsvidrigt slag nackslag (förbjudet i boxning) Slaget kom från kossans skitiga klöv, då hon var på nedgång. Erik konstaterade, som enväldig domare, att det var väldig tyngd i det slaget.

Så hände mirakel nummer två, Evert var nere på knä och kom snabbt på benen och blev därmed inte "golvad". Men han var helt ur stånd att fortsätta matchen. Koskiten i hans nacke vittnade tydligt om kossans fullträff. Han för ut på golvet, och där uppträdde han som en dålig förlorare i det han skrek:

"Slakthuset! Slakthuset! Slakthuset!"

Därmed visade han, att han var lika kittlig som kossan vid oönskad beröring. Men Erik anbringade repet på nytt, utan protester från Evert, varefter Erik mjölkade kon. Kor är kloka djur i motsats till vad somliga människor tror, så hon vande sig snart vid obehaget och lät sig mjölkas utan hjälp av rep.

"Tegelpannor regnade från ovan"

Erik och Gunvor hade en grannfamilj, byggmästaren Karlsson, hans fru Låsa, syster till Hildegard, och deras hennmavarande son Harry. Denne var ogift och hjälpte sin far bygga hus. Han var i Eriks ålder och kom ofta till Erik och Gunvor, och de värdesatte honom mycket för hans vänlighet och hjälpsamhet. Han var företagsam och mångkunnig, flink och rörlig, och han tyckte det var roligt att hjälpa folk, som var tacksamma och visade honom lite värme.

En dag hjälpte han Erik att byta ut trasiga tegelpannor på ladugårdstaket, vilket behövdes innan höet lades in. Han var liten till växten och van att vara på tak. Han var vig som en katt och uppkommen på taket började han halvspringa lika obesvärat som om han varit på marken. Han började med att kasta ned alla trasiga pannor, och de var många. Ena stunden var han uppe vid takåsen och straxt efter nere vid takfoten. Erik som var lite höjdrädd vågade knappt titta på honom. Och som han kastade pannor! Han brydde sig inte om var de hamnade. Ibland regnade de ned utmed väggen, ibland för de i Eriks vedhög, ibland i hönsgården och ibland på redskap på ladugårdsplan. På andra sidan ladugården hamnade en del i gödselhögen. Huvudsaken var bara att det gick fort, vilket var hans naturliga arbetssätt. När Erik på kvällen skulle hämta in gödselkärran på stacken var kärrans ena skalm avslagen av en panna.

Evert och Erik var nära ladugården, när Harry först kom upp på taket, de skulle hjälpas åt att förse Harry med nya tegelpannor via stegen. De befanns sig utmed stegen, när Harry nyss kommit upp på taket, men det blev springa av så fort Harry nått taket. Det formligen regnade pannor. Det var som om det alltid befann sig en panna i luften farande än hit än dit. Evert och Erik höll sig hela tiden på betryggande avstånd tills alla trasiga pannor var nedkastade och slagna i mindre bitar. Evert tog pipan ur munnen mer än en gång och sa vad han tänkte, bl. a.:

"Då här ä ju värre än syndafloden. Då fick de regn i skallen, men tegelpannor ä ju ändå värre. Då här skulle farsan ha sett, då ä tur för den där att farsan ä dö. Nej! Släpp såne där på dasstak ä möjligen värdelöse svinhustak, men inte på nåre andre tak i ett civiliserat samhälle."

Erik fick mycket jobb med att bära upp nya pannor till takfoten, och taket blev ordentligt lagat. Sedan fick alla tre dricka kaffe hos Gunvor. Hon fick ingen av sina höns ihjälslagna, för hon var i förväg varnad av Evert och hade stängt in dem innan Harry nådde taket.

Under sommaren inträffade ett dödsfall i byn, ägaren av Hult, gammal och sjuk, avled hastigt. Evert som även tidigare hade kört byns döda till bårhuset gjorde så också denna gång. Han använde Eriks häst, märren Bläsa, med vagn. (Erik hade köpt och övertagit alla Everts djur och jordbrukets lösöre vid sitt tillträde av gården.) Efter Everts körning av den döde sa Evert efteråt till Erik:

"Bläsa å ja, vi två, å vane te köre döe i den här byn, både självdöe å självspillinge. Bläsa å ju rätt så het å-sa, men ve såne här tillfälle, då tar hot lugnt, så då går te som då ska. Ho å van, ho å den bäste medicin för mine nerver."

Någon tid efter begravningen sålde den avlidnes änka, Viktoria, det lilla idylliska torpet till ett gift par med nylödd son. Mannen hette Karl Johansson och hade varit mejerist i Skrickerums m. fl. mejerier. Genom köpet av Hult fick han smeknamnet "Hultarn"

I hans köp av gården ingick lösöret, redskap, foder, två kor och en stor och ståtlig häst. Men tyvärr, så blev inte Hultarn upplyst om en sak beträffande hästen, nämligen att den var "skensk". Skensk kallades den häst, som en gång blivit skrämmd av något och som därvid sprungit i pauk, därvid dragande efter sig körkarl, vagn eller redskap. Den stannade först sedan den blivit kvitt allt som den hade hängande efter sig, eller stoppades av ett ogenomträngligt hinder. En sådan häst som en gång skenat, glömde det aldrig, så han skenade åter varje gång, då han hörde något skrammel bakom sig. Detsamma gällde vid möten med bilar, om en sådan hade skrämt honom. En skicklig körkarl, som kände sin häst och hans ovanor, kunde vanligen "tygla" honom, så att galoppen avbröts eller aldrig kom igång. Men för en ovan och ovetande körkarl innebar en skensk häst en livsfara, även för andra trafikanter. Hultarns häst var ingen lugn Bläsa, men därom var Hultarn helt ovetande.

I början drog Hultarn sin mjölkså på en cykelkärra, men eftersom han hade ganska långt till byns mjölkbrygga, så beslöt han en dag, att ta hästen och lastvagnen. Därmed fick han åka själv och hästen fick nödvändig motion. Glad i hågen gav han sig iväg sittande på lastflaket med mjölksån bakom ryggen. Men när han hade cirka etthundra meter kvar till mjölkbryggan, så befann han sig mitt för Ivar Gustafssons gård i byn. Då fick han en ny idé: Han svängde upp till sin nyblivne gode vän i byn och lastade på deumes två mjölkflaskor. Det skulle vara två flaskor för varje gård, en med kvällsmjölken och en med morgonmjölken, kvaliteten bevarades bättre då. Ett undantag var Hult som bara hade två kor. Genom att ta med sig Gustafssons mjölk till bryggan, sparade han denne från det arbetet.

Samtidigt när det sistnämnda hände var Erik på väg hem från bryggan, och han satt på sin vagn och såg Hultarn svänga ut på bygatan med de tre såarna. Då det bara var de cirka etthundra meterna kvar, föredrog Hultarn att stå på flaket, det bidrog till olyckan.

Så fört Hultarn nådde bygatan var det tydligen något som skramlade till, varvid Skenarn gjorde skäl för sitt namn i byn. Han satte iväg med en väldig fart. Hultarn som stod med träskor på sina fötter på den ljädrande vagnen, tappade genast balansen, föll av vagnen och ned i branten på nedsidan utmed vägen Hultarn hade tur i oturen, för han föll inte på någon av de stora stenarna där, och blev därmed inte skadad. Så föll mjölksån nummer ett och slog i stenarna. Vid detta skrammel fick Skenarn panik, och så föll såarna nummer två och nummer tre.

Erik stannade, fylld av fruktan, för att se hur det hela skulle sluta. Synen var på samma gång både oroväckande och skrattretande, komisk som på en bioduk. Skenarn som nu nått

högsta fart, var inte längre ensam på vägen, ty framför honom fanns också en mjölkkörare, Folke Andersson från Hillesgården. Erik visste, att Folke var svårt hörselskadad, och det syntes nu tydligt, ty Folke satt helt lugn och oberörd på sin vagn utan att veta något om det dödliga hotet bakifrån. Erik tänkte, vad skulle hända om Skenarn kom upp på Folkes mycket låga mjölkvagn. Det kunde bli en fruktansvärd olycka, Folke kunde få Skenaren med vagn över sig.

Då hände det oväntade. Några meter från Folkes vagn gjorde Skenarn en tvär gir ner i samma brant som Hultarn och mjölksåarna. Vagnen för på stenarna, hoppade och skrällde. Men Skenaren var nu nära det öppna grindhålet, som ledde till vändplatsen och mjölkbryggan. Tyvärr var farten nu så vansinnig, att Skenarn, om han än försökt, inte kunde komma upp på vägen och igenom grindhålet, utan han var av farten tvingad att fortsätta rakt fram.

Rakt fram fanns där en gammal murken gårdesgård och bakom den ett buskage av löv- och smalstammiga surkörsbärsträd. Inne bland buskarna försvann Skenaren synligen, dold av lövverket. I samma ögonblick såg Erik, att Folke rätade på ryggen och såg bakdelen av en vagn sakta men säkert försvinna in i busken, såsom dragen av en osynlig kraft? Plötsligt stannade vagnen, lövverket blev stilla och ut ur buskarna på andra sidan kom en häst med resterna av en sele på sig. Han fortsatte färden bort till Sigvards ladugård, där den sistnämnde kunde tala lugnande och infånga honom.

Mjolk var utspild, men vem brydde sig om sådana småsaker, när det slutade så lyckligt att ingen var skadad. Mitt i det som kunde ha slutat tragiskt, fanns också det komiska. Erik glömde aldrig händelsen. Inga arrangerade saker för att skrämma eller roa folk kan ersätta verkligheten. Hultarn lärde sig att handskas med sin häst, så denne skenade aldrig mer.

Hemkomsten

Det hände i mars 1950, Eriks morbror Oander var död och skulle begravas den 12 mars. Erik sörjde honom djupt. Han och Gunvor tog tåget till Styra och till hans där församlade släkt och var med på jordfästningen.

Efteråt stannade de ett dygn i sorgehuset hos arrendatorn, Eriks f.d. kompanjon Tage Yngve. Under Eriks och Gunvors bortavaro sköttes deras djur av Evert.

Erik och Gunvor kom hem på förmiddagen den 14 mars och mötte en oväntad syn: Den stora gummihjulsvagnen, förspänd med Blåsa och Balder, stod utmed stallväggen. Högluggen stod öppen, och genom den höll Evert på att häva ned hö på vagnen. Erik frågade vad det var som stod på? Jo, Evert hade under gårdagen varit på en lösöreauktion på en gård, Lintöholm. På denna auktion hade han ropat in en dräktig sugga. Den skulle nu avhämtas, och hästarna måste ju lå med sig hö att äta, då färden fram och åter tog en halv dag. Erik sa:

"Ska du ha grissugge? Var ska du ha den? Att du har gödgris i laggårn, då säger ja inget om, men e sugge må smågrise, då blir ju ett helt griseri i laggårn, som ä trång förut. Ja har ju för lite boxe för mitt eget behov, å du har ju arrendere ut gåarn å laggårn te mej, å ja betaler ju för då." Evert var i högform och ingalunda svarslös:

"Nu ska du inte va oresonli, du har ju en tom kalvkätte nu, å så ska du tänke på barna (Evert hade en femårig son, en flicka sju år och en flicka nio år). Du tycker ju om barna, tänk på vad då ska glädje dom te få smågrise te leke mä, tänk på barna vet-ja."

"Jamen, då finns ju ett särskilt svinhus på gårn", sa Erik. "då står ju oavänt, du kan väl ha sona där, å din gödgris mä." Evert invände:

"Jamän, då ä ju inte i ordning, då ä inte gjort i en handvändning, vi måste tänkte på att sona kommer från en herrgård, ho ä van ve folk å djur å civilisation, ho kan inte lämnas ensam på en ny plats i sitt nuvarande tillstånd."

Så kom suggan till sitt nya hem, en kalvkätte. Men Erik ringde till Everts bror Erland, och denne kom hem och ordnade om, att Everts båda svin kom till svinhuset. Där födde suggan snart efteråt tolv välskapade smågrisar.

Det nystartade svineriet medförde mycket extra arbete för mären Bläsa, som varje vecka fick dra Evert med vagn eller skulor vid matstället Folkets Hus i Gusum. Men Evert var glad över detta åkande, för att det lugnade hans nerver.

Det hände senare i juni månad. Evert hade sålt sina sista smågrisar, och suggan, följande naturens ordning "röt". Hon skulle alltså befruktas för att föda en ny kull smågrisar. Det innebar för dagen, att hon skulle motas in i en bur. Denna bur med suggan i skulle lyftas upp på en vagn och på den fraktas till närmaste galt. Erik ställde sina hästar och sin gummihjulsvagn till förfogande och hjälpte själv till med pålastningen. Men det blev en lastning med komiska poänger.

Först ställde de buren på ladugårdsplanen, och därefter lyckades de mota suggan till buren, men där var det stopp. Varje försök att få in suggan i buren slutade med att suggan sprang på sidan om den, och de måktade inte att hindra hennes sid-rusningar, hon var dem för stark. Det är ju så med svin, att de är intelligenta djur, som inte låter sig motas och fösas av de tvåbenta djuren, (med nästan samma magar som svinens) utan de vill alltid i motsatt riktning, ett sundhetstecken på självständighet. Den här suggan var inget undantag. Erik som tidigare arbetat mycket med svin, insåg, att de måste tillgripa en kombination av våld och list; han tog kommandot och sa:

"Vi ställer buren utmed vagnbodens gavelvägg, med burens ena långsida intill gavelväggen. Sen går vi åter brandstegen å placerar den på kant på marken, med stegens ena ände inne i buröppningen, så att stegen och väggen bildar en snöplog med spetsen mot buren. Då blir vi två man som skjuter på sona bakifrån, hon kan då inte sticka varken åt höger eller vänster eller bakåt, utan hon tvingas in i buren."

Evert tände genast på förslaget. De lämnade suggan där hon stod, trotsigt sammanbiten och väntade på vad de tvåbenta idioterna skulle hitta på härnäst. Erik och Evert gick till loghyggnadens gavelvägg och lade den långa stegen på sina axlar, så att de bar i var sin ända.

Det var en mycket varm dag och Erik och Evert gjorde sig ingen brådska. Varför skulle de göra det, suggan var ju inte flyttbar utan stod där som fastsatt i marken, när de lämnade henne. Men se, flyttbar var hon visst. Lämnad av sina plågoandar upptäckte hon sin tillkämpade frihet och gick bakom ladugården. Där fick hon se det inbjudande vattnet, en liten sjö av gödselvatten intill gödselstacken. Där passade hon på att svalka sig i ett uppfriskande bad. Att botten i badkaret bestod av mjuk jord, upplöst av urin och gödselvatten, gjorde badet ännu skönare. Hon vältrade sig i det mjuka så att varje del av hennes kropp fick del av den ljuvliga hudcremen.

Men kanske fanns det några ingredienser i badvattnet som hon inte tycke om, ty svin älskar jord och jordblandat vatten; detta är den enda tänkbara förklaringen till varför hon inte stannade kvar i badet utan straxt steg ur det. Och som hon såg ut! Före badet var hon gråvit, nu var hon kolsvart. Det enda vita på hennes nya uppenbarelse var ögonvitorna. I detta yttre skick gick hon så tillbaka till ladugårdsplanen som hon hade lämnat. Varför visste hon bara själv. Kanske för att det var så varmt där mellan husväggarna. Kanske trodde hon, att de tvåbenta hade lämnat henne "för gott"?

Där stod hon så med sina två vita punkter, ögonvitorna i den svarta pannan, då Erik och Evert kom med stegen. Erik som bar främst, såg henne först, och han förstod genast

vad som skett, men han höll tyst och väntade på Everts reaktion. Plötsligt kände Erik ett ryck i stegen, när Evert tvärstannade och höll på att falla, han halvskrek:

"Va har hänt må sona! Så ho ser ut! Förut va ho ju så vit, ja, ho va som e ljusets ängel, men nu, nu ä ho som faan själv!"

De fick in suggan i buren i enlighet med Eriks strategi, men de kunde inte ta i suggan med händerna, utan de fick först täcka henne med jutesäckar.

Efteråt berättade Evert, att när han åkte med suggan stora galan genom Gusum, så stod folk på trottoarerna och stirrade som förhåxade på odjuret i buren. Det verkade som om de inte kunde lista ut, vad det var för ett djur som till formen påminde om ett svin.

Fyra månader senare födde suggan en ny kull smågrisar, men det blev bara fyra stycken denna gång och därmed en förlustaffär, jämfört med de tolv smågrisarna förra gången. Evert hade genast sin åsikt om det låga födelsetalet andra gången:

"En måste ju förstå galten må, att han inte kunne göra fler unge påna, att ha tappat lusta, när han fick se den där svarte satan. Ja, ja beundram ändå, för då ä la klart, att han va chockad."

Evert lät inte betäcka suggan mer, utan han slutade upp med svinceriet, för som han sa, så var det i längden inte bra för hans nerver.

Erik väjde inte för mord

En sommardag skar det sig mellan Erik och Evert, när det gällde det ofta förekommande skulköret från Gusum. Evert hade kontrakt på gratis lån av en häst en dag per månad. Men somliga veckor kunde det bli både två och tre gånger, dock aldrig hela dagarna. Det var alltid den gamla Bläsa som fick gå, för att hon var så snäll och pålitlig. Erik sa ifrån ibland, för han tyckte att den gamla märren skulle få vara mer ifred och slippa vägar och vara Everts nervmedicin.

Så hölls Erik en dag på trädan och harvade med Bläsa och vallacken Balder. Bläsas dotter, ungmärren Stjärna, som skulle ha dragit harven tillsammans med Balder hade börjat halta på ett ben och fick i stället vila sig i hagen. Samma dag kände Evert, att hans nerver behövde en hästlörd efter skolor, så att han fick träffa folk. Han gick då olovandes till hagen och hämtade den haltande och nervösa Stjärna. Han kom gående med ungmärren förbi den plats där Erik hölls och hästharvade. Då blev Erik mycket arg och befälde Evert att leda märren tillbaka till hagen. Men denna dag var Everts nerver i sådant tillstånd, att han fortsatte att gå hem med Stjärna till skolvagnen. Då greps Erik av ursinne. Han hade på dikesrengen en fast skruvnyckel på cirka 50 centimeters längd, som han använt till harven. Med denna nyckel i handen och med upphävandet av ett vrål, som hördes över hela byn, gick han emot Evert. Märren som var nervöst anlagd visade stor oro, men Evert lyckades lugna henne och leda henne tillbaka till hagen. Evert sa inget mer, ty Eriks hotfulla närmande och hans gorillaliktade vrål verkade som en lugnande elschock på Everts nerver.

Men det fruktansvärda som Evert hade upplevt, kunde han inte behålla för sig själv. Han gick till närmaste grannen Ivar Gustafsson och delade med sig av sin nya upptäckt:

"Nu har ja sett Eriks verkliga ansikte, då va inte vackert å se. Då va en ohygglig syn, ansiktet på en person, fullt beredd å utrusten för te ta livet å folk."

"Då där har ja svårt för te tro", sa Ivar, "han verker ju så hyggli. Va ä då då som du har gjort eller sagt?"

"Sagt! Hur ska en kunne føre ett lugnt samtal må e mænске, som venner øgna ut å in. Naå, Erik då å en fali person, han vajer inte ens før mord."

Avsløjande gång

Erik och Gunvor gifte sig i Hannås kyrka den 17 juni 1950. Vigseln förrättades av deras gemensamma gamla konfirmeringslärare, Henrik Östberg. Brudtärna var Everts äldsta dotter, Lilian. Efteråt var det samling i Gunvors hem. Efter bröllopsfestens slut kom de hem under efternatten, och Erik bar enligt seden sin Gunvor över tröskeln.

Men i sällskap hem hade de två bröllopsgäster, Gunvors kusin med fru, som skulle stanna hos dem över natten och påföljande dag.

Påföljande dag går kusinen till gårdens torrdass. Denne hade en ovanlig gångstil. Han gick på ett sätt som om han var ihopväxt i grenen. Han gick framåtböjd med nästan raka ben och med korta steg. Det var inget fel på honom fast det såg så ut.

Erik och Evert stod på gårdsplanen och pratade om bröllopet, när "kusinen" passerade framför dem mot dasset. Evert tog pipan ur mun och stirrade på vandraren. Erik i sin tur stirrade på Everts ansikte, som i den stunden påminde honom om ansiktet på Edvard Munchs målning, Skriket. När kusinen försvunnit utom hörhåll sa Evert:

"Du mænске. Ser du hur han går. Då va förfärlit. Ni forstår, va en sån där har betække i sin da. Han å ju precis slut, han kan ju knappt rör-sa, då å förfärlit."

En liknande sak hände en tid därefter, men denna gången gällde det kläderna. Evert stod på ladugårdsplanen och rökte, då han såg sin Vera komma ut finkladd. Hon skulle gå och besöka en väninna i grannbyn. Vera, en ståtlig och kraftfullt byggd kvinna hade med åren blivit något korpulent. Hon bar en kort sommarklänning. När hon avlägsnade sig vände hon ryggen åt Evert, samtidigt böjde hon sig framåt för att ordna med något. Därvid såg han en skymt av hennes vita kalsonger och började genast skrika:

"Vera! Vera!" Hon skrek tillbaka:

"Ja, va å då nu?"

"Du kan inte gå så där! Bärninga syns på da! Bärninga syns på da!"

Men hon var van vid hans fabuleringsförmåga och gick lugnt vidare. Då kom han som vanligt att tänka på sin far och sa till Erik:

"Tänk om farsan hade leve nu å sett bärninga på Vera, han som va så känslig, han hade ju blitt gaarn naturligtvis."

Det var sällan tråkigt i Everts sällskap. Hans medfödda förmåga, att i det lilla och obetydliga kunna formulera det koniska, som ofta inte fanns, var beundransvärd. Det fanns aldrig något ont eller elakt i det han sa. Men det är självklart, att det i längden kunde bli tröttsamt för hans närmaste.

Traktorn utan like harvar botten i dike

Arrendatorn i granngården, Sigvard Pettersson, kom en morgon i början av juni till Erik och bad om dennes hjälp, det gällde åter traktorn. Hela natten hade Sigvard legat vaken och grubblat på den, som stod på botten i ett brett och djupt dike. Saken var den, att Sigvard hade anställt en sommardräng, Bert Elovsson, lagom till höskörden. Under

gårdagen hade Sigvard lämnat Bert med traktorn på trädan, som skulle harvas, varefter Sigvard åkt bort. Hemkommen på kvällen fick han med egna ögon se traktorn stående i diket, som delade trädan i två hälfter. Hur i all världen skulle de få upp traktorn?

Erik följde med Sigvard, ty ingen nekar sin granne en hjälp. De kom först till Sigvards ladugård, där de lastade på en gummihjulsvagn både spadar, spett och plankor m.m. som de trodde sig ha behov av. Bert spände för hästarna och de åkte iväg.

De kom straxt till en kohage, och utmed deras körväg låg där ett helt lass av nyskördad hö. Korna i hagen hade trampat ikring det mesta och skitit i det. Erik undrade:

"Har du lagt ut en massa hö till korna, nu när de har bet ändå?"

"Ja vi stälpte må ett lass, när vi körde in hö en da. Det lät ja ligga kvar, för se föder, då ska ja hålle kora mä, annars blir då inga mjölk. Å gräset i hagen ä inte så katigt, så kora behöver lite extra hö."

Erik sa inget, men han tänkte, att detta slöseri med hö, det kommer att straffa sig under kommande vinter (vilket det också gjorde).

Nästa anhalt var arrendebostaden Gästorpet. Där kom Sigvards rara fru ut och sa vänligt till honom, att hon inte hade någon ved att elda med. (Hon hade tre vuxna och tre barn att laga middag åt.) Till Eriks förvåning pekade han på gärdesgården, som åtskiljde stugan från vägen där de befann sig. Meningen var att hon fick hugga spisved av stängslet, där fanns redan ett gapande hål. Han sa, att just nu hade han inte tid med någon ved, traktorn måste gå före. Erik tänkte: Arma kvinna.

När Erik fick se traktorn tänkte han på nytt: Detta var väl inget att ligga vaken för, en gammal traktor stående oskadad i ett dike. Tvärtom var traktorns belägenhet en rolig syn. Den hade gått en lång sträcka med hjulen på dikeslänterna på ömse sidor av botten utan att Bert hade stannat den. Men stannat hade den gjort, men inte av Bert, utan av en murken träbro, som den hade mosat till hälften. Röret från motorns luftintag på dess sida stack upp ur träbråten. Vid denna syn tänkte Erik för tredje gången, denna gång på ordspråket: "Sådan herre, sådan dräng."

Erik var påhittig när det gällde situationer som denna: Först måste de riva resten av bron. Sedan måste de gräva i ena dikeslanten framför traktorn, så att den kunde lämna diket "för egen maskin". Denna typ av traktor var utrustad med snäckväxel, vilket medförde att den inte kunde bogseras. Ty om den drogs, så roterade det ena bakhjulet bakåt och bromsade. Enda sättet var att lossa vissa skruvar på bakhjulen vid bogsering. Men att lossa fastrostade skruvar var ingen lätt sak, de kunde därvid gå av.

De gjorde som Erik sa, och traktorn klättrade ur diket av egen kraft. Men straxt efteråt hände en ny och oväntad sak, som drabbade Sigvard och Erik. De ställde sig på vagnen bakom Bert som körde hästarna. Sigvard hade befällt Bert att som hemlass ta med virket från bron, som blivit lagt på andra sidan diket. Eftersom diket slutade inne i den bortre ändan av åkern, så var det självklart för varje tänkande person, att körkarlen skulle komma runt där. Alltså stod Sigvard och Erik på bakre delen av flaket på vagnen och samtalade utan att se på hur körkarlen styrde hästarna.

Plötsligt ryckte vagnen framåt, så att de två vice männen där bak höll på att ramla av. Ögonblicket därefter tvärstannade vagnen med sin framända nere i botten på diket, varvid de två vice männen var nära att flyga av vagnen framåt. Så ett nytt ögonblick, framändan på vagnen för opp ur diket och vagnens bakända för ner i diket. Då höll de vice männen på att ramla av bakåt för andra gången. Vad hade skett?

Det skedda hade tagit en bråkdel av den tid det tar att berätta om det. Jo, Bert hade fått hästarna att göra en rivstart och hoppa över diket med vagnen efter sig. Det var ingen dålig prestation! Erik började se på Bert med nya ögon: En man, som harvat botten i ett dike med traktor, varit nära att helt krossa en träbro som var i vägen för harvandet, och som kronan på verket fått ett par hästar att samtidigt hoppa över ett brett dike med en

gummihjulsvagn efter sig, utan tidsödande inläring, det var tre cirkusnummer i världsklass. De två vice männen var inte dåliga de heller ifråga om balansering i den högre skolan. Kanske var det så, att alla tre valt fel yrke?

En tid efteråt, en varm somnardag, var brandrisken stor, och för denna dag var Sigvards traktor den största brandrisken i byn, som det också kom att visa sig. Sigvard kom åkande på sin traktor till Erik i ett ärende. Då han befanns sig cirka 100 meter från Eriks bostad hände följande. Traktorn stannade och vågrade att starta på nytt. Det blev den vanliga proceduren med symaskinsmejsel och "livmoderspruta". Härvid hade Sigvard spillt ut både bensin och fotogén på vägen under motorn. När så traktorn startade, antändes tyvärr också det utspilda bränslet, troligen av någon gnista, varefter traktorn stod som i ett hav av eld under sin buk.

Evert råkade stå på ladugårdsplanen och såg branden. Han rusade genast in till Erik i köket som åt middag. Evert skrek till honom:

"Kom ut, då ä brått! Sigvards traktor brinner! Han kan explodera vilket ögonblick som helst!"

Erik rusade ut och såg branden och Sigvard stående på respektfullt avstånd från traktorn. Det såg oroväckande ut för traktorns del, men då traktorn stod på en grusväg på betryggande avstånd från alla hus, var det ingen fara för eldens spridning. Plötsligt slocknade elden, men motorn fortsatte att gå. Erik skrek åt Sigvard att stanna motorn och låta den svalna, och han gjorde så. Eldslågorna hade slickat buken på traktorn, så de tre åskådarna fann det ofattbart att inte traktorn fattat eld. Evert sa:

"Den här traktorn ä då störste hotet mot hele den här byn i vår tid. Vill då sa ille, så kan han sätte ell på hele byn å bränne ner hele skiten, väge å gälc, skoge å hus, å både vilde å tame djur."

Men Erik hade en annan åsikt:

"Tvärtom, då kan aldri bli för mycke upplysning i den här byn, då ä då ett som ä säkert. Traktorn han slöser mä upplysning å värme, även när då inte behövs. Han ska ses som en symbol, som ett ljus i mörk avkrok av världen."

Först efter någon timme vågade Sigvard starta traktorn på nytt och åka hem till sitt. Men vad han hade för ärende till Erik blev aldrig sagt.

Byn som hade allt

En dag i september var Erik och hans svärfar, Emil Simonsson, sysselsatta med att köra in havreskörden. De använde den stora flakvagnen, dragen av två hästar och en mindre kärra dragen av en häst. Därmed använde Erik alla sina tre hästar. Samma dag kom Evert till Erik och klagade högljutt:

"Både Folkets-Hus-kocken å skulkäringarna har ringt å hote mä, att de ska ge bort grisädet te andre än mej, om ja inte hämtat på evige momangen. Hur ska ja gøre, leverantörerna ä ju som vansinnige, di ä ju värr i nerverna än ja?" Då sa Erik:

"Ja, vagnen som du bruker ha ä ju ledig. Häst kan du väl låne utå Gustafsson eller Sigvard. I den här byn ä då ju en för alla och alla för en, så i då fallet ä ju den här byn ett föredöme för många byr. Ja tycker vi ska hjälps åt å fortsätte mä då, gå du å lån."

Evert var inte sen att lyda Eriks råd, för han tyckte om att gå runt i byn och tala med bönderna och alla han mötte. Efter någon timme, när Erik och Simonsson var hemkomna från åkern och höll på att lasta av, kom Evert med en sadlad häst, piska i handen och selpinnar i bröstfickan. Han kommenterade det allmänna tillståndet i byn:

"Vilken by då här å! Den ene bonn han har en vagn, den andre har en sele, den tredje har selpinne å den fjärde har e pisk. Då kan en säje å tip-top. Vilken by! Å vilka resurser. Allt finns. Men te å få ihopet te nåt gångbart, då frester nerver. Lårsan hade ju blitt gaarn."

I sommarens soliga dagar

Det var vanligt, att det brukade komma ett stort snöfall i mars månad årligen. Det var som om vintern gjorde en sista ansträngning att behålla greppet över naturen före våren. Så blev det också i Syntorps by den 8 mars 1951. Evert och hans bror Erland hade huggit ner en del timmerskog på Everts gård till försäljning. Erik var på dagarna sysselsatt med att släpa det samman och köra ut det till bilväg.

På nyssnämnda morgon hade Evert och Erik blivit osams om hästarna. Erik använde Blåsa och Balder, men ungmärren Stjärna var hemma i stallen. Evert ville då ta Stjärna till att köra skolor med. Men det tillät inte Erik, han ville inte släppa den nervösa och vid samhället ovan märren, i den just då nervsjuke Everts händer. De två brakade samman utanför ladugården. Erik var sällan arg, men när han blev det, blev han lätt högröstad.

Erik skrek så högt, att Vera hörde det ända in i sitt kök, och hon kom ut på trappan och hörde på. När hon hörde Erik, instämde hon med honom och ropade i sin tur till Evert, att låta Stjärna vara kvar i stallen. Följden blev, att Evert gick in till Vera och att Erik, sittande på sin hästdragna timmerkälke för till skogen.

Men Evert, som var inne i en nervkris, behövde, nu när han inte fick åka till samhället med ungmärren, gemenskapen med Erik. När Evert var orolig brukade Erik prata och skoja ned honom och hitta på saker, som lättade hans spända nerver. Det dröjde inte länge, förrän Evert var i skogen hos honom och hjälpte till med att lasta timmerstockarna på - och av kälken. Morgonens osämja var som bortblåst, då ingen var långsint.

Så blev det middagsrast, och de två satte sig sida vid sida på kälken för att åka hem och äta middag. Under hemfärden tog de omvägen förbi mjölkbryggan, för att på kälken ta hem skummjölken, som mjölk bilen lämnat i retur på sin återresa från mejeriet i Valdemarsvik.

Så satt de två där på kälken, hopträngda, som om de var siamesiska tvillingar. De två mjölksåarna höll de kvar på kälkens framända. Vid vägrenarna hade vägplogen lagt upp meterhöga snödrivor, så det var ett riktigt vinterlandskap som de färdades i.

Innan de var hemma på ladugårdsplanen måste de först passera Everts tomt och bostad, som låg utmed vägen. Straxt innan fick Erik ett av sina vanliga infall och föreslog:

"Låt oss nu visa din Vera, att även om vi träter ibland, så a vi ändå redit folk, som lever anständit å ä som bröder. Ja föreslår, att vi ska hålla om varandre såsom ett förälskat par. Å så ska vi sjunga en sång, å då ska vi göra mitt för di stuge. Å vi ska sjunga så högt, så att Vera kommer ut på bron å kan se hur vi omfamner varandra – då blir ho nog glad."

"Har du sagt-et så", sa Evert, "va ska vi sjunga?" Erik föreslog:

"Vi sjunger en sång som vi kan, vi tar den här kända sången: I sommarens soliga dagar."

Så satt de två bröderna där omslingrande varandra och skrålade med full hals, medan de mäktiga snödrivorna kantade deras väg. De hade börjat sjunga i god tid, så när de passerade Veras trappa, så stod hon där, såg dem och hörde orden i deras allt annat än vackra duett. På Erik bro stod Gunvor. De båda provade kvinnorna såg sina män

försvinna genom grindhålet och ner mot ladugården, sjungande ända in i det sista. Då hörde Gunvor, hur Vera gav ord åt sin undran:

"Ja kloke, då kan di väl inte vare nån å dom? Då ä väl aldri möjlit? Den ene stunna, då ä di som hunn å katt, å den andre stunna, då ä di färdige å krype i varandre."

Apropå katt, fanns det på gården en ladugårdskatta vid Eriks tillträde. Hon fick fyra kattungar, varav två fick fortsätta att leva och växa upp i ladugården. Erik gav dem mjölk morgon och kväll, när han mjölkade korna. De tackade med att göra nytta som rättjägare. De satt ofta på någon balk i ladugården då Erik kom in där. Då tog de ett elegant hopp till Eriks axlar, en på vardera sidan av hans huvud. Där satt de tills han plockade ner dem, om de hindrade hans arbete. Han kom att älska dessa katter.

Men så hände det sorgliga, att båda fick "kattsjuka", en parasitsjukdom som nästan alltid medförde ett svårt lidande innan döden. Erik stod inte ut med att se detta utan slog ihjäl dem. Alla som måste döda älskade djur vet hur det känns. Nu gällde det att finna en vacker begravningsplats.

Genom Gåsunds samhälle rann en stor å som hade sitt utlopp i Byngaren. Från denna sjö rann i sin tur en lika ljuvlig å utmed Everts åkrar i nordöst. I denna å brukade Evert fiska och fick en gädda ibland. På denna å hade Erik rott med Gunvor till Everts sväger och syster i Fångbo i Ringarum. Erik älskade anblicken av denna å, den var för honom den ljuvligaste platsen i byn.

Erik tog varsamt sina döda katter, och en spade, och redde deras sista viloläger utmed ån. Hela hans innersta grät, ty det är svårt att skiljas från vänner, vilka de än är.

Förändringar och nya mål

Eriks föräldrar Carl och Amalia, i Solvestad i Hammås socken, hade utarrenderat sin gård med början den 14 mars 1947. Den vanliga femåriga arrendeperioden upphörde således samma datum 1952. Arrendatorn Knut Carlsson, en äldre änkemän, skulle i fortsättningen leva som pensionär.

Erik som längtade efter en egen gård, kom då på idén, att köpa föräldragården. Gården var i minsta laget att leva på, men den var hans "egen", om han passade på att köpa den. Då båda föräldrarna och hans syskon var positiva till Eriks köp, så blev det så, att han köpte den hösten 1951. Ringarums sockens store son S.P. Hollertz, som ägde en auktionsfirma för böndernas lösöre-auktioner, samt f.d. varit både bonde och riksdagsman, skrev överlåtelsepapperen för Eriks gårdsköp. Erik skulle med tiden komma att inse, att detta köp av föräldragården var ett av de få kloka beslut som Erik gjort i sitt liv.

Självklart ville Erik tillträda sin gård den 14 mars 1952, då Carlsson flyttade, men problemet var, att Erik och Gunvor hade två år kvar av arrendekontraktet med Evert och Vera. Vera var emot Eriks förtidiga flytt, men Evert gick Erik till mötes, för trots sina nerver, blev han glad över att åter få styra och ställa själv på sin egen gård. S.P. Hollertz hade skrivit arrendekontraktet, nu ställde han upp en andra gång och kom under hösten 1951 och skrev överenskommelsen om arrendets upphörande den 14 mars 1952.

Redan efter nyår började Evert planera för vårbudet på sin gård. Först av allt köpte han en ny, stor och stark traktor, Volvo 31. Försäljaren kom med traktorn den 29 januari 1952. Det var något helt annat byns hitintills varande tre traktorer, ty två hade tillkommit efter Sigvards traktorköp. Folke på "Hillesgården" hade köpt en äldre modell, som fått

järnhjulen utbytta mot gummihjul, och Erik hade köpt en med järnhjulen kvar. Beträffande den sistnämnda, var Vera säker på, att den var "antikbehandlad".

Efter dessa äldre och nedslitna traktorer kom Evert här med en och modern traktor. Evert hade med rätta anledning att vara ägare "till den enda traktorn i byn som återställde dess anseende". Han slutade att använda Blåsa och åkte runt med traktorn i stället. Men till den stora traktorn behövde han en "matchande" vagn. Han hade turen att få köpa en sådan. Den bestod av bakdelen på en stor lastbil, avtagen bakom hytten, hela det stora lastflaket med lemmar. Det var en tvåhjulig traktorvagn med imponerande storlek, ej tidigare skådad i trakten. Den slog många med häpnad. Nu hade han fått ett flak med god plats för skultunnorna. Men trots de många hästkrafterna, tog hämtningen av tunnorna dubbelt så lång tid som förut, beroende på att de manliga skul-leverantörernas nylikenhet försinkade pålastningsmomenten. Frågorna och samtalen tog mycket längre tid än förut.

En vinterdag observerade Erik, att Everts traktor stod med motorn igång under flera timmars tid, medan Evert åt middag och vilade sig efteråt. Erik sa åt Evert:

"Varför stannar du inte motorn, när du är inne å äter, utan låter den gå i timtal å dricke fotogén to ingen nytta?" Evert svarade:

"Du ska inte prate i då som du inte begriper! Den här traktorn, den å så dyr, så den behöver gå jämt, bå natt å da, om den ska kunne betale-sa."

En dag i början av mars 1952 tog Evert sin traktor med vagn och åkte till Ringarums kyrkby, för att hämta hem jordbruksredskap, vilka han ropat in på en auktion. Inköpen var behövliga, då han skulle bli bonde på nytt. Med sig på färden hade han sin blivande måg, Sven Jonsson. Denne var 18 år gammal, hade ledigt sätt, smärt kroppsbyggnad, var arbetssam, nyfiken och glad. Han arbetade på Gusums Bruk men var på sin fritid ofta hos Evert, då han sällskapade med hans dotter Lilian. Hon var en duktig och rar flicka, sjutton år och äldst av syskonen, som var minderåriga. Evert och Sven trivdes bra tillsammans, så att de var som far och son.

Evert hade fått Sven att sätta sig vid traktorratten, ty Sven som blivande måg behövde ju lära sig köra traktorn. Evert själv borde ju under färden ha varit på vagnen, men han behövde ju alltid någon att prata med. Därför hade han ställt sig på traktordraget bakom ryggen på Sven. Everts val av ståplats var livsfarlig, då han hela tiden måste hålla sig kvar med händerna i traktorsitsen. Om han föll av draget kom han under vagnen och kunde dödas av den.

Det gick bra ända till de kom till ett vägskal, känt för sina där växande ståtliga tallar, "Frörums tallar", innan vägarna blev en, om de kom från Gusum. När så Sven saktade in där, gjorde Evert en obetänksam manöver, föranledd av att han var röksugen. I vanliga fall rökte han pipa, men att stoppa och tända den där han stod var omöjligt. Då kom han ihåg, att Sven hade ett cigarettpaket i sin bröstficka. Evert släppte sitsen med ena handen, böjde sig fram över Svens axel och försökte med andra handen få tag i Svens cigarettpaket, då hände det:

Evert halkade och för framåt då traktorn saktade in och fick med båda händerna tag i Svens stickade luva. Denna drogs då ned framför Svens ansikte ända till halslinningen. Sven såg inget, och överraskad och ovan som han var vid traktorn, hittade han inte varken uttrampning eller broms kvickt nog. Genom Everts påhäng råkade han vrida ratten till höger. Det bar av vägen och in bland tallarna, där traktorn välte. Men det gjorde inte vagnen, tack vare den ledande kopplingen. Vid denna tid fanns inga skyddande stötbågar på traktorerna, men Evert och Sven hade den sagolika turen, att kunna lämna traktorn helt oskadda. Men de var så inne bland träden, att stammen av en ungtall stod mellan ratten och bränsletanken. Men även traktorn visade sig lite senare vara helt oskadda.

Evert berättade efteråt utförligt för Erik hur olyckan gick till och slutade med följande:

"Sven han grät och sa: 'Va ska Vera säje? Nye traktorn.' "

"Men då sa ja: 'Tjut inte pojke, traktorn ä ju betald. Men pojken va chocken så han fortsatte å tjute, men för mine nerver va då stärkande, så ja gick på vägen å sjöng: 'Flickan från Backafall'."

Fjärdingsmannen råkade åka förbi, stannade och tittade, men då ingen skada skett, åkte han vidare. Evert gick till den närmast liggande jordbruksgården och fick hjälp med att få traktorn på hjulen igen. Så blev det, som kunde ha blivit en tragedi, i stället en sak att skratta åt. Avståndet mellan sorg och glädje kan ibland vara mycket kort.

Evert hjälpte Erik att flytta den senares jordbruksredskap till hans föräldragård i början av mars 1952. Evert ställde upp med sin traktor och den stora vagnen, som nu kom väl till pass. Evert erbjöd sin hjälp, ty han fann ett nöje i detta, att fara på vägarna och träffa nya människor, nu i grannsocknen Hannäs. Erik var glad och tacksam över denna hjälp, för den visade också att de två som skulle skiljas åt var vänner.

En dag när de hade lastat på självbindaren på vagnen, fick Evert syn på en blomsterkorg inne hos Erik, ett minne från en födelsedag med jämna år. Korgen var mycket vacker med bärbåge, försedd med rosett av sidenband och med den svenska flaggan i gult och blått. Evert sa:

"Den där grejen passer te prydnad på bindran då ja åker genom Gusum. Förre gången, när ja åkte mä den svarte sugga, då sto ögna still i skallen på dom. Nu ska di få si, att även en dött föremål kan ha himmelske färger."

Så tog Evert den sevärda blomsterkorgen och fäste den i bindarens tömhållarestång. Det var nog den enda bindaren i världen som smyckats på detta sätt. Måhända lite barnsligt, men av det snällt barnsliga kan aldrig bli för mycket.

En vårdag då "lövgäddorna" lekte i de vassrika, dyiga och grunda vattnen i sjön Vindomen utmed Solvestads by, kom Evert med sin Volvo och den stora vagnen och hälsade på hos Erik och Gunvor. På kvällen följde Evert med Erik och vittjade hans två ryssjor. Detta beredde Evert stort nöje, då fisket var ett av hans fritidsintressen. Den kvällen blev det två gäddor, och Evert var mycket imponerad, för hemma i hans å fick han sällan något.

Dagen efter skulle Evert åka hem. Då sa Erik åt honom att åka och vittja ryssjorna, för själv hade han inte tid med detta. Evert gjorde så och kom glädjestrålade hem med fjorton gäddor. Han skrek av entusiasm:

"Vilken sjö! Vilket fiskafänge! Men då värste ä, att ingen kommer å tro mej hemma i hyn, för di har ju bare sett åna. Di har ju aldri vatt ute i världen å sett någe."

Erik sa: "Ja den här tin, när gädda leker, då blir då ofta så här. Då blir då för många, då får en kaste tebaka de minste i sjön. Men då ä ju bare tillfälligt, först kommer "isgädda" å leker unner isen. Å sän kommer lövgädda. Men nu ska du ta hem allihop gädderna, så du har nått vise de klenrogne."

Detta var Everts livs största fiskefänge och därmed en lyckad utflykt, tack vare traktorn.

En lördag i juni samma år kom Evert med traktor och vagn till Erik och Gunvor. Men då de senare inte var hemma, åkte han runt i socknen för att få se lite mer av den än tidigare. Han åkte runt hela dagen. På kvällen kom han så till socknens största gård, Grävsätter. På planen mellan arbetarebostaden och ladugården fick han se en inbjudande lekstuga. Då det var sent på kvällen och han var trött, beslöt han att övernatta i lekstugan.

Döm om kreatursskötarens förvåning, då denne vid halv-femtiden på morgonen på väg till ladugården, ser en cirka förtiofemårig välklädd man komma ut ur lekstugan och hälsa

god morgon samt påstå, att han sovit mycket gott. Det som ökade hans förvåning var en traktor med en jättestor påhängsvagn stående intill lekstugan?

Om det hade varit en luffare med en cykel, skulle han förvåning ha blivit ringa. Men detta med en välklädd och artig gentleman med en traktor och jättevagn, gjorde honom stum av häpnad. Enligt Evert störrade ladugårdsmannen på honom, som om han kommit från en annan planet.

När Evert kom till Erik och Gunvor, berättade han utförligt om gårdagens studieresa och avslutade sin berättelse om mötet med kreatursskötaren:

"Ja gjorde tydligen ett djupt intryck pån, för han sto e lång stunn å bare gapte, som om ja hade kommit från mars."

När en vuxen uppträder naturligt, kan det som i detta fall, upplevas av andra vuxna såsom onaturligt.

Dagen efter hände följande: Erik hade börjat intressera sig för kyrkan, och eftersom det var söndag, ville han och Gunvor delta i gudstjänsten. Evert hade inget emot, att de tog sin bil och åkte, men han sa att han skulle komma lite senare för att beskåda kyrkan utvändigt.

Sålunda hände det sig, att församlingen efter gudstjänstens slut på väg ut ur kyrkan får se en traktor med vagn dundra förbi parkeringen i högsta fart. Detta var ju inget ovanligt år 1952, då kyrkoplikten från förr var ett minne blott. Men denna dag var gudstjänstdeltagarna många. En del stannade och samtalade med varandra utanför kyrkan och de andra på bilparkeringen mellan kyrkogården och allmänna vägen.

Den allmänna vägen gick runt kyrkan och kyrkogården, samt en del åkermark utanför kyrkans mark på tre sidor. Evert hade valt att åka runt på denna allmänna väg runt kyrkan för att få tillfälle att beskåda den från alla fyra sidorna.

De samtalande fick avbryta sina samtal då Evert dundrade förbi, eftersom oljudet överröstade deras ord. De drog förmodligen lättadens suck, när han försvann uppe vid de gamla kyrkstallarna. Då hade Evert åkt drygt ett halv varv. Efter det fulla varvet, nere vid änden på Kolviken, beslöt ha köra ännu ett varv, för han hade gott om tid. Det är ju inte så lätt att styra en traktor och samtidigt betrakta en kyrka.

Plötsligt kom traktorn tillbaka från samma håll som förut och förbi parkeringen och allt folket där. Då började en del undra vem traktorföraren var och varför han för förbi kyrkan en andra gång – var det någon han sökte?

Till allas gränslösa förvåning, med undantag av Erik och Gunvor, kom han tillbaka även en tredje gång? Snart hördes frågor som:

"Va å då för en? Va åker den där här åter? Söker han åter nån? Å han ny i sockna? Ha då komne hit en däre utifrån, har vi inte nog må dom vi har?"

Erik satt inne med svaret på deras frågor, men han sa ingenting. Men senare hemma i köket vid kaffebordet, sa han till Evert, att valet av plats och tidpunkt för traktordemonstrationen var väl vald. Den hade verkligen väckt intresse – även hos andligt sinnade.

På hösten samma år kom Evert med traktorn och vagnen till Erik, Gunvor och Hannas. Även denna gång hände färder som efterlämnade roliga minnen. Det var sista gången. Långt senare skulle Erik komma att besöka honom som gammal pensionär på ett vårdhem i Valdemarsvik. Det blev sista gången de möttes. Evert var en naturlig, snäll människa och en glädjespridare som få.

En boudes kommentarer

Han hette Edvard Hanberg och var bonde i byn Skrickerum i Tryserums socken. Det var en respekterad hedersman, men det hindrar inte, att han också var en glädjespridare genom sitt snälla

och roliga tal. Livet på denna jord blir uthärdigare genom att det också finns sådana medmänniskor. Kroppsligen var han liten, tunn och mager. Han gick starkt framåtlutad, eller rättare sagt, halvsprång, för han hade nästan alltid brått.

Han var en snäll, oförarglig och omtyckt av grannarna. Han intresserade sig för vad som hände i tiden och i samhället. Hans filosofiska utläggningar och hans sätt "ta om" och "ta om" ord och meningar väckte ofta munterhet, fast folk av aktning för honom som person höll sig allvarliga.

En dag berättade de för honom om en storbonde, som han kände, som hade sålt sina många nötdjur och skulle bruka sin stora gård "kreaturslöst", som det hette. Han kommenterade då den intressanta upplysningen med följande ord:

"Jasa. Jasa. Du säger då. Du säger då. Ja, ni förstår då. Jasa, ska han må sätta opp må kreaturslös besättning."

På en bussresa till Valdemarsvik var han omgiven av många resenärer, vilka också var uppmärksamma lyssnare, eftersom de flesta tog eller talade tyst, som vanligt. Egentligen var det så, att ingen ville tala när Hanberg var med, för alla ville höra på honom. Han talade alltid obesvärat som i kretsen av en familj, om vardagliga händelser med roliga ord och meningar, m.a.o. han levade upp. På denna bussresa kommenterade han landsbygdens avfolkning:

"Ja, ja säger inget om, att ungdomerna lämnar landsbygden a flytter te stan. Di kommer hem från arbetet i stan, te sine fine hus, di ä ledige. En del behöver inte byta te fine klär, för di ha vatt finklädde hele dan på arbetet. Allt ä upplyst, då ä ett ljus, då ä ett glatt, då ä ett trevligt liv.

Då ä inte så för en annan, när en kommer hem från gåla (akrarna) om kvällen. Då ä te ä halls i laggård, a gå bakom korompera. Då ä inget ljus, då ä inget glatt, då ä inget trevligt liv. Ja förstår ungdomerna, hur di haret i stan om kvällen, di ä frie, di ä löse, di ä ledige, di kan ränne på stan ä roge-sa. Då ä inte så för en annan, en får vackert gå bakom korompera, då ä inget ljus, då inget glatt, då ä inget trevligt liv, då ä inget som roger en precis."

På en annan bussresa till Valdemarsvik tog Hanberg upp ett annat ämne, traktorer. Han hade de läst i tidningen om en bonde som hade gått med sin traktor, en tragisk olycka. Hanberg hade sin åsikt om orsaken till olyckan:

"Traktorer, di ä nog bra, då ä di nog, men di förstår-sa inte på dom, inte än! Vi såg ju i tininga, hur då gick för den där som välte å slo runt. Då ä klart, att han hadde väl trampe nåstans må fötter, där han inte fick trampe. Han råkade väl te nudde någe, som han inte fick nudde. Di måste läre-sa te hälle reda på fötter, när di kör traktor, var di får trampe, å var di inte får trampe. Va di får nudde, a va di inte får nudde.

Annars, ja säger inte annat, än traktorera di ä nog bra, bare di får läre-sa alle spaka, å alle trumper å alle pedaler. Då där ä viktige å ömtalige saker. Då behövs bare, att di råker nudde ve nått som ä ömtalt, må däsamme kan di slå runt, som vi såg i tininga.

Annars ä nog traktorera bra, men di förstår-sa inte på dom, inte än. Då ä känslige krafter, som di har a göra må. Di måste tänke-sa för, å känne-sa för. Då går inte å klumpe på, på saker som di inte ens får nudde ve."

Hanberg var en med glädje omtalad person. Erik hade hört talas om hans egenheter, att han exempelvis köpte mjölkmaskiner som han aldrig packade upp, utan lät sonen handmjölka. Om den nya och moderna traktorn han köpte men aldrig satte sig på. Sonen fick köra den ytterst varsamt endast vid vackert väder. Den stod mest outnyttjad i garaget. Erik var med i bussen de två gångerna då Hanberg berättade om ungdomens flykt och om traktornuddet. Nu skulle Erik få glädjen att höra honom en tredje gång.

Saken var den, att Erik under många år lidit av blodbrist under vararna och fått äta levergryn. Under sista tiden hade han fått sprutor av provinsialläkaren i Valdemarsvik, doktor Hollander. Han var en duktig läkare, men konsten att ge sprutor smärtfritt hade han inte lärt sig. Erik, men även andra, fick uppleva stor smärta, när han stack in sprutan i ett lår. Erik fick för sin del hoppa på ett ben straxt efter och släpa det andra med det stungna låret.

En dag var så Erik inne hos Hollander på en kontroll och blev visad in i det innersta av de två behandlingsrummen. Dörren till det första rummet stod öppen, så att Erik kunde se in i det. Då

fick han se Hanberg komma in i detta rum. Han fick hasa ner sina byxor på skorna och lyfta upp skjortan. Hollander konstaterade, att Hanberg hade fått bältros runt midjan och behövde en spruta.

Erik tänkte: Arme man, han vet inte vad han skall få uppleva under några sekunder. Samtidigt var synen komisk, där stod den snälle och vänlige mannen med byxorna på vristerna, insett ont anande och med ett ansikte som utstralade änglalik oskuld. Han var inte förberedd på hastig smärta, och det var kanske bäst så.

Så kom Hollander med den långa sprutan, siktade och rände den in i låret, djupt och grundligt och slutade med den vanliga extra djupborrande knycken, som Erik kände till. Hanberg skrek till, ett skrik som uttryckte utsäglig smärta, sedan frågade han:

"Va i hundan, va va då där? Var kom då där ifrån? Va i hundan, va va då?" Hollander sa:

"Gjorde de ont?"

"Gjorde ont! Då va för in i hundan! Va va då? Var kom då ifrån?"

Doktor Hollander kunde inte hålla den allvarliga masken, som det anstår en allvarligt arbetande läkare utan log med hela ansiktet och sa

"Gjorde de ont. De var bara bra, för ju mer verkan gör det då."

"Jannå, va va då? Var kom då ifrån? Då va för in i hundan."

Hanberg fick inget svar på sina frågor – men sprutan gjorde tydligen verkan, för bra blev han.

RLF-mötet

En annan bonde och Tryserumsbo ställde också han frågor till en fackman. I detta fall fick frågaren långa och utförliga svar två gånger, men det var svar som frågaren inte kunde godtaga.

Riksförbundet Landsbygdens Folk höll föreningsmöte i Tryserum, och många bönder var där. Där var också en journalist, Ek, från Valdernarsvik för tidningen NT-ÖD, som efteråt berättade följande, det som han inte tog med i referatet:

Ombudsmannen höll ett långt fördrag, där han beskrev, hur böndernas förhandlare hade fått kämpa under jordbruksförhandlingarna mot statens förhandlare. Men trots det hårda motståndet hade RLF-arna ändå lyckats tillföra bönderna flera hundra miljoner utöver det som statens förhandlare ville ge.

Efter anförandet begärde en bonde, Eriksson, som var av den orädda och stridbara sorten, ordet och sa:

"Här tales om flera hundra miljoner, men ja har inte sett te nåre pänge. Ja kan inte begripe, vaför bönnerna allti ska ha sa dålit betart, att då aldri finns nåre pänge då räkningerna kommer. Vaför ska vi bönnere allti ha detta elände?"

Detta bittra konstaterande fick ombudsmannen, att försöka förklara bonderepresentanternas nästan omöjliga uppgift. Motparten, konsumenterna var ju sa många, medan bönderna, producenterna var så få. Det var den lilles kamp mot jätten.

Men bonden Eriksson godtog inte den förklaringen och sa:

"Då där förstar ja inte? Då finns ju masser må bönnere härilking. Men i vår socken finns bare en enda kyrkvaktmästare, men han fick ett bra avtal nu sist, te skillnad mot oss, fast vi ä så mange."

Ombudsmannen gav upp.

Vid kaffesamkvämet efteråt tyckte journalisten, där han satt vid ett bord omgiven av många bönder, att Erikssons inlägg var det bästa under hela mötet.

Då säger en bonde vid samma kaffebord, eftertänksamt och sävligt:

"Ja, Eriksson ha vatt bra förut, mån vi kan nog inte rälte oss ättarn nu längre, ätter då han cykle ikull härom sistens."

Kalsong-mysteriet

När Erik började med brukandet av föräldragården 1955, fick han hjälp, när det behövdes, av en ogift man i 60-årsåldern, Werner Södergren. Han bodde i egen stuga, Fridhem, i samma by som Erik. Werner var kroppsligen något klent byggd, hade begränsade kroppskrafter och gick något framåtböjd. Men han var seg och ihärdig och tog aldrig några pauser. Han ville, att allt skulle göras ordentligt och led av att se slarv. Han var inte sen att säga ifrån, och han hade bestämda åsikter om många saker.

Han hade också sinne för humor, men han nöjde sig därvid med att le. Han ville helst ha något att göra. När han var hos Erik, vilket han var rätt ofta, var glädjen ömsesidig. Hos Erik och Gunvor fick han jämte dagspenning självklart också mat. Men han åt ovanligt litet. En vinterdag när de var i skogen och högg timmer, fick han se Erik plocka upp middagsmaten på en stor stubbe. Han utbrast vid synen:

"Då va förskräckligt, va mener mänska! Ska då där va för en da? Tror ho, att vi ska va i skogen en hel vecka."

En dag i hötiden hölls de och hässjade klöverhö på Loggärdet. Det var riktigt hövader, solen sken och luften var het. Erik kastade då och då längtansfulla blickar mot den enda lilla skuggiga platsen i närheten: Hydroforhuset, körsbärstråden och björkarna intill. Intill låg också de väldiga stenblocken efter åkerns stenröjning med maskin.

Arbetet förde de två männen närmare den lilla oasen. Plötsligt fick Erik se något konstigt, ett klädesplagg av något slag hängde på ett stenblock? Han uttryckte sin undran, men Werner hade bara ögon för arbetet och nöjde sig med att le.

Till sist blev Erik tvungen att stilla sin nyfikenhet och gick till stenen och lyfte upp plagget. Det var illa medfaret av väder och vind, det hade tydligen hängt där över vintern. Då fick han se, att det var en herrkalsong, en långkalsong för vinterbruk, då den var flossad. Sasom en reflekterande människa tänkte han vidare: Den som tagit av sig kalsongerna, kunde av lättförståeliga skäl inte ha gjort det på vintern, alltså hade det skett under sommarhalvåret. Men då uppstod en annan fråga? Hur var den mannen beskaffad i huvudet, som gått klädd i de tjockaste vinterkalsonger som finns – under sommaren? Erik ropade till Werner:

"Här har då vatt nån stolle, som har hängt sine vinterkalsonger på en sten! Di ä halvtvågs oppruttne! En sän karl kan ju inte vare normal!"

Men när han så hade ropat ut sin dom över stollen, så slog honom plötsligt en tanke! Det var ju han själv, som hängde kalsongerna där förra våren, när han gick där med den hand- och fotdrivna frösåningsmaskinen och sådde det klöverfro, som de nu skördade. Han mindes förra våren, då han sådde fröet, hur solen gassade och svetten rann.

När Erik och Werner senare kom in i köket hos Gunvor för att äta middag sa Erik till henne:

"Nu kan ja glädja dej mä, att ja har hitte ett par ä vinterkalsongerna som ha komme bort. Di hängde på en sten ve hydroforhuset sän i fjol våras."

Men Gunvor blev inte glad, tvärtom, hon utbrast:

"Ja blir förtvivlad, ja köper underkläder ä andre kläder, ä di bare försvinner. Då ä kalsonger ä undertröjer ä bluse ä kavajer, mösser ä vante. Ä när ja går i haga om hösta ä plockar nypon, så hänger då strumpor överallt på gärsgåla ä staketa, ja blir förtvivlad på då här." Erik sa tröstande:

"Ja, men hets inte opp-dä sa dant. Kalsongerna ä ju visserligen oppruttne, men di ä ju kvar, då ä ju ingen som har tatt dom."

Av de tre var det endast Werners ansikte som uttryckte ett stilla leende.

Vanligen skördade bönderna höet omkring midsommar, men en bonde i grannsocknen Ukna skördade sitt hö så sent som i augusti under 1950-talet. Hans motivering var följande, enligt en fullt trovärdig Ukna-bo:

"Om en tar höt ve midsommer, så blir då så mjukt, så slekit ä skredit, män om en tar-et i augusti, då blir då mer stadge it."

En annan, mera tidsenlig bonde sa:

"Ja män va ä då te ha? Gamvart ä torrt ä trätt hö, då ä ju ingen näring i då."

Augusti-hö-bonden svarade:

"Näring! Då som en gang ha komme in i hôt, då ä naturlitvis kvar it. Må då stadige hôt ä då två fördele: För då förste, så ä då inte slekit ä skredit te arbete mä, ä för då andre, så blir kora stadige i buka ä slipper ä få ursketa..." (= diarré)

Neckbärningen

Erik arrenderade sex tunnland åkerjord av sin faster Elsa Ståhlbom i Hannås kyrkby. En dag i september 1954 var tiden inne för Erik och Werner att meja havren på en av åkrarna på nämnda jord. Åkern var helt omgiven av diken på alla fyra sidorna. Vid mejningen satt Erik på traktorn och Werner satt på självbindaren och skötte neksamlaren med en fot.

De hophundna kärvarna som bindaren band och spottade ut på sin vänstra sida, hamnade på bindarens strängläggare. Kärvarna kallades "nek" i singular och "necker" i plural. Werners uppgift var att samla och lägga av neckerna i strängar. När de sedan efter mejningen skulle "rökas", d.v.s. ställas på soltorkning med stöd av "krakar", så behövde Erik och Werner inte gå och samla necker.

Vid de två första varven runt havreakern, så hängde neksamlaren över diken med påföljd, att neckerna då släpptes av i diket. Men det gjorde ju inget, då diken var torra vid denna tid på året. Först på det tredje varvet kom neckerna på åkern.

En som stod och iaktog det hela var en man i pensionsåldern. Han var en småväxt man, som kallades "Pepen" omväxlande med "Lill-Anders". Han kom 1927 från Göteborg och blev då vägarbetare på nya vägbygget genom Hannås södra del. Vid här nämnda händelse bodde han strax intill i ett hus, Lindbo, som han köpt och som var avstyckat från den åkermark, som Erik nu mejade havre på. Alla människor vill väl känna sig behövda, så ock Pepen, det var bara så, att de flesta som han fått hjälpa aldrig mer återkom med någon mer begäran om hans hjälp. Det berodde på, att han gjorde det mesta "bakvänt". Erik tillhörde ett av undantagen av bönderna, men det var inte ofta som han behövde Pepens hjälp. Men detta, att Erik ibland var tacksam för hans hjälp och gav sig tid att lyssna och samtala med honom, det gjorde att han tyckte om Erik.

Så stod Pepen där på åkerrean och undrade över, på vad sätt han kunde, fastän "oombedd" hjälpa till. Funderandet tog lite tid, men till sist fick han en idé: Vid de två första varven hamnade neckerna i diket, medan de på de följande varven hamnade på åkern i en lång sträng med långa mellanrum. Det var ju självklart, för varje tänkande människa, att alla neckerna skulle vara i diket, såsom de första – så tänkte i alla fall Pepen. Problemet var att neksamlaren inte räckte dit. Här fick Pepen sin chans att hjälpa till. Han satte i gang med att bära necker från närmaste sträng och kasta dem i diket.

Erik såg genast vad Pepen höll på med, men han tyckte, att det hela var för dråpligt för att genast avbrytas. Han ville, att även Werner skulle få glädjen att se den obetalbara komiken. Han körde vidare som om han inget sett och väntade med spänning på skriket från Werner.

Det kom inte helt oväntat, när Werner befann sig mitt för strängen där Pepen bar necker med största iver.

"Stopp! Stopp! Stopp!"

Erik var listig nog att stanna, när de var utom hörhåll för Pepen, varefter han visade Werner en förvånad uppsyn. Werner skrek:

"Gubben ä ju gaarn! Han bär neckera te diket! Här sitter ja ä lägger dem i rader, ä så håller gubbgärningen på ä fyller diket mä dom!"

Erik (lika gaarn som Pepen) tänkte då, att det roliga fick inte ta slut för tidigt. Han steg av traktorn men lät den gå på högt varv, så att han kunde tala med Pepen utan att Werner kunde höra honom. När han kom till Pepen sa han berömmande:

"Då där gör du ju riktigt bra, bär bare."

Erik satte sig åter bakom ratten och Werner hade återfått sitt lugn. Bindaren spottade necker, och Werner lade dem i raka strängar, tänk vad några ord kan betyda mycket. Pepen fick nya krafter och bar med ännu större iver än förut och fyllde på i diket.

Plötsligt hördes ett illvrål, som överröstade alla andra ljud:

"Stopp! Stopp! Stopp! Gubben ä ju fullständigt gaarn! Han haller ju på!"

Ännu en gång steg stollen på traktorn av den och gick till den andra stollen, som släpade necker så fort som han förmådde. Och traktorstollen sa till bärarstollen:

"Hör du du. Då ä nog bäst att du sluter opp mä dä där. Werner tycker inte om dä du gör. Du vet ju, att han vill ha allting på sitt vis. Du känner ju honom lika bra som ja, du vet ju att han har sine idéer."

Pepen förstod fullständigt:

"Ja ja. Ja vet ju dä, att han har ett svårt sätt."

Erik insåg senare, att han fallit för en frestelse, att han missbrukat sin vänskap med Pepen. Men å andra sidan, Pepen hade inte tagit någon skada. Erik fick lite straff, att bära neckerna ur diket som Pepen hade burit i. All synd tycks straffa sig.

Potatisplocket

Våren 1954 hade Erik förlagt årets potatisodling på det garden tillhöriga torpet Värstad. Så kom då hösten samma år och den tid, då potatisen skulle plockas upp ur jorden. Till sin hjälp hade han sin maka Gunvor, som tog sig dit på cykel, med deras tvååriga dotter Anne-Marie. Upplockerska var också änkefrun Elin Jonsson, från granntorpet Lövdalen, som gränsade till Värstad. Erik åkte efter sina hästar på gummihjulsvagnen. Med på vagnen var också Pepen, som steg på den där han bodde.

Sedan Erik "ärdrat" upp de första fyra färorna, en åt varje plockare, så att upplockande kunde börja, fick Erik ett av sina infall. Han ställde sig och sjöng Martin Ljungs visa:

"Vi vill klara avet, a vi kan klara avet, a vi skall klara avet" o.s.v.

Elin, i full fart med plockandet, applåderade inte sången men hade tydligen den rätta föresatsen Eriks sång förutan. Elin och Erik skulle plocka i samma stora korg placerad mellan deras färor. Utan att avbryta plockningen och resa sig, sa hon till Erik:

"Ska vi klara avet, så är det nog bäst att du börjar å plocke lite mä."

Erik fick straxt följa hennes råd och avstå från sånglig ära, för att i stället plocke "påra", för han var redan flera meter efter henne.

Lagom till hemfärden på kvällen hade de fyra plockat så duktigt, att de hade fyllt hela det stora lastflaket. Elin gick hem till sig. Gunvor cyklade hem med lilllickan, och sist åkte Erik och Pepen på vagnen. Det hade varit sol och en lyckad arbetsdag. Men för Eriks, och i viss mån även för Pepens del, skulle lyckan inte följa dem ända hem.

När de kom mitt för skolhuset Fredriksberg, exploderade vänstra framdäcket. Det blev en väldig smäll, så att landsvägsgruset spröt åt sidan. Mitt över det exploderade hjulet satt Pepen på en säck. Han såg för ett ögonblick ut att sitta i luften. Hästarna blev skrämde, men Erik kunde lugna dem. Som tur var, befann de sig nära skolans uppfart. Utmed dess början fanns en gräsbevuxen yta, som var stor nog för vagnen. Erik körde dit den och lösgjorde hästarna, ty för honom återstod inget annat att göra, än att gående köra hem hästarna de tre kilometerna till sin by. Han fick sällskap med Pepen den första kilometern.

När Erik kom hem, bad han grannarna om att få låna en vagn. Han behövde åka efter potatisen, eftersom det var risk för regn följande natt. Då sa en av grannarna, Göran Solvestad, att Erik fick låna, inte bara vagn utan också deras traktor, som redan stod framför vagnen. Glad i hägen ställde Erik in sina hästar och for iväg med traktor och vagn.

Kommen till sin egen punkterande vagn, stannade han traktor och motor, för det tog lång tid att ensam lasta över alla potatissäckarna. Så var då omlastningen klar och Erik satte sig belaten på traktorn, men då startade inte den? Det blev försök efter försök, men förgäves. Det fanns inget annat val för Erik än att gå hem den tre kilometer långa vägen för andra gången samma kväll.

På hemvägen passerade han lantaffären i kyrkbyn och gick in där och lånade telefon. Men bröderna Solvestad som tigde traktorn svarade inte. Vid utgången från affären träffade han en god vän, Birger Frozell, som bodde intill allären. Denne erbjöd då Erik sin lättviktsmotorcykel. Straxt lite gladare åkte Erik iväg på den, men den färden varade bara femhundra meter, då även den motorn stannade, utmed Kolviken. Så fick Erik även lämna den och fortsätta sin vandring.

Då Erik för andra gången kom hem och berättade om motigheterna för en av traktorullänarna, fick Erik aka med honom i hans bil till potatisvagnen. Felet med traktorn var ett elfel, som uppstod vid begynnande fuktig väderlek. Hade Erik vetat om felet och hur det åtgärdades, så hade han själv kunnat sluta traktorn i stället för ägaren. Så fick Erik till sist hem sitt potatislass och under tak, men då var det ganska mörkt. Så slutade dagen helt i enlighet med innehållet i visan:

"Vi vill klara avet, vi kan klara avet, å vi skall klara avet..."

Under natten föll ett stilla regn.

"Dagen efter" var "dagen inne" för upplockningen av den andra och sista hälften av potatisen. Arbetsstyrkan var densamma som den föregående dagen, väderleken likaså. Skillnaden denna dag var den, att det inte fanns något gummidäck som kunde explodera på vagnen, då denna var ersatt av en s.k. bulthjulsvagn med järnskodda trähjul. Vid denna tid i mitten på 1950-talet hade bulthjulsvagnar med höskrindor kommit ur bruk. Men Erik, som med kärlek samlade på gamla ting, hade sparat sin bulthjulsvagn med skrinda, som här åter kom till användning.

Så kom kvällen också denna dag, all potatisen var upplockad och lastad i skrindan. Erik satt på en säck och höll i tömmarna, och Pepen satt också på en säck. De två männen var båda fyllda av den lyckokänsla, som odlare alltid känt då skörden är bärgad.

Innan de nådde den allmänna vägen, bar det först utför två mycket branta och besvärliga backar. Det var svårt för hästarna att hålla igen och bromsa, då någon forbroms för kusen inte fanns på bulthjulsvagnar. I stället rullade de inte lika lätt som en gummihjulsvagn. Men Erik började nedfärden med lite oro, dels för det tunga lassets skull och dels backarnas stora lutning.

Men nedfärden gick bra, och han kunde andas ut, när det i nedersta backen bara återstod cirka femton meter innan den allmänna vägen. Då hände något helt oväntat, en skälkning gick genom skrindan. Nyss hade den lutat framåt, men på ett par sekunder lutade den bakåt! Vad hade hänt? När Erik vände sig om, stod vagnens bakre hjulpar flera meter bakom skrindan, som med sin bakdel släpade på vägen. Det var lätt att stanna, ty den tungt lastade skrindan bromsade själv. Vad hade hänt?

Jo, skäftstangen som förbinder framvagn med bakvagn hade gått av på mitten. Den bakre stänghalvan hade ränt ner i marken och därmed hindrat bakvagnen att förflytta sig. Skrindans bakdel hade glidit av den stillastående bakvagnen, slagit i marken och bromsade. Så stod bakvagnen där påminnande om en artilleripjäs, med en stängbit i marken som markstöd och en stängbit pekande mot skyn som eldrör.

Nedanför backen utmed allmänna vägen fanns en stor sandgrop. I hästarna förmodade dra dit lasset. Där fick Erik spanna ifrån hästarna och börja gå efter dem den cirka fem kilometer långa vägen till sin egen gård. Därmed hade han två strategiskt utplacerade vagnar utmed allmänna vägen. En vid Sandgropen och en vid Fredrikbergs skola. Så fick han åter låna grannens traktor med vagn för att få hem sista lasset. Då kom han ihåg startvisan vid Vårstad: "Vi vill klara avet, vi kan klara avet, och vi skall klara avet..." Men denna gång var han mindre upplagd för att sjunga visan, fastän slutresultatet stämde med den.

Avskedet

Året 1955 var det påfrestande torkåret med ihållande och intensiv värme under hela sommaren. Hettan gjorde det svårt att arbeta både utomhus och inomhus. Det var särskilt svårt för äldre människor med kroppslig ohälsa. Eriks far, Carl, var sängliggande sedan länge, då han inte orkade gå. Innan dess hade han legat på lasarettet i Västervik, där han opererats för prostatacancer. Där hade Erik åkt på moped och hälsat på.

Sommaren 1955 blev också Eriks mor, Amalia, klen. Hon var 79 år. Hon tålde inte maten utan kräktes upp den, och då hon fick inte behålla den, avtog hennes krafter fort. Efter en kort tid, orkade hon inte ligga längre i sin säng i sovrummet hos Carl. Dels därför, att hon inte orkade prata med honom längre, och dels därför, att hon inte orkade se honom ligga där utan att kunna passa på honom som förut. Hon flyttade in i stora salen på andra sidan kammarväggen, för i det större rummet var det svalare. Där kunde man dra ned jalousierna för fönsterna och utestänga

solen, utan att det blev mörkt i rummet. Den äldre och trogna pigan Agnes, samt deras dotter Allis, fick hjälpas åt att varda de gamla. Erik gick upp till dem varje kväll.

Amalia skickade bud efter den gamle och pensionerade sockenprästen Henrik Östberg. Han kom och gav de gamla Nattvarden. På kvällen berättade hon glädjestrålade för Erik, att hon fick behålla nattvardsvinet. I detta sag hon ett Guds tecken.

Dagen efter ville hon in till Carl i hans smala kammare. Erik och dottern Allis var med. Så även Agnes och grannfrun Amy Pettersson som var på besök. Tillsammans bar de in Amalia liggande i sin lätta säng. Så fort hon kom in i rummet hos Carl, reste han sig halvsittande och sträckte sina händer mot henne och sa:

"Jaså, kommer du nu."

Trohgen förstod alla de fem i rummet i detta ögonblick, att när de gamlas händer nådde varandras, så var detta ett avsked – ett avsked för alltid. Det blev inget sagt. Det behövdes inte. Inom sig grät alla, men inget synligt gråtande förekom. Sådant skulle ha stört. De gamlas händer, som fumligt vidrörde varandras, och stillheten, var gripande ögonblick. Det var en helig stund, och en sådan går inte att beskriva. Den kan bara upplevas.

Två gamla, trötta och sjuka människor, som inte längre kunde gå, skulle skiljas åt. De hade levit ihop i 55 år och delat allt: Slit, bekymmer, sorg, glädje och lycka. Detta var och blev deras sista möte, där de fick röra vid varann, sitta i lugn och se på varann.

Efter en stund, tiden räknades inte längre, den stod stilla, bar de Amalia tillbaka till hennes sista plats viloplats i eget hus. Det var i den festsal, där hon så många gånger dukat festmiddag för släkt och vänner, upplevat gemenskap och glädje.

Dagen efter var Erik till torpet "Ströms" med sina hästar och en plog och plöjde en mindre åker, en långsmal remsa mark som av sedan länge bortgångna odlare hade erövrats från skogen. Egentligen lönade den sig inte att bruka, men hans känsla för de bortgångnas arbete var starkt. Det skulle komma att bli sista gången den bar stråsäd och hö, innan den återgick till skogsmark.

Efter plöjningen åkte Erik till gardens andra torp, Varstad. Där gick kvigor på bet, som saknade vatten i den kalla som torkat i den ovanligt starka hettan. Där spände han för vagnen med den stora vattentunnan, åkte till Storsjön och fyllde den. Sedan bar det samma väg tillbaka med vattnet till drickhon hos kvigor.

Nu var det långt lidit på eftermiddagen. Ända sedan morgonen hade han tänkt på sin mor på lasarettet i Västervik. Han hade fått ett visst hopp, då han innan avfärden till torpen, haft telefonkontakt med lasarettet. Där hade hon för första gången på länge ätit, en tallrik soppa och fått behålla den.

När sa Erik på hemvägen i lugn och ro passerade lanthandeln i kyrkbyn, kom ett kvinnligt biträde ut och sa till honom att skynda sig hem. De hade ringt från Västervik, att Amalia var mycket dålig.

När Erik kom hem samlades där alla tre sönerna samt syster Allis. Amalia hade velat, att barnen skulle meddelas, hur dålig hon var. De fyra insåg att nu var det bråttom, ville de se henne en sista gång i livet, gällde det att komma fort iväg.

Så fort de var färdiga för avresa, ringde en sköterska, att nu var det inte så bråttom längre, Amalia, deras mor, var död. Resan ställdes in. Varför skulle de jäkta dit på kvällen, när hon inte längre fanns. De fick i stillhet samlas hos pappa Carl i stället.

Erik skulle aldrig glömma den här dagen: att han plöjde jord och körde vatten, medan hans tankar hela tiden var hos modern, som skild från sina kära fick utkämpa sin sista strid. Inför döden tycks sinnena bli mer vakna än annars. Kanske därför, att döden är det största ögonblicket i en människas liv.

De fyra syskonen samlades hos Eriks påföljande dag. Det rädde samma intensiva sol och värme som förut. Alla var som vanligt, till det yttre, men till det inre var det inte som vanligt, även om inget sadet. Beskriva förlusten av en älskad mor, det går inte, det kan bara upplevas. När Erik stod i bårummet och såg sin mors avtäckta ansikte och varligt strök henne över haret, tyckte han, att hon inte var sig riktigt lik. Utstrålningen fanns inte längre. Allt hos henne var i vila

Allis träffade sjuksystem som sag Amalias sista timmar. Hon sa till Allis, att Amalia hela tiden bara hade bekymmer om sin man och sina barn. Hon sa till Allis: "Begriper ni, vilken underbar mor ni har haft".

Amalia tålde inte maten, hon åt full tallrik och trodde nog att det skulle gå bra, då hon var på ett lasarett. Efter maten var hon pigg och glad, men efter en stund sade magen ifrån, hon fick tarmvred, och hennes liv gick inte att rädda – det sista var bäst för henne.

Vid en människas död aktualiseras för många sörjande det, som skiljer människan från djuren, nämligen religionen. Det kristna hoppet om de dödas uppståndelse och återseendet av sina kära i en bättre värld, är en tröst för de troende. Men saknaden och sorgen finns alltid kvar oavsett tron. Ibland kan tiden läka sorgen, ibland aldrig. Livet går vidare, men en kär vän glömmes man aldrig.

Många tvivlar på Guds existens. En del har trott men förlorat tron. En del har aldrig trott. Men även de tvivlande och icke troende finner det självklart, att de döda skall få en kristlig begravning. Gammat sed och tradition skall följas, det är en del av vårt kulturarv.

Amalia var varmt troende, i sin ungdom fostrad av de frikyrkliga. I hennes egen familj i Solvestad, var det bara sonen Erik som hon kunde ha långa andliga samtal med, en gång sa hon till honom efter ett sådant samtal, då han var i 30-årsåldern:

"Jag har bätt till Gud för dej, att du skall bli troende. Och när du blir det, så kommer du inte att ha tron för dej själv, utan du kommer att tala med andra om den, för du har ett sänt sätt."

Vid gravsättningen av Amalia höll Erik frimodigt tal vid hennes grav, där han framhöll sin mors fasta tro på Gud som ett föredöme. Ty i sorgen var hans egen tro större än hans tvivel.

Före sin bortgång berättade Amalia för honom en gång om sina bönesvar. Det var tre stycken, här följer det första:

Detta skedde en sommar på 1930-talet, då Erik själv var inblandad i det som då hände. Hon började se dåligt, trots glasögon hade hon problem med att läsa. Det hon läste var tidningen Missionsbladet. Det gjorde hon på kvällarna innan sänggåendet vid köksbordet. Vid denna tid var lyset en fotogenlyckta hängande i en krok över henne.

I Norrköping fanns vid denna tid en omtalad och berömd ögonspecialist med efternamnet Chiller. Amalia åkte till honom flera gånger, men han kunde inget annat göra än att skriva ut ögondroppar. De skulle droppas i ögonen dagligen. Var Erik tillstades, så fick han sköta flaskan. Erik kom ihåg detta, men han mindes inte om han då slutat skolan eller inte. Han fick droppa i ögonen, för han mindes att hon sade, att han "var så lätt på hand".

Men dropparna hjälpte inte, ögonen blev allt sämre. I kvällsmörkret såg hon blixtrar framför ögonen och det sved smärtsamt. Nu var hon förtvivlad, skulle hon bli helt blind och ensam kvinna i huset med man och tre halv vuxna söner. Vid denna tid fanns inga bekvämligheter. Vid sitt näst sista besök hos Chiller ville hon veta sanningen, skulle hon bli blind?

Så fick hon då höra den sanning hon fruktat. Hennes ögonsjukdom var obotlig, hon skulle komma att bli helt blind. Men vad hon led av, det tog hon inte reda på, bara hur det skulle bli.

Så satt hon åter en kväll med Missionsbladet framför ögonen. Då fick hon se en artikel om en man i Örebro, som hade fått gåvan att bedja för sjuka så att de blev friska, det skulle ha skett flera gånger. Den som ville ha förebedjarens hjälp med att bedja, skulle skriva till honom. Artikeln slutade med hans adress. Amalia grep "efter halmsträet". Hon skrev illa, men hon skrev. Han fick brevet och kunde läsa det.

Så kom ett efterlängtat brev till henne från Örebro. Han skrev, att de skulle hjälpas åt båda två att bedja. Det skulle ske samtidigt, han i Örebro och hon Solvestad i Hannäs socken. Han angav också dagen och en sen tid på kvällen, när andra normalt sover.

Den föreslagna kvällen hade hennes Carl och deras tre pojkar gått till sängs. Själv gick hon tyst in på husets stora vind. Där var husets förvaringsrum för alla hängande kläder samt annat. Det var sommarkväll, och vindens tre fönster släppte in lite ljus. Hon var van vid att "trevla sig fram" i mörker, för hon slöt då helst ögonen för att slippa "blixterna" med åtföljande smärta. Så sjönk hon på knä och bad, bad och åter bad. Hon visste inte hur länge hon bad.

Men till sist var hon tvungen att sluta, hon reste sig och trevade sig i mörkret därifrån, för hon vågade inte öppna ögonen. Hon var inte säker på, att hon var botad, och hon ville skjuta denna

hemska tanke ifrån sig. Så kom hon in till Carl i dubbelsängen och intog sin plats, hela tiden blundande. Hon fortsatte att sitta i sängen blundande, länge.

Så kom hon ihåg, att den bedjande skulle tacka Gud för vad han gjorde för de bedjande. På det sättet fick hon en ny orsak till att uppskjuta ögonöppnandet. Hon tackade med tysta ord om och om igen. Till sist kom tanken: du kan inte hålla på så här hela natten, du måste öppna ögonen, du måste se hur det verkligen är. Så gjorde hon det! Blixtarna framför ögonen var borta! Värken i ögonen var borta! Gud hade svarat på deras böner! Detta, att han fanns, det hade hon aldrig tvivlat på. Hon hade kämpat med Gud denna natt, men inte ensam; en för henne helt okänd man i Örebro, hade kämpat tillsammans med henne.

Amalia vaknade på morgonen fortfarande frisk i ögonen. Hennes tacksamhet kände inga gränser. Hon kunde inte behålla nattens upplevelse för sig själv utan kände behov av att få dela glädjen med någon. När dottern Allis var hos henne på förmiddagen, följde hon henne från köket ut i solen. Då de skulle åtskiljas, berättade Amalia alltsammans. Allis hörde noga på, och tog det som ett samtal i förtroende och berättade det aldrig vidare för någon.

Så fort Allis hade gatt upplevde Amalia, att hon blev tillsagd ungefär följande: du skulle inte ha berättat det skedd för Allis, då hon är en icke troende. Samtidigt med detta som skedde i Amalias huvud, kände hon åter svedan värken i sina ögon. Hon höll på att bryta samman. Hon befann sig nära vedskjulet, hon stapplade in där och slöt dörren och sjönk på knä utmed huggkubben. Hon bad förtvivlat om förlåtelse. Plötsligt upplevde hon förlåtelsen ånyå och kände, att hennes ögon var helade för andra gången.

Så kom dagen då hon enligt turordningen besökte doktor Chiller. Efter grundlig undersökning av hennes ögon sa han ungefär följande ord, som Amalia kom ihåg med glädje:

"Jag förstår inte det här? Ni är fullt frisk i ögonen. Det måste ha skett ett under. Det finns inget mer som jag behöver göra med er. Ni behöver inte komma tillbaka, då ni är helt återställd. Glädjande för oss båda." Åren efteråt läste hon utan glasögon, men hennes ögon kom att åldras som hos alla andra.

Allt detta berättade Amalia för Erik några år före sin död. (Varför skulle hon tiga så länge?)

Hon berättade, att medan Erik ännu var barn, hade de två hästar och en på tillväxt. Så blev unghästen svart sjuk. Veterinär och medicin hjälpte inte. Carl hade skickat bud på slaktaren Hallingström, för hästen fick inte plågas längre. Amalia tyckte det var för bedrövtligt, att de måste slakta den vackra unghästen, som de så väl behövde. Hon bad till Gud som vanligt, när Carl gick till ladugården för att möta Hallingström. När Amalia kom skyndande efter i bygatan, fick hon se, att karlarna hade fått ut unghästen på en gräsplätt i hagen utmed bygatan. Där fanns andra karlar som skulle hjälpa till, och Hallingström stod färdig med slaktmasken i händerna för att ge nådaskottet. Amalia till att skrika, att de skulle släppa hästen, de fick inte döda honom. Hallingström undrade varför han skulle släppas, allt var ju klart för slakten. Men Amalia fortsatte att skrika. Då sa Carl, att de skulle släppa unghästen.

Han sprang några steg, kastade sig på sidan och började rulla på ryggen som friska hästar brukar göra. Plötsligt började luft och avföring spruta ur hästen kloak. Snart reste sig hästen på benen, småsprang litet och stannade och stod lugn. Då sa Hallingström, att nu behövde han inte slaktas, nu var han i ordning igen. De andra sag det skedd som en naturens medicin, men hon sag det som en hönhörelse. Utan hennes bön och skrik hade slakten skett, men hon tog med det.

När Carl sedan länge var pensionär, fick han svår reumatisk värk i det ben, som blev avbrutet en gång i ungdomen vid den olycka, då hans hästar "skenade" (blev skrämda) framför vagnen. Nu värkte benet flera månader i sträck, inga åtgärder hjälpte. Åter bad Amalia i djup förtvivlan över hans ständiga lidande. Även denna gång hjälpte hennes bön, värken försvann och återkom inte mer. Hon bad alla gånger i ensamhet och talade aldrig om bönesvaren. Men dessa tre bönesvar, som hon före sin död berättade för Erik, de grep honom mer efter hennes död än före. Det är tydligt att starka känslor skärper sinnet.

Hör nu dessa bönesvar ihop med roliga historier? Svaret kan kanske bli, att de hör med till detta livet. Men i stället för att, som en rolig historia, åstadkomma ett hälsobefrämjande skratt för stunden, så är bönesvaren en glädje och en kraft för hela livet. Vidare kan sägas, att de

allvarligaste människorna ofta är de roligaste. De roligaste historierna förknippas med präster. Om Gud verkligen finns – detta är en tro – och givit henne alla egenskaper, då tyder detta på att han också har humor.

Lappen” och Selma

Selma i Startorpet i Fryserums socken brukade gå runt i bygden med en klädkatalog och ta upp beställningar. Hon besökte ibland Eriks föräldrar i Solvestad några gånger. Hon var då en gumma på omkring sextio år. Hennes medförda katalog visade moderna kläder men själv klädde hon sig mycket ”gammaldags”. Hon var vänlig och rar.

Hon bodde ensam på torpet, då en man i hennes egen ålder, ”Lappen”, kom till socknen och efter en tid flyttade till henne. De blev ett oskiljaktigt par. Han var kraftigt byggd och hade ett ansikte, som påminde om lapparnas i Lappland, han kom från Lycksele. Han var hjälpsam, glad och oförarglig och tyckte om att hitta på saker som roade honom. Det senare gällde i både tal och handling. Han gick dagsverken hos bönderna och gjorde lite av varje. Både han och Selma upplevdes av ortsborna som original, och de historier som ”gick” om dem var inte överdrivna, ty det behövdes inte.

Erik hörde talas om deras renlighets-likgiltighet (konstigt ord), och han trodde inte, att det som berättades om dem var sant. Han uppmanades att besöka dem och se själv, och en dag fick han ett ärende, som gav honom orsak att besöka dem. Han ville ha Lappens hjälp med att spränga några stenar på en åker. Han tog sin bil och åkte dit en sommardag i sällskap med sin syster Allis, då hennes man var släkt med Selma. Tack vare Allis behövde Erik inte bli stående på farstubron och där framföra sin önskan om hjälp med stensprängningen, självklart blev de båda inbjudna.

Det första Erik såg i den lilla köksfärstuns mörker var hyllor av ohyvlade bräder, och på dessa rostiga plattburkar, trasiga trädgårdsredskap och järmskrot. Det var som att komma in i en ostädad bonnsmedja.

I köket rymdes mycket som inte hör till ett kök. Mitt på golvet stod en sagbock, och under den fanns en ansevärd spånstöv. På sagbocken kapades spiselveden, och på väggen bakom sagbocken hängde bågsågen bland utgångskläderna. Inte vackert men enkelt och praktiskt.

På kortväggen närmast spisel, där man normalt i liknande hus på landet vid denna tid brukade ha vedskrubben, var här i stället ett hönsnät uppsatt. Mellan detta nät och väggen hade hönsen sin plats över vintern. Deras plats var inte stor, cirka två kvadratmeter, men de behövde ju inte röra sig så mycket för att hålla kroppsvärmen, nära murstocken och spisel. Nu var hönsen ute i det fria men spåren efter dem fanns delvis kvar.

Nästa intressanta blickfång var köksbordet. På det gick inte att sätta ned en sak, utan att först flytta på odiskade koppar, tallrikar och formar, en del av de senare med mögliga maträtter.

Köksfönstret släppte inte in mycket ljus, tydligen var det länge sedan rutorna putsades, om det någonsin skett? Erik sag Selma gå till spisel, ty förgäves som hon var, ville hon självklart bjuda på kaffe. Sedan Erik forskande hade sett sig omkring i dunklet, stannade hans blickar vid Selma framför spisel. Det såg ut som om hon stod i en liten grop i golvet, den var inte särskilt vid eller djup men en grop var det. Han första tanke var då: Jusa, de har jordgolv också! Men när han hade stirrat litet, upptäckte han, att hålets botten bestod av litet nednötta golvplankor. Orsaken till hålet var ett cirka tre centimeter tjockt jordliknande lager.

Salen, vardagsrummet, gav ett bättre intryck, då det var ganska rymligt. Här fanns tre fönster som släppte in ljuset, att en ruta hade ersatts med en sammanvikt spannmålssäck, betydde inte så mycket. Sådant lagning hade Erik själv tillfälligt utfört i sin ladugård. Det stora salsbordet var även det belamrat med saker som stod i vägen för servering där, men Selma plockade samman det som hindrade.

Egentligen ville inte Erik och Allis ha något kaffe, men att tacka nej, det skulle ha varit att göra den vänliga gumman illa. Erik tänkte, att han redan upplört sig skamligt, genom att komma in där och snoka, ty det var ju en av orsakerna till att han var där. Vad angick det honom och andra människor hur två hederliga gamla människor levde. Om de trivdes med skit och oordning, så var det ju deras sak. Kroppsligen och andligen var de ju lika friska som andra människor. Båda

var ju glada och lyckliga och hade allt vad de behövde. Erik tänkte på alla de människor som bodde i praktfulla hus med damnade ytor och saker men ändå var djupt olyckliga.

Erik satt vid salsbordet, drack kaffe och lät Allis föra deras talan. Men själv funderade han över om inte folks allmänna renlighet var lite överdriven när det gällde hälsan, ty kroppen har ju en anpassningsförmåga. Kanske var det så, som han hört äldre människor säga, att ingen människa dött av lite "vanlig" skit? I varje fall var både Lappen och Selma ovanligt friska.

Som han satt där och brottades med högre tankar, kom han att titta mot höjden och fick se salstaket, detta var svarbrunt. Han funderade på om det ursprungligen vita taket var målat med selolja, ett läderfett som användes till hästselarna?

I salens ena långvägg, innifrån sett nära den avskiljande köksväggen, stod dörren öppen till uteveranda och finingång. Men där kunde ingen gå varken ut eller in, ty det lilla verandanummet var fyllt av kasserade skor, stövlar, avlagda kläder och annan bråte som tjänat ut.

Besöket hos "naturbarnen" Lappen och Selma var en ovanlig upplevelse men inte olustig. Men när Erik kom hem till sin egen Gunvor, kände han tacksamhet mot sin renliga och dammtorkande livskamrat. När han träffade svagern Elof och berättade om det svartbruna taket, hade denne sin teori om det: Den svartbruna färgen var sot och stekfett i förening som kommit in från köket under årens lopp.

Det gamla, snälla, hjälpsamma och hederliga paret fick genom sitt ovanliga levnadssätt bli många människor till glädje, det kan ingen bestrida. Av många blev de mer omtalade än de kungliga – och de väckte ingen avund.

Lappen kom till Erik som avtalat var och sprängde sten, och han hade då maten hos Gunvor. På vägen från akern gick han genom en kohage men väjde inte för komackorna utan lämnade spår efter sig, t.o.m. på trasmattn i Gunvors kök. Men hon var vänlig men sa inget. Det såg ut som om han alltid gick och tänkte på något utan att bry sig om det jordiska. En dag berättade han följande vid kökshordet:

Han cyklade ofta till Valdemarsvik, och då brukade han gå in på sparbanken och ta ut en bondes pengar åt denne. Bonden hade svårt att själv ta sig till banken, men han medskickade sin bankbok och med fullmakt för Lappen. Det hade fungerat bra under en lång tid, men så en dag hände en stor kalabalik på banken, då Lappen lämnade över bankbok, uttagsblankett och fullmakt underskrivet av bonden. Så fort kassörskan såg bondens underskrift sa hon, att denna inte var lik den tidigare. Hon förklarade högt och bestämt för Lappen, att underskriften var en tydlig förfälskning och begärde en förklaring.

Lappen blev ursinnig över att hans hederlighet sattes ifråga:

"Då va fullt må folk på banken, men ja va ju oskyldi, sa ja hade inget å dölje, så ja skrek: anklager ni mej för förfälskning! Ja å ju bare skieken må pappera å ska ta emot pänga, då ha ja ju gjort i årtal! Å å ja en tjyv, då ha ja vatt en tjyv i alle år!"

Då slöt må att bankdirektören kom å sa, att ja skulle lugne ner må, di anklagde ingen, men då måste utredes, så nåre pänge kunne då inte bli inna dess."

Ja, saken blev utredd, och då visade det sig, att bonden inte kunde skriva, utan hans hustru hade skrivit åt honom i alla år. När hon sa dog, fick hushållerkskan ta vid och skriva i stället, men hon hade inte samma handstil som bondens hustru.

"Efteråt ringde banken te må å ha om ursäkt," berättade Lappen nöjd.

En annan sak som fick Lappen att se rött, var pojklumfars antydningar om att han var lupp, vilket hans utseende tydde på, plus det att han kom från Lycksele.

"Ja va i Valdemarsvik en då, å när ja gick över åbrona, sa sto där två pojke ve broräcket, å då säger den ene te den andre:

'Di säger att då å kallt i Lappland!'

Då där sa han te den andre men då va ännu te mej. Så di kan uppföre-sa. Om ja te exempel å i Lappland, så står ja väl inte å skriker om att då å kallt i Småland, så fort en smålänning går förbi."

Erik hade själv borrar stenhålen vari Lappen laddade och sköt. Han tyckte om att spränga sten och se det sprängda fara i luften. Utmed den åker där han sprängde fanns en av Eriks kohagar. När han morgon och kväll samlade korna för mjölkning, varseblev han trasiga plåtbitar med

farliga kanter ligga lite överallt i hagen, som om de regnat från himlen? De var farliga för korna, och Erik var arg när han gick omkring med en plåthink och samlade dem. Han kunde inte fatta var plåtbitarna kom ifrån?

En dag fick han förklaringen av Lappen, som glädjestrålade berättade, hur roligt han haft, när han sprängde stenarna. Han hade burit plåtbarkarna från en bränngrop och lagt dem på stenarna, innan han tände stubben:

”Då va verkligen roligt å se, hur barka fick skjuss unner arsele, när då smäll.”

Även den kärnfriske Lappen fick en dag vård på lasarettet i Västervik. Han hade blivit påkörd av en bil, och inför läkaren och sjuksköterskorna bad han om att få visa prov på att hans hjärna fungerade helt normalt. (?) De fick ta fram en svensk almanacka och själva kontrollera, att han ur minnet kunde återge alla almanackans personnamn, (och för att göra det svårare för sig själv) med början den sista december och slutande med uppräknigen den förste januari. Det hade ingen patient tidigare gjort på det lasarettet.

Björling svär vittneseden

Björling hette en man från Skickerums by i Tryserum. Om honom berättades följande. Han betraktades som ett original men påminde mest om ett stort barn. Han var liten till växten, talade vårdat, var vänlig och oförarglig och i all sin enkelhet en gentleman.

En dag blev han inkallad till tinget i Gamleby såsom vittne. Den som önskade hans vittnesmål var en bonde, som ansåg sig utpekad som säljare av dålig mjölk. Björling hade köpt bondens mjölk och inte funnit några fel på den. Detta ledde till att bonden inkallade honom som vittne. Som varande en hjälpsam man ställde han upp. När han berättade detta för folk, sa man åt honom, att då fick han svära vittneseden. Med ledning av det som hände på tinget för Björlings del, är det lätt att räkna ut, att han i förväg övat på vad han skulle komma att säga vid rättegången. Den allmänna kännedomen om Björlings kommande vittnesmål på tinget ledde till att flera åkte dit för att lyssna på honom.

Stunden kom och Björling kallades fram för att avlägga vittneseden och därefter svara på frågorna. De närvarandes ögon och öron var på helspänn och följande påstås ha hänt:

Björling kom fram, men innan den som förestavade eden hann säga något, så tog Björling ordet och talade med hög och klar stämma:

”Jag, Johan Albert Gustaf Björling svär vid Guds Heliga Ewangelium, låan, jävlar, helvete, att vad ond och sur mjölk smakar, det kan jag ej säga.”

Domaren såg förvånad ut under några sekunder, varefter han vände sig till skrivaren vid sin sida och frågade denne i halvhögt röstläge:

”Va säger han?”

Björling hörde domarens fråga till bisittaren och gick och ställde sig mitt framför domaren, såg på honom och ställde följande fråga:

”Vad säger domhavanden?”

Vad mera hände har aldrig berättats – men det får väl anses som rättvist, att även domhavanden fick en fråga ”att bita i”.

Under de mindre mejeriernas tid under 1930-talet och senare, tog man silprov på böndernas mjölk, när den tömdes i den gemensamma mjölkbassängen. Det var s.k. stickprov för leverantörerna okända dagar. När silvadden visade hårstrån, flugor och annan smuts, så skickades vadden till varje berörd bonde i ett grönt kuvert, ej tillslutet. Det var pinsamt för den bonde som fick ett sådant kuvert i retur med skummjölken tillbaka med mjölk bilen. Dessa ”skitlappar” bidrog effektivt till renare mjölk.

Det förekom även ett annat prov då och då, som visade mjölkens fetthalt. Bönderna eftersträvade att hålla fetthalten i fyra procent, eftersom kilopriset bestämdes av fetthalten, som normalt låg omkring de fyra procenten. Nu var där en bonde som levererade sin mjölk till Kvarnviks mejeri som alltid fick skitlappe. En dag när han fick både skitlapp och lapp på fetthalten och läste den, så sken hans ansikte upp av belåtenhet, när han nöjt konstaterade:

"Ja nu ser du ut som om du äntligen börjar få mjölka i balans, för snart är fetthalt lika stor som skethalt."

Födelse-död-födelse och förändring

Eriks far Carl avled i början på året 1957. I mitten på samma år avled även Eriks svärfar Emil. Saknaden efter de två dämpades med tacksamheten över att deras kroppsliga lidanden var slut.

Eriks och Gunvors åsikt hade vid flytten till sin gård i Solvestad varit, att den lilla arrendebostaden som de då flyttade in i var en tillfällig lösning. Så fort de fick råd skulle de bygga sig en ny bostad med tidens bekvämligheter. Efter Eriks föräldras bortgång stod gårdens huvudbyggnad tom. Men någon inflyttning där var aldrig på tal, ty elljus var enda bekvämligheten.

Året 1960 blev byggfrågan åter aktuell och då föddes tanken på en valsituation: Den gamla huvudbyggnaden hade tillräckliga ytor, vilket blev billigast, en grundlig inre ombyggnad av den gamla byggnaden, eller en nybyggnad av en bostad på annan plats?

Erik besökte kommunkamrern i Falerum och samrådde med honom. Denne skötte statens bostadslån, och utan detta lån kunde de inte få råd med en modern dåtida bostad. Följden av samrådet blev, att Erik fick byggnadsingenjören Vållander i Valdemarsvik att undersöka kvaliteten på den gamla knuttimrade bostaden.

Han fann att timret i väggarna var felfritt, rena kärnvirket. Även taket var bra under nytt tegel. Invändigt skulle allt rivas och jordkällare skulle byggas under huset. Kostnaden blev ungefär densamma som vid nybygge. Men allt som ersatte det förut gamla fick dragas av i självdeklarationen såsom gjort underhåll. Det sista medförde att en ombyggnad blev mycket billigare än en nybyggnad. Läget var också vackert. Vållander gjorde ombyggnadsritning och ortens meste byggare Arvid Carlsson skötte ombyggnaden, som var färdig våren 1962. Då flyttade Erik och Gunvor in med döttrarna Anne-Marie 8 år och Yvonne 5 år.

Men redan under byggåret 1961 beslöt Erik en annan förändring, han sålde sina fem mjölkkor. Han kunde inte ha fler i brist på betesmark. Det lönade sig inte att lägga ner så mycket arbete och så mycket tid på så få djur, då det fanns annat arbete som var mer betalt, gav mer fritid och mindre bekymmer.

Han räknade ut följande: Till den lilla beteshagen utmed Vindomen var det cirka 1 kilometer dålig väg, varav en sträcka över annans mark med två grindar att öppna och stänga. Han kunde handmjölka korna i hagen morgon och kväll, då blev gångsträcken 4 kilometer om dagen samt dragande av mjölkkärran.

Valde han att köra hem korna och maskinmjölka dem, då blev det dubbelt gående: På morgonen till hagen 1 km. Korna till ladugården 1 km. Korna åter till hagen 1 km. Vägen hem från hagen 1 km. Det blev 4 km på morgonen och 4 km på kvällen = 8 km om dagen.

Han räknade vidare: Om han hade 5 kor att köra hem eller 20, så blev gångsträckan densamma. Om han maskinmjölkade 5 kor eller 20 kor så blev maskindisken densamma. Alltså, det lönade sig inte längre med en liten produktion, mesta arbetstiden var oavlönad. Det är detta enkla konstaterande som ligger till grund för nutida stordrift med utnyttjande av moderna maskiner.

Så började Erik som s.k. lösarbete, vilket innebar, att han icke hade fast anställning hos någon arbetsgivare utan kunde ställa upp hos den som ringde och ville ha hjälp med något arbete en eller många dagar. För Eriks del blev det skogsarbete, som han hade erfarenhet av. Under de närmaste våren blev det skogsplantering i den egna socknen och i angränsande socknar. Han fick också mer tid för att sköta den egna skogen, som gav mer inkomst än jordbruket.

Då fick han en ny "snilleblint"? Han hade ju den tomma ladugården med endast en gammal häst. Varför inte utnyttja den stora cementerade ytan bakom kospiltorna. Där fanns ju plats för två rymliga boxar för livsuggor. Dessa behövde inte mjölkas, det skötte smågrisarna. De behövde ryktas. Det fanns gott om potatis, grönt gräs under sommaren och frukt under hösten, det fanns spannmål till gröpe. Dessutom, han älskade svin ända sedan sin tid som förare hos sin morbror Oander i Styra. Det ledde till nästa steg.

Svinaktig planering

Erik uppsökte sin jämnåriga vän kvarnägaren Olof Nilson i Kvarnvik. Denne var kyrkokassör och ägde själv en mindre gård med tillhörande kvarn, vilket han själv skötte. Han var liten till växten och något liten till kroppen men hade en bra hjärna, vilken han använde så mycket mera. Han var mångsysslare, kassör i kyrkan och betrodde med ansvarsfulla uppgifter i föreningar och försäkringsbolag.

Han var känd för sina många monologer, när han försökte övertala någon. Han var född pedagog, som med en lättfattlig framställning utgick från grundförutsättningarna och byggde vidare på dem steg för steg. Det var självklara saker som ingen kunde motsäga. Så gjorde han även nu beträffande Eriks tilltänkta svineri:

Olof: "Du har ladugård, va?" Han stirrade in i Eriks ögon och fasthöll hans blick som en domptör.

Erik: "Jaa, då har ja ju."

Olof: "Sen har du åkre, va?"

Erik: "Jaa, då har ja ju."

Olof: "Sen har du traktor å säd å såmaskin, va?"

Erik: "Jaa, då har ja ju."

Olof: "Då sår du åkra, va. Då får du fodersäd och ströhalm, va?"

Erik: "Jaa, då får ja ju."

Olof: "Om du sen skaffer nåre sugger, så får du nytte utå både lagård, maskiner å åkra, va?"

Erik: "Jaa, då får ja ju."

Olof: "Sen köper du ett par dräktige suggor utå mej, va. Ja har två nu som å te salu, lagom för-da te börje mä." Sen maler ja din havre te gröpe te svina, å så har ja löst dom två problemen åt dej, va säger du om då, va? Där lick du allt lite te tänke på."

Allt vad Olof sa, hade Erik tänkt på innan besöket och den väntade övertalningen. Men nu ställde han sig plötsligt tveksam, för att kunna pruta lite på priset. En ny övertalning kom lika självklart som Amen i kyrkan. Men det blev affär, och de båda vännerna var nöjda med den svinaktiga planeringen.

Fråga om skogsvården kom Erik ofta i kontakt med en vän till hans föräldrar, skogsvaktaren Josef Jägerskog i Falerum. Denne var ivrig medlem i Årvidabergs Pingstförsamling. Han kom att påverka den lätttrörlige Erik. Sålunda inbjöd han Erik och Gunvor att en sommarkväll besöka ett tältmöte i Falerum och lyssna på tal och sång. Erik var kritisk till tältbesöket, för han tyckte att alla frikyrkliga var så fanatiska och överspända. Men Gunvor ville åka, och så blev det.

Under tältmötet kom ett moment, då de icke "avgjorda" kristna skulle böja knä framme vid estraden och låta sig "omvändas". Vid sin sida blev de då stöttade av de två pastorerna. Erik och Gunvor gick frimodigt fram och böjde knä. Om de var de enda i tältet som låg där eller om det var flera, det visste de inte efteråt, ty de hade nog med sig själva och det osynliga mötet med Gud.

Dagen efter mötte Erik en av sina grannar, Bo Hornwall, vid stora vägen. Eriks tanke var då, att han här måste ta nästa frimodiga steg och omtala sin omvändelse under gårdagskvällen. Han gjorde så, men grannen, som tillhörde kören i Svenska kyrkan, sa inget. Det var en viktig sak i den kristna läran, att alla kristna skulle bekänna sin tro. Men detta sistnämnda behövde inte Hornwall göra, för det hade han bekänt i handling genom sitt deltagande i kyrkokören. Tron kan visas på många sätt.

Men redan en stund efteråt, då Erik blev ensam, började åter det gnagande tvivlet på läran om Gud, vilket han kämpat med ända sedan pojkåren. Det fanns ju inga bevis för Guds existens. Den kristna läran var ju bara en tro. Ändå var det som om allt det viktigaste i livet styrdes av mänsklig tro. Folk trodde på än det ena än det andra? Erik funderade; felaktig tro hade i alla tider ställt med så mycket obeskrivligt lidande. Men å andra sidan, om det inte fanns någon tro, då skulle människan bli handlingsförlamad och alla framsteg utebli.

När så Erik, åter tung i sinnet, kom hem till Gunvor i köket för att äta, fann han henne strålande som av ett osynligt men märkbart ljus. Hon berättade då:

Hon hade kommit i tvivel på det som hände med dem kvällen innan på bönenmötet i tältet. Hon hade stått och tittat ut genom fönstret i tankar utan att se något. Plötsligt kom ett stort, obeskrivligt ljussken på himlavalvet. Plötsligt var det försvunnit, men bara några ögonblick, sedan lystes himlen upp av samma starka ljussken som förut för att sedan åter försvinna. Hon fick intrycket, att det övernaturliga ljusskenet var som en uppmuntrande hälsning från himlen. Som om Gud hade blinkat med ett öga i taget, för att visa att han fanns. Efter detta var Gunvor orubblig i sin tro. Hon var glad, hon var som på-nytt-född. Hon blev den andligen starka, som alltid skulle komma att bli Eriks andliga stöd och hålla hans andliga aktiviteter igång. Han litade mer på hennes tro än på sin egen.

Eriks och Gunvors omvändelse i tältmötet vållade glädje hos de frikyrkliga som var med på mötet. En stund några dagar senare blev Erik bjuden på en bilskjuts av en pingstpastor som skulle samma väg som Erik. Då passade pastorn på att ge Erik ett råd.

"Nu kommer medlemmar i de frikyrkliga samfundet i vår ort att försöka få med dig och din fru i det samfund de själva tillhör. Här skall ni tänka dig noga för; ni skall välja det samfund där ni trivs bäst, för där ni trivs bäst, där kommer ni att göra mesta nyttan."

Erik tog till sig detta kloka råd. Han ville inte till något frikyrkligt samfund utan valde att stanna i Svenska kyrkan, där han redan var medlem genom barndopet. I den allmänna

kyrkan hade han gått i söndagsskola, blivit konfirmerad och senare sammanvigd med Gunvor till man och hustru. Hans farfar hade varit en av upphovsmännen till kyrkans byggande samt kyrkovård, vilket hans son Carl, Eriks far, också varit. Varför skulle han överge fädernas kyrka? Den lämnade sina besökare i fred i kyrkbänkarna, då ingen där gick runt och frågade folk i viskande ton, om de var "frälsta". Men Erik behöll vänskapen med de frikyrkliga. Han följde pingstpastorns råd, det var bra med flera samfund, då kunde folk välja det samfund där de trivdes bäst.

Så kom det sig, att Erik och Gunvor fick nya vänner bland de frikyrkliga. Det var pingstvännerna och makarna Yngve och Barbro Boll samt makarna Sven och Anna-Lisa Hydén. De kom efter en tid överens om, att besöka de gamla och sjuka i socknen, som inte tog sig till någon kristen samling och där uppleva samvaron med personer som intresserade sig för dem.

De började ringa omkring till de gamla och fråga, om de fick besöka dem och sjunga andliga sånger för dem samt sitta och samspråka i lugn och ro en kväll. De gamla behövde inte bjuda dem på något, tvärt om, de kunde ta med sig kaffe och bjuda de gamla, om dessa inte hade något emot det. Det fanns ingen av de tillfrågade som sa ifrån, som i stället blev mycket glada. Ja, efter en tid gick det därhän, att det var de gamla och sjuka som ringde i stället och bad dem komma. Det blev alltså en ömsesidig gemenskap. De besökta var glada över att få bjuda på kaffe vid träffarna.

Yngve körde bilen, Barbro, Anna-Lisa och Gunvor sjöng, alla tre duktiga sångerskor, och Erik läste bibeltexter och höll korta betraktelser. Sven var inte med, för han tyckte, att han inte gjorde någon nytta, fem personer var lagom tyckte han, då rymdes de i en bil.

Efter ett par år upplöstes missionsgänget på grund av tidsbrist, men vänskapsband hade knutit mellan de besökta och besökarna och allra mest mellan besökarna själva. Erik för sin del saknade dessa missionskvällar, dessa enkla och trivsamma möten med tacksamma gamla. Minnena tillhörde de glada i hans liv.

Erik, Grävsätters kvarn och en upplevelse

Under åren som lösarbetare arbetade Erik höst och vår i Grävsätters kvarn. Det var socknens största kvarn på socknens största gård. När följande hände, var gården ägd av Kronan, d.v.s. den svenska staten. Den siste mjölnaren var Eriks vän Sven Hydén. Denne med sin fru Anna-Lisa bodde kvar i kvarnbostaden som de hyrde, liksom även kvarnen och en bod på tomten.

Sven hade slutat med kvarnrörelsen och arbetade på fabrik i Åtvidaberg. Orsaken var, att bönderna allmänt hade köpt egna gröpkvarnar, så att kvarnen bara kunde nyttjas för tillfälliga arbeten. Till de tillfälliga jobben hörde att rensa och beta böndernas utsåden vår och höst. Sven fortsatte med detta om kvällarna och halva nätterna, när han kom hem från sitt arbete i Åtvidaberg.

Sven tröttnade på kvällsarbetet, men snäll som han var, ville han samtidigt hjälpa sina gamla kunder med deras sääd. Då erbjöd han Erik, att helt gratis få nyttja kvarnen med maskiner och ta hela förtjänsten. Så kom det sig att Erik blev kvarnskötare tidigt på våren 1962.

Erik trivdes med det självständiga arbetet, med ansvaret och med bönderna. Han trivdes med den rymliga kvarnen i tre våningar, och allra mest med den underbara brusande bäcken bakom kvarnen. Där hade det en gång funnits ett vattenhjul, innan elmotorerna tog över. När han tog matraster, brukade han sitta utmed bäcken, och han

upplevde då dessa stunder, som om han var i paradiset. Där kom han ofta osökt att tänka på konung Davids ord i Skriften:

"Du låter mig vila på gröna ängar, du för mig till vatten, där jag finner ro."

En dag hade Erik en oförglömlig upplevelse i kvarnen. Han kom under förmiddagen ihåg, att han under morgondagen måste åka till Falcrum och "sätta om en växel" på Föreningsbanken. Han hade under ombyggnaden av föräldrahemmet ådragit sig stora skulder, bl a hade han en mindre skuldväxel på Föreningsbanken. Dit fick han åka varje månad och omsätta sin växel med 200 kronor. Det är en obetydlig summa i dag år 2002, men när Erik hade denna skuld rådde det ett annat penningvärde. 1961 kunde man bygga ett helt nytt och modernt bostadshus för cirka 50.000 kronor. 200 kronor var alltså ingen liten summa för Erik, som för tillfället var utan pengar.

Erik fann det mycket obehagligt, att han vid hemkomsten på kvällen måste gå runt i byn för att låna pengarna. Han som aldrig hade behövt låna till dagliga problem. Han skämdes inför det han här måste göra. Vad värre var: tänk om grannarna inte hade några pengar att låna ut? Då fick han en s.k. ingivelse: Han skulle be till Gud. Man fick ju gå till honom med allt. Och Erik på väg utför en trappa stannade med en gång, blev helt stilla och bad några enkla ord. Mer skulle inte behövas, då Gud redan viste allt. Sedan han bedit skyndade han vidare och tänkte inte mer på saken. Det var mycket han måste hinna med under dagen.

På eftermiddagen kom arrendatorn av Grävsätter, Nils Larsson, in i kvarnen till Erik, som halvsprang, men som självklart stannade för att höra vad Nils ville. Nils sa:

"Ja du håller på här å rensar utsäde. Ja vill också komme te dej mä ett stort traktorlass, får ja komme i måra då? Förresten - ja har ju pänge på ma, så du kan få ett förskott." Och så tog han upp sin portmonä och räckte Erik 200 kronor, just den summa Erik behövde, varken mer eller mindre.

Erik hade inte haft en tanke på att be Nils om några pengar. Dessutom var det mot invanda regler, att bönder betalade förskott på utfört arbete i en kvarn. Erik hade bokstavligen lagt sina bekymmer på Gud och blivit bönhörd. Erik var inte bara en glad kvarnskötare resten av dagen utan han var också lycklig av det upplevda.

Erik var en konstig person. En dag skulle hans önskan om ett förväntat krångel i kvarnen bli uppfylld. Det nyssnämnda tillgick på följande sätt:

En kväll när Erik höll på länge i kvarnen, kom Sven Hydén ut till honom med ett glädjande besked, han sa:

"I morrn kommer du å få roligt. K. P. (Kåpe) ringde nyss, å han kommer mä ett stort traktorlass i måra förmidda. Ja har ju sagt dej förut, att när han kommer, då händer det alltid något, som aldrig händer annars. Så ha då vatt i alle år, som ja ha vatt här. Allti någe elände, aldri farligt men roligt, för den som har humor, å då har ju du. Då skulle va underligt, om då inte händer någe i måra mä." Erik sa:

"Ja, då där låter spännande, ja ser fram emot måradan - men va som skulle kunne hände, då kan ja inte fatte?"

Nästa dags förmiddag kom med vårsol och ljusblå himmel, och kom gjorde även Kåpe på sin käraste leksak, Fergusson-traktorn, framför en stor gummihjulsvagn fylld med havresäckar. Han stannade med vagnen mitt framför elevatortaget, varifrån säckarna transporterades till vindsvåningen. Denna var lika stor som mellanvåningen i markplanet och bottenvåningen därunder.

Kvarnen var ett trevånings suterängshus med bäcken på baksidan, och dess mellanplan på framsidan var jämns med marken. Bottenvåningens sidor bestod av en kraftig och välgjord stenmur. De två våningarna ovan mark bestod av timrade väggar. Det var en

mycket stor och rymlig kvarn med stora utrymmen, vilket gjorde den till den största i orten. Där fanns allt som hörde till en då modern kvarn.

Elevatorn som förde upp säckarna till vindsvåningen var en senare förbättring av det maskinella. Den stack ut från väggen i bekväm avlastningshöjd någon meter över marken. Avlastaren av vagnen tog säcken på ryggen från vagnlaket, gick några steg, vred sig halvvägs så att ryggen kom mot elevators och satte ned säcken på den. Om det rörde sig om få säckar, behövdes ingen mottagare på vinden, säckarna hade god plats att hasa ned och bilda en hög.

Men Kåpe hade ett mycket stort lass, och Erik stod på vinden beredd med säckkärran och såg den första säcken komma glidande som vanligt, vippa över toppen och hasa ner på golvet. Där kom det första förebudet om krångel, då snöret på säcken brast så att halva säckens innehåll spreds på golvet. Erik fick bråttom att få säcken åt sidan liksom det utspridda, annars skulle ju alla följande säckar hamna i det utspillda. Detta hade inte hänt förut under Eriks arbete i kvarnen, men någon gång måste ju sådant hända, men roligt var det inte.

Då kom säck nummer två, på den höll snöret säcken kvar i säcken, men det gjorde inte säcken som vid dunsen i golvet sprack på mitten, eftersom säckväven var möjlig. Erik tänkte, här har varit så många bönder, men inte ett snöre har gått av förut och ingen säck hade spruckit. Nu kom olycksgubben, och båda de två första säckarna kräktes ur sig sitt innehåll, konstigt? Erik stannade elevators och skrek ner till Kåpe:

"Du får lugne da lite! Båda säcka ha spricke, den förste i halslinninga å den andre på magen, så ja måste öse opp då värste!"

Och Erik skyfflade och sopade, för han ville inte få säd kringspridd på stora golvytor. När han var klar med detta skrek han igen till Kåpe:

"Nu starter ja igen!"

Det gick bra med flera säckar, allt var normalt. Det roliga, som Erik hade sett fram emot, tycktes inte hända; förresten, vad kunde hända? Han drog undan säckarna med säckkärran så fort de nådde golvet på vinden, men hade samtidigt uppsikt över elevators och Kåpes göranden. Denne satte ned säck efter säck på elevators som han skulle göra. Men så hände det, Kåpe satte ner en säck, så att den fick en oroväckande lutning bakåt, den såg ut att kunna ramla baklänges. Det blev detta som hände när den var nästan uppe. Den rullade baklänges varv efter varv för att till sist fara ut genom inlastningshålet. Det såg för komiskt ut med säckens kullerbyttor, men så kom sista momentet, som var i klass med momenten i gängna tiders Chaplin-filmer:

I samma ögonblick som Kåpe stod utmed vagnen och drog en säck till sig vände han samtidigt ryggen åt elevators. Då kom den rullande säcken och träffade Kåpe i knävecken. Då hans knän böjde sig framåt föll han samtidigt bakåt och grep naturligtvis ännu hårdare i säcken, därmed dragande den av vagnen och över sig. Han låg därmed på en säck och hade en säck ovanpå sig såsom ett täcke.

Först blev Erik lite orolig, men när han såg Kåpe komma på benen oskadad, skrattade han så, att han inte kunde visa sitt ansikte, då Kåpe kom och tittade in i elevatorshållet i väggen. Kåpe var vanligen en glad person, men när han var arg så sa han inget och använde inga kraftuttryck. Men Erik förstod genom Kåpes tystnad och hans sätt att lyfta de nedfallna säckarna som om de inget vägde, att säckens anfall bakifrån hade frigjort hans inre krafter.

Så gick en stund med några säckar igen, men de kom i alla möjliga lutningar och förvridna ställningar. Erik räknade med ett tredje avbrott, eftersom alla goda ting är tre, och han räknade rätt:

Erik såg en säck placerad i kanten på den meterbredda elevators, säckens övre del hängde över elevatorskanten och var på väg att åka in under övervåningens golv. Erik såg

faran för sent och hann inte stanna elevatoren. Säckerna hann pressas å hårt mot elevatoren att denna stannade. Den stannade på så sätt, att alla berörda drivremmar under vindstaket slirade eller ramlade av sina drivhjul.

Nu fick Kåpe komma upp och hjälpa till. Han möttes av en syn, där flera remmar hängde som glittret på en julgran. Men Erik spanade förgäves efter glittret i Kåpes ögon. Det blev ett tidsödande arbete att klättra på vingliga stegar. Detta sista blev liksom kronan på verket, och helt symboliskt hörde det ihop med uppfodringsverket. Erik gav Kåpe ett vänligt råd:

"Den här elevatoren verkar to va lite överkänslig för då minste en säck står lite snett på den, du kan tänka på då."

Resten av avlastningen gick felfritt – men vilken dag! Det som hänt var värt allt besvär och mer därtill. Självklart berättade han om det skedda för Sven, som såg det skedda som självklart

Oduglig kyrkvaktmästare

Hannäs sockens kyrkvaktmästare, Torsten Johansson, drabbades av sjukdom under året 1964. Man bad då Erik rycka in på kyrkogården under höstens lövröjning. Kyrkogården var en stor kvadrat med varje sida 100 meter lång. På insidan fanns en häck samt hela rader av fullvuxna lövträd av lind. På grund av blåsten låg det löv på alla ytor.

Erik fick samtidigt överta gravgrävning med spade. Som bonde var han van att gräva. När det gällde det som ålåg en vaktmästare i Kyrkan och i Församlingshemmet, blev han undervisad av sin vän, pensionerade kyrkvaktmästaren Axel Löfgren. Det var ett fritt och självständigt arbete, men det gällde att passa både tider och på folk, som behövde hjälp och råd.

Vid årskiftet avled Torsten och Erik fick gräva hans vilorum. I och med hans bortgång blev hans tjänst ledig och kyrkorådet ville att Erik skulle söka tjänsten. Han gjorde så och tillträdde den 1 april 1965. Hans närmaste man och överordnade blev den nye komministern Ivar Berglund, som tillträdde i december 1964. De två blev personliga vänner. Men livet är inte naturligt om det inte då och då kommer lite smolk i glädjehälgaren.

Före en söndag under våren 1965 hade elkraftsbolaget meddelat via ortstidningen, att de skulle "ta strömmen" p.g.a. reparation under kommande söndag. Andra söndagar fick kyrkorgeln sin lufttillförsel helt mekaniskt av en elmotor som drivkraft. Men i detta annonserade fall var kyrkan utan ström. Det innebar, att Erik med egna fotkrafter fick ersätta elmotorn. Det gick så till, att han fick kliva in i en liten inbyggd fyrkant i orgelhuset. Där fanns bara plats för en man, för det behövdes bara en. Där fanns ett handtag att stödja sig med, medan fötterna omväxlande fick trycka ned de två tramporna. En trampa skulle alltid befinna sig i uppåtgående, om inte så tog luften slut och därmed blev orgeln tyst. Själva trampandet var inte svårt att fatta eller att utföra, men det fanns ett problem.

Tramparen kunde inte höra prästens mässande vid altaret. Han kunde alltså inte höra, när orgeln behövde luft för att ge ton, när orgeln skulle stödja prästen sång, eller när psalmerna började eller slutade. Han blev alltså tvungen att stå och trampa hela tiden utom under själva predikan. Detta tyckte Erik var ett onödigt trampande och kom på en idé, som han delgav sin vän Löfgren:

Löfgren skulle sitta i en läktarbänk närmast tramphuset. Därifrån nådde han Erik med handen. Han kunde därifrån med både ögon och öron se vad präst och kantor gjorde, när

bälgen behövde luft eller inte. Han skulle sitta där och rycka till i Eriks rock, när han skulle sätta igång trampandet och vid efterföljande ryck sluta trampa. Detta förslag tyckte Löfgren var väldigt bra. Han var gift med orgelspelerskan Linnéa, men han sa strängt till Erik, innan de gick till sina platser, att han fick inte missköta trampandet, så att Linnéa saknade luft, för då blev hon så nervös. Erik lovade, att han skulle sköta sig.

Erik stod där beredd, när det första rycket kom, och satte genast igång trampandet, det gällde ingångspsalmen. Men han hann bara börja, så kom det ett nytt ryck i rocken? Erik slutade genast som om han var en maskin, så helt var han inställd på den uppgjorda planen. Men se, det skulle han inte ha gjort, för Linnéa hade redan börjat med förspelet på psalmen. Det hann komma några toner, som alla sjönk i styrka. Den sista tonen lät som när en människa släpper sitt väder, "puuuu". Sedan blev det tyst. Erik hade ingen kontroll över läget. Han hade hört sista ljudet men visste bara, att han fått ett startryck och ett stopptryck.

Nästa moment, när Erik insåg utan ryck, att han måste börja trampa igen, så stod Löfgren i dörröppningen och väste:

"Dän mä da."

Erik förstod, att Löfgren skulle in och trampa själv, och försökte att raskt komma ut. Men i samma moment var Löfgren på väg in. De möttes samtidigt i den trånga dörröppningen, och där stod de båda hårt sammanpressade som korken i en flaska – följden av ett korkat beteende, medan orgeln fortsatte att vara tyst.

Då tog Erik spjörn med en fot inne i tranphuset och stötte ut Löfgren, såsom när en kork drages ur med ett "plopp", fast något sådant hördes inte. Löfgren fick lart på tramporna och straxt brusade de mäktiga orgeltonerna och fyllde den stora kyrkan.

Erik satte sig på en läktarbänk och satt som en kristen skall sitta där, fylld av självrannsakan. Efter en stund sa han till sig själv:

"Du ä oduglig som kyrkvaktmästare."

Men nästa gång, som han kom att trampa, hade han lärt av läxan.

Lidandets gåta

Erik föreslog den nye komministern Ivar Berglund att de borde bilda en kyrkobrödrakår i Hannås. Med den senares stöd blev det så. Det började med tio medlemmar, men redan efter något år var de tjugo stycken.

En höstdag ett par år senare var Erik och Gunnar Andersson, från Ekenäs i Bredal, med som deltagare på en brödrasamling på Stiftsgården i Vårdnäs. Samlingens mål var avkoppling i stillsam miljö, lyssna till föredrag, tillfälle till samtal och fördjupning i svåra frågor. Det var en form av kraftsamling under tre dagar, vilka kallades "Stilla dagar". Årets skörd var bärgad och naturen stod inför sin viloperiod. Tanken var tydlig, att den mänskliga själens vila skulle sammanfalla med naturens.

Under samlingen var det kyrkobrödernas förbundsordsförande Algot Tergel, som talade över ämnet: Lidandets gåta? Men när föredraget och det efterföljande samtalet var slut, var gåtan fortfarande olöst.

När så Erik och Gunnar, som delade rum, gick till sängs, satt Erik en stund med naken stjärt i sin säng och trädde nattskjortan över sitt huvud. De mjuka och långsgående sängbräderna böjde sig under hans 70 kilo. Därefter reste han sig upp för att få skjortan att falla ned. Men i samma ögonblick som han reste sig, höjde sig sängbräderna och klämde åt som en väldig nypa om huden på hans ena lår. Huden brast inte, men smärtan var hemsk, det var som början på en hudavdragning.

Saken var den, att bräderna delade sig och öppnade en stor springa, då de böjdes nedåt. Men springan gick ihop fullständigt, då bräderna återgick i sitt raka läge, när Erik reste sig. Han stod en lång stund och grimaserade, drog sedan ett djupt andedrag och sa konstaterande:

"Ja nu fick jag ett kännbart exempel på lidandets gåta. Men hur kan ett kristet ställe, som kyrkans kursgård, hålla sej med ett sånt satans pinoredskap – en blir ju i varje fall inte from av då."

Kyrkobrodern Gunnar satt på en stol sammanvikt av skratt:

Så kan en kyrkobroders "ändliga" smärta
giva stor glädje i sin medbroders hjärta.

Ett äldre par, Backströms, som bott vid Östersjön i Rumlhult i Hannäs, hade köpt Axel Löfgrens bostad Lövhyddan i kyrkbyn och flyttat dit under 1970-talet.

Backström fick svår tandvärk och besökte en tandläkare i Åtvidaberg. Läkaren konstaterade att tanden behövde dragas ut. Han fyllde på bedövningssprutan, kom därefter med den och sa:

"Vi ska väl ta och bedöva lite först."

"Nää, då vill ja inte."

"Jaså, varför inte det?"

"Nää, här ska inte va nån bedövning. Den här tanna ho ha plåge mej så länge, så nu ska ho ha igen, nu ska den knäkle plåges."

"Kärngubben" bodde granne med kyrkan. Ingen som kände honom, var förvånad över hans vägran att låta tandläkaren bedöva.

Hon som inte ville in i kyrkan

Lite mänsklig stolthet kan ibland leda till lite komiska situationer. Det gäller även i det kyrkliga arbetet och särskilt i kyrkorummet. Det minsta fel i kyrkan väcker stort uppscende p.g.a. den inlärda stillheten, andakten och högtidligheten.

En sjuttioårig kvinna i Hannäs blev änka, då hennes man hastigt avled. Före jordfastningen kom den gamle och vördnadsbjudande prästen Henrik Östberg till henne för att trösta och tala något om den förestående jordfastningen. Hon var då, enligt hennes egen berättelse, på dåligt humör. Då frågade Östberg henne, om hon var bitter. Hon svarade då korthugget och ärligt:

"Ja, det är jag." Då gav han henne följande råd:

"Ja, drick mjölk då."

Förklaringen till hans råd var troligen denna: Han som ofta besökte de gamla och kände alla väl, hade väl hört, att hon ibland stärkte sig med lite "starkt". Han trodde förmodligen, att hon gjort det före hans besök och att hon hade dåligt "ölsinne". Han menade tydligen, att för hennes del var mjölk en bättre dryck, därav hans ord: "Ja, drick mjölk då."

Efter hans välmeniga råd att hon skulle dricka mjölk, blev hon så förbittrad, att hon tillkännagav för sina vänner, att hon aldrig mer skulle sätta sin fot i kyrkan, hon sa:

"Säje te mej, som blitt änke, att ja ska dricke mjölk? Ä då en präst då?"

Sålunda skedde det uppseendeväckande, att hon inte var med på sin makes jordfastning, som enligt seden skedde inne i kyrkan.

En lång tid efteråt framgick det av hennes tal, att hon led av, att hon inte var med på sin makes begravning. Så kan vår stolthet ibland vara en tillgång och en annan gång en börda; vi har mycket att lära av varandras öden.

Så en höstdag i slutet av 1960-talet kom stunden för hennes egen begravning. Erik hade grävt hennes grav intill makens. Hennes kista stod i gravkappellet sida vid sida med en annan änkas kista. Det var söndag, och det var som vanligt gudstjänst i kyrkan före jordfästningsakten, som skulle ske där efter mässan.

Efter mässan hjälptes Erik, kyrkvårdarna och begravningsentreprenören åt att ställa i ordning i koret. Där skulle vara katafalk och ljus m.m. Under tiden gick de sex bärarna till gravkappellet för att bära in kistan. Men innan de gick, påminde Erik dem om att ta rätt kista. Rätt kista hade dagsfärska och stora blommor på kistlocket, medan den andra hade de gamla och nervissna blommorna, som var med vid inställandet i gravkappellet. Dessutom var en av bärarna med och bar in hennes kista i gravkappellet. Feltagning borde alltså vara omöjlig.

Men för att vara riktigt säker, gick Erik ut och mötte bärarna när de var halvvägs till kyrkan. Han gick ända till kistan och störde på de nervissna och slokande blommorna. Men både han och de sex bärarna var som blinda, de såg utan att se. Erik var lugn.

Så kom bärarlaget in i kyrkan och allt folket reste sig vördnadsfullt för den döda. Men i samma ögonblick som bärarna satte ner kistan på katafalken väste entreprenören tyst:

”Ni har tagit fel kista.”

Då som först såg alla de nervissnade blommorna på kistlocket. Bärarna stod villrädiga och förstummade, tills Erik viskade åt dem, att bära kistan tillbaka. Så fick den häpna församlingen för första gången i sin historia se ett bärarlag bära iväg med en kista, som de nyss burit in och satt ned i koret.

Det var ett långt stycke till bårnrummet, och då allt måste ske värdigt, tog det en lång stund innan bärarlaget återkom med kista nummer två. Men denna gång reste sig inte församlingen – de kanske var osäkra på om det var rätt kista andra gången, då det var samma bärarlag.

Så skedde jordfästningen i vanlig ordning. Med den dödas bortgång blev socknen en färgstark och okuvlig person fattigare. Men frågan infinner sig här. Hur kunde de sex bärarna och kyrkvaktaren, sju nyktra personer, handla som om de plötsligt blivit blinda? Något sådant som detta hade ingen sockenbo hört talas om i sin socken eller i någon annan.

Erik förde senare den ovanliga händelsen på tal med förre kyrkvaktaren Axel Löfgren, som väl kände den bortgångna. Han sa:

”Hon hade ju sagt, att hon aldrig mer ville in i kyrkan, därför hände detta.”

Hon som ville in i potatiskällaren

Det förekommer ofta ombytta roller för allt levande, exempelvis människor som stänger katter eller hundar inne. Men också det omvända, att djur stänger människor inne.

Eriks sväger Elof flyttade från Ingelstalund i Hannäs till sin föräldragård Norrby i Tryserum. Vid denna tid var pensionen liten, och han behövde också lite kroppsrörelse, för han hade anlag för fetma. Han hade en uppväxt som bondson och köpte därför några kor, för det löste båda problemen. Med korna fick han inte bara inkomst och kroppsrörelse utan också utlopp för sitt djurintresse och sin kärlek till djur. På somrarna fick korna ibland gå och beta runt uthusen på den ovanligt rymliga gårdstomten. Där var

han själv ofta sysselsatt, och då kor är nyfikna djur, så de följde hans förehavanden. Han fick många tillfällen att visa dem sin ömhet. En ko blev så förälskad i honom, att hon följde honom såsom en hund följer sin herre, det var en rörande syn.

En vårdag var han på väg till potatiskällaren för att "brädda" potatis. Det var i en s.k. jordkällare, ingrävd i en slänt delvis under jord. Som brukligt hade den en smal dörr, med tanke på vinterkylan. Självklart åtföljdes han av den förälskade kon, som då gick ute på tomten. Hon såg honom försvinna in i det mörka hålet. Han lämnade dörren öppen för att få in solljuset, ty utan det kunde han inte se, då han inte hade lampa med sig.

Plötsligt försvann solljuset och det blev mörkt i källaren. Han första tanke var, att solen "gick i moln", men hans andra tanke var den, att så kunde det inte vara, eftersom det denna dag rådde molnfri himmel? Då tittade han mot dörröppningen och fick se kon, som höll på att pressa sig in, ja just pressa sig in. Dessbättre tillät inte farstun hennes inträde i denna trånga mörkrets boning. Hon blev stående med bakändan utanför i solen och med huvud och hals innanför i mörkret.

Elof talade vänligt till henne, som alltid. Han berättade efteråt, att han tryckte mot hennes panna, för att hon skulle förstå, att hon skulle backa. Men då började hon att slicka honom istället. Då pressade han av all sin kraft mot hennes bog, men hon satt som korken i en flaska och gjorde inget försök att hjälpa till med att gå baklänges.

Jo, detta var månljust mitt på ljusa dagen? Han skrek förgäves, ty Allis var väl inomhus. Här kunde han bli sittande i timtal. Han skulle kanske bli saknad först, när han inte kom in för att äta middag.

Då såg han en möjlighet att krypa ut under kon. Det var inte lätt, ty han hade själv en stor mage och fyra koben var ett svårt hinder. Men efter mycken kamp lyckades han till sist krypa ut, men då var hans krafter uttömda. Han satte sig i gröngräset och vände ryggen mot kon men inte åt bekymret. Hur skulle ha kunna få ut kon, så fast som hon satt i dörrhålet?

Ja, hur skulle han få ut henne som satt fastkilad utan att skada henne? Då känner han oväntat en blöt kotunga slicka honom i nacken - hon den rara, den rörande tillgivna, hon ville var där Elof var. Han fick ny kraft i sina ben, reste sig och omfamnade sin tillgivna med armarna om hennes hals. Kärlek är det alla behöver mest, det viktigaste på jorden.

Saneringen

Erik fick en försommardag besök av en gravstensförsäljare, här kallad Sten Berg, med uppgift att värva nya gravstensförsäljare för den firma han tjänade. Han var i medelåldern, en kortväxt men mycket talför person. Av det dråpliga resonemang som han och Erik förde, kom Erik ordagrant ihåg det mesta efteråt. Samtalet var som en teaterpjäs, där verkligheten överträffade dikten. Erik beslöt sig för att skriva ner samtalet, lätt att komma ihåg för dess roliga motsägelser. Här följer återgivandet så sanningsenligt som möjligt, i varje fall till innehållet. Det är format till en teaterpjäs, för det var det i verkligheten. Då försäljaren fått ett påhittat namn, så har Erik också valt ett sådant åt sig själv, nämligen Alvar Glad.

Saneringen: Pjäsen i två akter. Plats: En lantkyrkogård i nordöstra Småland år 1966.

Personer: Kyrkovaktmästaren Alvar Glad, samt inspektören och gravstensförsäljaren ... Sten Berg för firmen Framtiden.

Företal: Pjäsen försöker noggrant återge två samtal som ägt rum i verkligheten mellan två medelålders män. Båda är gravstensförsäljare. Alvar Glad är nybliven kyrkovaktmästare i församlingen och säljer gravstenar på sin fritid för en firma i Västervik. Sten Berg reser som inspektör för en annan gravstensfirma i Småland och besöker kyrkovaktmästare, för att vinna dem som försäljare för sin firma.

Berg äger talets gåva och framhåller fördelarna med firman Framtiden, till skillnad från andra firmor, som ägnar sig åt mycket "skojeri" i denna allvarliga bransch. Detta skojeri vill Berg stoppa och vädjar till Glad om dennes medverkan för att få branschen "sanerad".

Enligt Berg blir följderna av saneringen bra för församlingsborna, då dessa får tillgång till enklare stenar och därmed billigare men samtidigt värdigare. Vidare, de värdiga stenarna medför en uppsnyggad kyrkogård.

Kyrkovaktmästaren "får mer i portmonnén", eftersom de billigare och värdigare stenarna konkurrerar ut alla andra gravstensförsäljare. Vaktmästaren blir ensam försäljare i församlingen och ensam om förtjänsten.

När Glad kommer med sina invändningar, får han beröm för dem, för att de visar värdefulla personliga egenskaper hos honom; det är sådant folk som Berg vill vinna för sin firma.

Pjäsens syfte är inte att peka ut en ond och en god, att göra spe av Berg och framställa Glad som den redbare. I allas vår kamp för överlevnad i tillvaron och i konkurrensen med varandra, så uppstår ständiga kollisioner, där språkliga överdrifter är vanliga och ibland komiska. Det är inte åt den enskilda människan vi skall skratta utan åt det komiska i tillvaron. Detta skratt behövs både för vår kroppsliga och andliga hälsa. Vi behöver både allvaret och komiken. I denna korta pjäs är det den munvige Berg, som trots rena lögner lockar fram det glada i oss och gör vår vandring lite lättare.

Akt I.

Glad kommer ut från kyrkan, och Berg kommer från bilparkeringen. Glad ser att Berg vill honom något, stannar upp och inväntar denne, som bär en stor portfölj under armen. Berg sträcker fram sin hand och de båda hälsar.

Glad: "Jag förmodar, att detta är kyrkovaktmästare Alvar Glad, som jag har äran att få träffa och samtala med. Jag känner till, att ni är uppskattad av den här församlingen."

Glad: "Ja, uppskattade, då ä vi väl alla, för skattera de stiger ju för vartenda år."

Berg: "Ja, herr Glad förstår nog, att det inte var så jag menade, men jag tycker om att ni har humor. Det är alltid roligt att få träffa folk som har humor, verkligen. Mitt namn är Berg, Sten Berg. Jag representerar den över hela Sverige välkända firman Framtiden, jag förmodar, att Glad har hört mycket talas om denna fina firma."

Glad: "Nää, va ä dä för e, den har ja aldri hört tales om?"

Berg: "Verkligen inte! Ja, där ser man! Det är som firman länge har sagt, det finns många mörka punkter på kartan, punkter som verkligen behöver upplysas, bearbetas och saneras. Min nuvarande uppgift, herr Glad, det är att åka omkring och sanera, just sanera."

Glad: "Jaså, lägger ni ut råttgift. Ja då ä nog kyrka här inte rätte plassen för det, för här finns då inge råtter va ja vet."

Berg: "Ja, råttor, det är ett mycket träffande namn, herr Glad, råttor, men det får man nu, tyvärr, inte kalla sina medmänniskor, inte offentligt, tyvärr."

Glad: "Ja, ja förstår nog inte redit va då ä som ni syfter på eller vart ni vill komme?"

Berg: "Det är rätt, herr Glad, vi ska inte gå som 'katter runt het gröt' utan vi ska gå rakt på sak. Men eftersom vi i fortsättningen kommer att få ett förtroendefullt samarbete,

så föreslår jag, att vi först som sist 'lägger bort titlarna'. Då går det lite lättare att talas vid om gemensamma problem, Sten heter jag. (De båda skakar hand) Tack ska du ha."

Glad (lite tveksamt): "Tack."

Berg: "Nu vill jag börja med att fråga dej: Säljer du gravstenar?"

Glad: "Jaa, då gör ja, ja ä ju ombud för e firme i Västervik."

Berg: "Se där! Se där! Det såg jag med detsamma, när jag såg dej, att du var en affärsman. Det ser man med detsamma på folk, när man är 'inne i gamet'. Säljer du många stenar?"

Glad: "Många å många, då kan ju inte bli så många i e sån här lita församling, då blir la nåre stycken om året."

Berg: "Broder, broder, bekymra dej inte för det, ja ska ta hand om dej och lära opp dej. Med rätt säljteknik ska vi höja siffran betydligt."

Glad: "Ja men ja kan väl inte sälje fler stene än antalet människor som dör"

Berg: "Jag hör att du har humor, det tycker jag om, jag såg med detsamma jag såg dej, det där är en man med humor, sånt ser man genast på folk, när man är 'inne i gamet'. Får jag fråga: Har du ont av gravstensförsäljare här?"

Glad: "Ja, ja har ju en här nu."

Berg: "Nu ska vi tala allvar, vi får inte glömma, att vi befinner oss på en kyrkogård, och en mycket välskött sådan, det ser man med detsamma då man är 'inne i gamet'. (Berg drar in luft och blir med ens mycket allvarlig och fortsätter:)

Vi har sagt så här på firman: Är det verkligen rätt, att en kyrkovaktmästare skall arbeta och slita på en kyrkogård, och sedan, sedan kommer det rena skojare för tvivelaktiga firmor och säljer gravstenar i stället för den, som slitit med gravgrävningen. är det verkligen rätt? Svaret är Nej! Firman säger: Här behövs en sanering! Bort med alla skojare! Förtjänsten på gravstensförsäljningen den ska kyrkovaktmästaren ha, den ska du ha! Nu har vi tyvärr, inte hunnit sanera alla kyrkogårdar häromkring. Men nu räknar vi med dej, att du ska hjälpa oss med, att få även den här kyrkogården sanerad."

Glad: "Ja men nu säljer ja ju redan stena här, så här ä då ju redan sanerat."

Berg: "Ja, det är ju en början, men det räcker inte, du kan få mer, du är värd mer, du ska ha mer i portmonän. Ja, det blir lite mer i portmonän, ja det blir lite mer i portmonän. Och för det andra, så får du kyrkogården uppsnyggad."

Glad: "Oppsnyggen? Va mener du mä dä? Va ä då för fel på de här stena som finns här? Å på dom, som ja har sålt?"

Berg: "Jag säger inte, att de har något fel, men felet är, att de är för dyra. I vår firma känner vi ett personligt ansvar för våra kunder, och vi vill ge dom det mesta möjliga för pengarna, därför är vårt måtto: Billiga stenar, enkla men värdiga.

Glad: "Att stena ä billige, då ä väl inget som ja tjänar någe på, då får ja ju mindre i provision. Då får ja ju mindre i portmonän, fast du sa nyss, att ja skulle få mer."

Berg: "Inte med vår försäljningsteknik, som jag skall lära dej. Jag skall lära dej hur en billig sten kan bli dyr: Du råder kunden, att polera stenens gavlar, ovansida och framsida. Extra utsmyckning m.m., det gäller att använda sin skapande fantasi. Du har denna fantasi, det ser man när man 'är inne i gamet'.

Glad: "Ja men nyss sa du ju, att en sten skulle vara enkel och värdig, men nu vill du, att ja ska få kunden ä kluddre på allt möjligt onödigt."

Berg: "Inte alls, inte alls, det är ju ytterst kunden som bestämmer, eller hur, och det är ju rätt, för det är ju han som betalar, inte sant?"

Glad: "Ja, ä kyrkorådet de betalar mej för att ja ska arbete, ä inte för te stå ä prate mä agenter."

Berg: "Ja, jag är inte envis, det är en princip i vår firma. Ingen av våra agenter behöver vara envis, för våra stenar de talar för sig själva. Ta den här katalogen och studera den och jämför med din katalog, så får du se själv, vilken skillnad! Det finns vaktmästare som aldrig har kunnat sälja några stenar men som blivit toppförsäljare med den här katalogen, när de låtit kunderna titta i den."

Glad: "Ja vill inte ha nån katalog. (Tar ej katalogen)"

Berg: "Vill du inte tjäna pengar? Då är du den förste som jag har träffat, som inte vill tjäna pengar, men du kan väl åtminstone titta i den?"

Glad tar tveksamt emot katalogen. Berg överräcker ett litet papper och en penna och säger:

"Så ska du skriva ditt namn på den här lappen, så firman kan se vilka som fått katalogen och att den inte har kommit i orätta händer."

Glad läser på det lilla papperet och säger därefter:

"Nää, då här skriver ja inte under, här står ju må fin, nästan oläslig stil, att jag från och med denna dag är agent för din firma. Vidare står det, att jag som sådan inte får sälja sten för andra firmor."

Berg: "Det där ska du inte bry dej om, det är bara en ren formsak, jag är inte envis, det behövs inte, vi vill inte ha några ovilliga ombud, vi vill bara ha namnet. Det är så, att vi är en firma som vill ha ordning i våra papper, det tjänar även du på."

Glad: "Jag skriver inte på."

Berg: "Du får precis som du vill, det är du som bestämmer, det är vi noga med i vår firma. Får jag fråga: Var bor du? Jag vet att du är gift. Du ser, att det är ordning i vår firma."

Glad skakar avvärande på huvudet, anande en ny krigslist. Berg fortsätter:

"Ja se det är nämligen så, att när vi får ett nytt ombud, så ger vi hustrun och barnen presenter. Vi vill, att de också skall känna, att de är en del av firmans stora familj."

Glad: "Vi skall inte ha några mutor."

Berg: "Jag är inte envis, det är det fina med vår firma, att vi alltid respekterar folks önskemål. Men jag kommer igen, för saneringen måste fortsätta. Säg mej en annan sak: Var är vägen till Tryserums kyrka? Jag skulle hälsa på min gamle vän vaktmästaren där."

Glad: "Jaså, känner du Henning Larsson?"

Berg: "Javisst, vi har exerceerat ihop och varit mycket tillsammans, en mycket bra karl. Där har vår firma en man som självklart kommer att stödja oss framöver. Ja, adjö då broder, du ska se, att det klarnar nog för dej också angående det, som vi har talat om. Vår firma sviker inte dej, jag kommer igen, var så säker."

Glad: "Ja, adjö då. Du kan ju hälsa från mej te Heming."

Berg: "Självklart broder, självklart."

När Glad kom hem samma kväll ringde han upp sin yrkesbroder Henning Larsson vid Tryserums kyrka och sa till honom:

"Hej, det är Alvar Glad. Hur mår du?" Larsson svarade:

"Joo, det är bra. Å du?"

Glad: "Jo det är också bra. Jo ja har i dag haft besök av en person som heter Sten Berg. Han har exerceerat ihop må dej, å ni två har vatt mycke ihop å å gamla vänner. Han åkte från mej te dej. Ja ä lite intresserad av att få veta, vad han är för slags person, för han va envis å ville, att ja skulle byte gravstensfirma."

Larsson: "Nää, ja har aldri vatt ihop må nån som har då namnet."

Glad: "Men ni har ju exercere ihop?"

Larsson: "Nää, jag har aldri gjort 'lumpen', för ja vart 'frikallad'."

Akt 2

Glad och Berg möts åter på kyrkogården. Glad är klädd i blåkläder och bärande en spade för att gräva en grav. Berg sträcker fram handen och hälsar.

Berg: "Ja, eftersom jag hade vägen förbi, så vill jag ge mej tid att hälsa på dej, för vi hade ett så trevligt samtal sist."

Glad: "Tyckte du då? Ja va ju skeptisk te den hära saneringen, å ja sa väl inget som kunde uppmuntra dej precis."

Berg: "Tvärtom broder, tvärtom, det är ju personer som du, som är kritiska, som har ett självständigt tänkande och som tänker sig för, som vi vill ha i vår firma."

Glad: "Du menar med andra ord, att ni har brist på sådana agenter i eran firma, så då ä sådana, som ni nu vill värva, för å bli av mä era stene."

Berg: "Du har en väldigt trevlig humor, ovanlig skulle jag vilja säga. Man blir faktiskt glad när man hör dina kommentarer. Ska du igång och gräva nu?"

Glad: "Ja, ja ska gräve e grav, då ä Ture Nygren i Larum som ä dö, han va bonne."

Berg: "Jag vet det. Vi var ungdomsvänner, vi exerceerade ihop, vi var mycket ihop. Nu är han borta, det är sorgligt, men det är livets gång."

Glad: "Apropå exercis, så ringde jag Henning Larsson i Tryserum på kvällen samme da, då du va hos mej förre gången. Men han sa, att han inte kände dej, å ni hade inte exerceerat ihop, för han hade aldrig exerceerat?"

Berg: "Jag hade tänkt besöka honom samma dag, som jag var hos dej, men tyvärr så hann jag aldrig med det. Det var otur, för om så hade skett, så hade jag upptäckt personförväxlingen samma dag; den Henning Larsson som jag talade om, bor i Malmö. Jag har fått kort från honom, det var mycket glädjande, mycket glädjande."

Men din vän Henning Larsson som bor i Tryserum vill jag fortfarande besöka, för han bör också få chansen att byta firma, man skall behandla alla lika, det är vi mycket noga med i vår firma."

Glad: "Du får ursäkta, men jag måste börja gräva nu, om ja ska hinna få graven färdig i da."

Berg: "Men det här samtalet behöver inte bli bortkastad tid, innan du går, vill jag ge dej ett gott råd: Den här Ture Nygren, det var ju en bra karl, det vet vi ju båda två, han är verkligen värd en värdig sten. Om du låter änkan välja en av de våra, Framtidens, så blir änkan glad p.g.a. hennes mans vänskap med mej. Låt henne få den glädjen mitt i sorgen. Själv får du lite i portmonän. Tänk på, att den som lyder ett gott råd är vis."

Glad: "Ja då beror väl på va då ä lör ett råd. Då finns råd, som man inte har råd mä. Ja för min del får rätte mej ätter 'kyrkorådet', för i då fallet vet ja, att ja får lite mer i portmonän."

Med hej-hej skildes de två. Ridå.

När Erik senare sålde gravsten till Ture Nygrens änka, så frågade han henne, om maken haft någon vän med namnet Sten Berg. Hon hade aldrig hört det namnet nämnas. Konstigt tal förekommer också i dödens närhet, konstigt vore det väl annars.

En ovanlig tolkning av psalmen 355

En bonde i Falerum, Knut Andersson, Storgården, hade en släkting i Hannäs kyrkby, Gerhard Larsson. Den senare bodde på tidigare Rustgården, men var anställd på Facit. Han var gift med en kusin till Knut. De två männen i medelåldern var goda vänner och umgicks ofta. Båda fann ett nöje i att "munhuggas", bl. a. hade de mycket låga tankar om varandras bilar. Knut hade en Peugeot, och han försummade aldrig

något tillfälle att uttrycka sin ringaktning för Gerhards lilla Volkswagen. Gerhard berättade detta för Erik, som då var kyrkväktare i Hannäs och som var kusin både med Gerhards maka och med Knut.

Då kom Erik ihåg, att Knuts bil, som ofta stod på kyrkans parkering, även Hannäs, hade bilnumret 355. Samma psaltnummer i den dåtida psalmboken sjöngs mycket, ofta vid begravningar. Erik fick då en idé och gav Gerhard ett tips angående Knut och den ständiga bildebatten.

En dag kom Knut i sin bil från en jordfästning i sällskap med en vän, Gunnar Andersson, Ekenäs, Bredal. Knut var i färd med att skjutsa hem Gunnar. Vid Kolviken i Hannäs mötte de Gerhard gående på vägen hem till sig, efter att ha kontrollerat eventuell fiskfångst. Knut stannade bilen, vevade ner rutan och sa så försmädligt han kunde till Gerhard:

”Jaså, du går idag! Ja, det är nog lugnast för dej, att du har lämnat bilen hemma.”

Så kom det ögonblick, som Gerhard hade väntat på, han sa:

”Ja då ska du säja, som åker i en bil, som de sjunger om i kyrka vid död och begravning. Din bil är visserligen inte nämnd men den finns med i innehållet, läs själv. De har gett psalmen samme nummer som din bil, 355. Det räcker med, att du läser de förste radera, så ser du att då stämmer med din bil.”

Knut tog sin psalmbok, som låg synlig i handsfacket, letade fram numret och möttes av följande:

”Blott en dag ett ögonblick i sänder, Vilken tröst evad som kommer på!

Allt ju vilar i min Fadershänder, Skulle jag som barn väl ängslas då?”

Gunnar som kunde psalmen utantill, låg dubbel av skratt. Knut läste tyst, slog sedan igen boken och sa, innan han vevade upp rutan, ett enda ord: ”Idiot!”

Sedan körde Knut vidare, men huruvida han just då var styrkt av Lina Sandells ord, det visste bara han själv.

En dag råkade Knut och Gerhard möta varandra i livsmedelsaffären i Falerum. Gerhard var på väg hem med bussen, men vid bussbytet i Falerum fick han tid för lite handel i affären. När de hade plockat i sina korgar vad de ville ha, så gick de tillsammans till kassan. Knut gick först och Gerhard följde efter. Då fick Gerhard se en öppnad kartong med damtrosor ligga på en hylla. Han tog en och lade den omärkligt i Knuts korg.

Framme vid kassan sa Gerhard, att han ville gå före, för att inte missa bussen, och det fick han, självklart. Gerhard betalade sina varor och skyndade sig mycket fort därifrån, även det självklart med tanke på bussen.

I affären höll kassörskan på med sammanräkningen av innehållet i Knuts korg. Hon lade de noterade sakerna åt sidan. Men när hon skulle notera damtrosorna, så höll hon upp dem framför Knuts ögon och frågade honom:

”Har ni sett eller, att det är rätt storlek?”

Knut såg då på damtrosan på ett sätt som väckte de omkringståendes uppmärksamhet, han stirrade, som om han aldrig förr sett en damtrosa – och det hade han ju inte heller sett i en matkorg, som han själv hade plockat ihop?

Utan ett ord till kassörskan rusade han plötsligt på dörren, kom ut på bron, pekade med armen mot den bortflyende Gerhard i folkmassan och skrek så högt han kunde:

”Där går satan!”

Sedan finns det folk, som inte tror att Satan finns, men här finns han nu som en av dem på väg till bussen mot Hannäs.

Omkring åren 1970 blåste förändringens vindar för Hannäs församling. Ivar Berglund, präst i Hannäs, blev vald till kyrkoherde i Tryserums pastorat med början 1968. Han fick då flytta till kyrkoherdebostaden där. Därmed stod Hannäs egen prästgård tom på folk, men inte så länge.

Nästa steg var, att det flera hundra år gamla pastorat Tryserum – Hannäs skulle upplösas p.g.a. av ändrade kommungränser. Följden blev, att Hannäs fick bilda nytt pastorat med Gärdserums församling den 1 januari 1971. Pastoratet fick nöja sig med en präst, en kyrkoherde, och denna skulle bo i Gärdserums prästgård, då den sistnämnda församlingen var större än Hannäs.

Med det ovan skedda stod det klart, att Hannäs prästgård kunde hyras ut, men man ville helst ha en pensionerad präst som hyresgäst. En sådan boende i pastoratet kunde hjälpa till när det behövdes.

Först inflyttade var en pensionerad kyrkoherde Svennerskog med maka, som kom från Norrland. De stannade bara något år och flyttade därefter till hennes hemtrakt vid Ängelholm i Skåne. De två var rara människor. Erik och Gunvor var hos dem en sommar och hälsade på. De bodde nära havet.

Nästa par in i Hannäs prästgård var pensionerade prosten Bertil Forsbring med makan Gun. De kom från Urshult i Småland och hade Växjö som domkyrka, i vilken han predikat ibland. Hans första kyrkoherdetjänst var i Grebo.

Erik och en annan kyrkobroder, Sture Edstrand, ställde upp vid av- och inlastningen, då den första lastbilen anlände till Hannäs prästgård. Efter inlastningen i bostaden var exempelvis rummet närmast köket helt fyllt av kubikmeterstora pappkartonger innehållande mest böcker. Erik som älskade böcker, tyckte, att det var för mycket av den varan. En av de två männen på lastbilen sa, att prästerna predikar, att man inte skall samla på jordiska skatter, men alla präster som han kört flyttlass åt, hade samlat mer än de icke predikande åhörarna.

Dagen efter kom telefonbud från Urshult, att Forsbrings bilnycklar låg i en av de många pappkartongerna. Erik lovade att gå dit och leta och sedan skicka nycklarna med posten. Han började med att leta igenom det övre lagret i kartong efter kartong men fann naturligtvis inga nycklar. Han fann ingen annan råd än att plocka ur alla kartonger. Han handskades varligt med böckerna men kastade kläder m.m. i högar. Självklart fann han nyckeln i botten på den sista kartongen. Men då såg det ut som om vandaler varit där och gjort skäl för sitt namn, en upprörande syn. Men Erik var så trött på det hela, att han fullkomligt struntade i oredan.

Så kom då lastbil nummer två. Men som tur var, hunno de lasta av bilen innan Forsbring med fru kom i bilen. En av lastbilsmännen hade också hunnit att snygga upp det värsta i kartongrummet, han var ju ansvarig för behandlingen av det flyttade.

Denne Forsbring visade sig snart vara en ovanligt ordningssam man, en pedant. Han var mycket rädd om allt och tog allt till vara. Erik som själv hade en del av dessa anlag, kunde dock inte låta bli att opponera sig, då han såg allt det avlastade från sista lastbilen. Han frågade Forsbring, varför han kostade lastbil på flera kubikmeter brännved från Urshult, då det mesta av Hannäs socken var täckt av skog? Jo, man skulle vara förutseende, torr ved kunde behövas första dagen om oförutsedda saker hände.

Erik frågade då, varför han hade med sig ett tiotal utslitna och kasserade bildäck, och kostade frakt på dem? Jo, de skulle skydda den medförda båten, så att denna inte låg och nöttes mot en brygga, när det blåste på sjön.

Detta hände på våren, men tiden gick och båten låg väl upplagd utmed sjön, men den kom inte i vattnet. Han gick ofta och tittade till den, men han hade väl ingen lust att vara ensam på sjön. Men nu hade han och Erik lärt känna varandra, och var faktiskt mer än bara vänner. De var "du" med varandra och var mera som far och son. Erik skrev då en Limerick angående båten, som Forsbrings tog del av med glädje:

Se prosten han hade en båt
Som inte va van att bli våt.
Den jämt låg på lann
Med förtorkade spann,
Blott vattnad med himmelens gråt

Så erbjöd han Erik att köpa den kopparnitade ekbåten för ringa 300 kronor, vilket den senare självklart gjorde. Erik satte genast båten i sjön. Den var försedd med åror, men Erik hade köpt en motorsturma. Så bar det ut med hjälp av årorna på Kolviken av Vindomen. Bertil satt på mittbrädan och Erik satt i aktern för att styra. Det var en ljuvlig dag, men det ljuvliga för Eriks del varade inte länge.

Han slet i startsnöret gång efter gång. Erik vilade sig något och gjorde nya ryck men inget hände. Till sist sa han uppgivet:

"Ja kan inte begripe, va då har tatt åt motorn, han gick ju förut när ja köpten, men nu ä han precis dö." Då säger Bertil med utstuderad vänlig stämma.

"Hur skulle det vara – det är ju bara ett förslag från min sida – om du skulle ta och koppla tankens bensinslang till motorn?"

Nästa ryck i startsnöret medförde en rivstart, för motorn var lyckligtvis inte "sur" utan uppladdad. Det blev en ljuvlig dag, men inte den enda.

Även Bertils många böcker, som Erik morrade över vid letandet efter bilnycklarna, skulle han komma att få stor nytta och glädje av som lekmannaförkunnare, veniat, i den dåvarande svenska kyrkan med prästbrist. Erik fick många värdefulla böcker, utan vilkas undervisning han troligen inte kunnat predika. Sönt är livet. Det man tror sig minst behöva, det kan visa sig vara det man i en viss situation mest behöver.

Bertil höll ofta högmässor i Hannäs kyrka, mest vid tillfällen såsom julotta. Han höll också gudstjänster på andra platser i bygden. En kväll kom han till Skrickerums f.d. skola för att hålla andakt som inledning före kvällens missionsauktion.

Dåvarande ägaren av skolhuset, Lina Söderqvist, som hade en rörfirma, stod innanför dörren, tog emot folk och hälsade alla välkomna. När han då såg prosten ta av sig sina galoscher, och i dem läste initialerna B.F., utbrast han glädjestrålade.

"Jag ser, att prosten är Bonde-Förbundare! Det är glädjande, att få träffa en partibroder!"

Prosten Bertil svarade:

"Ne-cj, det är jag inte. Tvärtom, dem trampar jag ju under mina fötter."

Polisjakt på bilkörande prost

Tiden var inne för höstens passionsandakter 1973. Prosten Harry Aldenius i Gärdserum skulle hålla andakten en höstkväll i Mosshults nedlagda skola. Han tog sin bil och vid sin sida i framsätet satt hans hustru. I baksätet satt kantor Bokblad, som skulle spela, och veniaten Erik, som också skulle predika.

Efter gudstjänstens slut blev de fyra i prostens bil hembjudna på kvällskaffe hos kyrkovärden Bengt Olsson i Gullebo. Det medförde, att de på hemresan åkte vägen från Åtvidaberg till Falerum, i stället för vägen Falerum över skogen till Broddebo på bortresan.

På hemvägen hade höstdimman fallit och i förening med mörkret var sikten mycket dålig. Prosten som var en god predikant men en dålig chaufför, körde saktare än vanligt. Efter den skarpa kröken vid Åtvidaberg åkte han saktare och vingligare än vanligt utmed höger ren. Han körde som om han var berusad, men han var helskäpt och extra försiktig. Det gick inte fort, men det gick. När bilen var i nedförslutet vid Lunne-li dök det upp en bil bakom. Prosten körde då ännu saktare och höll ut extra mycket i hopp om att föraren bakom honom skulle köra om. Men se det gjorde han inte, till de fyras förvåning?

Erik tittade bakåt genom rutan; det måste vara en oduglig förare, som inte åkte om på den där breda vägen. Då fick han se, att det var en polisbil som följde efter dem. Tydligt var poliserna intresserade av att se hur det gick för den framförvarande bilen. Kanske misstänkte de att det var fel på bilen, eller att föraren var svårt berusad.

Det var en 70-kilometers väg, men prosten höll väl inte mer än 30 kilometer. En sådan körning hade nog poliserna aldrig sett förr, så de trodde nog, att här hade de en förare som de kunde "ta på bar gärning". De avvaktade i det längsta med ett ingripande på den backiga och kurviga vägen med skymd sikt även vid dagsljus. De höll sig alltså bakefter ända tills de kom till raksträckan vid den gamla eken mitt för Gårdserums kyrka, liggande långt bort. Där åkte de om och stannade prostens bil genom att lysa med rött ljus.

Prosten stannade men var nära att komma utanför vägkanten men fick ner bromsen i sista sekunden. Det kom två poliser och den ene bar stavlampan. Han knackade på rutan, och prosten vevade ner den helt. Polisen stack in huvudet och lyste med lampan på "rautfyllot", trodde han. Polisens ansiktsuttryck rörde en förvåning som var nästan komisk, då han stirrade på den gamle och ärevärdige prosten klädd i sin ämbetsdräkt. Polisen stod tyst i flera sekunder, tydligen funderade han på vad han skulle säga till prosten, för att själv klara sig ur den för honom själv pinsamma situationen. De hade faktiskt förföljt en känd och aktad person. Då sa polismannen:

"Vi har följt efter er länge."

Prosten sa: "Ja, vi har märkt det."

"Ni har kört väldigt sakta."

"Ja, dimman är väldigt svår."

Polisen sa: "Vi har studerat erat avgasrör. Det ser ut, som om det sitter löst? Vill ni vara vänlig och gasa lite, så ska vi gå bakom och titta på det."

De båda poliserna försvann i det kompakta mörkret bakom bilen, där de var skyddade från att ses av prosten och hans resällskap. Förmodligen viskade de till varandra, dubbelvikta av skratt. Prosten gasade så hela bilen skalv, inte bara avgasröret.

Efter den grundliga inspektionen kom polisen med lampan tillbaka till den nervevade rutan. Han sa till prosten, samtidigt som han visade en allvarlig uppsyn:

"Röret darrade betänkligt och kan vara löst, men det går inte att se riktigt i mörkret. Jag vill råda er, att ni låter en verkstad titta på det."

Så utbyttes de vanliga artighetsfraserna: Uräkta att vi störde, god kväll, god kväll, varefter poliserna snabbt avlägsnade sig. Då sa prosten:

"Det var inget fel, det bara de hitta på."

Men prostinnan slog ihop händerna av glädje och utropade:

"O! Så härligt! Tänk om de hade satt dej Harry i kurrän, va spännande."

Sommaren 1973 var det flera samverkande omständigheter som gjorde, att Erik sade upp sin anställning som kyrkovaktmästare. Två män ifrån kyrkorådet vädjade till honom att återtaga sin uppsägning, men han lydde inte dem. Det var inte första gången han gjorde en dumhet som han skulle komma att ångra. Den första stora dumheten var den, då han lämnade Styra Skattegård och sin gamle morbroder Oander. Erik älskade östgötaslätten och det öppna landskapet.

Men om han inte bytt arbete och plats flera gånger, hade han inte blivit bekant med så många intressanta människor och hört deras levnadsöden. Inte fått inblick i så mycket och både höra och se både sorgligt och roligt.

Så kom han att börja som förrådsarbetare på Facit i Ätvidaberg. Halva arbetet innebar att gå på cementgolv och plocka saker från hyllorna, den andra halva tiden var att väga saker, i stället för räkna dem, samt att notera med penna.

Hans bästa vän där blev en jämnårig nybörjare, som hette Sigvard Bergström från Apperum i Ukna socken. För båda var arbetet helt nytt, att komma från självständigt utearbete i det fria och sedan bli instängd i stora rum utan fönster. Men det fanns glada stunder där också. En dag berättade Sigvard om, att han varit med på ett bonnkalas i en by i Ukna, där det roligaste samtalsämnet hade varit "de välväxta damerna".

Bonnkalascen var en kvarleva från förr och gick till som förr. De var allmänt vanliga fram till andra världskriget. Det var mycket mat av alla sorter, man åt och drack, stämningen var glad och trivsamt.

Så hade det också varit på detta kalas hållet 1973. Efteråt hade man följt det vanliga mönstret, att herrarna hade dragit sig samman i ett rum för sig själva, för att röka och prata om ting som mycket intresserade karlar, såsom jakt och fiske. Så hade man kommit in på det intressantaste området: fruntimmer. Till de närvarandes lycka, så var två uppskattade "storljugare" med och redovisade tungt vägande skäl.

A: "Ni ska inte prate må mej om välväxta fruntimmer, när ni inte ha fatte, va ordet välväxt innebär; ni tror, att välväxta ä midjesmale, oppmålade docker, nerbantade, blottige ä bleke ä di mest välväxta. Nä, tacka vet ja e, som ja träffte i min ungdom, ä som vägde en si då där otthundrafemtie kilo, då va nått ä ta i, vilke lår, ä vilke tutte!"

B: "Ja, då där va ju ett praktexemplar, men va säjer ni då, om ja säjer, att ja ha träffe e som va dubbelt opp. Då tror ni väl att ja ljuger, men ho vägde faktiskt trehundra kilo, ä väl då."

A: "Trehundra! Var ha du träffe den?"

B: "Jo si då va så, att ho som ung hade vatt pige i byn, men nu va ho medelåldres ä fullvuxen. Ä ho hade vatt ä tütte, där ho hade vatt pige.. Men ho hade otur, för där va ingen hemme. Då gick ho runt i byn ä träffe mej, ä då fick ho si, att ja hade häst. Då frågde ho ma, om ja kunne skjusse na te järnvägen. Ho tyckte, att då skulle va så rolit, att ännu en gång få åke ätter en häst, ä ja skulle få bra betart."

A: "Du kanske fick betart ätter kilo, så du vägde na, ättersom du ä så säker på vikta."

B: "Ja ska tale om för dej, att ja spände för fjädervangen, som sto utmä lastbrygga ve magasinet. Då paste bra, för där va då bekvämt för na te ä gå på. ä ja sto utmä ä såget. När ja såg, hur vangen trycktes ner, så vart ja nyfiken, för ja visste hur mycke fjädra va ihoptryckte må trehundra kilo havre te kvarna, ä nu va då faktiskt lite mer."

A : "Ja, men te mej har du förut sagt, att du inte kan skicke di gamle märr te slakt, för då du ä så fäst vena, fast ho knappt kan gå. Har du glömt då. Å nu blir mi fråge te dej. Hur kunne den där gamle utlevne mätta du har, dra fruntimret opp för din store backe hemma hos dej?"

B : "Nää, inte gick då inte. ja fick ju köre två gånger, naturlitvis "

Bil med åskluft i däcken

En nybliven bilägare på Facit var ovanligt pedantisk. Han ville inte, att någon skulle stå och titta på hans nya bil. Han var orolig för, att de skulle ta på bilen och därmed kladda på lackeringen. Nu var han tvungen att ställa den i någon av bilraderna, men hans oro var obefogad, då hans bil var en helt vanlig modell bland andra.

Följden av denna hans rädsla blev den, att de, som kom till fabriken senare än han berättade, att det stod fullt med folk omkring hans bil och beundrade den. Han sa då:

"Ja kan inte begripe, varför di inte kan låte min bil va ifre, varför alla bara ska stå å glo på den?"

En dag bättrade en s.k. spjuver på hans oro:

"Du har väl bytt luft i däck?"

"Ny luft? Ska ja byte luft?"

"Ja vet du inte då. Di ska byte olje efter vissa antal mil, då ä likadant mä lufta i de nye bildäcka."

Dagen efter omtalade bilägaren lättad:

"I går kväll bytte ja luft i däck, så nu ä då klart."

"Böt du lufta i går kväll? När då va åska, då fick du ju åskluft i däck, då ä ju ändå vart."

Dagen efter sa bilägaren:

"I går kväll va ja på macken igen å böt lufta för andre gången. Först släppte ja ur all luft i däck, i reservhjulet mä, å sen fyllde ja på ny ren luft."

"Säg di då innifrån macken?"

"Jaa, di stog i fönstra å bleg – hur då?"

"Va sa di, när alle hjula sto på lötet?"

"Sa? Di sa inget, di bare bleg på ma."

Den spjuver som fick bilägaren att byta luft i däcken, kom en dag med en annan historia. Det hade under natten dragit fram ett kraftigt åskväder över Åtvidaberg med onnejd. Spjuvern förde saken på tal vid fikapausen med en fråga:

"Har ni hört, va åska ställde till mä i natt?"

En av de nyfikna: "Nää, va då?" Berättaren fortsatte:

"Har ni inte hört va ho ställde till mä i Mormorsgruva!"

"Nää, vadå inte hört?"

"Vadå inte hört. Ho slo ju ner i bonns isdös, å brände opp hele isdösa. Å bonn som hade så mycke is. Nu kan han inte bevare mjölka, för nu har han ingen is te kyle mä."

En något godtrogen sa tvivlande.

"Kunne åska sätte ell på isen, så den brann opp? Då låter ju nästan otrolit?"

"Om han kunne! Då ä väl inget för en blix, när en sån kan innehålle flera millioner grader! Va ä då i skitans gammel isdös, då ä väl inget."

När Erik anställdes på Facit, tog de emot alla arbetssökande. Men redan efter ett år fick företaget problem och måste avskeda folk. Då blev det de sist anställda som först skulle bli uppsagda, och Erik belämnade sig bland dem. Men han hade hört, att man tog emot folk på emballagetillverkningen utmed Bruksgatan. Han och hans kamrat Sigvard sökte genast dit och blev anställda direkt.

Det virke vid sågen som inte dugde till möbler användes som emballage för Elektrolux kylskåp i Motala. Erik och Sigvard tillhörde dem som med luftpistoler spikade ihop de ramar av trä, varpå kylskåpen skulle stå vid transport. Dagsprestationen var minst 600 ramar per dag. Kylskåpet fick också en ram till tak samt sammanhållade virke i de fyra hörnen. Innanför virket skyddades skåpet av frigolit. Förutom "spikarna" fanns också de som kapade virkeslängderna. De arbetande fick själva sköta transporterna i den stora lokalen med handtruckar.

Under ramtillverkningen hamnade kvistar och träbitar på golvet, och ett par spikarbetare kunde inte motstå lusten, att kasta kvistarna och träbitarna på varandra. Andra än de kastande blev också träffade, och somliga ilsknade till och svarade med samma mynt. Stundtals uppstod ett farligt kastande, när arbetsledaren inte såg det. Mest farligt var det för ögonen, men ingen skadades. Det förekom också andra rackartyg som omväxling med det ensidiga arbetet.

Erik fick så en dag syn på en vitfärgade pappbit, cirka 150 x 75 cm. och lämplig för uppsättande av en ordningsföreskrift. Han spikade upp det stora och vita plakatet utmed mittgången i tillverkningsrummet. Det fick en plats där alla gick förbi, så att ingen kunde missa det. På det vita plakatet hade han med svart tuschpenna textat:

Ordningsföreskrift

Varje arbetare skall stå på sin plats och icke på andras och hindra dem i deras arbete.

Traskrot skall kastas bland soporna och inte i huvudet på oskyldigt folk.

Var och en hämtar behövlig spik på förrådet och inte från kamraternas arbetsbänkar.

Det åligger även dem med små fattningsgåvor att iaktaga ett mänskligt och värdigt uppträdande.

Sålunda skall handtruck och lastpallar ej mera ställas så att de hindrar dem som vill arbeta.

Det slumpade sig så, att två dagar i följd kom varje dag en stor grupp av uppköpare av tillverkningsprodukterna och besåg tillverkningen. Båda grupperna stannade vid anslaget och tog god tid på sig att läsa ordningsföreskrifterna. Det var bra, att basen lät anslaget sitta uppe båda dagarna, så att även besökarna fick nyttig lärdom. De uppskattade tydligen det de läste, för längsta tiden stod de där.

Devalveringen

Vid den borgerliga regeringens makttillträde 1976 blev en av dess åtgärder att devalvera kronan, d.v.s. skriva ner dess värde. En sådan åtgärd, blir även om den är nödvändig för att öka exporten och lå hjulen att rulla, självklart föremål för kritik, då den också har nackdelar.

En nygift man i 60-årsåldern på emballagetillverkningen var mycket upprörd. Han uttryckte sin förbittring för Erik, menande, att hans gamle fars pensionspengar blev mindre värda. Erik hade inte läst nationalekonomi, men sa lugnande, att ända sedan början av 1930-talet, då han själv började göra dagsverken, hade kronan fallit i värde. Men under samma tid hade folket i allmänhet blivit rikare på än det ena än det andra. Ju mindre värda kronorna blev desto fler fick folk i sina plånböcker. Det viktiga var, att folk hade arbete och framtidstro, ty ingen utveckling sker utan de sistnämnda sakerna.

Den upprörde mannen var nygift med en rik bonddotter i samma ålder som han själv. Hans reaktion var naturlig, då han var starkt präglad, inte av hennes, utan av sin egen fattiga uppväxt. Han menade, att devalveringen slog hårdast mot de fattiga och svaga, och det hade han ju rätt i. Han hade väntat sig kraftfullt stöd av Erik som kristen person, men fick bara höra en idiotisk utläggning. Han lämnade Erik i stor vrede.

Efter några timmar kom han tillbaka till Erik. Nu hade han talat med en annan "förklarare", och nu var han glad och nöjd, en helt annan människa. Han sa till Erik:

"Hör du, det var inte så farligt som ja trodde med devalveringa. Nu har ja pratat med en som begrep sej påt. Han sa så här te mej: 'Du har väl inget å gnälle för, då ä ju bare krona som ä devalverad, inte sedlarna. Å di fru, ho har ju de meste penga i sedlar, så du drabbas ju inte alls. Å far din, han har ju inte så många kronor han heller.'"

Beträffande ovanstående historia infinner sig en fråga. Bör en kroppsligt handikappad, såsom av bristande tankeförmåga, vara föremål för historier som man skattar åt? Många intelligenta spelar dumma för att roa folk, exempelvis clownen. I detta fall skrattar vi inte åt personen, utan åt det roliga som han åstadkommer.

Alla bör ju behandlas lika, lärda eller olärda, kloka eller dumma, friska eller sjuka. Man kan skratta åt det roliga men inte åt individens kroppsliga öde. Hur människan än är, är det enda sant mänskliga, att låta alla vara med i gemenskapen. Så behandlade alla "devalveringsmannen", vilken var orsak till många roliga historier.

Aristokraten bland cyklar

Emballagetillverkningen lades ner och Erik flyttades till sågverket. Det var moderniserat men ändå ett tungt och kroppskrävande arbete. Men aldrig förut hade Erik trivts så bra på något grupparbete. Där var det såsom en självklar sak, att flertalet vid måltiderna delade sig i två läger, som mellan matuggorna fördömde motpartens åsikter om allt som kom på tal. Varje dag var ett nytt ämne uppe till avgörande. Ju mer de kunde fördöma varandras åsikter, desto gladare var stämningen. Men känslan av gemenskap var den största Erik varit med i ifråga om arbetslag.

Var det så någon fråga, som man ville ha avgjord, så fick Erik äran att avge utslagsrösten. Det gick alltid till på samma sätt. Han skrev ner ett kort poem på ett

papper, som han sedan spikade upp på sågens anslagstavla. När det var klart rusade alla dit för att se hur det blev, för Erik var så att säga enväldig domare.

En dag kom man i debatt om olika cykelmärken. Nils Erik Bergström sade, att han hade en D B S, som han var nöjd med. Genast sade flera i munnen på varandra, att det var den sämsta "skit" till cykel som någonsin funnits "på denna jord"! Men Nils-Erik var inte ensam ägare av en D B S, så det blev en ordduell som krävde ett avgörande, Nils-Erik sa:

"Ståhlbom får klare utel." Han tog genast papper och penna och skrev:

Nils-Erik med flera har D B S,
aristokraten bland cyklar med mången finess.
Till finesserna hör, att den alls icke funkar,
vid förtrampning av kräftdjur, kräldjur och skunkar.
Den kräver folk med sunda levnadsvaner
och är inte byggd för svenska bufflar och indianer,
att D B S ej sådant folk vill bära,
har förskaffat densamma odödlig ära!

(En av sågarbetarna, Hugo Bergström, var intresserad av indianernas liv, och hade offentliga föreställningar i idianpjäser, som han själv skrev, och vilka han fick beröm för av många åskådare.)

Eriks domslut i cykelfrågan accepterades som vanligt. Icke underligt, att han trivdes på denna plats, där han som kunde minst av alla ifråga om jobbet, fick avgöra betydande frågor.

Det blev en häftig debatt angående bruket att dricka sprit. Även denna gång kom avgöran det via anslagstavlan:

De äckliga som nyttjar spiritousa
med färdig min synes glosa.
De förstör sina sista hjärnceller.
de hade inte många förut heller.
De har kalla händer och hjärtan kalla,
sin enda värme har de i balla!
(Pungen är mannens naturliga kylrum)
Vad blir det av dem och deras släkte?
Jo, de passar bäst att sitta uti häkte!
1982-01-05 C-E S

Fastän Erik slutat på sågen under sommaren 1983, då han med flera nått pensionsåldern, gick han vid besök i Ätvidaberg ner till anslagstavlan dagarna före jul med en "omtyckt" julkhälsning, så lydande:

Julkhälsning te härket, på det så kallade sågverket!

Tyvärr, jag saknar ord att beskriva detta släkte,
som förvisats hit i stället för i häkte,
som här fått utlopp för sitt destruktiva sinne,
att fördärva varje fura liksom minsta pinne.
Gränslös ondskas utstrålar deras fula nyllen,

en mardröm i vållärdsidyllen.

Hur kan man låta skog, som vårdats uti hundra år,
massakreras av typer som ingenting förstår?
Två stockar utav tre går här normalt i "tuggen", (till flis)
som stånkar och bolmar som vissa på muggen. (Tobaksrökare)
Till de "råa" på råsorteringen kommer så rara "ärter", (förstörda bräder)
att de inte kan justeras ens utav experter!

Beklämmande är att rikta ljuset
mot änd-förstörelsen i "Aphuset". (- justerverket där ändarna jämnasågas)
Där förknippas verksamheten med namn på högre stående djur,
vilket är pinsamt för aporna, som har högre kultur.
Något gott i varje människa finns, så vissa dårar lär,
men de som säger så, har aldrig varit här!
Den 21-12-1983. C-E: S

"En "nära-döden" upplevelse

Lastbilar kom med timret och tippade av det i stora timmervältor. En jätttruck hade en gripkäft, som tog ett tjugotal stockar i lyftet, och förde dem vidare till en automatisk sorteringsbana. Den fylldes på i ena änden, varefter stockarna på sorteringsbanan tippades av denna, så att alla stockar som hade en viss dimension kom var för sig. Man sågade alltså samma dimension för sig under vissa timmar eller dagar, då det underlättade sågandet och sorteringen av det sågade.

Samma truck körde också stockarna till "barkhuset". Där satt en man i en hytt och manövrerade stockarna med spakar så att stockens lillände kom först in i barkmaskinen. Från denna kom stockarna ut på ett flera meter högt plan, där drivkedjor förde stockarna till matningsrännan till såghuset.

En dag fick Erik order att städa den stora cementplattan under matningsverket till rännan. Som han stod där med ryggen vänd mot det höga matningsverket, kom han att vända sig om mot detta för att fortsätta sitt arbete. Då fick han till sin häpnad se en stor timmerstock liggande framför benen? Varifrån hade den kommit, på en plats där han nyss hade varit?

Han tittade då upp mot matningsverket, varifrån stockarna automatiskt fördes vidare. Då fick han, högst upp på ett skydd mot stockarnas nedfallande på cementplattan, läsa en varning. Där stod, att stockarna kunde komma i oordning och av maskineriet kastas över räcket och ned på cementplattan där Erik stod. Denna skylt hade han inte sett förut. Detta var ju vansinnigt, att gå och arbeta på en sådan plats, och av ledningen, att skicka ut folk på en sådan dödsfälla. I oväsendet hade han inte hört stocken komma och slå i cementplattan bakom hans rygg.

Här stod han nu helt öskadd, men han kunde också ha legat där med krossad skalle. Hade så skett, så hade han inte vetat det. Så nära sin egen död hade han aldrig varit förut. Han tyckte, att benen inte ville bära honom. Han gick in och satte sig i fikarummet. Hans tankar gick till Gunvor och dottrarna.

När de andra arbetarna kom till fikarummet och satt sig, berättade han om det skedda. De sa inget. Erik bröt upp tillsammans med dem och gick till ofarligt arbete. Han behövde det, för att det var i den stunden den bästa medicinen.

Han tänkte senare, kanske var det så, att hans föräldrars böner hade skyddat honom. Kanske var han tid "ännu inte ute", så som de gamle sagt i gångna generationer. Det är ett underverk att födas. Det är ett underverk att få dö. Det är ett underverk, att inte få dö för tidigt.

"Av jord är du kommen"

Året efter företagets avskedsfest för sina anställda som uppnått pensionsåldern, varav Erik var en, befann han sig på Åtvidabergs torg. Det var semestermånad och fredag, då mycket folk var i rörelse där. Där möter Erik i folkvimlet en före detta arbetskamrat. Mannen ifråga var stor som en jätte och urstark. Tyvärr var hans tankeförmåga inte stor, vilken inte var förbättrad genom ett nyligen intag av sprit.

Så fick han syn på Erik och ville samtala med honom, då de arbetat ihop på råsorteringen av virke. Men han saknade för tillfället ord. Då kom han ihåg, att han varit på sin fars begravning och mindes prästen ord vid mullkastningen: "Av jord är du kommen". Han mindes bara dessa fem ord, men det fick räcka. Han började alltså skrika dem högt, så högt, att folk stannade upp och undrade vad som var på gång. Han gick Erik till mötes vrålade: "Av jord är du kommen!" Erik svarade genast:

"Ja, det är vi ju alla."

Men han fortsatte sin något hotfulla gång rakt mot Erik hela tiden vrålade samma ord. De två möttes så, och Erik tog honom i handen. Men vrålet av, "Av jord är du kommen", fortatte, han ville samtala men visste helt enkelt inte vad han skulle säga. Folk började samlas omkring de två, ty det såg ut, som om de räknade med ett slagsmål. Erik upprepade hela tiden sina ord. Något klagande samtal om denna viktiga fråga blev det således inte.

Till sist blev Erik tyst och gick därifrån, men det gjorde inte kamraten. Långt efter sig hörde Erik vrålet: "Av jord är du kommen!"eka mellan husväggarna.

På "sätt och vis" var samtalet nyttigt för åhörarna, en välbehövlig påminnelse för alla. "Av därar får man höra sanningen." antingen det är en eller två som talar.

Här kan det vara lämpligt att sätta en gräns för denna samling av mer eller mindre roliga historier. Om de är roliga eller inte beror inte bara på berättaren utan också på vad läsaren upplever som roligt.

Men vad beträffar denna samling, så har det främsta syftet inte varit att roa, utan att rädda östgötadialekten. Den som har funnits och ännu delvis finns i Östergötlands slättbygder och i Norra Kalmar län av Småland.

Det första försöket i detta syfte skedde 1964. Hannäs församling hade bildat en Hembygdsförening 1951. Man samlades på f.d. torpet Domarvik varje midsommarafton, reste stång och dansade kring den. Men öppningen av kvällens samvaro inleddes alltid med, att någon vid stången höll ett hembygdstal. Det var olika talare, men oftast prästen i församlingen. En midsommar var man utan präst i socknen och saknade också annan talare utifrån. Man bad då Erik att hålla talet, som han lovade göra.

Då kom han på idén, att han skulle läsa en dikt på bygdemålet i socknen. Han hade hört de äldre samtala i hans egen bygata och på andra platser. Han kom ihåg mycket av det de berättat och samtalat om. Det roligaste var de ord och uttryck som de använt. Somliga av orden talades ännu av de äldre men en del ord var borta med dem som dött.

Erik var med sina små döttrar vid badbryggan i Domarvik, men han badade inte själv, utan han satte sig ned och började skriva på dikten han skulle läsa vid majstången. Det viktiga var inte "versfötterna" utan att få med de ålderdomliga orden, som skulle bli kläderna på kroppen. Kroppen skulle vara de roliga samtalen, det som då, när det talades, fanns i de äldres tankar.

Han sammanförde flera samtal från skilda tillfällen till ett enda med tre personer, två män och en kvinna. Han placerade ett äldre par i Domarviks huvudbyggnad, i det rum som de använde som kök. En äldre god vän kom så cyklande från kyrkbyn, vill hälsa på och knackar på dörren. Han har nyheter, som han är glad över att få dela med sig av, och paret i stugan är nyfikna på att få höra senaste nytt. Samtalet är straxt igång. Vem som säger vad, får framgå av det sagda. Den som läser upp det sagda, måste använda tre olika röster, varav en kvinnlig, om det inte är tre som kan läsa tillsammans med- eller utan skrift.

Senaste nytt från bygda

1. Då å visst nån på dörra, måtro då kan vare katta,
som ha komme te byss?
Nå katta, ho har ju tjäslu unner boa,
å ho va ju inne alldeles nyss.
Ja, då å då la nån å di här tåtera,
som kommer mä handel bare.
Stig in! Stig in! Unna mä butellen,
va här sir ut... vem kan då vare?

2. Jaså, å då du Hilmer! Då va rolit å se dej,
guda, guda, å välkommen hit!
Ja, ja kommer knallnes på cykel, å inte så kati,
å i bena å ja en skit.
Kom för ma te gå in, när ja nu hade väjen förbi,
å si hur ni haddet;
nu har ju vårbruket äntlin komme igång,
å i prästgård ha di sladdet.

3. Å då nått nytt som ha hänt annars i bygda,
en annan kommer ju aldri ut.
Vi så i tininga, att då ha brinne i Vika,
å att di misstänker nån drasut.
Ja, då värker lite unnlit, kåken va ju dåli,
mån försäkringa va hög,
en ann vill ju inget säje, mån folk har för sa,
att ägam ve utredninga sto å lög.

4. Har ni hört att Anderssas oxe ha skene,
när drängen hölls å körde dynge.
Di fick stingen, for in i skogen å tjilte fast sa
blann träa, enbuske å ryng.
Å drängtosingen han skente bakätter å gapte
å slo må arma å vrårde;
mån han å ju rätt länglundi
å skente nog into mer än han tårde.

5. Mån ingen å oxa fördärvd-sa,
fast uket gick sömuer å skäftstånga gick å,
å drängen han sa: Då ä nog bäst köpe häste,
om då här aländet ska hälle på!
Mån Anders svarden: Förr säljer ja gåarn,
mån här blir inge nymodigheter,
tänk va häste vråker i sa när di äter,
å gössla blir bare speter.

6. Å säen gossel ho å ju klippt odugli
te både saa å te pärna.
Nä, lät andre skaff sa häste å slå på,
mån ja betacker ma för såne där-na.
Nä, tacke vot ja lugne å stadige oxe,
di går inte fort, mån di å sege,
stirrige, sken-garne häste, Gu bevara ma,
då blir ju bare tevände tege.

7. Ja ja, Anders han har ju jämt vatt ätter sin ti,
te skillnad frå Fredriks doter, som ska ha unge.
Jasså! Mån ho har ju bare vatt gilt ett par måne!
Jasså ho, ska ho ha lunge!
Jaa, då blir så där, då blir så där,
när di å ute å glapper om nätter.
Ja, si gamla, ho har ju starr,
så ho har la inte kunne sitt ätter.

8. Å tåtera, di ha vatt i Solvsta nu igen,
där di ville ligge på höskulla.
Mån länsman va där å mote dän dom,
å di ska ha vatt utå den "rätte ullå".

Å vicka förut då hade di zigénara,
som hölls å stal å förtände,
nu för tin å då ju aldri nått annat
än tjyveri å en massa ålände.

9. Å storbonn har köpt en traktor, som drar e harv,
som ä gjord för fyre häste!
Män ganle förkörarn, han håller sa ve dä,
att häste, då ä då bäste!
Ja, tänk va di hitter på mycke nu för tin,
en undrer var då ska slute?
En vet ju inte om en ska skratte åt-et,
eller om en rent å ska tjute.

10. Den här nye arrendatorn i byn ä lite märkvärdi
å håller på mä en massa konstigheter;
han bare häver i kora, för si han sår,
att mjölka måste bli mera feter!
Å så går han på gäla å sår ut sån här konstgössel,
en sir hur då ligger å smälter i sola;
då där ä ju ett satans gift, som i längda
bränner opp bå maska, å säa å jola.

11. Å i di här utländera där bare di bråker
å håller på jämt å kriger å slåss,
män en får väl va tacksam än så länge,
att di inte kommer dråsnas hit te oss.
Åja, di kommer nog hit mä vartätter,
när di lätt teräcklit mä revet skim,
å vi ha ju hört då, att Sybylle spådom,
den ha ju jämt slaje in.

12. Å ho har ju spått då, att väla ska förgås,
å då ska bli i fruntimmer å björkskog,
å att björkslyt brer ut sa på renera runt gäla,
då sir vi ju redan tydlit nog.
Å ärtä, ho ska vänne sa i kvadden, å folk,
di ska få sä, män inte skörde.
Ja, då blir då många som kommer å svälte ihjäl,
som di inte hinner mörde.

13. Di kan här mä, Skrickerumma å Tryserumma
ha ju vatt igång nu igen å slajs.
Tryserumma mente på då, att di ska betale igen-et,
näste gång di ska ihop å tajs.
På Efrain-stackarn fläkte di ene örat,
så han fick färe te doktarn å syt.
å flere å di som sto i jämt å såg-et, di sa,
att di fläkte örat mä flit.

14. Då rör sa här mä – i Frälsgård i förrige vicka,
hade di otur, de misste e nykalven ko.
Djurläkarn han kom direkt frå ett fint kalas,
han kom precis som han "gick å sto".
Han fick sine pänge, män da ätter fick di slakt-na.
di fick grave ner na på ett utå gåla,
för kötthadlarn va peti, han ville inte ha na,
bare för då – att då va "rövåla"!

15. Joovars, när då galler bönnra, då ä di noga pät,
då va annat unner kriget, kan en säje.
då di där fine socitetsdamera kom te torga
å köpte å åt renc svinparna mä gläje.
Nä, nu ä då så noga mä ätet, allt ä falit,
då ä bacillskräck, folk blir sjuke,
förr, då åt di va som helst,
å då hade alle mänsker redige buke!

16. Å så som fruntimra måler ut sa,
di sir ju ut som hornper i syna,
smeter otäckhet på läppa, nagla, till å mä
på skankera, tånagla å ögonbryna!
Å i tiningera där bare di inbiller dom,
att di ska få en mjukere å lenere hy,
män i verkligheta, så sir ju somlige ut,
så en nästan rent å kan spy.

17. Ja får väl sätte på kaffet, hoppes ja?
Nä, gör inte då, hålls inte mä nåre styr,
en ska väl inte dricke kaffe i onödan,
när nu kaffeböna blitt så himskans dyr.
Då gir vi hunsingen i, eller hur du mior,
sätt på panna, bju på då som ä,
negrera som odler kaffet, har-et inte så vatt,
di måste leve di stackera mä.

18. Ja, då sår ja väl inte nej. På tal om prästen:
Ska ni gå å se på läsbarna i år?
Ja, då ä väl bäst, för prästen hoppes ju på då,
när han va te här ett slag igår.
Då ä i alle fall bra högtidlit å si alle barna,
när di kommer i sine nye fine kläder.
Ja, har di bare hört på prästen som di ska,
då ä di bra rustne i alle väder.

19. Då smakte väldit bra mä kaffe nu, tack, tack.
Ja tänker då ja. Mor: Vill du ta fram ett par glas.
Då va inte dålit då här, då får ja verkligen säje,
vem kunne ha drömme om ett sånt kalas. ...
Men nog ä då väl rent för rackrit, va systemet

har satt opp brännvinet nu igen,
å regeringa, den usselheta, den ska vi inte tale om,
en kan fråg-sa: Va gör den?

20. Nä, nu får ja tacke för mej å trampe videre.
Ja, du borde sälje cykeln å köp-da en bil...
du skulle sett kantorn, når han for förbi i sin,
då va næstan som te se en pil.
Då kan väl hände, män ja har också sett,
når han har hålls o drajt å veve;
ätter den syna tramper ja så så fort å lätt
å känner ma som en greve.

21. Nää, då lir ja mycke hellre gamle stute,
som lunker stadi i pårafåra,
förresten, ja kommer just nu ihåg,
att ja ska te Oxa-Anders i måra.
Han hadde nåre galtgrise åtter sugga,
som han ville ja skulle gälle.
Måda, män tack för titten å kom snart igen!
Du kære Hilmer, du trogne, goe å snälle.

Ordförklaringar:

Vers 1: byss = komma tillbaka. tjäslø = fött ungar.

Vers 2: kati = duktig, ibland självmedvetet uppförande. sladdet = före vårsådd.

Vers 3: Vika = Valdemarsvik. lög = ljög av ljuga.

Vers 4: stingen = stungen av blodsugande flygfän. långlundi = rör sig sakta

Vers 5: uket = oxens seldon. skäftstäng = håller samman främre och bakre hjulparen.

Vers 6: pårna = potatis.

Vers 7: lunge = redan. glapper = nöjesliv nattetid.

Vers 11: dråsnes = häftig massrörelse. revet skinn = får katter vid slagsmål, ett gammalt ordspråk om folk som slåss.

Vers 12: vala = världen. årtå vanna sej i kvadden = spåkvinnan Sybylla har spått, att på världens sista tid skall ett av tecknen vara, att årtorna i kvadden vänder sig med liggsidan upp.

Vers 13: slajs = slagsmål.

Vers 14: gäla = åkrarna. peti = noggrann. rövåla = nötdjur fick via fästingsbett in parasiter i sitt blodomlopp, som dödade de röda blodkropparna. Korna pinkade blod, då de döda blodkropparna följde med ut i kons urin. En spruta från en djurläkare räddade kon, om det skedde i tid.

Vers 21: gälla = kastrera månadsgamla smågrisar. En okastrerad hangris fick efter sin könsmognad ett fläsk, som smakade mycket illa.